रौनिपुरोयेभरन्तग्निष्वात्ताः लोकान्प्राणदात्वस्मात
पश्चत्रपितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम
श्रमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिषतः ६ न
मोवः पितरोरसाय नमोवः पितरः शोषाय नमोवः
पितरोजीवाय नमोवः पितरः स्वधायै नमोवः पि
तरोघोराय नमोवः पितरो मन्यवे नमोवः पितरः
पितरोनमोवोगृहान्नः पितरोदत्तसतोवः पित
रोदेष्मैतद्वः पितरोवासः ७ आधत्त ८ आधत्तपि
तरोगर्भंकुमारम्पुष्करस्त ... यथोहपुरुषोऽसत

२ ऊर्ज्जंव्वहन्तीरमृतंघृतम्पयःकीलालम्परिस्रु
तं। स्वधास्थतर्प्पयतमेपितॄन्॥३४॥ कृणुष्वपाजः
प्रसितिन्नपृथ्वीय्याहिराजेवामवाँ२ इभेन। तृष्वी
मनुप्रसितिन्द्रूणानोस्तासिविध्यरक्षसस्तपिष्ठैः॥१॥
तवभ्रमासऽआशुयापतन्त्यनुस्पृशधृषताशो
शुचानः। तपूंष्यग्नेजुह्वापतङ्गानसन्दितो
विसृजविष्वगुल्काः॥२॥ प्रतिस्पशोविसृजतू
र्णितमोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः। योनोदू
रेऽअघशंसोयोऽअन्त्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत् २

वोमन्युर्होतावरुणोजातवेदाः॥मन्युंविशईलतेमानुषीर्याः
पाहिनोमन्योतपसासजोषाः॥२॥ अभीहिमन्योतवसस्तवी
यांतपसायुजाविजहिशत्रून् अमित्रहावृत्रहादस्युहाच
विश्वावसून्याभरात्वंनः॥३॥ त्वंहिमन्युअभिभूत्योजाःस्वयं
भूर्भामोअभिमातिषाहः विश्वचर्षणिःसहुरिःसहावानस्मा
स्वोजःपृतनासुधेहि॥४॥ अस्मितवक्रत्वातविषस्यप्रचेतःतं
त्वामन्योअक्रतुर्जिहीळाहंस्वातनूर्बलदेयायमेहि॥५॥ अयं
तेअस्म्युपमेह्यर्वाङ्प्रतीचीनःसहुरेविश्वधायःमन्योवज्रि
न्नभिमामाववृत्स्वहनावदस्यूंरुतबोध्यापेः॥६॥ अभिप्रेहि
दक्षिणतोभवामेधावृत्राणिजंघनावभूरि॥ जुहोमितेधरु

अभागःसन्नपपरे

ां मध्वो अग्नमुभाउ पांसुपूर्व्यमा पिबावा।।७।। त्वयामन्योसरथ
३ मारुजंतोहर्षमाणसोधृषितामरुत्वः तिग्मेषव आयुधासं
शिशाना अभिप्रयंतिनरो अग्निरूपाः।।१।। अग्निरिवमन्यो
त्विषितःसहस्वसेनानीर्नःसहुरेहूतएधि।।हत्वायशत्रून्वि
भजस्ववेदओजोमिमानोविमृधोनुदस्व।।२।। सहस्वमन्योअ
भिमातिमस्मेरुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहिशत्रून्।उग्रंतपाजोनन्वा
रुरुध्रेवशीवशंनयसएकज त्वं।।३।। एकोवहूनामसिमन्य
वीलितोविशंविशंयुधयेसंशिशाधि। अकृत्तरुक्त्वायायुज
वयंद्युमंतंघोषंविजयायकृण्महे।।४।। विजेषकृदिंद्रइवान
वब्रवो३स्माकंमन्योअधिपाभवेह। प्रियंतेनामसहुरेगृणी
मसिविद्मातमुत्संयतआबभूथ।।५।। आभूत्यासहजावज्र ३

४ पवमानः सोऽअद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः यः पोता स पुनातु पुना
मा ॥२४॥ उभाभ्यान्देव सवितः पवित्रेण सवेन च माम्पु
नीहि विश्वतः ॥२५॥ वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद्यस्या
मिमा बह्व्यस्तन्वो वीतपृष्ठाः तया मदन्तः सधमा
देषु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥२६॥ द्वेसृतीऽअशृ
णवम्पितॄणामहन्देवानामुत मर्त्त्यानाम् ताभ्यामि
दं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरम्मातरं च ॥२७॥
इदं हविः प्रजननम्मेऽअस्तु दशवीरं सर्वगण
ं स्वस्तये आत्मसनि प्रजासनि पशुसनि लोक
सन्यभयसनि अग्निः प्रजां बहुलाम्मे करोत्व ४

नंतु मा पितरः सोम्यासः पुनंतु मा पितामहाः पुनंतु प्र
पितामहाः ॥ पवित्रेण शतायुषा पुनंतु मा पितामहाः
पुनंतु प्रपितामहाः पवित्रेण शतायुषा विश्वमायु
र्व्यश्नवै ॥ २० ॥ अग्न आयूंषि पवस आसुवोर्ज्ज
मिषं च नः ॥ आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥ २१ ॥ पुनंतु मा दे
वजनाः पुनंतु मनसा धियः ॥ पुनंतु विश्वा भूतानि जा
तवेदः पुनीहि मा ॥ २२ ॥ पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रे
ण देव दीद्यत् ॥ अग्ने क्रत्वा क्रतूँ रनु ॥ २३ ॥ यत्ते पवित्र
मर्चिष्यग्ने विततमन्तरा ॥ ब्रह्म तेन पुनातु मा ॥ २४ ॥

५ त्वमग्न्नेएणष्वधरुणमस्यन्तरिक्षन्दृंहस्वसमव
नित्वादात्वनिसजातवन्युपदधामिभ्रातृव्यस्य
वधाय॥धर्त्रमसिदिवन्दृंहस्वसमवनित्वादात्व
वनिसजातवन्युपदधामिभ्रातृव्यस्यवधाय॥ विर्
श्वाभ्यस्त्वाशाभ्यऽउपदधामिचितस्थोर्ध्वचि
तोभृगूणामङ्गिरसान्तपसातप्यध्वम्॥१८॥शर्मा
सि शर्म्मोस्य वधूतंरक्षोवधूताऽअरातयोदि ५

ध्रिरा लि

तिल्वा वर्षेवृद्ध मेत्तु परापूतं रक्षः परापूताऽ अ
रातयोपहतं रक्षो वायुर्वो विविनक्तु देवो वः स
विताहिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रेण पाणिना
१६ ध्रुष्टिरस्यपाग्नेऽ अग्निमामादं जहि निष्क्र
व्यादं सेधा देवयजं वह ध्रुवमसि पृथिवीन्दृ
ह ब्रह्मवनित्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधा
मि भ्रातृव्यस्य वधाय १७ अग्ने ब्रह्म अग्नेब्र

९ सि २० देवस्यत्वासवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहु
भ्याम्पूष्णोहस्ताभ्याम् सम्वपामि समापऽओषधी
भिः समोषधयोरसेन सꣳरेवती र्ज्जगतीभिः पृ
च्यन्ताꣳ सम्मधुमती र्म्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम्
२१ जनयत्यैत्वा जनयत्यैत्वा सय्यौमीदमग्नेरि
दमग्नीषोमयो रिषेत्वाघर्म्मोसि विश्वायुरुरुप्र
था ऽउरुप्रथस्वोरुतेयज्ञपतिः प्रथतामग्निष्टेत्व ९

त्यास्त्वगसिप्रतित्वादितिर्वेत्तु धिषणासिपर्व्व
तीप्रतित्वादित्यास्त्वग्वेत्तु दिवस्कम्भनीरसि
धिषणासिपार्व्वतेयीप्रतित्वापर्व्वतीवेत्तु १९ धा
न्यमसि धान्यमसिधिनुहिदेवान्प्राणायत्वो
दानायत्वाव्यानायत्वा दीर्घामनुप्रसितिमा
युषेधान्देवोवःसविताहिरण्यपाणिःप्रतिगृ
भ्णात्वच्छिद्रेणपाणिनाचक्षुषेत्वामहीनाम्पयो

७ ध्विषतोवधः २४ पृथिविदेवयजनि पृथिविदेवय
जन्योषध्यास्तेमूलम्माहिं सिषम्ब्रजङ्गछुगोष्ठा
नम्भर्षतुतेद्यौर्बधानदेवसवितःपरमस्यापृथिव्या
शतेनपाशैर्योस्मान्द्वेष्टियञ्चवयन्द्विष्मस्तम
तोमामौक् २५ अपारंरुम अपाररुम्पृथिव्यैदेवय
जनान्नवध्यासम्ब्रजङ्गछगोष्ठानम्भर्षतुतेद्यौर्बधान
देवसवितःपरमस्याम्पृथिव्याशतेनपाशैर्योस्मा ७

च्वम्माहिंध्सीद्देवस्त्वासविताश्रपयतुवर्षिष्ठेधि
नाके २२ माभेः माभेर्म्मासंविक्थाः अतमे
रुर्यज्ञोतमेरुर्यजमानस्यप्रजाभूयात्त्रिताय
त्वाद्वितायत्वैकतायत्वा २३ देवस्यत्वा देवस्यत्वा
सवितुःप्प्रसवेश्विनोर्ब्बाहुब्भ्यांपूष्णोहस्ताब्भ्या
म आददेध्वरकृतन्देवेब्भ्यः इन्द्रस्यबाहुरसिदक्षि
णःसहस्रभृष्टिःशततेजावायुरसितिग्मतेजा

८ चासि स्योना चासि सुषदा चास्यूर्ज्जस्वती चा
सिपयस्वती च २७ पुराक्रूरस्य विसृपो विरप्शि
न्नुदादाय पृथिवीञ्जीवदानुम् यामैरय
ञ्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तामुधीरासोऽअनुदिश्य
यजन्ते प्रोक्षणीरासादय द्विषतोवधोसि २८
प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टाऽअरात
यो निष्टप्तꣳ रक्षो निष्टप्ताऽअरातयः अनिशि ८

न्देवीयचक्षुर्व्वयन्द्विष्मस्त्वमतोमामौक् अररोदि
वम्मापप्तोद्रुप्सस्तेद्यामप्तास्कन्त्वभूजग्जःछगोष्ठान
म्भर्षेतुतेद्यौर्म्मूर्धानदेवस्सवितःपरमस्याम्पृथिव्या
धंशतेनपाशैर्य्योस्मान्द्वेष्टियञ्चवयन्द्विष्मस्तमतो
मामौक्‌॥२८॥गायत्रेणत्वा॥गायत्रेणत्वाच्छन्दसा
परिगृह्णामित्रैष्टुभेनत्वाच्छन्दसापरिगृह्णामिजा
गतेनत्वाच्छन्दसापरिगृह्णामि॥सुक्ष्माचासिशिवा

तोसिसपत्नक्षिद्वाजिनंत्वावाजेध्यायैसम्मा
र्ज्मि प्रत्युष्टंरक्षः प्रत्युष्टा अरातयोनिष्टप्तं
रक्षोनिष्टप्ता अरातयः अनिशितासिसपत्नक्षि
द्वाजिनींत्वावाजेध्यायैसम्मार्ज्मि २९ अदि
त्यैरास्ना अदित्यैरास्नासिविष्णोर्वेष्पोस्यूर्जेत्वा
दब्धेनत्वाचक्षुषावपश्यामि अग्नेर्जिह्वासिसु
भूर्देवेभ्योधाम्नेधाम्नेमेभवयजुषेयजुषे ३० सावि

नुस्त्वासवितुस्त्वाप्रसवऽउत्पुनाम्यछिद्रेणपवित्रे
सूर्य्यस्यरश्मिभिः॥सवितुर्वःप्रसवऽउत्पुनाम्यछिद्रे
णपवित्रेणसूर्य्यस्यरश्मिभिः॥तेजोसिशुक्रमस्यमृ
तमसिधामनामासिप्रियन्देवानामनाधृष्टन्देव
यजनमसि ३१ कृष्णोसि इतिवाजसनेयसंहिता
यांप्रथमोध्यायः॥कृष्णोस्याखरेष्ठोग्नयेत्वाजु
ष्टंप्रोक्षामिवेदिरसिबर्हिषेत्वाजुष्टाम्प्रोक्षामि

बर्हिरसिस्त्रुग्भ्यस्त्वा जुष्टम्भ्यो नाम्यदित्यै व्युन्दनम्
१ अदित्यै व्युदनमसि विष्णो स्तुपोस्यूर्णम्रदसन्त्वा
स्तृणामि स्वासस्थान्देवेभ्यो भुवपतये स्वाहा भुवन
पतये स्वाहा भूतानाम्पतये स्वाहा २ गंधर्वस्त्वा
गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्या
रिष्ट्यै यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिडऽईडितः
इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै यजमा

१० नस्यपरिधिरस्यग्निरिडऽईडितः मित्रावरुणौ
त्वोत्तरतः परिधत्तान्ध्रुवेणधर्म्मणाविश्वस्यारि
ष्ट्यैयजमानस्यपरिधिरस्यग्निरिडऽईडितः ३
वीतिहोत्रन्त्वावीतिहोत्रन्त्वाकवेद्युमन्तꣳसमि
धीमहि अग्नेबृहन्तमध्वरे ४ समिदसि समिद
सिसूर्य्यस्त्वापुरस्तात्पातुकस्याश्चिदभिशस्त्यै सावि
तुर्ब्बाहूस्थऽऊर्णम्म्रदसन्त्वास्तृणामिस्वासस्थन्देवे १०

युः आत्वा वसवो रुद्रा आदित्याः सदन्तु ५ घृता
च्यसि - घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना सेदम्प्रियेण धाम्ना प्रि
यं सदः आसीद घृताच्यस्युपभृन्नाम्ना सेदम्प्रियेण
धाम्ना प्रियं सदः आसीद घृताच्यसि ध्रुवा नाम्ना से
दम्प्रियेण धाम्ना प्रियं सदः आसीद प्रियेण धाम्ना प्रि
आसीद यं सदं ध्रुवाः असदन्नृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि पा
यज्ञम्पाहि यज्ञपतिम्पाहि मां यज्ञन्यम् ६ अग्ने

१२ वाजजित॥ अग्ने वाजजिद्वाजन्त्वा सरिष्यन्तम्वाज

जितं सम्मार्ज्मि॥ नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः सुयमे

मे भूयास्तमस्कन्नमद्य ॥ अस्कन्नमद्य देवेभ्य आ

ज्यं सम्भ्रियासमंघ्रिणा विष्णो मा त्वावक्रमिषम्

सुमतीमग्ने ते छायामुपस्थेषं विष्णो स्थान॑मसीत

इन्द्रो वीर्यमकृणोदूर्ध्वोध्वर आस्थात॥ अग्ने वेः॥

अग्ने वेर्होत्रम्वेर्दूत्यमवतान्त्वान्द्यावापृथिवी १२

ऽग्रवृत्वन्धा वाऽपृथिवीस्विष्टकृद्देवेभ्यःऽइन्द्रऽआ
ज्योनहविषा भूत्स्वाहा स ज्योतिषा ज्योतिः ऐ
मयीदम् मयीदमिन्द्रऽइन्द्रियन्दधात्वस्मान्नो
यो मघवानः सक्तामस्माकं सन्त्वाशिषः स
त्या नः सन्त्वशिषः उपहूता पृथिवी मातोपमाम्
पृथिवी माता ह्वयतामग्निराग्नीध्रात्स्वाहा १० उ
पहूतो द्यौः उपहूतो द्यौष्पितोपमान्द्यौष्पिता ह्वय
तामग्निराग्नीध्रात्स्वाहा देवस्य त्वा सवितुः

१२ प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्याम्पूष्णोहस्ताभ्याम् प्रतिगृ
ह्णाम्यग्नेष्ट्वास्येनप्राश्नामि ॥ एतन्ते ॥ एतन्तेदेव
सवितर्यज्ञम्प्राहुर्बृहस्पतयेब्रह्मणे । तेनयज्ञम
वतेनयज्ञपतिन्तेनमामव ॥ मनोजूतिः ॥ म
नोजूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमन्त
नोत्वरिष्टंयज्ञꣳसमिमन्दधातु । विश्वेदेवास
इहमादयन्तामोꣳप्रतिष्ठ ॥ १३ ॥ एषाते ॥ अग्नेस १२

म्माजस्यमाप्रसवेनप्रोहामि इन्द्राग्नीतमपनुदतां
१२ योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मोवाजस्यैनंप्रसवेना
पोहामि। १५ वसुभ्यस्त्वा वसुभ्यस्त्वारुद्रेभ्यस्त्वादित्ये
भ्यस्त्वासंजानाथांद्यावापृथिवीमित्रावरुणौ
त्वावृष्ट्यावताम्। व्यन्तुवयोक्तंरिहाणामरुतां
पृषतीर्गच्छवशापृश्निर्भूत्वादिवंगच्छततोनो
वृष्टिमावह। चक्षुष्पा अग्नेसिचक्षुर्मेपा १२

मित्तयावर्द्धस्वचाचप्प्यायस्व । वर्द्धिषीमहि चव
यमाचप्प्यासिषीमहि ॥ अग्नेवाजजिद्वाजन्त्वा
ससृवांसंवाजजितंसम्मार्ज्मि ॥ १४ ॥ अग्नी
षोमयोरुज्जितिम ॥ अग्नीषोमयोरुज्जितिमनू
ज्जेषंवाजस्यमाप्रसवेनप्रोहामि ॥ अग्नीषोमौत
मपनुदतांयोस्मान्द्वेष्टियञ्चवयन्द्विष्मोवाजस्यै
नम्प्रसवेनापोहामि ॥ इन्द्राग्न्योरुज्जितिमनूज्जेष

माध

१४ स्योधुर्य्यौपातथ्वं सुम्नेस्य : सुम्नै तम॒ यज्ञनम

स्वेत ऽ उप च यज्ञस्याशिवे सन्तिष्ठस्व त्विषे मे स

न्तिष्ठस्व १९ अग्ने दब्धायो ः ॥ अग्ने दब्धायोशी

तमपाहि मा दिद्योः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पा

हि दुरद्मन्या ऽ अविषन्नः पितुं कृणु सुषदा योनौ

स्वाहा वाडग्नये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै य

शो भगिन्यै स्वाहा २० वेदोसि वेदोसि येनत्वं १४

ढि ॥ १६ ॥ यम्परिधिम ॥ यम्परिधिम्पर्य्यधत्थाः। अ
ग्ने देव पणिभिर्गुह्यमानः ॥ तन्त एतमनु जोषम्भ
राम्येष नेत्त्वदपचेतयाता। अग्नेः प्रियम्पाथोऽपी
तम् ॥ १७ ॥ संस्रवभागास्थ ॥ संस्रवभागास्थे
षा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधेयाश्च देवाः। इमाम्वा
चमभिविश्वे गृणन्त। आसद्यास्मिन्बर्हिषि मा
दयध्वं स्वाहा वाट् ॥ १८ ॥ घृताचीस्थः ॥ घृताची

२५ गोसि २३ सँवर्च्चसा॥ सम्वर्च्चसापयसासन्तनूभिरग
न्म्महिमनसासꣳशिवेन॥ त्वष्टासुदत्त्रोविदधातु
रायोनुमार्ष्टुतन्न्वोयद्विलिष्टम्॥ २४ दिविविष्णुः
दिविविष्णुर्व्यक्रꣳस्तजागतेनच्छन्दसाततोनिर्भ
क्तोयोस्मान्द्वेष्टियञ्चवयन्द्विष्मोन्तरिक्षेविष्णुर्व्यक्र
ꣳस्तत्रैष्टुभेनच्छन्दसाततोनिर्भक्तोयोस्मान्द्वेष्टि
यञ्चवयन्द्विष्मः पृथिव्यान्विष्णुर्व्यक्रꣳस्तगायत्रे १५

देववेददेवेभ्योवेदोभवस्तेनमह्यंवेदोभूयाः
देवागातुविदोगातुंवित्वागातुमितमनसस्पत
इमंदेवयज्ञꣳस्वाहावातेधाः २१ सम्बर्हिरङ्क्तांꣳ
हविषाघृतेनसमादित्यैर्वसुभिःसम्मरुद्भिःसमि
न्द्रोविश्वदेवेभिरङ्क्तान्दिव्यन्नभोगच्छतुयत्स्वाहा
२२ कस्त्वा कस्त्वाविमुञ्चतिसत्वाविमुञ्चतिकस्मै
त्वाविमुञ्चतितस्मैत्वाविमुञ्चतिपोषायरक्षसाम्भा

१८ सन्तुरातयः हिमाः सूर्य्यस्यावृतमन्वावर्त्ते ॥ २४ ॥ अग्ने
व्रतपते ॥ अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषन्तदशकन्तन्मे
राधीदमहं य एवास्मि सोस्मि ॥ २५ ॥ अग्नये कव्य
वाहनाय ॥ अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय
पितृमते स्वाहा ॥ अपहताः असुरा रक्षांसि वेदि
षदः ॥ २६ ॥ ये रूपाणि ॥ ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमानाः अ
सुराः सन्तः स्वधया चरन्ति परापुरो निपुरो येभ १८

ष्टुं छन्दसा ततो निर्भक्तो यो स्मान्द्वेष्टि यञ्च वयं द्वि
ष्मो स्मादन्नादस्यै प्रतिष्ठाया अगन्म स्वः संज्यो
तिषाभूम २५ स्वयंभूरसि स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मि
र्वर्चोदा असि वर्चो मे देहि सूर्यस्यावृतमन्वा
वर्ते २६ अग्ने गृहपते ॥ अग्ने गृहपते सुगृहपति
स्त्वयाग्ने हं गृहपतिना भूयासं सुगृहपतिस्त्वं म
याग्ने गृहपतिना भूयाः ॥ अस्थूरि णौ गार्हपत्यानि

२ दत्तसतोवः पितरोदेष्मैतद्वः पितरोवासः आधत्त

३२ आधत्तपितरोगर्ब्भंकुमारम्पुष्करस्रजम्

यथेहपुरुषोसत उर्ज्जम्बहन्ती। उर्ज्जम्बहन्ती।

रमृतंघृतम्पयः कीलालम्परिस्रुतम् स्वधास्थ

तर्प्पयतमेपितॄन् ३४ समिधाग्निम् इतिवाज

सनेयसंहितायाद्वितीयोध्यायः समिधाग्निन्दु

वस्यतघृतैर्ब्बोधयतातिथिम् आस्मिन्हव्या १७

रन्त्वग्निष्टौँल्लोकात्प्राणुदात्त्वस्मात् ३० अत्रपि
तरः अत्रपितरोमादयध्वंयथाभागमावृषायध्व
म् अमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिषत
३१ नमोवः नमोवःपितरोरसायनमोवःपितरः
शोषायनमोवःपितरोजीवायनमोवःपितरःस्व
धायैनमोवःपितरोघोरायनमोवःपितरोमन्य
वे नमोवःपितरःपितरोनमोवोगृहान्नःपितरो

१८ न्नादमन्नाद्यायादधे ॥५॥ आयम ॥ आय
श्रि ङ्गौःपृश्निरक्रमीदसदन्मातरम्पुरः ॥ पित
रञ्च प्रयन्त्स्वः ॥१॥ अन्तश्चरति ॥ अन्तश्चर
ति रोचनास्य प्राणादपानती ॥ व्यख्यन्महि
षो दिवम् ॥७॥ त्रिंशद्धाम ॥ त्रिंशद्धामविरा
जति वाक्पतङ्गायधीयते ॥ प्रतिवस्तोरहद्यु
भिः ॥८॥ अग्निर्ज्योतिः ॥ अग्निर्ज्योतिर्ज्यो १८

जुहोतन ॥ २ सुसमिद्धाय शोचिषे सुसमिद्धाय शो
चिषे घृतन्तीव्रञ्जुहोतन अग्नये जातवेदसे २
तन्त्वा तन्त्वा समिद्भिरङ्गिरो घृतेन वर्द्धयामसि ॥
वृहच्छोचायविष्ठ्य ३ उप त्वा उप त्वाग्ने हविष्म
तीर्घृताचीर्य्यन्तु हर्य्यत ॥ जुषस्व समिधो मम ४
भूर्भुवः भूर्भुवः स्वर्द्यौरिव भूम्ना पृथिवीव व
रिम्णा ॥ तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेग्निम
स्ते

१९ यन्तो अह्वरम्भाँ अभ्भोचे मा अग्नये आरे असमेच
श्ररण्वते ११ अग्निर्मूर्द्धा अग्निर्मूर्द्धा दिवः क
कुत्पतिः पृथिव्या ऽ अयम् अपाꣳरे ताꣳसि जि
न्वति १२ उभावाम् उभावामिन्द्राग्नी ऽ आहुव
ध्या ऽ उभाराधसः सहमादयध्यै उभा दाताराविषाꣳरयीणामुभावाजस्य सातये हुवेवाम् १३
अयन्तेयोनिः ऋत्वियो यतो जातो ऽ अरोचथाः ॥ १४

तिरग्निः स्वाहा सूर्य्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्य्यः स्वा
हा अग्निर्वर्चो ज्योतिर्वर्च्चः स्वाहा सूर्य्यो वर्च्चो
ज्योतिर्वर्च्चः स्वाहा ज्योतिः सूर्य्यः सूर्य्यो ज्यो
तिः स्वाहा सजूर्द्देवेन सजूर्द्देवेन सवित्रा
सजूरात्र्येन्द्रवत्या जुषाणो अग्निर्वेतु स्वाहा
सजूर्द्देवेन सवित्रा सजूरुषसेन्द्रवत्या जुषाणः
सूर्य्यो वेतु स्वाहा ॥ उपप्रयन्तो अध्वरम्॥ उपप्र

२ हिवर्च्चोदाः ॥ अग्नेसिवर्च्चोमेदेहि ॥ अग्नेयन्मेतन्वा
ऽऊनन्तन्मः आपृण ॥१७ इन्धानास्त्वा इन्धानास्त्वा
शतंहिमाद्युमन्तंसमिधीमहि ॥ वयस्वन्तोव
यस्कृतंसहस्वन्तःसहस्कृतम् ॥ अग्नेसपत्नद
म्भनमदब्धासो ॥ अदाभ्यम् ॥ चित्रावसोस्वस्तितेपा
रमशीय ॥१८ सत्वन सन्त्वमग्नेसूर्य्यस्यवर्च्चसाग
थाःसमृषीणांस्तुतेन सम्प्रियेणधाम्नासमहमा २

तज्जानन्नग्नऽआरोहाथानोवर्द्धयारयिं १४ मूलमग

अयमिह अयमिहप्रथमोधायिधातृभिर्होता

यजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः यमप्नवानोभृगवोवि

रुरुचुर्वनेषुचित्रंविभ्वंविशेविशे १५ अस्यप्र

त्नाम अस्यप्रत्नामनुद्युतंशुक्रंदुदुह्रेऽअह्रयः दु

पयःसहस्रसामृषिं तनूपाऽअग्नेतनूपा

ऽअग्नेसितन्वम्मेपाह्यायुर्दाऽअग्नेस्यायुर्म्मेदे

भ

२१ वेदिवेदोषावस्तर्द्धियावयम् नमोभरन्तए

मसि २२ राजन्तमध्वराणाम् राजन्तमध्वराणांगो

पामृतस्यदीदिविम् वर्द्धमानंस्वेदमे २३ सनः॥

सनःपितेवसूनवेग्नेसूपायनोभव सचस्वानः

स्वस्तये २४ अग्नेत्वम् अग्नेत्वन्नोऽअन्तमः

उतत्राताशिवोभवावरूथ्यः वसुरग्निर्वसुश्र

वाऽअच्छानक्षिद्युमत्तमंरयिन्दाः २५ तन्त्वा २१

युषासन्वर्चसासमग्रजयासंधंरायस्पोषेणस्मिंबीय

१९ अन्यस्य ॥ अन्यस्यान्धोवोचन्द्रीयमहंस्वयम

हो वोचन्द्रीयो ऊर्जस्योऊर्जन्धोचन्द्रीयरायस्पोष

स्यरायस्पोषन्धोचन्द्रीयः २० रेवतीरमध्वम् रेव

तीरमध्वमस्मिन्योनावस्मिन्गोष्ठेस्मिंल्लोकेस्मिन्क्ष

ये इहैवस्तमापगात २१ संहितासिसंहिता

सिविरवत्रूप्ऊर्जामाविशगौपत्येन ॥ उपत्वाग्नेदि

२२ क्रतुयस्तुरः २९ मा नः मा नः शर्धं सोऽअरस्मोपु
र्त्तिःऽएण स्त्र त्येस्यरद्धा ऽएोग्रहन ऽए स्वते ३० महित्री
एणम् महित्री एणामवोस्तु द्युक्ष दत्तम्मित्रस्यार्यम्णः॥
दुराधर्षम्वरुणस्य ३१ नहितेषाम् नहितेषामे
माचननाध्वसुघारेणेषु ऽशेत्रिपुरघशंसः ३२
तेहि तेहिपुत्रासोऽअदितेःप्रजीवसेमर्त्याय ज्यो
तिर्यच्छन्त्यजस्रम् ३३ कदाचन कदाचनस्तरी २२

तन्नत्वा शोचिष्ठदीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे स
षिभ्रः स नो बोधिश्रुधी हवमुरुष्याणो अघाय
तः समस्मात् २६ इडए हि इडाघदिता ए हिका
म्याऽ एत नयिवःकामधरेण नूयात २७ सोमान
धं स्वरणम् सोमानंधं स्वरेण कृणुहि ब्रह्मणस्प
ते कक्षीवन्तय्यः औशिजः २८ योरेवान् योरे
वान्योऽमीवहावसुवित्पुष्टिवर्द्धनः सनःसिष

२३ पितुम्मेपाहि ३७ आगन्म ॥ आगन्म विश्ववेदसम
स्मभ्यंवसुवित्तमम् ॥ अग्नेसम्राडभिद्युम्नमभि
सहऽआयच्छस्व ॥ ३८ अयमग्निः ॥ अयमग्निर्गृह
पतिर्गार्हपत्यः प्रजायावसुवित्तमः ॥ अग्नेगृहपते
भिद्युम्नमभिसहऽआयच्छस्व ३९ अयमग्निः
री पुरीष्योरयिमान्पुष्टिवर्द्धनः अग्नेपुरीष्याभि
द्युम्नमभिसहऽआयच्छस्व ४० गृहामा ॥ गृहा २३

रासिनेन्द्र सख्खासिदाशुषे उपोपेन्नु मघवन्भूय इन्नु
ते दानन्देवस्य पृच्यते २४ तत्सवितुः तत्सवितु
र्वरेण्यम्भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदया
त् २५ परितेति परितेदूढभो रथो स्माँ २॥ अश्नोतु वि
श्वतः येन रक्षसि दाशुषः २६ भूर्भुवः भूर्भुवः
स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याम् सुवीरो वीरैः सुपोषः पो
षैः नर्य्य प्रजाम्मे पाहि शंस्य पशून्मे पाह्यथर्य्य

२५ ४३ प्रघासिनोहवामहे प्रघासिनोहवामहेमरुत
श्चरिशादसः करंभेणासजोषसः ४४ यद्ग्रामे यदर
मेयदरण्ये यत्सभायांयदिन्द्रिये यदेनश्चकृमाव
यमिदन्तदवयजामहेस्वाहा ४५ मोषूणः मोषूण
इन्द्रात्रपृत्सुदेवैरस्तिहि ष्मातेशुष्मिन्नवयाः म
हश्चिद्यस्यमीढुषोयव्याहविष्मतोमरुतोवन्दते
गीः ४६ अक्रन्कर्म्म अक्रन्कर्म्मकर्म्मकृतःसहवा २६

माविभीतमावेपध्वमूर्ज्जंबिभ्रतःएमसि ऊर्ज्जंबिभ्र
द्वः सुमनाः सुमेधागृहानैमिमनसामोदमानः
४१ येषामध्येति येषामध्येतिप्रवसन्येषुसौमनसो
बहुः गृहानुपह्वयामहेतेनोजानन्तुजानतः ४२
उपहूताइह उपहूताइहगावः उपहूताअजाव
यः अथो अन्नस्यकीलालः उपहूतोगृहेषुनः
क्षेमायवः शान्त्यैप्रपद्येशिवंशग्मंशंयोःशंयोः

२५ दामितेनिमेधेहिनितेदधे निहारञ्चह
रासिमेनिहारन्निहाराणितेस्वाहा ५० अ
क्षन्न ॥ अमीमदन्तह्यवप्रियाऽअधूषत
अस्तोषतस्वभानवोविप्रानविष्ठयामतीयो
जान्विन्द्रतेहरी ५१ सुसन्दृशन्त्वा सुसन्दृश
न्त्वावयम्मघवन्वन्दिषीमहि प्रनूनम्पूर्णब
न्धुरस्तुतोयासिवशाँ२ऽ अनुयोजान्विन्द्रते २५

वा मयोभुवा देवेभ्यः कर्म्म कृत्वास्तम्प्रेत सचा

भुवः ४७ अवभृथ निचुम्पुण अवभृथ निचु

म्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः अव देवैर्देवकृ

तमेनो यासिषमव मर्त्यैर्म्मर्त्यैः कृतम्पुरुराव्णो

देव रिषस्पाहि ४८ पूर्णा दर्वि पूर्णा दर्वि परा

पत सुपूर्णा पुनरापत वस्नेव विक्रीणावहा

इषमूर्जं शतक्रतो ४९ देहि मे दद

२६ नागः सहस्त्रस्तान्विक यातं जुषस्वस्वाहैषतै
त्रुद्र नागा आख़ुस्तेपशुः ५७ अवरुद्रम अवर्
द्रमदीमह्यवदेव त्र्यम्बकम यथा नोवस्यसस्क
रद्यथानः श्रेयसस्करद्यथानो व्यवसाययात
५८ भेषजमसि भेषजमसि भेषजङ्गवेश्वा पुरु
षाय़ भेषजम सुषम्मेषाय मेष्यै ५९ त्र्यम्बकं
यजामहे त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिम्पुष्टिव २६

हरी ५२ मनोनु मनो न्वाह्वामहे नाराशंसे
सेन स्तोमेन पितृणाञ्च मन्मभिः ५३ आनः
आनः एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे ज्यो
क्च सूर्यं दृशे ५४ पुनर्न्नः पुनर्न्नः पितरो मनो
ददातु दैव्यो जनः जीवं व्रातं सचेमहि ५५ व
यं सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्र
तः प्रजावन्तः सचेमहि ५६ एषते एषते रुद्र

२७ त्र्यायुषम्॥ यद्देवेषु त्र्यायुषं तन्नोऽअस्तु त्र्या
युषम् ६२ शिवो नाम॥ शिवो नामासि स्वधिति
ले ते पिता नमस्तेऽअस्तु मा मा हिंसीः निवर्त
याम्यायुषेऽन्नाद्याय प्रजननाय रायस्पोषा
य सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ६३ एवम् इति वा
जसनेयसंहितायां तृतीयोऽध्यायः एदमगन्म
देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासोऽअजुषन्त वि २७

र्वदनम उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षी
य मामृतात् त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिम्पति
वेदनम् उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय
मामुतः ॥ एतत्ते एत त्तेलद्रावसन्तेन परो मू
जवतो तीहि अवततधन्वा पिनाकावसः कृ
त्तिवासा अहिंसन्नः शिवोतीहि ॥ त्र्यायु
षञ्जमदग्नेः ॥ त्र्यायुषञ्जमदग्नेः कश्यपस्य

२८ इन्द्रघर्म्मस्युष्पन् ॥ महीनाम्पयः महीनाम्प
योसिवर्च्चोदा असिवर्च्चोमेदेहि वृत्रस्या
सिकनीनकश्चक्षुर्दा असिचक्षुर्मेदेहि ३
चित्पतिर्म्मा चित्पतिर्म्मापुनातु वाक्पति
र्म्मापुनातु देवोमासवितापुनात्वच्छिद्रेणप
वित्रेणसूर्यस्यरश्मिभिः तस्यतेपावित्रपतेप
वित्रपूतस्यायत्कामः पुनेतच्छकेयम् ४ २८

रवे स्वक्सामाभ्याथंसन्तरन्तोयजुर्भीरायस्पो
षेणा समिषामदेम इमाऽआपःशमुमेसन्तुदेवी
रोषधेत्रायस्वस्वधितेमैनथंहिथंसीः ॥ आपो
ऽअस्मान आपोऽअस्मान्मातरःशुन्धयन्तु
घृतेननोघृतप्वःपुनन्तु ॥ विश्वथंहिरिप्रंप्रव
हन्तिदेवीरुदिदाभ्यःशुचिरापूतऽएमि ॥ दीक्षात
पसोस्तनूरसितान्त्वाशिवाथंशग्माम्परिदधेभ

२५ हतीर्विश्वशन्नुवोद्यावापृथिवीऽउरोऽअ
न्तरिक्ष बृहस्पतयेहविषाविधेमस्वाहा ७
विश्वेदेवस्य ॥ विश्वोदेवस्यनेतुर्म्मर्त्तो वुरीत
सख्यम् । विश्वोरायऽइषुध्यति द्युम्नम्वृणीतपु
ष्यसेस्वाहा ८ ऋक्सामयोः शिल्पे ऋक्सामयोः
शिल्पेस्थस्तेवामारभेतेमापातमास्ययज्ञस्योद्
चः शर्म्मासि शर्म्ममेयच्छ नमस्तेऽअस्तुमामा २५

आव: आवोदेवास ईमहेवामम्प्रयत्यद्ध्वरे
आवोदेवास आशिषोयज्ञियासोहवामहे ५
स्वाहायज्ञम् स्वाहायज्ञम्मनसः स्वाहोरोरन्तरि
क्षात्स्वाहाद्यावापृथिवीभ्यां स्वाहावातादारभे
स्वाहा ६ आकूत्यैप्रयुजे आकूत्यैप्रयुजेऽग्नयेस्वा
हामेधायैमनसेऽग्नयेस्वाहादीक्षायैतपसेऽग्नये
स्वाहासरस्वत्यैपूष्णेऽग्नयेस्वाहा आपोदेवीर्बृ

३० यज्ञवाहसंसुतीर्थानोऽअसश्चतो येदेवामनोजा
तामनोयुजोदक्षक्रतवस्तेनोवन्तुतेनःपान्तुतेभ्यः
स्वाहा ११ श्वात्राःपीताः श्वात्राःपीताभवतयूयमा
पोऽअस्माकमन्तरुदरेसुशेवाः ताऽअस्मभ्यमयक्ष्मा
ऽअनमीवाऽअनागसःस्वदन्तुदेवीरमृताऽऋताव
धः १२ इयंतेयज्ञियातनूरपोमुञ्चामिनप्रजाम्
अंहोमुचःस्वाहाकृताःपृथिवीमाविशतपृथिव्या ३०

हिꣳसीः ९ ऊर्गसि ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा
ऽऊर्ज्जं म्मयि धेहि सोमस्य नीविरसि विष्णोः श
र्म्मासि शर्म्म यजमानस्येन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः
कृषीस्कृधि उच्छ्रयस्व वनस्पत ऽऊर्ध्वो मा पाह्यꣳ
हस ऽआस्य यज्ञस्योदृचः १०· व्रतङ्कृणुत व्रतङ्कृणुत
व्रतङ्कृणुताग्निर्ब्रह्माग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञियः
दैवीन्धियम्मनामहे सुमृडीकामभिष्टये वर्चोधां

३१ योमरदेवोनःसवितावसोर्दातावस्वदात् ॥१६॥ एषा
ते एषातेशुक्रतनूरेतद्वर्चस्तयासम्भवभ्राजंगच्छ ॥
जूरसिधृतामनसाजुष्टाविष्णवे ॥१७॥ तस्यास्ते तस्या
स्तेसत्यसवसःप्रसवेतन्वोयन्त्रमशीयस्वाहाशुक्र
मसिचन्द्रमस्यमृतमसिवैश्वदेवमसि ॥१८॥ चिदसि
चिदसिमनासिधीरसिदक्षिणासिक्षत्रियासि
यज्ञियास्यदितिरस्युभयतःशीर्ष्णी । सानःसुप्राची २२

सन्नव १३ अग्नेत्वम् अग्नेत्वꣳसुजागृहिवयꣳ
सुमन्दिषीमहि रक्षाणो अप्रयुछन्त्प्रबुधेनःपुनस्कृ
धि १४ पुनर्मनःपुनर्मनःपुनरायुर्म्म आगन्पुनः
प्राणःपुनरात्मामआगन्पुनश्चक्षुःपुनःश्रोत्रम्म
आगन् वैश्वानरोअदब्धस्तनूपा अग्निर्न्नःपा
तुदुरितादवद्यात् १५ त्वमग्ने त्वमग्नेव्रतपा असि
देवआमर्त्येष्वा त्वंयज्ञेष्वीड्यः रास्वेयत्सोमाभू

३२ घर्म्मिदेवाय जनेयपृथिव्या। इडोयास्वदमसिघृतवत्स्वा
हा अस्मेरमस्वास्मेतेबन्धुस्त्वेरायोमेरायोमावयं
रायस्पोषेणवियौष्मतोतोरायः २२ समख्ये समख्ये
देव्याधियासन्दक्षिणयोरुचक्षसा मामः आयुःप्रमोषी
र्म्मो। अहन्तववीरन्विदेयतवदेविसन्दृशि २३ एषते
एषतेगायत्रोभागः इतिमेसोमायब्रूतादेषतेत्रैष्टुभो
भागः इतिमेसोमायब्रूतादेषतेजागतोभागः इतिमे ३२

सोमायद्यूताछ्छन्दो नामानाथंसामन्नाज्यज्रूछतिमेसो
मायद्यूतादास्माकोसिशुक्रस्तेगर्ह्योविचितस्त्वाविं
चिन्वन्तु ॥ २४ ॥ अग्निन्त्यम्‌ अग्निन्त्यन्देवथंसविता
रमोण्याः कविक्रतुमर्चामिसत्यसवथंरत्नधामभि
प्रियम्मतिं कविम्‌ ॥ ऊर्ध्वायस्यामतिर्भ्राऽअदिद्युतत्स
वीमनिहिरण्यपाणिरमिमीतसुक्रतुः कृपास्वः ॥ प्र
जाभ्यस्त्वाप्रजास्त्वानुप्राणन्तुप्रजास्त्वमनुप्राणि

३४ नुवनानिसम्म्राड्विश्वेवनानिबृहण्एस्पबृतानि ३०
वनेषुवि ब्वनेषुव्य न्तरिक्षन्ततानबाजमर्वत्सुप
यऽउस्त्रियासु हृत्सु क्रतुम्बरुणो विक्ष्वग्निन्दिवि
सूर्यमदधात्सोमम्मडौ ३१ सूर्यस्यचक्षुः सूर्यस्य
चक्षुरारोहाग्नेरक्ष्णः कनीनिकम्। यत्रैतशेभिरी
यसेभ्राजमानोविपश्चिता ३२ उस्त्रावेतम् उस्त्रा
वेतन्धूर्षाहौयुज्येथामनश्रू ऽअवीरहणौ ब्रह्मचो ३४

दत्तन् २७ परिमा॥ परिमाग्नेदुश्चरिताद्बाधस्वा
मासुचरितेभज॥ उदायुषास्वायुषोदस्थाममृतां२॥
अनु २८ प्रतिपन्थाम्॥ प्रतिपन्थामपद्महिस्वस्ति
गामनेहसम्॥ येनविश्वाः परिद्विषोवृणक्तिवि
न्दतेवसुः २९ आदित्यास्त्वक्॥ आदित्यास्त्वग
स्यदित्यैसदः आसीद॥ अस्तभ्नाद्याम्वृषभोऽअन्त
रिक्षममिमीतवरिमाणम्पृथिव्याः॥ आसीदद्विश्वा

३५ वेदिवस्पुत्रायसूर्य्यायशंसत ३५ वरुणस्योत्त
म्भनम वरुणस्योत्तम्भनमसि वरुणस्यस्कम्भसर्ज्ज
नीस्थो वरुणस्यऽऋतसदन्यसि वरुणस्यऽऋतस
दनमसि वरुणस्यऽऋतसदनमासीद ३६ [illegible]ते या
तेधामानिहविषायजन्तिताते विश्वापरिभूरस्तु
यज्ञंगयस्फानःप्रतरणःसुवीरोऽवीरहाप्रचरा
सोमदुर्य्यान् ३७ अग्नेस्तनूः इतिवाजसनेयसंहि ३५

न

दनौ स्वस्तियजमानस्यगृहान्गाच्छतम् ३३ अ

ड्रोमे ॥ अ ड्रोमोसिप्रच्यवस्वभुवस्पतेविश्वान्यभि

धामानि ॥ मात्वापरिपरिणोविदन्मात्वापरिपन्थि

नोविदन्मात्वावृकाऽअघायवोविदन्श्येनोभू

त्वापरापतयजमानस्यगृहान्गाच्छतन्नौसंस्कृतम् ३४

नमोमित्रस्य ॥ नमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसेमहोदे

वायतदृतꣳसपर्य्यत ॥ दूरेदृशेदेवजातायकेत

५० भितो मयूखैः स्वाहा ॥ १६ ॥ देवश्रुतौ देवेषु देवश्रुतौ
देवेष्वाघोषतम्प्राची प्रेतमध्वरङ्कल्पयन्ती ऽ ऊर्द्ध्वंय्य
ज्ञन्नयतम्मा जिह्वरतम् स्वङ्गोष्ठमावदतन्देवी
दुर्य्ये ऽ आयुर्म्मा निर्व्वादिष्टम्प्रजाम्मा निर्व्वादिष्टम
त्र रमेथां वर्ष्मन्पृथिव्याः ॥ १७ ॥ विष्णोर्नुकं
वीर्य्याणि प्रवोचंय्यः पार्थिवानि विममे रजांसि
यो ऽ स्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रे ५०

युञ्जतेमनः युञ्जतेमनः उतयुञ्जतेधियोविप्रा
विप्रस्यबृहतोविपश्चितः विहोत्रादधेवयुना
विदेकऽइन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिःस्वाहा १४
इदंविष्णुः इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥
समूढमस्यपांसुरेस्वाहा ॥१५ इरावतीधेनुमती
इरावतीधेनुमतीहिभूतंसूयवसिनीमनवेद
शस्या व्यस्कभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्त्थपृथिवीम

४९ त्वैबा बर्हिर्द्धाय ज्ञानिः स्रजामी ११ सिंह्यसि सि
ह्यसिस्वाहासिंह्यस्यादित्यवनिःस्वाहासिंह्य
सिब्रह्मवनिः क्षत्रवनिःस्वाहासिंह्यसिसु
प्रजावनीरायस्पोषवनिःस्वाहासिंह्यस्याव
हदेवान्यजमानायस्वाहा भूतेभ्यस्त्वा १२ ध्रुवो
सि ध्रुवोसि पृथिवीन्दृंहध्रुवक्षिदस्यन्तरिक्षन्दृ
ंहाच्युतक्षिदसिदिवन्दृंहाग्नेःपुरीषमसि १३ ४९

नाधृष्टन्नामयज्ञियन्ते नत्वादधे ग्ग्नेनुत्वादेववा
तये ॥ सिंहंह्यसिसपत्नसाही देवेभ्यः कल्पस्व
सिंहंह्यसिसपत्नसाही देवेभ्यः शुन्धस्व सिंहंह्यसि
सपत्नसाही देवेभ्यः शुम्भस्व ॥१॥ इन्द्रघोषस्त्वा इन्द्र
घोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पातु प्रचेतास्त्वा रुद्रैः
पश्चात्पातु मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः पा
तु विश्वकर्मात्वादित्यैरुत्तरतः पात्विदमहन्त

३० व्यथितात् विदेदग्निर्न्नभो नामाग्नेऽ अङ्गिरऽ
आयुना नाम्न्नेहि योऽस्यां पृथिव्यामसि यत्ते नाधृ
ष्टन्नाम यज्ञियन्तेन त्वादधे विदेदग्निर्न्नभो ना
माग्नेऽ अङ्गिरऽ आयुना नाम्न्नेहि यो द्वितीयस्यां
पृथिव्यामसि यत्ते नाधृष्टन्नाम यज्ञियन्तेन त्वाद
धे विदेदग्निर्न्नभो नामाग्नेऽ अङ्गिरऽ आयुना
नाम्न्नेहि यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामसि यत्ते ३०

र्षिष्ठ्वागह्वरेष्ठा॥ उग्गँ॒ ब॒ चोऽ अ॒पावधीत्त्वेषँ॒ ब॒चो
अ॒पावधीत्स्वाहा॥ याते॑ऽ अग्ने॑ रज॒ः श॒या त॒न्नू॒र्व॒
र्षिष्ठ्वागह्वरेष्ठा॥ उग्गँ॒ ब॒चोऽ अ॒पावधीत्त्वेषँ॒ ब॒चो
ऽ अ॒पावधीत्स्वाहा॥ याते॑ऽ अग्ने ह॒रि श॒याा त॒न्नू॒र्व॒र्षि
ष्ठ्वागह्वरेष्ठा॥ उग्गँ॒ ब॒चोऽ अ॒पावधीत्त्वेषँ॒ ब॒चोऽ
अ॒पावधीत्स्वाहा॥ ७ ॥ त॒प्तायनी मे॒ त॒प्तायनी मे॒सि
वि॒त्तायनी मे॒स्यवतान्मा नाथि॒तादवतान्मा ना

३७ स्पतिः ॥ ई ॥ अꣳसुरꣳसुष्टे ॥ अꣳसुरꣳसु
ष्टे देवसोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविदे आ
तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ॥
आप्याययास्मान्त्सखीन्त्सन्न्यामेधयास्व
स्ति ते देवसोमसुत्यामशीय ॥ एष्टा रायः प्रेषे
भगाय ऋतमृतवादिभ्यो नमो द्यावापृथिवी
भ्याम् ७ याते याते ऽअग्नेयःशयातनूर्व ३७

रायुशङ्कुन॥ ॐ जिह्लाय अनाध्यष्टमस्य
नाथृष्यन्देवानामोजोनत्निशस्त्यत्निशस्ति
पा॥ अनत्निशस्तेन्यमञ्जसासत्यमुपगेषं
स्विते मा धाः ५ अग्ने व्रतपाः अग्ने व्रत
पास्त्वे व्रतपायातवतन्रियथ्ठसामयियोम
मतन्नरेषासात्वयि सहनौ व्रतपते व्रताम
नुदीक्षान्दाक्षापतिर्म्मन्यतामनुतपस्तप

तायाञ्चतुर्थोध्यायः ॥ अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा
सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वातिथेरातिथ्यमसि विष्ण
वे त्वा श्श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वाग्नये त्वा
रायस्पोषदे विष्णवे त्वा ॥ अग्नेर्ज्जनित्रम
नि अग्नेर्ज्जनित्रमसि वृषणौ स्थः उर्वश्यस्यायुरसि
पुरूरवा असि गायत्रेण त्वा छन्दसा मन्थामि
त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि जागतेन त्वा छ

३६ न्दसामन्थामि ॥२॥ भवतन्नः भवतन्नः समनसौ
सचेतसावरेपसौ मायज्ञꣳहिꣳसिष्टम्मायज्ञपति
ञ्जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥३॥ अग्नावग्निः
श्रि अग्नावग्निश्चरति प्रविष्टः ऋषीणाम्पुत्रो ऽ अभि
शस्तिपावा स नः स्योनः सुयजा यजेह देवेभ्यो
हव्यꣳसदमप्प्रयुच्छन्त्स्वाहा ॥४॥ आपतयेत्वा
आपतयेत्वापरिपतये गृह्णामि तनूनप्त्रेशाक्व ३६

मि

०५ जजितोध्वनस्कभ्नुवन्तोयोजनामिमनाःकाष्ठां
ङ्गच्छत॥१३॥ एषस्यःएषस्यवाजीक्षिपणिंतुरण्यतिग्री
वायांबद्धोऽअपिकक्षऽआसनि॥ क्रतुन्दधिक्राः
ऽअनुसंसनिष्यदत्पथामङ्कांस्यन्वापनीफण
त्स्वाहा॥१४॥ उतस्मउतस्मास्यद्रवतस्तुरण्यतःपर्ण
न्नवेरनुवातिप्रगर्धिनः॥ श्येनस्येवध्रजतोऽअ
ङ्कसम्परिदधिक्राव्णः सहोर्ज्जातरित्रतःस्वाहा॥१५॥ ०५

हस्पतिं वाज आपयत इन्द्र वाज अयेन्द्राय वा चैवं वृसे
न्द्र वाज आपयत ॥ ११ एषा वः एषा वः सा सत्यासं वाग भू
धया वृहस्पतिं वाजमजीजपताजीजपत वृहस्पतिं वा
जं वनस्पतयो विमुच्यध्वम् ॥ एषा वः सा सत्या सं वाग
घ भूत्या ये न्द्र वाजमजीजपत नेन्द्रं वाजं वनस्पतयो विमुच्य
ध्वम् ॥ १२ देवस्याहम् देवस्याहं सवितुः सवे सत्यप्र
सवसा वृहस्पतेर्वाजजितो वाज जेषम् ॥ वाजिनो वा

जपताजी १३

८४ देवस्याहम॥ देवस्याहꣳसवितुःसवेसत्यसवसो
वृहस्पतेरुत्तमन्नाकꣳरुहेयम॥ देवस्याꣳसवि
तुःसवेसत्यप्रसवसऽइन्द्रस्योत्तमन्नाकꣳरुहेयम॥
देवस्याहꣳसवितुःसवेसत्यप्रसवसोवृहस्पतेरुत्त
मन्नाकमरुहेयम॥देवस्याहꣳसवितुःसवेसत्यप्र
सवसऽइन्द्रस्योत्तमन्नाकमरुहम॥ १० वृहस्पते
वाजम॥ वृहस्पतेवाजञ्जयवृहस्पतयेवाचंवदत ८४

वमादधुः ७ वातरंहा भव । वातरंहा भव वाजिन्यु
ज्यमानः इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैधि युञ्जन्तु त्वा म
रुतो विश्ववेदसः आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ८
जवो यः । जवो यस्ते वाजिन्निहितो गुहा यः श्येने परी
त्तः अचरच्च वाते । तेन नो वाजि बलवान्बलेन वा
जिजिच्च भव समने च पारयिष्णुः । वाजिनो वाजजितो
वाजं सरिष्यन्तो बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत । ए

८२ म्महीमदिति न्नाम वचसा करामहे। यस्यामिदं विश्व
म्भुवनमाविवेश तस्या न्नो देवः सविता धर्म्म सा
विषत्॥५॥ अप्स्व न्तः॥ अप्स्व न्तरमृतमप्सु भेषज
मपामुत प्रशस्तिष्वश्वा भवत वाजिनः॥ देवीरापो
यो व ऊर्म्मिः प्रतूर्त्तिः ककुन्मा न्वाजसास्तेनायं
वाजं सेत्॥ द॥ वातो वा॥ वातो वा मनो वा गन्धर्वाः
सप्तविंशतिः॥ ते ऽग्रेऽश्वमयुंजंस्ते। अस्मिञ्ज ८२

जुष्टङ्गृह्णाम्म्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम्॥३॥ ग्रहा
ऊर्ज्जाहुतयः ग्रहाऽऊर्ज्जाहुतयोव्यन्तोविप्रायमतिम्
तेषाँविशिप्प्रियाणाँवोहमिषमूर्ज्जँसमग्ग्रभमुपया
मगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टङ्गृह्णाम्म्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वा
जुष्टतमम्॥ सम्पृचौस्थः सम्माभद्रेणपृङ्क्तंविपृचौस्थोवि
मापाप्मनापृङ्क्तम्॥४॥ इन्द्रस्यवज्रोसि॥ इन्द्रस्यवज्रोसि
वाजसास्त्वयायंवाजंसेत॥ वाजस्यनुप्प्रसवेमातरं

मवीरवत् ॥ वाजङ्गोमन्तमानरस्वाहा ॥ ६३ ॥ इति वा
जसनेयसंहितायामष्टमोध्यायः ॥ देवसवितः
देवसवितःप्रसुवयज्ञम्प्रसुवयज्ञपतिम्भगाय
दिव्योगन्धर्वःकेतपूःकेतन्नःपुनातुवाचस्पति
र्वाजन्नःस्वदतुस्वाहा ॥ १ ॥ ध्रुवसदन्त्वा ॥ ध्रुवसदन्त्वा
नृषदम्मनःसदमुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्ट
ङ्गृह्णाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम् अप्सुष

८१ षदन्त्वाघृतसदंव्योमसदमुपयामगृहीतोसीन्द्राय
त्वाजुष्टङ्गृह्णाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम्
पृथिविसदन्त्वान्तरिक्षसदन्दिविसदन्देवसदन्ना
कसदमुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टङ्गृह्णाम्येषते
योनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम्॥२॥अपाꣳरसम्॥अपाꣳ
रसमुद्वयसꣳसूर्य्येसन्तꣳसमाहितम्॥अपाꣳरसस्ययो
रसस्तंवोगृह्णाम्युत्तममुपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वा ८१

न्धुरवस्यायो द्यौतः समुद्रोऽवक्षियमाणः सलिलैः
प्रुतो ययोरोजसा स्कभिता रजांसि वीर्येभिर्वीर
तमा शविष्ठा या पत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अग
न्वरुणा पूर्वहूतौ ॥ ५९ ॥ देवान्दिवम ॥ देवान्दिवमग
न्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्यानन्तरिक्षमगन्यज्ञ
स्ततो मा द्रविणमष्टु पितॄन्पृथिवीमगन्यज्ञस्ततो मा
द्रविणमष्टु यंकंच लोकमगन्यज्ञस्ततो मे भद्रमभू

८० तदिदं॥ चतुस्त्रिंशत्तंतवः॥ चतुस्त्रिंशत्तन्तवो
ये वितत्निरे यऽ चतुस्त्रिंश इमँ यज्ञँ स्वधया
ददन्ते॥ तेषाँ छिन्नँ सम्वेतद्दधामि स्वाहा घर्मोऽअ
प्येतु देवान्॥ दं॥ यज्ञस्य दोहः॥ यज्ञस्य दोहो वितत
पुरुत्राः सोऽअष्टधा दिवमन्वाततान॥ स यज्ञधुक्ष्व
महि मे प्रजायाँ रायस्पोषँ विश्वमायुरशी॥ यस्वा
हा॥ दद॥ आपवस्व॥ आपवस्वहिरण्यवदस्ववत्सो ८०

पोषाः पोषैः॥५३॥ परमेष्ठ्यभिधीतः परमेष्ठ्यभिधीतः प्र
जापति र्वाचि व्याहृतायामन्धो ऽच्छेतः सविता सन्यां
विश्वकर्म्मा दीक्षायां पूषा सोमक्रयण्यामिन्द्रश्च॥५४॥
इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितो ऽसुरः पण्यमानो मित्रः
क्रीतो विष्णुः शिपिविष्ट ऊरावासन्नो विष्णुर्नरन्धि
षः प्रोह्यमाणः सोम आगतः॥५५॥ सोम आगतो वरुण
आसन्द्यामासन्नो ऽग्निराग्नीध्र इन्द्रो हविर्द्धाने ऽथर्वा

१८ र्धीपात्रेविह्रियमाणेविश्वेदेवाः ५६ विश्वेदेवाऽअंशु
ष्षुन्न्युप्तोविष्णुराप्प्रीतपाऽआप्याय्यमानोयमःसूयमा
नोविष्णुःसम्भ्रियमाणोवायुःपूयमानःशुक्रःपूतःशु
क्रःक्षीरश्रीर्म्मन्थीसक्तुश्रीः ५७ विश्वे
देवाश्चमसेषून्नीतोसुर्होमायोद्यतोरुद्रोहूयमानो
वातोभ्यावृत्तोनृचक्षाःप्रतिख्यातोभक्षोभक्ष्यमाणः
पितरोनाराशंसाःसन्नःसिन्धुरवभृथायाप्पनसि १८

शुक्रस्यपुरोगाः सोमः॥ सोमस्यपुरोगाः॥ यत्ते सोमादा
भ्यन्नामजागृवि तस्मै त्वागृह्णामि तस्मैते सोम सोमाय
स्वाहा॥४९॥ उशिक्त्वम्॥ उशिक्त्वं देव सोमाग्नेः प्रियम्पा
थोपीहि वशीत्वन्देव सोमेन्द्रस्यप्रियम्पाथोपीह्यस्मत्स
खायत्वन्देवसोमविश्वेषान्देवानाम्प्रियम्पाथोपीहि
५०॥ इहरतिः॥ इहरतिरिहरमध्वमिहधृतिरिहस्वधृतिः
स्वाहा॥ उपसृजन्धरुणम्मातरन्धरुणोमातरन्धयन्नरायः

१८ स्वोपमस्मासु दधद्रत्वाहा ५१ सत्रस्य ऋद्धिः सत्रस्य
ऋद्धिरस्यगन्म ज्योतिरमृता अभूम दिवम्पृथिव्या अ
ध्यारुहामाविदाम देवांत्स्वर्ज्योतिः ५२ युवन्त
मिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादपतन्तमिद्धतं व
ज्रेण तन्तमिद्धतम् दूरेचत्ताय छंत्सद्गहनं यदिनक्षत्
अस्माकं शत्रून्परिशूर विश्वतो दर्मा दर्षीष्ट विश्वतः
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्याम सुवीरा वीरैः सु १७

जोषद्विश्वस्मान्नूरवसेसाधुकर्म्मा ॥ उपयामगृहीतोसी
न्द्रायत्वाविश्वकर्म्मणऽएषतेयोनिरिन्द्रायत्वाविश्व
कर्म्मणे ॥ ४५ ॥ विश्वकर्म्मन्हविषा ॥ विश्वकर्म्मन्हवि
षावर्धनेनत्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम् ॥ तस्मैविशः
समनमन्तपूर्वीरयमुग्रोविहव्योयथासत् ॥ उपयाम
गृहीतोसीन्द्रायत्वाविश्वकर्म्मणऽएषतेयोनिरिन्द्रायत्वा
विश्वकर्म्मणे ॥ ४६ ॥ उपयामगृहीतोसि ॥ उपयामगृहीतो

११ स्पृश्नये त्वा गायत्रछ्छन्दस उं ह्वामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छ
न्दसङ्गं ह्वामि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दस उं ह्वा
म्यनुष्टुप्ते भिगरः ॥ ८७ ॥ धृशीनान्त्वा ॥ धृशीनान्त्वा ४८
पत्मन्नाधृषं नोमि कुकूननानान्त्वापत्मन्नाधृषं नोमि हरि
नन्दनानोन्त्वापत्मन्नाधृषं नोमि मदिन्तमानान्त्वा हरि
सुक्रतोऽ श्वाधृष्णो म्पत्होनूपेस्तूर्य्यस्य रश्मिषु ॥ ८८ ॥ ककु हरी
भथं नूपम ॥ ककुभथं नूपें वृष न स्प्परो चते ब्रह्मच्छक्रो २२
पत्मन्नाधृषं नो [illegible] मिम्हुर्तनानान्त्वापत्मन्नाधृषं

जिष्ठ ओजिष्ठस्त्वन्देवेष्वसि ओजिष्ठोहम्मनुष्येषु भूया
सम् ॥४०॥ उदुत्यम् ॥ उदुत्यञ्जातवेदसन्देवँवहन्ति केत
वः ॥ दृशे विश्वाय सूर्य्यम् ॥ उपयामगृहीतोसि सूर्य्याय
त्वा भ्राजायैष ते योनिः सूर्य्याय त्वा भ्राजाय ॥४१॥ आ
जिघ्र ॥ आजिघ्र कलशम्मह्या त्वा विशन्त्विन्दवः
रू पुनरूर्जा निवर्त्तस्व सा नः सहस्रन्धुक्ष्वोरुधारा पयस्वती
पुनर्म्मा विशताद्रयिः ॥४२॥ इडे रन्ते ॥ इडे रन्ते हव्ये काम्ये

९६ चन्द्रे ज्योते दितिसरस्वतिमहिविश्रुति॥ एताते ऽघ
न्ये नामानि देवेभ्यो मा सुकृतं ब्रूतात्॥ ४३ विनः॥ वि
नऽइन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः॥ योऽअस्मा
२॥ऽअभिदासत्यधरंगमया तमः॥ उपयामगृहीतो
सीन्द्राय त्वा विमृधऽएषते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे
४४ वाचस्पतिम्॥ वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये म
नोजुवं वाजेऽअद्या हुवेम॥ स नो विश्वानि हवनानि ९६

इन्द्रश्च सम्राड्वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम्॥ तयो
रहमनु भक्षम्भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृ
प्यतु सह प्राणेन स्वाहा॥ ३७॥ अग्ने पवस्व॥ अग्ने प
वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम्। दधद्रयिम्मयि पो
षम्॥ उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा वर्चस एष ते योनिर
ग्नये त्वा वर्चसे॥ अग्ने वर्चस्विन्वर्चस्वांस्त्वन्दे
वेष्वसि वर्चस्वानहम्मनुष्येषु भूयासम्॥ ३८॥ उत्ति

७५ ष्ठन्नोजसा॥ उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वीशिप्रेऽअवेप
यः॥ सोममिन्द्रचमूसुतम्॥ उपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वौ
जसऽएषतेयोनिरिन्द्रायत्वौजसे॥ इन्द्रौजिष्ठौजिष्ठस्त्व
न्देवेष्वस्योजिष्ठोहम्मनुष्येषुभूयासम्॥ ३९॥ अदृश्र
मस्य॥ अदृश्रमस्यकेतवोविरश्मयोजनाँ२ऽअनु॥
भ्राजन्तोऽअग्नयोयथा॥ उपयामगृहीतोसिसूर्य्याय
त्वाभ्राजायैषतेयोनिःसूर्य्यायत्वाभ्राजाय॥ सूर्य्यभ्रा ७५

नि:॥२२॥ आतिष्ठ॥ आतिष्ठवृत्रहंरथंयुक्ताते
ब्रह्मणाहरी॥ अर्वाचीनंसुतेमनोग्रावाकृणो
तुवग्नुना॥ उपयामगृहीतोसींद्रायत्वाषोडशिने:
एषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोडशिने॥२३॥ युक्ष्वाहि॥ यु
क्ष्वाहिकेशिनाहरीवृषणाकक्ष्यप्रा॥ अथानइंद्र
सोमपागिरामुपश्रुतिंचर॥ उपयामगृहीतोसींद्रा
यत्वाषोडशिने: एषतेयोनिरिंद्रायत्वाषोडशि

७४ ने ॥ ३४ इन्द्रमित ॥ इन्द्रमिद्धरी वहतोप्रतिधृष्टश

वसम ॥ ऋषीणां च स्तुतीरुपयज्ञञ्च मानुषाणां

म् ॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वाषोडशिनऽएषतेयो

निरिन्द्राय त्वाषोडशिने ॥ ३५ ॥ यस्मान्न ॥ यस्मान्न

जातः परोऽअन्योऽअस्ति यऽआविवेश भुवना

नि विश्वा ॥ प्रजापतिः प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्यो

तीꣳषि सचते स षोडशी ॥ ३६ ॥ इन्द्रश्च ॥ इन्द्रश्चसम्रा ७४

स्तोमस्यशस्तोक्थस्योपहूतस्योपहूतो भक्षयामि
॥१२॥ देवकृतस्यैनसः॥ देवकृतस्यैनसो वयजन
मसि मनुष्यकृतस्यैनसो वयजनमसि पितृकृ
तस्यैनसो वयजनमस्यात्मकृतस्यैनसो वयज
नमस्येनसः एनसो वयजनमसि ॥ यच्चाहमेनो वि
द्वांश्चकार यच्चाविद्वाँस्तस्य सर्वस्यैनसो वयजन
मसि ॥१३॥ सं वर्चसा ॥ सं वर्चसा पयसा सन्तनूभिर

७० गन्महिमनसासꣳशिवेन ॥ त्वष्टासुदत्रोविदधा
तुरायोनुमार्ष्टुतन्न्वोयद्विलिष्टम् ॥ १४ समिन्द्र
समिन्द्रणोमनसानेषिगोभिःसꣳसूरिभिर्म्म
घवन्त्सꣳस्वस्त्या ॥ सम्ब्रह्मणादेवकृतंयद
स्तिसन्देवानाꣳसुमतौयज्ञियानाꣳस्वाहा ॥ १५
सँवर्च्चसा ॥ सँवर्च्चसापयसासन्तनूभिरगन्महिम
नसासꣳशिवेन ॥ त्वष्टासुदत्रोविदधातुरायोनु ७०

मार्ष्टुतन्वोयद्विलिष्टम्॥१६॥ धातारातिः॥ धातारा
तिःसवितेदञ्जुषन्ताम्प्रजापतिर्न्निधिपादेवोऽअ
ग्निः॥ त्वष्टाविष्णुःप्रजयासꣳरराणायजमानाय
द्रविणन्दधातस्वाहा॥१७॥ सुगावः॥ सुगावोदेवाःस
दनाऽअकर्म्मयऽआजग्मेदꣳसवनञ्जुषाणाः
भरमाणावहमानाहवीꣳष्यस्मेधत्तवसवोवसू
निस्वाहा॥१८॥ याँ२ऽआवहः॥ याँ२ऽआवहा३

७१ शतोदेवदेवाँ स्तान्प्रेरयस्वे अग्नेसधस्थे॥ जक्षि
वाꣳसःपपिवाꣳसश्चविश्वेसुङ्घर्म्मꣳस्वरातिष्ठता
नुस्वाहा॥१९॥ वयꣳहित्वाप्रयतियज्ञे अस्मिन्नग्ने
होतारमवृणीमहीह॥ ऋधगया ऋधगुताशमिष्ठाः
प्रजानन्यज्ञमुपयाहिविद्वान्त्स्वाहा॥२०॥ देवागातुविदः॥
देवागातुविदोगातुंवित्त्वागातुमित॥ मनसस्पत इमं
न्देवयज्ञꣳस्वाहावातेधाः॥२१॥ यज्ञयज्ञम् यज्ञप ७१

त्तङ्गः छ युज्ञपतिङ्गः छ स्वाँ योनिङ्गः छ स्वाहा । एषतेय
ज्ञोयज्ञपतेसहसूक्तवाकः सर्ववीरस्तञ्जुषस्वस्वहा
२२ माहिः ॥ माहिर्भूर्म्मापृदाकुः उरुंहिराजावरुण
श्चकारसूर्य्यायपन्थामन्वेतवाउ ॥ अपदेपादाप्रति
धातवेकरुतापवक्ताहृदयाविधश्चित् । नमोवरुणाया
भिष्ठितोवरुणस्यपाशः २३ अग्नेरनीकमप आविवेशापान्नपात्प्रतिरक्षन्नसुर्य्यम् दमे
कमप आविवेशापान्नपात्प्रतिरक्षन्नसुर्य्यम् दमे

७२ दमे समिधंयक्ष्यग्ने प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्यत्स्वा
हा ॥२४॥ समुद्रे ते समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सन्त्वा
विशन्त्वोषधीरुतापः ॥ यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तो
क्तौ नमोवाके विधेम यत्स्वाहा ॥२५॥ देवीरापः ॥ दे
वीरापः ॥ एष वो गर्भस्तथंसुप्रीतथंसुभृतम्बिभृ
त देव सोमैष ते लोकस्तस्मिञ्छञ्च वक्ष्व परि च व
क्ष्व ॥२६॥ अवभृथ निचुम्पुण ॥ अवभृथ निचुम्पुण ७२

म्पुणनिचेरुरसिनिचुम्पुणः॥ अवदेवैर्देवकृतमे
नोयासिषमवमर्त्यैर्मर्त्यकृतम्पुरुराव्णोदेवरिष
स्पाहिदेवानाꣳसमिदसि॥ २७॥ एजतुदशमास्यः॥
एजतुदशमास्योगर्भोजरायुणासह। यथायंवायु
रेजतियथासमुद्रएजति। एवायन्दशमास्योऽअ
स्रज्जरायुणासह २८। यस्यैते। यस्यैतेयज्ञियोगर्भो
यस्यैयोनिर्हिरण्ययी॥ अङ्गान्यह्रुतायस्यतम्मात्रा

१२ समजीगमध्वंस्वाहा ॥ २९ ॥ पुरुदस्मोविषुरूपः
पुरुदस्मोविषुरूपऽइन्दुरन्तर्महिमानमानञ्ज
धारः एकपदींद्विपदींत्रिपदींचतुष्पदीमष्टाप
दींभुवनानुप्रथ्यन्तांस्वाहा ॥ ३० ॥ मरुतोयस्य
मरुतोयस्यहिक्षयेपाथादिवोविमहसः ॥ ससु
गोपातमोजनः ॥ ३१ ॥ महीद्यौः ॥ महीद्यौःपृथिवीच
नऽइमंयज्ञम्मिमिक्षताम् ॥ पिपृतान्नोभरीम १२

गायत्रदेवायत्वासवित्रे॥९ उपयामगृहीतोसि॥ उपयाा

मगृहीतोसिसुशर्म्मासिसुप्रतिष्ठानोबृहदुक्षायन

मः॥ विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः एषतेयोनिर्विश्वेभ्यस्त्वा

देवेभ्यः॥१०॥ उपयामगृहीतोसिबृहस्पतिसुतस्यदेवसो

मतऽइन्दोरिन्द्रियावतःपत्नीवतोग्रहाँ२॥ ऋध्या

सम्॥ ग्रहन्यरस्तादहमवस्तद्यदन्तरिक्षन्तदुमेपि

तानृत॥ अहंसूर्य्यमुभयतोददर्शाहन्देवाना

६९ स्परमङ्गुहायत ॥ ९ ॥ अग्नाँ३ इपत्नीवन् ॥ अग्नाँ३
इपत्नीवैं सजूर्द्देवेन त्वष्ट्रा सोमम्पिब स्वाहा ॥ प्रजा
पतिर्वृषासि रेतोधा रेतो मयि धेहि प्रजापतेस्ते वृ
ष्णो रेतोधसो रेतोधामशीय ॥ १० ॥ उपयामगृहीतोसि
उपयामगृहीतोसि हारिरसि हारियोजनो हरिभ्यान्त्वा ॥
हर्य्योर्द्धाना स्थ सहसोमा ऽ इन्द्राय ॥ ११ ॥ यस्ते ॥ यस्ते ऽ अ
श्वसनिर्भक्षो यो गोसनिस्तस्य त ऽ इष्टयजुष स्तुत ६९

कदाचन॥ कदाचनप्रयुच्छस्युभेनिपासिजन्मनी

तुरीयादित्यसवनन्तऽइन्द्रियमातस्थावमृतन्दि

व्यादित्येभ्यस्त्वा॥३॥ यज्ञोदेवानाम्॥ यज्ञोदेवाना

म्प्रत्येतिसुम्नमादित्यासोभवतामृडयन्तः॥ आवो

र्वाचीसुमतिर्ववृत्याद्रंहोश्चिद्याबरिवोवित्तरा

सदादित्येभ्यस्त्वा ४ विवस्वन्नादित्य विवस्वन्ना

दित्यैषतेसोमपीथस्तस्मिन्मत्स्व श्रदस्मैनरोवच

६८ सेदधातनयदोशाहर्दीदम्पतीवाममश्नुतःपुमान्पु
त्रोजायतेविन्दतेवस्वधाविश्वाहारपएधतेगृहे
प वाममद्य॥ वाममद्यसवितर्वाममुश्वोदिवेदिवेवा
ममस्मभ्यꣳसावीः॥ वामस्यहिक्षयस्यदेवभूरेर
याधियावामभाजःस्याम॥ उपयामगृहीतोसि
उपयामगृहीतोसिसावित्रोसिचनोधाश्चनोधाअ
सिचनोमयिधेहि॥ जिन्वयज्ञंजिन्वयज्ञपतिम्भ ६८

त्वाम मह्यँ वरुणो ददातु सोमृतत्वमशीयायुर्द्दात्रऽ
एधि मयो मह्यम्प्रतिग्रहीत्रे रुद्राय त्वाम मह्यँ वरुणो द
दातु सोमृतत्वमशीय प्राणो दात्रऽ एधि वयो मह्यँ
प्रतिग्रहीत्रे बृहस्पतये त्वाम मह्यँ वरुणो ददातु सोम
तत्वमशीय त्वग्दात्रऽ एधि मयो मह्यम्प्रतिग्रहीत्रे य
माय त्वाम मह्यँ वरुणो ददातु सोमृतत्वमशीय हयो दा
त्रऽ एधि वयो मह्यम्प्रतिग्रहीत्रे ४७ ॥ कोदात्से कोदा

६७ त्कस्माऽअदात्कामोदात्कामायादात् ॥ कामोदाता
कामःप्रतिगृहीताकामैतत्ते ॥ ४८ ॥ इतिवाजसनेय
संहितायांसप्तमोध्यायः ॥ उपयामगृहीतोसि ॥ उप
यामगृहीतोस्यादित्येभ्यस्त्वा ॥ विष्णऽउरुगायैषते
सोमस्तंरक्षस्वमात्वादभन्न् ॥ १ ॥ कदाचन ॥ कदाच
नस्तरीरसिनेन्द्रसश्चसिदाशुषे ॥ उपोपेन्नुमघवन्भूय
ऽइन्नुतेदानंदेवस्यपृच्यतऽआदित्येभ्यस्त्वा ॥ २ ॥ ६७

न्देवानामुदगादनीकञ्चक्षुर्म्मित्रस्यवरुणस्या
ग्नेः॥ आप्राद्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षꣳसूर्य्यऽ
आत्माजगतस्तस्थुषश्चस्वाहा॥४२॥ अग्नेनय॰ अ
ग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वानिदेववयुना
निविद्वान्॥ युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनोभूयिष्ठान्ते
नमऽउक्तिंविधेमस्वाहा॥४३॥ अयन्नः॰ अयन्नोऽ
अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयम्मृधःपुरऽएतुप्रभिन्दन्

६६ अयं वाजाञ्जयतु वाजसातावयंशत्रूँ ञ्जयतु ज
र्हृषाणः स्वाहा ॥४४॥ रूपेण वः ॥ रूपेण वो रूपमभ्यागां
तुथो वो विश्ववेदा विभजतु ॥ ऋतस्य पथा प्रेत चन्द्र
दक्षिणा वि स्वः पश्य व्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैः ॥४५॥
ब्राह्मणमद्य ॥ ब्राह्मणमद्य विदेयं पितृमन्तं पैतृमत्यम
त्यमृषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणम् ॥ अस्मद्राता देवत्रा
गच्छत प्रदातारमाविशत ॥४६॥ अग्नये त्वा ॥ अग्नये ६६

८५ ष्युः सुकृतः कर्त्तृभिर्भूत ॥ उपयामगृहीतोसिमहे
न्द्राय त्वैषतेयोनिर्म्महेन्द्राय त्वा ॥ ३९ ॥ महाँ ॥२॥
इन्द्रः ॥ महाँ ॥२॥ इन्द्रो य ॥ ओजसापर्जन्योवृष्टिमाँ
॥२॥ इव स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ॥ उपयामगृहीतोसि
महेन्द्राय त्वैषतेयोनिर्म्महेन्द्राय त्वा ॥ ४० ॥ उदुत्यम्
उदुत्यञ्जातवेदसन्देवँवहन्ति केतवः ॥ दृशेवि
श्वाय सूर्य्यँ स्वाहा ॥ ४१ ॥ चित्रन्देवानाम् ॥ चित्रं ८५

योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३१॥ मरुत्वाँ २ऽ इन्द्र
मरुत्वाँ २ऽ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्व
धम्मदाय ॥ आसिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्म्मिं त्वं रा
जासि प्रतिपत्सुतानाम् ॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा
मरुत्वत ऽ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥३२॥ महाँ २ऽ
इन्द्रः ॥ महाँ २ऽ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा ऽ उत द्विबर्हा ऽ
अमिनः सहोभिः अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्यायोरुः

६४ व्यंशासमिन्द्रम्॥ विश्वासाहमवसेनूतनायोग्र
ँसहोदामिहतँहुवेम॥ उपयामगृहीतोसीन्द्रा
यत्वामरुत्वते। एषतेयोनिरिन्द्रायत्वामरुत्वते॥ उ
पयामगृहीतोसिमरुतान्त्वौजसे॥ सजोषाऽइन्द्र
सगणोमरुद्भिः सोमम्पिबवृत्रहाशूरविद्वान्॥
जहिशत्रूँ॥ रपमृधोनुदस्वाथाभयङ्कृणुहिविश्वतो
नः॥ उपयामगृहीतोसीन्द्रायत्वामरुत्वते। एषते ६५

र्हिर्न्निषीदत ॥ उपयामगृहीतोसि विश्वेभ्यस्त्वा देवे
भ्य एषते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ३४ इन्द्र मरु
त्वः ॥ इन्द्र मरुत्व ऽ इह पाहि सोमैय्यथा शार्य्याते ऽ अ
पिवः सुतस्य ॥ तव प्रणीती तव शूर शर्म्मन्ना विवास
न्ति कवयः सुयज्ञाः ॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा म
रुत्वते ऽ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥ ३५ मरुत्व
न्तं वृषभं ॥ मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिन्दि

६३ युवासखा॥ उपयामगृहीतोस्यग्नीन्द्राभ्यां
त्वैषतेयोनिरग्नीन्द्राभ्यान्त्वा॥३२॥ओ३मासश्च
र्षणीधृतः॥ओ३मासश्चर्षणीधृतोविश्वेदेवास
ऽआगत॥दाश्वाᳪंसोदाशुषःसुतम्॥उपयामगृ
हीतोसिविश्वे[illegible]भ्यस्त्वादेवेभ्यऽएषतेयो
निर्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥३३॥विश्वेदेवासः॥विश्वे
देवासऽआगतमशृणुतामऽइमᳪंहवम्॥एदम्ब ६२

सहस्याय त्वोपयामगृहीतोसि तपसे त्वोपयाम
गृहीतोसि तपस्याय त्वोपयामगृहीतोस्यꣳहस
स्पतये त्वा ॥३०॥ इन्द्राग्नीऽआगतम॥ इन्द्राग्नी
आगतꣳ सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम॥ अस्य पात
न्धियेषिता॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राग्निभ्यां त्वैष
ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा ॥३१॥ आघा॥ आघायेऽ
अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक॥ येषामिन्द्रो

६२ स्याश्च सुवारौ ब्रौरैःसुपोषःपोषैः२५ उपयामगृ
हीतोसि उपयामागृहीतोसि मधवेत्वोपयाम
गृहीतोसि माधवाय त्वोपयामगृहीतोसि शुक्रा
यत्वोपयामगृहीतोसि शुचये त्वोपयामगृही
तोसि नभसे त्वोपयामगृहीतोसि नभस्याय त्वो
पयामगृहीतोसीषेत्वोपयामगृहीतोस्यूर्जेत्वो
पयामगृहीतोसि सहसे त्वोपयामगृहीतोसि ६२

वर्च्चोदावर्च्चसेपवस्वचक्षुःश्रोत्रंमेवर्च्चोदसौवर्च्च
सेपवेथामात्मनेमे॥२७॥ आत्मनेमेवर्च्चोदावर्च्चसे
पवस्वौजसेमेवर्च्चोदावर्च्चसेपवस्वायुषेमेवर्च्चो
दावर्च्चसेपवस्वविश्वाभ्योमेप्रजाभ्योवर्च्चोद
सौवर्च्चसेपवेथाम्॥२८॥ कोसि॥ कोसिकतमोसि
कस्यासिकोनामासि॥ यस्यतेनामामन्महियन्त्वा
सोमेनातीतृपाम॥ भूर्भुवःस्वः सुप्रजाःप्रजाभिः

६२ द्रप्सस्कन्दतियस्ते अꣳशुर्ग्रावच्युतोधिषणयोरु
पस्थात्॥ अध्वर्योर्वापरिवायःपवित्रात्तन्तेजुहोमि
मनसावषट्कृतꣳस्वाहादेवानामुत्क्रमणमसि
२६॥ प्राणायमे प्राणायमेवर्चोदावर्चसेपवस्व
व्यानायमेवर्चोदावर्चसेपवस्वोदानायमेवर्चो
दावर्चसेपवस्ववाचेमेवर्चोदावर्चसेपवस्वक्रतू
दक्षाभ्याम्मेवर्चोदावर्चसेपवस्वश्रोत्रायमे ६२

न्दिवोऽअरतिम्पृथिव्याऽवैश्वानरमृतऽआजातम
ग्निम्। कविꣳसम्राजमतिथिञ्जनानामासन्नापा
त्रञ्जनयन्तदेवाः॥२४ उपयामगृहीतोसि। उपयाम
गृहीतोसिध्रुवोसिध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणान्ध्रुवतमोच्युता
नामच्युतक्षित्तमः एषतेयोनिर्वैश्वानरायत्वा॥ध्रुव
न्ध्रुवेणमनसावाचासोममवनयामि। अथानऽइ
न्द्रऽइद्विशोसपत्नाः समनसस्करत्॥२५॥ यस्ते॥ यस्ते

६० त्वैषतेयोनिरग्नयेत्वादेवेभ्यस्त्वादेवाव्यंय
ज्ञस्यायुषेगृह्णामिमित्रावरुणाभ्यान्त्वा॥२४॥मित्रा
वरुणाभ्यान्त्वादेवाव्यंयज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्रा
यत्वादेवाव्यंयज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्राग्निभ्यान्त्वा
देवाव्यंयज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्रावरुणाभ्यान्त्वादेवा
व्यंयज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्राविष्णुभ्यान्त्वादेवा
व्यंयज्ञस्यायुषेगृह्णामि॥२२॥मूर्द्धानन्दिवः मूर्द्धानं ६०
वृहस्पतिभ्यान्त्वादेवाव्यंयज्ञस्यायुषेगृह्णामीन्द्रा २

सोमःपवते॥ सोमःपवते सोम॰ पवतेस्मैब्रह्मणेस्मै
क्षत्रायास्मैसुन्वतेयजमानाय पवतऽइषऽऊर्जे
पवतेद्भ्यऽओषधीभ्यःपवते द्यावापृथिवीभ्याम्पव
तेसुभूताय पवतेविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यऽएषतेयोनि
र्विश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः॥२१॥ उपयामगृहीतोसि॥उप
यामगृहीतोसीन्द्रायत्वाबृहद्वतेवयस्वतऽउक्था
व्यङ्गृह्णामि॥ यत्तऽइन्द्रबृहद्वयस्तस्मैत्वाविष्णवे

५९ चित्राणि रस्तोमऋमिन्य नोविष्टनमसि ॥१८॥
येदेवासः॥ये देवासो दिव्येकादशस्थ पृथिव्यामधि
एकादशस्थ ॥ असुक्षितो महिनैकादशस्थते
देवासो यज्ञमिमञ्जुषध्वम्॥१९॥ उपयामगृहीतो
ऽसि ॥ उपयामगृहीतोस्याग्रयणोसि स्वाग्रयणः
पाहि यज्ञम्पाहि यज्ञपतिं विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण
पातु विष्णुन्त्वम्पाह्यभि सवनानि पाहि ॥२०॥ ५९

त्वा॥ऽर्द॥मनोन॥मनोनयेषुहवनेपुतिग्मैंष्विपः

शद्ध्याबनुयोद्धुवन्त॥ग्माप्रः राय्योन्निरत्तुविन्न

मोाः न्नस्पार्श्वीएरेतादिशङ्क्षनेरत्तावुषलेयोनिः

प्प्रुजाःपात्यपम्नश्चोमक्कौंदेवास्त्वामन्यिपाःप्र

एयुन्नवनोघवासि॥७॥सुप्प्रुजाःप्प्रुजाः॥सुप्प्रुजाः

प्प्रुजाःप्प्रुजनयुन्यरीधुन्निरायस्पोषेणयजमा

नम्॥सज्जंग्मानोदिवापृथिव्यामन्यीमन्यिशो

५८ रासम्पृञ्चयमो वरुणो मित्रो अग्निः॥१४ सम्पृचमो
बृहस्पतिश्चिकित्वाँस्तस्मा ऽइन्द्रायसुतमाजु
होतस्वाहातृम्पन्तुहोत्रामध्वायाःस्विष्टायाःसु
प्रीताःसुहुतायत्स्वाहायाडग्नीत्॥१५ अयंवेनः॥
अयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाज्योतिर्जरायूरज
सोविमाने इममपाꣳसङ्गमेसूर्य्यस्यशिशुन्नवि
प्रामतिभीरिहन्ति॥ उपयामगृहीतोसिमर्काय ५८

वीरताभ्यायपसन्नः शासो देवास्त्वा शुक्रपाः प्र
णयन्तु नाघस्यासि ॥ २ ॥ सुवीरो वीरान् सुवीरो वी
रान् प्रजनयन् परीह्यभिरायस्पोषेण यजमानम्
संजग्मानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषा
निरस्तः शण्डः शुक्रस्याधिष्ठानमसि ॥ ३ ॥ अच्छि
न्नस्य ते ॥ अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पो
षस्य ददितारः स्याम ॥ सा प्रथमा संस्कृतिर्विश्ववा ।

५७ षतेयोनिर्ऋतायुब्भ्यान्त्वा ॥१०॥ यावाम् ॥ यावाङ्कशा
मधुमत्त्यश्विनासून्नृतावती ॥ तयायज्ञम्मिमिक्षतम् ॥ ५२
उपयामगृहीतोस्यश्विब्भ्यान्त्वैषतेयोनिर्म्माद्ध्वी
ब्भ्यान्त्वा ॥११॥ तम्प्रत्नथा ॥ तम्प्रत्नथापूर्व्वथावि
श्वथेमथाज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳस्वर्विदम् ॥ प्रती
चीनंवृजनन्दोहसेधुनिमाशुञ्जयन्तमनुयासु
वर्द्धसे ॥ उपयामगृहीतोसिशण्डायत्वैषतेयोनि ५७

मुशान्तिहि॥ उपयामगृहितोसिवायवऽइन्द्रवा
युभ्यान्त्वैषतेयोनिःसजोषोभ्यान्त्वा॥ ८ ॥ अयंवाम्
अयंवाम्मित्रावरुणासुतःसोमऽऋतावृधा॥ ममे
द्दिहश्रुतंहवम्॥ उपयामगृहीतोसिमित्रावरु
णाभ्यान्त्वा॥ ९ ॥ रायावयम्॥ रायावयꣳससवाꣳ
सोमदेमहव्येनदेवायवसेनगावः॥ तान्धेनुम्मि
त्रावरुणायुवन्नोविश्वाहाधत्तमनपस्फुरन्तीमे

५६ तोसि॥ स्वाद्दुं तोसि विश्वेभ्यऽइन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः
पार्थिवेभ्योमनस्त्वाष्टु स्वाहात्वासुभवसूर्य्याय देवे
भ्यस्त्वामरीचिपेभ्यऽउदानाय त्वा॥ २॥ आवायो॥
आवायोभूषशुचिपाऽउपनः सहस्रन्ते नियुतो
विश्ववार॥ उपोतेऽअन्धोमद्यमयामि यस्य देव
दधिषेपूर्व्वपेयंवायवेत्वा॥ ७॥ इन्द्रवायूऽइमे॥ इन्द्र
वायूऽइमेसुताऽउपाप्रयोभिरागतम्। इन्दवोवा ५६

सूर्यायदेवेभ्यस्त्वामरीचिपेभ्योदेवांशोयस्मै
त्वेडेतत्सत्यमुपरिप्रुताभंगेनहतोसौफट्प्राणाय
त्वाव्यानायत्वा॥३॥उपयामगृहीतोसि॥उपया
मगृहीतोस्यन्तर्यच्छमघवन्पाहिसोमम्॥उरुष्य
रायएषोयजस्व॥४॥अन्तस्ते॥अन्तस्तेद्यावापृ
थिवीदधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम्॥सजूर्देवेभि
रवरैःपरैश्चान्तर्यामेमघवन्मादयस्व॥५॥स्वांकृ

५५ सꣳहितायां षष्ठोध्यायः॥ ॥ बाचस्पतये॥ बाचस्प
तये पवस्व वृष्णो अꣳशुभ्यां गभस्तिपूतः॥ देवो
देवेभ्यः पवस्व येषां भागोसि॥१॥ मधुमतीर्नꣳः॥ मधु
मतीर्न्न इषस्कृधि यत्ते सोमादाभ्यन्नाम जागृवि
तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्वेमि
स्वाङ्कृतोसि॥२॥ स्वाङ्कृतोसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो
दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यो मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा सुभव ५५

सोमस्य पिबत ॥ ३४ ॥ माभेः ॥ माभेर्म्मा सँविक्था ऽ
ऊर्जं न्धत्स्व धिषणे वीड्वी सती वीडयेथामूर्जं न्द
धाथाम् ॥ पाप्मा हतो न सोमः ॥ ३५ ॥ प्रागपागुदक् ॥ प्राग
२ पागुदगधराक् सर्वतस्त्वा दिश ऽ आधावन्तु ॥ अम्ब
निष्पर समरीर्विदाम् ॥ ३६ ॥ त्वमङ्ग ॥ त्वमङ्ग प्रशंसि
षो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ॥ न त्वदन्यो मघवन्नस्ति
मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥ ३७ ॥ इति वाजसेन

५८ इन्द्रायत्वावसुमतेरुद्रवतऽइन्द्रायत्वादित्यव
तऽइन्द्रायत्वाभिमातिघ्ने॥श्येनायत्वासोमभृ
तेऽग्नयेत्वारायस्पोषदे॥३२॥यत्तेसोमदि
विज्योतिर्यत्पृथिव्यांयदुरावन्तरिक्षे॥तेनास्मै
यजमानायोरुरायेकृध्यधिदात्रेवोचः॥३३॥श्वा
त्रास्थ॥श्वात्रास्थवृत्रतुरोराधोगूर्त्ताऽअमृत
स्यपत्नीः॥तादेवीर्देवत्रेमंयज्ञन्नयतोपहूताः ५८

आददेरावासिगभीरमिममध्वरङ्कृधीन्द्रायसु
षूत्तमम्॥ उत्तमेनपविनोर्ज्जस्वन्तम्मधुमन्तम्प
यस्वन्तन्निग्ग्राभ्यास्थदेवश्रुतस्तर्प्पयतमाम
नोमे॥३०॥मनोमेतर्प्पयतवाचम्मेतर्प्पयतप्राण
म्मेतर्प्पयतचक्षुर्म्मेतर्प्पयतश्रोत्रम्मेतर्प्पयतात्मा
नम्मेतर्प्पयतप्रजाम्मेतर्प्पयतपशून्मेतर्प्पयतग
णान्मेतर्प्पयतगणामेमावितृषन्॥३१॥इन्द्रायत्वा॥

५२ पान्नपा घोवः ऊर्म्मिर्हविष्यः इन्द्रियावान्मदिन्त
मः तन्देवेभ्यो देवत्रादत्त शुक्रपेभ्यो येषांभागस्थस्वा
हा २७ कार्षिरसि कार्षिरसि समुद्रस्यत्वाक्षित्याउ
न्नयामि समापोऽअद्भिरग्मत समोषधीभिरोषधीः
२८ यमग्नेपृत्सुमर्त्यमवावाजेषुयञ्जुनाः सयन्ताश
श्वतीरिषः स्वाहा २९ देवस्यत्वा देवस्यत्वास
वितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम ५४

हिन्त्वन्त्वद्ध्वरम् २४ हृदेत्त्वा हृदेत्त्वामनसेत्त्वा
दिवेत्त्वासूर्य्यायत्त्वा ऊर्द्ध्वमिममद्ध्वरन्दिविदेवेषुहो
त्त्रायच्छ २५ सोमराजन् सोमराजन्विश्श्वास्त्वं
प्प्रजाऽउपावरोहविश्श्वास्त्वाम्प्रजाऽउपावरोहन्तु
शृणोत्त्वग्निः समिधाहवम्मेशृण्वन्त्वापोधिषणाश्च
देवीः श्रोताग्ग्रावाणोविदुषोनयज्ञंशृणोतुदेवः
सविताहवम्मेस्वाहा २६ देवीरापः देवीरापोऽअ

५६ योस्मान्द्वेष्टि यञ्च वयन्द्विष्मः॥२२ हविष्मतीरि
माः हविष्मतीरि माऽ आपो हविष्मौं २ऽ आविवा
सति हविष्मान्देवोऽ अध्वरो हविष्मौं २ऽ अस्तु
सूर्य्यः॥२३ अग्नेर्वः॥ अग्नेर्वोपन्नगृहस्य सद
सि सादयामीन्द्राग्न्योर्भागधेयीस्थ मित्रावरुण
योर्भागधेयीस्थ विश्वेषान्देवानाम्भागधेयी
स्थ॥ अमूर्य्याऽ उप सूर्य्ये याभिर्वा सूर्य्यः सह ता नो ५र

हासोमंरुद्रंस्वाहादिक्ष्वन्तर्योगरुद्रंस्वाहाग्निं
वैश्वानरंरुद्रंस्वाहामनोमेहार्दियच्छदिवन्ते
धूमोगच्छतुस्वर्ज्योतिःपृथिवींभस्मनापृणस्वा
हा २१ ॥ मापः ॥ मापोमौषधीर्हिंसीर्धाम्नोधाम्नो
राजंस्ततोवरुणनोमुञ्च ॥ यदाहुरघ्न्याइतिव
रुणेतिशपामहेततोवरुणनोमुञ्च सुमित्रिया
नआपओषधयःसन्तुदुर्मित्रियास्तस्मैसन्तु

५१ अङ्गेऽअङ्गे निदीध्यदैन्द्रऽउदानोऽअङ्गेऽअङ्गे निधी
तः देव त्वष्टर्भूरि ते सथंसमेतु सलक्ष्मा यद्विषुरूप
म्भवाति देवत्रा यन्तमवसे सखायोनु त्वा माता
पितरो मदन्तु २० ॥ समुद्रङ्गछ ॥ समुद्रङ्गछ स्वाहा
न्तरिक्षङ्गछ स्वाहा देवथंसवितारङ्गछ स्वाहा मि
त्रावरुणौ गछ स्वाहाहोरात्रे गछ स्वाहा छन्दाथं
सि गछ स्वाहा द्यावापृथिवी गछ स्वाहा यज्ञङ्गछ स्वा ५१

तु ॥१७॥ सङ्कोसन्ते मनो मनसा सम्प्राणः प्राणेन गच्छ
ताम् ॥ रेडस्यग्निष्ट्वा श्रीणात्वापस्त्वा समरिणन्वा
तस्य त्वा ध्राज्यै पूष्णो रंह्यै ऊष्मणो व्यथिषत्प्रयु
तन्द्वेषः ॥१८॥ घृतं घृतपावानः ॥ घृतङ्घृतपावानः
पिबत वसां वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविर
सि स्वाहा ॥ दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उद्दि
शो दिग्भ्यः स्वाहा ॥१९॥ ऐन्द्रः प्राणः ॥ ऐन्द्रः प्राणो

५० पृत्यस्वधितेमैनंहिंसीः॥१५॥रक्षसांभागः
रक्षसांभागोसिनिरस्तंरक्षोधमन्तमोनयामि॥घृते
नद्यावापृथिवीप्रोर्णुवाथांवायोवेस्तोकानाम
ग्निराज्यस्यवेतुस्वाहास्वाहाकृतेऽऊर्ध्वनभसम्मा
रुतङ्गच्छतम्॥१६॥इदमापःइदमापःप्रवहतावद्य
ञ्चमलञ्चयत्॥यच्चाभिदुद्रोहानृतंयच्चशेपेऽभी
रुणम्॥आपोमातस्मादेनसःपवमानश्चमुञ्चतु ५०
मीदमहंरक्षोवबाधःइदमहंरक्षो २
ऽइदमहंरक्षोभितिष्ठा

न्त्यास्म॥१३॥ वाचन्ते वा चन्ते शुन्धामि प्राणन्ते शुन्धा
मि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रन्ते शुन्धामि नाभिन्ते शुन्धा
मि मेढ्रन्ते शुन्धामि पायुन्ते शुन्धामि चरित्रांस्ते शुन्धा
मि॥१४॥ मनस्ते॥ मनस्तऽआप्यायतां वाक्तऽआप्या
त यतां प्राणस्तऽआप्यायतां चक्षुस्तऽआप्यायतां श्रो
त्रन्तऽआप्यायताम्॥ यत्ते क्रूरं यदास्थितन्तत्तऽआप्या
यतान्निष्ट्यायतान्तत्ते शुध्यतु शमहोभ्यः॥ ओषधेत्रा

४९ न्धाः श्चाविश॥ ऊरोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेन वातेना
स्यहविषस्त्मनायजसमस्यतन्वाभव॥ वर्षोवर्षी
यसियज्ञेयज्ञपतिन्धाःस्वाहादेवेभ्योदेवेभ्यः
स्वाहा॥११॥ माहिः॥ माहिर्भूर्मापृदाकुर्नमस्त
आतानानर्वाप्रेहि॥ घृतस्यकुल्याः ऊपऋतस्यप
थ्याः अनु॥१२॥ देवीरापः देवीरापः शुद्धावोढ्वंसु
परिविष्टादेवेषुसुपरिविष्टावयंपरिवेष्टारो ४९

नजिघ्र॥ अङ्गिरस्त्वौषधीभ्यो नुत्वा माता मन्यता
ऽमनु पितानु भ्राता सगर्भ्यो नु सखा सयूथ्यः॥
अग्नीषोमाभ्यान्त्वा जुष्टम्प्रोक्षामि॥ ५॥ अपा
म्पेरुः॥ अपाम्पेरुरस्यापो देवीः स्वदन्तु स्वात्तञ्चि
त्सद्देवहविः॥ सन्ते प्राणो वातेन गच्छताथं समङ्गा
नि यजत्रैः॥ संय्यज्ञपतिराशिषा॥ ६॥ घृतेनाक्तौ॥
घृतेनाक्तौ पशुंस्त्रायेथाथं रेवति यजमाने प्रिय

४८ पृथिव्यांल्लोकः आरण्यस्तेपशुः ६ उपावीरसि
उपावीरस्युपदेवान्दैवीर्विशः प्रागुरुशिजोवह्नि
तमान् देवत्वष्टर्वसुंम्हहव्यातेस्वदन्ताम् ७ रेव
तीरमध्वम् रेवतीरमध्वंबृहस्पतेधारयावसूनि
ऋतस्यत्वादेवहविःपाशेनप्रतिमुञ्चामिधर्षामानु
षः ८ देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्या
म्पूष्णोहस्ताभ्याम् अग्नीषोमाभ्याञ्जुष्टन्नियु ४८

ब्रह्मदृᳪंह क्षत्रन्दृᳪंहायुर्दृᳪंह
प्रजान्दृᳪंह ३ विष्णोः कर्म्माणि विष्णोः कर्म्माणि
पश्यत यतो व्रुता निपस्पशे इन्द्रस्ययुज्यः स
खा ४ तद्विष्णोः तद्विष्णोः परमम्पदᳪं सदाप
श्यन्ति सूरयः दिवीव चक्षुराततम् । परिवीरसि
परिवीरसिपरित्वादैवीर्विशो व्ययन्ताम्परीमं यज
मानᳪं रायो मानुष्याणाम् । दिवः सूनुरस्येषते

वस्त्वा सविता मध्वा नक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधी
४२ भ्यः द्यामग्रेणास्पृक्ष आन्तरिक्षम्मध्येनाप्राः
पृथिवीमुपरेण दृंहीः ॥२॥ याते धामान्यु
श्मसि गमध्यै यत्र गावो भूरिशृंगा अयासः
अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमम्पदमवभारि
भूरि ब्रह्मवनित्वा क्षत्रवनि त्वा दात्रव
नि रायस्पोषवनि पर्यूहामि ४२

याम्य ऋमोप्याय:॥ देवस्यत्वा देवस्यंत्वासवि
तु: प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् आ
ददेनार्य्यसीदमहंरक्षसांग्रीवा ऽअपिकृन्तामि॥
यवोसिजवयास्मद्द्वेषोयवयारातीर्दिवेत्वान्तरिक्षा
यत्वापृथिव्यैत्वाशुन्धन्तांल्लोका: पितृषदना: पि
तृषदनमसि॥ अग्नेणीरसि॥ अग्ग्रेणीरसिस्वावे
शाऽऊन्नेतृणामेतस्यवित्तादधित्वास्थास्यतिदे

४६ स्पतेदेवयज्यायै देवास्त्वादेवयज्यायैजुषं
न्तां विष्वेत्वा॥ ॐ घघेत्वायस्वस्वधितेमैनथंहि
थंसीः॥ ४२ घाम्नाघाम्नालेखवीरन्तरिक्षम्माहि
थंसीः पृथिव्यासम्भव स्वयथंहित्वास्वधितिस्ते
तिजानः प्रणिनायमहतेसौभगाय॥ अतस्त्व
न्देवघनस्पतेशतवल्शोविरोहसहस्रवल्शा
विवयथंरुहेम ४३ इतिवाजसनेयसंहिता ४६

षा सा त्वयि यो मम तनूस्त्वय्यन्न दियं धं सामयि ॥
यथा यथन्नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षाप
तिरमंस्तानु तपँस्तपस्पतिः ॥ ४० ॥ उरु विष्णो ॥ उरु वि प २
ष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि ॥ घृतं घृतयोने
पिब प्रप्र यज्ञपतिन्तिर स्वाहा ॥ ४१ ॥ अत्यन्यान
अगान्नान्याँ २ ॥ अगान्नान्याँ २ ॥ उपागामर्वाक्त्वा
परेभ्योऽविदन्परोऽवरेभ्यः ॥ तन्त्वा जुषामहे देव वन

४५ उरू विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि घृत
ङ्घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिन्तिर स्वाहा ३८ दे
वसवितः॥ देवसवितरेष ते सोमस्तꣳरक्षस्व
मा त्वा दभन्॥ एतत्त्वन्देव सोमदेवो देवाँ२॥ उ
पागाऽ इदमहम्मनुष्याँत्सह रायस्पोषेण स्वाहा
निर्वरुणस्य पाशान्मुच्ये ३९॥ अग्ने व्रतपाः
अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपा या तव तनूर्मय्यभूदे ४५

नृचक्षंस्वाहा। जुषाणोअप्तुराज्यस्यवेतुस्वाहा। ३५
अग्नेनय। अग्नेनयसुपथारायेऽअस्मान्विश्वा
निदेववयुनानिविद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो ए
भूयिष्ठान्तेनमऽउक्तिंविधेम। ३६ अयन्नः
अयन्नोऽअग्निर्वरिवस्कृणोत्वयम्मृधःपुर
एतुप्रभिन्दन्। अयंवाजाञ्जयतुवाजसाताव
यंशत्रूञ्जयतुजर्हृषाणःस्वाहा। ३७ उरुविष्णो

४४ मह्यपतेऽनुमतिरस्त्वस्तिमेस्मिँपथिदेवयानेभूया
न्मित्रस्यमा ३३ मित्रस्यमाचक्षुषेक्षध्वमग्नयः
सगराःसगरास्थसगरेणनाम्नारौद्रेणानीकेन
पातमाग्नयःपिपृतमाग्नयोगोपायतमानमोवो
स्तुमामाहिंसिष्ट ३४ ज्योतिरसिज्योतिरसि
विश्वरूपंविश्वेषान्देवानांसमित्त्वंसो
मतनूकृद्भ्योद्वेषोभ्योन्यकृतेभ्यउरुयन्तासिव ४४

विश्ववेदाऽउशिगसि ३१ उशिगसिकविरङ्घा
रिरसिबम्भारिरवस्यूरसिदुवस्वाञ्छुन्ध्यूरसिमा
र्जालीयः सम्राडसिकृशानुःपारिषद्योसिपवमा
नोनभोसिप्रतक्वामृष्टोसिहव्यसूदनऽऋत
धामासिस्वर्ज्योतिःसमुद्रोसि ३२ समुद्रोसिवि
श्वव्यचाऽअजोस्येकपादहिरसिबुध्न्योवागस्यै
न्द्रमसिसदोस्यृतस्यद्वारौमामासन्ताप्तमध्वना

४३ यतने प्रजया पशुभिर्भूयात॥ घृतेन द्यावापृथि
वीपूर्य्येथामिन्द्रस्य छदिरसि विश्वजनस्य छाया॥२८
परि त्वा परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः
वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः॥२९॥ इन्द्रस्य
स्यूः॥ इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवोसि॥ ऐन्द्रमसि वैश्व
देवमसि॥३०॥ विभूरसि॥ विभूरसि प्रवाहणो वह्नि
रसि हव्यवाहनः श्वात्रोसि प्रचेतास्तुथोसि ४३

तार्द्दिवेत्वान्तरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वाशुंधन्तांल्लो

काःपितृषदनाःपितृषदनमसि २६ उद्दिवम्उ

द्दिवंस्त्भानान्तरिक्षम्पृणद्दृंहस्वपृथिव्यान्द्यु

तानस्त्वामारुतोमिनोतुमित्रावरुणौध्रुवेणधर्म्म

णा ब्रह्मवनित्वाक्षत्रवनिरायस्पोषवनिपर्यू

हामि ब्रह्मद्दृंहक्षत्रन्दृंहायुर्दृंहप्रजान्दृं

ह २७ ध्रुवासि ध्रुवोयंयजमानोस्मिन्ना

४२ हनोवनयामिवैष्णवीन्द्रोहणोवोवलगहनो
वस्त्तणामिवैष्णवीन्द्रोहणोवौंवलगहना३३
पदघामिवैष्णवीरद्रोहणोवौंवलगहनोपर्यूहा
मिवैष्णवावैष्णवमसिवैष्णवास्य २५ देवस्यत्वा
देवस्यत्वासवितुःप्रसवे श्विनोर्बाहुभ्याम्पूष्णोह
स्ताभ्याम॥ आददेनार्यसीदमहधेरक्षसाऽूर्ध्वा
अपिकृन्तामि यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारा ४२

समानोयमसमानोनिचखानेदमहन्तैंवलगमु
त्किरामियम्मेसवन्धुर्य्यमसवन्धुर्न्निचखानेद
महन्तैंवलगमुत्किरामियम्मेसजातोयमसजातो
निचखानोत्कृत्याङ्किरामि २३ स्वराडसि स्वराडसि
सपत्नहासत्त्रराडस्यभिमातिहाजनराडसिरक्षो
हासर्वराडस्यमित्रहा २४ रक्षोहणोवःरक्षोहणो
वोवलगहनःप्रोक्षामिवैष्णवान्रक्षोहणोवोवलग

ष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोसि वैष्णवमसि विष्णवे त्वा
५१ २१ देवस्य त्वा देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेऽश्विनो
र्ब्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् आददे नार्य्यसी
दमहꣳ रक्षसां ग्रीवा ऽअपि कृन्तामि बृहन्न
सि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वैष्णवीमि
दमहन्तं वलगमुत्किरामि यम्मे निष्ट्यो यममा
त्यो निचखानेदमहं तं वलगमुत्किरामि यम्मे ४२
वद २२ रक्षोहणौ वलगहनम् रक्षोहणं वलगहनौ ३

घोरुगायो विष्णवेत्वा ॥१८॥ दिवोवा दिवोवावि
ष्णऽउतवापृथिव्यामहोवाविष्णऽउरोरन्तरिक्षात्
उभाहिहस्तावसुनापृणस्वाप्रयच्छ दक्षिणादोतस
व्याद्विष्णवेत्वा ॥१९॥ प्रतत् ॥ प्रतद्विष्णुस्तवतेवीर्ये
णमृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषु
विक्रमणेष्वधिक्षियन्तिभुवनानिविश्वा २० वि
ष्णोरराटम् ॥ विष्णोरराटमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोवि

१७ स्थानाम्पतये नमो नमः इषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यश्च वो न
मो नमः आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम
आयछद्भ्योऽस्यद्भ्यश्च वो नमो नमो विसृजद्भ्यः २ न
मो विसृजद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्य
श्च वो नमो नमः शयानेभ्यः आसीनेभ्यश्च वो नमो न
मस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमो नमः सभाभ्यः २ नमः
सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमोऽश्वेभ्योऽश्वपति ।१७।

नःऽआव्याधिनीनाम्पतये नमो नमो निषङ्गिःणेऽककुभाय
स्तेनानाम्पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्याना
म्पतये नमो नमो वञ्चते २० ॥ नमो वञ्चते परिवञ्चते स्ता
यूनाम्पतये नमो नमो निषङ्गिःणेऽइषुधिमते तस्कराणाम्प
तये नमो नमः सृकायिभ्यो जिघांसद्भ्यो मुष्णताम्पतये
नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो विकृन्तानाम्पतये नमः
२१ ॥ नमःऽउष्णीषिणे ॥ नमःऽउष्णीषिणे गिरिचराय कुलु

१० येनमोनमोरुद्रायाततायिनेक्षेत्राणाम्पतयेनमोनमः
सूतायाहन्त्यैवनानाम्पतयेनमोनमोरोहिताय ।१८। नमो
रोहितायस्थपतयेवृक्षाणाम्पतयेनमोनमोभुवन्तयेवा
रिवस्कृतायौषधीनाम्पतयेनमोनमोमन्त्रिणेवाणिजा
यकक्षाणाम्पतयेनमोनमउच्चैर्घोषायाक्रन्दयतेपत्ती
नाम्पतयेनमोनमःकृत्स्नायतया ।१९। नमोनमःकृत्स्नायत
याधावतेसत्वनाम्पतयेनमोनमःसहमानायनिव्याधि २०

वीरान्रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सदमित्वाह
वामहे ॥१॥ नमो हिरण्यबाहवे ॥ नमो हिरण्यबाहवे
सेनान्ये दिशाञ्च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशे
भ्यः पशूनाम्पतये नमो नमः शष्पिञ्जराय त्विषीमते प
थीनाम्पतये नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टाना
म्पतये नमो नमो बभ्लुशाय ॥२॥ नमो बभ्लुशाय व्याधि
नेन्नानाम्पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै जगताम्पत

१६९ अवतत्यधनुष्ट्वंसहस्राक्षशतेषुधे॥ निशीर्य्यशल्या
नांमुखाशिवोनः सुमनाभव॥१३॥ नमस्तआयुधाया नमस्तु
नातताय धृष्णवे उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव ध
न्वने॥१४॥ मा नो महान्तमुत मा नोऽर्भकं मा न उक्ष
न्तमुत मा न उक्षितम्॥ मा नो वधीः पितरं मोत मातरं
मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः॥१५॥ मा नस्तोके तन
ये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः॥ मा नो १६९

६५

धन्वनस्त्वमुभयोरार्त्न्योर्ज्याम्॥ याश्चतेहस्तइषवःप
राताभगवोवप॥९॥ विज्यंधनुः॥ विज्यंधनुःकपर्दिनो
विशल्योबाणवाँ२॥ उत॥ अनेशन्नस्ययाइषवआभु
रस्यनिषङ्गधिः॥१०॥ याते॥ यातेहेतिर्मीढुष्टमहस्तेबभू
वतेधनुः॥ तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मयापरिभुज॥११॥ प
रिते॥ परितेधन्वनोहेतिरस्मान्वृणक्तुविश्वतः॥ अथोया
इषुधिस्तवारे॥ अस्मन्निधेहितम्॥१२॥ अवतत्यधनुः

।६० घोरयातुधान्योधराचाः परासुव ॥ प ॥ असौयः ॥ असौ
यस्ताम्रो॥ अरुणः उतबभ्रुः सुमङ्गलः ॥ येचैनंरुद्रा
अभितोदिक्षुश्रिताः सहस्रशोवैषांहेडईमहे ॥ ई ॥ अ
सौयः ॥ असौयोवसर्प्पति नीलग्रीवोविलोहितः ॥ उतैनं
गोपाः अदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्यः सदृष्टोमृडयातिनः
नमोस्तुनीलग्रीवायसहस्राक्षायमीढुषे अथोये
अस्यसत्वानोहंतेभ्योकरन्नमः ॥ प्रमुञ्च ॥ धनुश्च ।६८

तेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तन्वा
शन्तमयागिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥२॥ यामिषुम्या
मिषुङ्गिरिशन्तहस्तेबिभर्ष्यस्तवे ॥ शिवाङ्गिरित्रताङ्कुरु
४८ माहिंसीःपुरुषञ्जगत ॥३॥ शिवेनवचसा ॥ शिवेनवचे
सात्वागिरिशाच्छावदामसि ॥ यथानःसर्वमिज्जगदय
क्ष्मंसुमनाऽअसत ॥४॥ अध्यवोचत ॥ अध्यवोचदधि
वक्ताप्रथमोदैव्योभिषक् ॥ अहीँश्चसर्वाञ्जम्भयन्त्स

१६ पानायव्यानायोदानायप्रतिष्ठायै चरित्राय सूर्य्यस्त्वा
भिपातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतया
ङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम ॥ ६४ ॥ सहस्रस्य प्रमासि सहस्र
स्य प्रमासि सहस्रस्य प्रतिमासि सहस्रस्योन्मासि
साहस्रोसि सहस्राय त्वा ॥ ६५ ॥ इति वाजसनेयसंहि
तायां पंचदशोध्यायः ॥ १५ ॥ नमस्ते नमस्ते रुद्र मन्यव
उतोत इषवे नमः बाहुभ्यामुत ते नमः ॥ १ ॥ या ते या १६

दा महः सुवरणाद्यस्यात ॥ आदस्य वातो अनुवा
ति शोचिरध स्मते व्रजनं कृष्णमस्ति ॥ २ ॥ आयोष्ट्वा
आयोष्ट्वा सदने सादयाम्यवतश्छायायां समुद्र
स्य हृदये ॥ रश्मीवतीं भास्वतीमा या द्यां भास्या पृथि
वीमोर्वन्तरिक्षम् ॥ ६३ ॥ परमेष्ठी त्वा ॥ परमेष्ठी त्वा सा
दयतु दिवस्पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं दिवं यच्छ
दिवं दृंह दिवं मा हिंसीः ॥ विश्वस्मै प्राणायापा

१६६ सीद पन्न॥ लोकम्पृण॥ लोकम्पृणच्छिद्रम्पृणायोसी
दध्रुवात्वम्॥ इन्द्राग्नीत्वाबृहस्पतिरस्मिन्योनावसी
षदन्॥ पर्ण॥ ताऽअस्य॥ ताऽअस्यसूददोहसःसोमंश्री
णन्तिपृश्नयः॥ जन्मन्देवानांविशस्त्रिष्वारोचनेदि
वः॥ ६०॥ इन्द्रं॥ विश्वाः॥ इन्द्रंविश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्र
व्यचसङ्गिरः॥ रथीतमंरथीनांवाजानांसत्पतिम्प
तिम्॥ ६१॥ प्रोथ॥ प्रोथदश्वः॥ प्रोथदश्वोनयवसेविष्यन्स १६६

ग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्पेतान्द्यावापृथिवी कल्पन्ता
मापऽओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय
सव्रताः। येऽअग्नयः समनसोन्तरा द्यावापृथिवीऽइ
मे शैशिरावृतूऽअभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभि
संविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम्॥५७॥
परमेष्ठी त्वा। परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे ज्योतिष्म
तीम्। विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वञ्ज्यो
तिर्यच्छ। सूर्यस्तेधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा

१६५ तमः॥५३॥उद्बुध्यस्व॥उद्बुध्यस्वाग्नेप्रतिजागृहित्वमिष्टापू
र्त्तेसंसृजेथामयंच॥अस्मिन्त्सधस्थेऽअध्युत्तरस्मि
न्विश्वेदेवायजमानश्चसीदत॥५४॥येनवहसि॥येनव
हसिसहस्रंयेनाग्नेसर्व्ववेदसम्॥तेनेमंयज्ञन्नोनयस्व
र्द्देवेषुगन्तवे॥५५॥अयन्ते॥अयन्तेयोनिर्ऋत्वियोयतो
जातोऽअरोचथाः॥तञ्जानन्नग्नऽआरोहाथानोवर्द्ध
यारयिम्॥५६॥तपश्च॥तपश्चतपस्यश्चशैशिरावृतूऽअग्ने।१६५

ग्नावा चोम घमसहदुर प्पुरयमग्निः सत्पतिश्चेकि

तानः पृथे पयिश्वानिहितो दविद्युतद्ध स्पदः कृ कृं

णुतां प्येपृतन्यवः ॥१॥ अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः स

हस्त्रियोद्योततामप्रयुच्छन्विभ्राजमानः सरिरस्य

मध्य उप प्रयाहि दिव्यानि धाम ॥२॥ सम्प्रच्यवध्वमुप

सम्प्रच्यवध्वमुपसम्प्रयाताग्नेपथो देवयानान्कृणुध्व

पुनः कृण्वनापितरा युवाना न्वाताथं सीत्वयि तन्तुमे

१५ मध्यं रयिं न्दाः॥ तन्त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नू
नमीमहे सखिभ्यः॥ ४८॥ येन ऋषयः येन ऋषयस्त
पसा सत्रमयन्निन्धाना अग्निं स्वराभरन्तः॥ तस्मि
न्नहं निदधे नाके अग्निं यमाहुर्मनवस्तीर्णबर्हि
षम्॥ ४९॥ तम्पत्नीभिः॥ तम्पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः
पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः॥ नाकं गृभ्णानाः सुकृत
स्य लोके तृतीये पृष्ठे अधिरोचने दिवः॥ ५०॥ श्रावाचः॥ १६४

र्द्देवानो ऽ अर्द्धाद्भुम् सज्योतिः ॥ अग्ने विश्वेभिः सु
मना ऽ अनीकैः ॥४६॥ अग्निꣳ होतारम्म ॥ अग्निꣳ होतार
म्मन्ये दास्वन्तं वसुꣳ सूनुꣳ सहसो जातवेदसं विप्र
न्न जातवेदसम् ॥ य ऽ ऊर्द्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ॥ घृत
स्य विभ्राष्टिमनु वष्टि शोचिषा जुह्वानस्य सर्प्पिषः ॥४७
अग्ने त्वम्म ॥ अग्ने त्वन्नो ऽ अन्तम ऽ उत त्राता शिवो भ
वा वरूथ्यः ॥ वसुरग्निर्व्वसुश्रवा ऽ अच्छा नक्षि द्युमत्त

१६३ थंसुजातासः सूरयः इषथंस्तोतृभ्यः आ भर ॥ ४२ ॥ उभे
सुश्चन्द्र ॥ उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि
उतो नः उत्पुपूर्याः उक्थेषु शवसस्पते इषथंस्तोतृभ्य
आ भर ॥ ४३ ॥ अग्ने तम् ॥ अग्ने तमद्याश्वन्न स्तोमैः
क्रतुन्न भद्रथंहृदिस्पृशम् ऋध्यामा त ओहैः ॥ ४४ ॥ अ
धा हि ॥ अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः रथीः
ऋतस्य बृहतो बभूथ ॥ ४५ ॥ एभिर्नः ॥ एभिर्नो अर्कैः १६३

३८ भद्रा। उत ॥ भद्रा। उत प्रशस्तयो भद्रम्मनः कृणुष्व
वृत्रतूर्ये ॥ येना समत्सु सासहः ॥ ३९ ॥ येना समत्सु येना स
मत्सु सासहो अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्द्धताम् ॥ वनेमा ते। अभिष्टि
भिः ॥ ४० ॥ अग्निन्तम्म ॥ अग्निन्तम्मन्ये यो वसुरस्तँय्यं
यन्ति धेनवः ॥ अस्तमर्वन्त। आशवोस्तन्नित्यासो वाजि
नः। इषं स्तोतृभ्य। आ भर ॥ १ ॥ सो। अग्निः ॥ सो। अग्नि
र्यो वसुर्गृणे सँय्यमायन्ति धेनवः ॥ समर्वन्तो रघुद्रुवः ॥ स

१८२ राधोजनोनाम॥३४॥ अग्नेवाजस्य॥ अग्नेवाजस्य
गोमतः ईशानः सहसोयहो॥ अस्मेधेहिजातवेदोमहि
श्रवः॥३५॥ सऽइधानः॥ सऽइधानोवसुष्कविरग्निराडे
न्योगिरा॥ देवदस्मभ्यमुरुर्वणीकदीदिहि॥३६॥ क्षपोराज
न॥ क्षपोराजन्नुतत्मनागेनेवस्तोरुतोषसः॥ सतिग्म
जम्भरक्षसोदहप्रति॥३७॥ नङ्गो नः॥ नङ्गोनोऽग्निराडु
तोनङ्गारातिः॥ नगङ्गोऽअघ्नरः॥ नङ्गाउतपशस्त्रय॥ः॥ १८२

मु

बिद्गुजन्तवः शोचिष्केशम्पुरुप्प्रियाग्ग्नेहव्यायव्वो
ढवे॥१॥ एनावः॥ एनावो॥ अग्निन्नमसोर्ज्जोनपात
माहुवे॥ प्प्रियञ्चेतिष्ठमरतिथंस्वध्वरंव्विश्श्वस्यदूतम
मृतम॥२२॥ व्विश्श्वस्यदूतम॥ व्विंश्श्वस्यदूतममृतंव्वि
श्श्वस्यदूतमममृतम॥ सयोजते॥ अरुषाव्विश्श्वभोजसा
सदुद्रवत्स्वाहुतः॥२३॥ सदुद्रवत॥ सदुद्रवत्स्वाहुतः॥ स
दुद्रवत्स्वाहुतः॥ सुब्रह्मायज्ञः सुशमीवसूनान्देवथ्

१८६ त्वामग्नेऽअङ्गिरसोगुहाहितमन्वविन्दञ्छिश्रि
याणंवनेवने ॥ स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामहुः
स सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥२८॥ सखायः सम् ॥ सखायः सं वः सम्य
ञ्चमिषꣳस्तोमं चाग्नये वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो न
प्त्रे सहस्वते ॥२९॥ सꣳसम् इत् ॥ सꣳसमिद्युवसे वृषन्नग्ने
विश्वान्यर्य्यऽआ ॥ इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भ
र ॥३०॥ त्वां चित्रश्रवस्तम ॥ त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते ॥ १८६

गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरु
व्यञ्चमश्रेत् २५ ॥ अयमिह । अयमिह प्रथमो धा
यि धातृभिर्होता यजिष्ठो ऽध्वरेष्वीड्यः ॥ यमप्नवा
नो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशे विशे ॥ २६
जनस्य गोपाः । जनस्य गोपा ऽ अजनिष्ट जागृविरग्निः
सुदक्षः सुवितायनव्यसे ॥ घृतप्रतीको बृहता दिवि
स्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः २७ ॥ त्वामग्ने

१६० तः॥२२॥अनुवोयज्ञस्य॥अनु वोयज्ञस्यरजसश्चनेता
पत्नीनिर्युद्भिःसचसेशिवाभिः॥दिविमूर्द्धानन्दधि
षेस्वर्षाञ्जिह्वामग्नेचकृषेहव्यवाहम्॥२३॥अबोध्य
ग्निः॥अबोध्यग्निःसमिधाजनानाम्प्रतिधेनुमिवा
यतीमुषासम्।यह्वाऽइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रभा
नवःसिस्रतेनाकमच्छ॥२४॥अवोचामकवये॥अ
वोचामकवयेमेध्यायवचोवन्दारुवृषभायवृष्णे।१६

तिर्विघ्रुत्प्रहेतिस्त्वेश्रो नमो ऽ अस्तु ते नो व न्तु ते नो म
डयन्तु ते यन्द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः
॥१९॥ अग्निर्मूर्द्धा ॥ अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृ
थिव्या ऽ अयम् ॥ अपां रेतांसि जिन्वति ॥२०॥ अ
यमग्निः ॥ अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्प
तिः ॥ मूर्द्धा कवी रयीणाम् ॥२१॥ त्वामग्ने ॥ त्वामग्ने
पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत ॥ मूर्ध्नो विश्वस्य वाघ

१५८ मेषाञ्जंभेदध्मः॥१७॥ अयमुत्तरात्॥ अयमुत्तरात्संय्यद्व
सुस्तस्य तार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ॥ वि
श्वाची च घृताची चाप्सरसावापोहेतिर्वातः प्रहेति
स्तेभ्यो नमोऽस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः॥१८॥ अयमुपरि॥ अय
मुपर्य्यर्वाग्वसुस्तस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानीग्रा
मण्यौ॥ उर्वशी च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसाववस्फूर्जन्हे १५९

सहजन्या चासुरसौ यातुधाना हेती रक्षांसि प्रहेतिस्ते
भ्यो नमोऽअस्तु ते नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यन्द्विष्मो
यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥ १६ ॥ अयं पश्चात् ॥ अ
यं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोतश्चासमरथश्च
सेनानीग्रामण्यौ प्रम्लोचन्ती चानुम्लोचन्ती चाप्स
रसौ व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिस्तेभ्यो नमोऽअस्तु ते
नोऽवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यन्द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि त

१५८ न्तु ॥१४॥ अयम्पुरः अयम्पुरो हरिकेशः सूर्य्यरश्मिस्त
स्य रथगृत्सश्च रथौजाश्च सेनानीग्रामण्यौ पुञ्जिक
स्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दंक्ष्णवः पशवो हेतिः
पौरुषेयो वधः प्रहेतिस्तेभ्यो नमो । अस्तु ते नोऽवन्तु ते नो
मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः
॥१५॥ अयन्दक्षिणा अयं दक्षिणा विश्वकर्म्मा तस्य
रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ मेनका च १५८

वृहती दिग्विश्वे ते देवा ऽ अधिपतयो वृहस्पतिर्हे
तीनां प्रतिधर्त्ता त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा स्तोमौ पृ
थिव्यां श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते ऽ उक्थे ऽ अव्य
थायै स्तभ्नीतां शाक्वररैवते सामनी प्रतिष्ठित्या
ऽ अन्तरिक्ष ऽ ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया य
वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्व्वे सं
विदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानञ्च सादय

१५७ राडसि॥ सम्राडस्युदीचीदिग्मरुतस्ते देवा ऽ अधिपत
यः सोमो हेतीनाम्प्रतिधर्त्तैकविꣳशस्त्वा स्तोमः पृथि
व्याꣳश्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैरा
जꣳसाम प्रतिष्ठित्या ऽ अन्तरिक्ष ऽ ऋषयस्त्वा प्रथमजा
देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधि
पतिश्च ते त्वा सर्व्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके
यजमानञ्च सादयन्तु॥१३॥ अधिपत्न्यसि॥ आपत्न्यसि १५७

मानञ्च सादयन्तु ॥१॥ सम्म्राडसि सम्म्राडसि प्रतीची
दिगादित्यास्ते देवा ऽअधिपतयो वरुणो हेतीनाम्प्रति
धर्त्ता सप्तदश स्त्वा स्तोमः पृथिव्याꣳश्रयतु मरुत्वतीय
मुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु वैरूपꣳसाम प्रतिष्ठित्या ऽअन्त
रिक्ष ऽऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा
प्रथन्तु विधर्त्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना ना
कस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानञ्च सादयन्तु ॥२॥ स्व

१५६ सर्व्वेसँविदानानाकस्यपृष्ठेस्वर्ग्गेलोकेयजमानञ्चसा
दयन्तु॥१०॥विराडसि॥विराडसिदक्षिणादिग्रुद्रास्तेदेवा
ऽअधिपतयऽइन्द्रोहेतीनाम्प्रतिधर्त्तापञ्चदशस्त्वास्तोमः प
पृथिव्याँश्रयतुप्रउगमुक्थमव्यथायैस्तभ्नातुबृह
त्सामप्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षऽऋषयस्त्वाप्रथमजादेवे
षुदिवोमात्रयावरिम्णाप्रथन्तुविधर्त्ताचायमधिपति
श्चतेत्वासर्व्वेसँविदानानाकस्यपृष्ठेस्वर्ग्गेलोकेयज १५६

ऋतेत्वाक्रमोस्याक्रमायत्वासङ्क्रमोसिसङ्क्रमायत्वोत्क्र
मोस्युत्क्रमायत्वोत्क्रान्तिरस्युत्क्रान्त्यैत्वाधिपतिनोर्जो
र्जञ्जिन्व॥९॥राज्ञ्यसि॥राज्ञ्यसिप्राचीदिग्वसवस्तेदेवाऽ
अधिपतयोग्निर्हेतीनाम्प्रतिधर्त्तात्रिवृत्त्वास्तोमःपृथि
व्यांश्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायैस्तभ्नातुरथन्तरंसा
मप्रतिष्ठित्याऽअन्तरिक्षऽऋषयस्त्वाप्रथमजादेवेषुदिवो
मात्रयावरिम्णाप्रथन्तुविधर्त्ताचायमधिपतिश्चतेत्वा

१५४ केतेनादित्येभ्यः आदित्यास्त्वा जिन्व तन्तुना रायः दि
तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्व संसर्पेण श्रु
ताय श्रुतञ्जिन्वैडेनौषधीभिरोषधीर्जिन्वोत्तमेन
तनूभिस्तनूर्जिन्व वयोधसायीतेनायीतञ्जिन्वा
भिजिता तेजसा तेजो जिन्व ॥ ७ ॥ प्रतिपदसि ॥ प्रति
पदसि प्रतिपदे त्वानुपदस्यनुपदे त्वौसि त्रिवृ ते त्वा
प्रवृदसि प्रवृते त्वा विवृदसि विवृते त्वा सवृदसि स १५५
सम्पदसि सम्पदे त्वा तेजोसि तेजसे त्वा त्रिवृदसि ८ ॥ त्रिवृद २

विशालन्त्व न्दस्त्वदिरस्य न्दोवृरोहए न्त्वो न्दस्तन्
न्त्वन्दोऽ स्वङ्कङ्क न्वेदः ५ रश्मिनासत्याय रश्मिना
सत्यायसत्यं जिन्व प्रतिनाधर्म्मेणाधर्म्म जिन्वा
न्विन्त्या दिवादिवञ्जिन्व सन्धिनान्तरिक्षेणान्तरि
क्षञ्जिन्व प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीञ्जिन्व विष्ट
म्भेन वृष्ट्या वृष्टिं जिन्व प्रवयाह्नाहर्ज्जिन्वानुया
रात्र्या रात्रीञ्जिन्वोशिजावसुभ्योवसूं जिन्व प्र

१५४ ककुप्छन्दस्त्रिककुप्छन्दः काव्यछन्दोऽअँकुपञ्छ
न्दोक्षरपङ्क्तिश्छन्दः पदपङ्क्तिश्छन्दो विष्टारपङ्क्तिश्छन्दः
क्षुरो भ्रज्जश्छन्दऽआच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः ॥४॥ आच्छच्छ
न्दः प्रच्छच्छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथ
न्तरञ्छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दो गिरश्छन्दो
भ्रजश्छन्दः संस्तुप्छन्दोऽनुष्टुप्छन्दऽएवश्छन्दो व
रिवश्छन्दो वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दो विष्पर्धाश्छन्दो १५४

यद्धं स्यामनुग्र एवदानः सपत्नान २ षोडशः स्तोमः षोडशी
स्तोमः ३ ओजो द्रविणं चतुश्चत्वारिंश स्तोमो वर्चो द्रवि
णम् ४ अग्नेः पुरीषमस्य प्सो नाम तां त्वा विश्वे अभि
गृणन्तु देवाः स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे
द्रविणायजस्व ३ एवश्छन्दः ॥ एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः
शम्भूश्छन्दः परिभूश्छन्दः आच्छच्छन्दो मनश्छन्दो
व्यचश्छन्दः सिन्धुश्छन्दः समुद्रश्छन्दः सरिरंछन्दः

१५३ तास्तुवत भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधि
पतिरासील्लोकन्ताऽइन्द्रम् ॥ २ ॥ इति वाजसनेयि
संहितायां चतुर्दशोऽध्यायः ॥ अग्ने जातान् ॥ अग्ने
जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजातान्नुद जातवेदः
अधि नो ब्रूहि सुमना अहेडँस्तव स्याम शर्मंस्त्रिवरूथ
उद्भौ ॥ १ ॥ सहसा जातान् ॥ सहसा जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्र
त्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व ॥ अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो व ।१५२

पूषाधिपतिरासीत्पञ्चविꣳशत्यास्तुवतारण्याः पशवो
ऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविꣳशत्यास्तुवत
द्यावापृथिवी व्यैतां वसवो रुद्रा आदित्या अनुव्या
यँस्त एवाधिपतय आसन्नवविꣳशत्यास्तुवत ३०
नवविꣳशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमो
ऽधिपतिरासीदेकत्रिꣳशतास्तुवत प्रजा असृज्य
न्त यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसँस्त्रयस्त्रिꣳश

१५२ ऽअसृज्यन्त सँवत्सरोधिपतिरासीत्पञ्चदशभिरस्तु
वत क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोधिपतिरासीत्सप्तदशभिरस्तु
वत ग्राम्याः पशवोसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासी
न्नवदशभिरस्तुवत शूर्य्ये नवदशभिरस्तुवत शूद्रार्य्यौ
वसृज्येतामहोरात्रेऽअधिपत्नीऽआस्तामेकविंश
त्यास्तुवतैकशफाः पशवोसृज्यन्त वरुणोधिप
तिरासीत्त्रयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोसृज्यन्त १५२

यन्त्तप्प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिस्मिन्नरस्तुवतं [illegible]

म्ब्रह्मास्सृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत्त स्मिन्नर

स्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानाम्पतिरधिपतिरासीत्त

स्मिन्नरस्तुवत सप्तऽऋषयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीन्न

वभिरस्तुवत ।२८। नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादिति

रधिपत्न्यासीदेकादशभिरस्तुवत ऋतवोऽसृज्यन्ता

र्तवाऽअधिपतयऽआसँस्त्रयोदशभिरस्तुवत मासा

१५ धिपत्यान्नुतथँस्युत त्र्ययस्त्रिथँशस्तोमः सहश्च ॥ २६ ॥ सह
स्यश्च सहस्यश्च हैमन्तिकाऽऋतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्पे
तान्द्यावापृथिवी कल्पन्तामापऽओषधयः कल्पन्तामग्न
यः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ॥ येऽअग्नयः समनसोन्तरा य ४
द्यावापृथिवी इमे हैमन्तिकावृतूऽअभिकल्पमानाऽइ
न्द्रमिव देवाऽअभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे
सीदतम् ॥ २७ ॥ एकयास्तुवत ॥ एकयास्तुवत प्रजाऽअधी ॥ १५ ॥

वसूनाम्भागोसिरुद्राणामाधिपत्यञ्चतुष्पात्स्पृतञ्चतुर्विंशं
शस्तोमः आदित्यानाम्भागोसिमरुतामाधिपत्यङ्गर्भास्पृताः
पञ्चविंशस्तोमोदित्यैन्भागोसिपूष्ण आधिपत्यमोजस्पृ
तन्त्रिणवस्तोमोदेवस्यसवितुर्भागोसिबृहस्पतेराधिप
त्यंसमीचीर्दिशस्पृताश्चतुष्टोमस्तोमोयवानाम्भागो
२५ यवानाम्भागोस्ययवानामाधिपत्यम्प्रजास्पृताश्चतु
श्चत्वारिंशस्तोमः ऋभूणाम्भागोसिविश्वेषान्देवानामा

१५० थंशो ब्रुध्नस्य विष्टपं चतुस्त्रिथंशो नाकः षट्त्रिथंशो वि
वर्त्तोष्टा चत्वारिथंशो धर्त्रं चतुष्टोमः ॥ २३ ॥ अग्नेर्भागः ॥
अग्नेर्भागोसि दीक्षाया आधिपत्यम्ब्रह्म स्पृतन्त्रिवृ
त्स्तोमः इन्द्रस्य भागोसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रथं स्पृतम्पञ्च
दशस्तोमो नृचक्षसाम्भागोसि धातुराधिपत्यञ्जनित्रथं स्पृ
तथं सप्तदशस्तोमो मित्रस्य भागोसि वरुणस्याधिपत्य
न्दिवो वृष्टिर्वात स्पृत एकविथंशस्तोमो वसूनाम्भाग ॥ २४
१५०

द्वी

वर्च्चसे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा ॥ २१ ॥ यन्त्री राड्ड यन्त्र्यसि
यमनी ध्रुवासि धरित्री ॥ इषे त्वोर्जे त्वा रय्यै त्वा पो
षाय त्वा लोकन्ताऽइन्द्रम् ॥ २२ ॥ आशुस्त्रिवृत् ॥ भान्तः पञ्च
दशो व्योमा सप्तदशो धरुणऽएकविंशः प्रतू
र्तिरष्टादशस्तपो नवदशोऽभीवर्तः सविंशो वर्चो द्वाविं
शः सम्भरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशो गर्भाः पञ्च
विंशऽओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिं

१४९ यित्री छन्दोन्तरिक्षं छन्दो द्यौश्छन्दः समाश्छन्दो नक्षत्रा
णि छन्दो वाक् छन्दो मनश्छन्दः कृषिश्छन्दो हिरण्यं छन्दो
गौश्छन्दो जाश्छन्दोश्वश्छन्दः ॥१९॥ अग्निर्देवता ॥ अ
ग्निर्देवता वातो देवता सूर्यो देवता चन्द्रमा देवता वस
वो देवता रुद्रा देवतादित्या देवता मरुतो देवता विश्वे
देवा देवता बृहस्पतिर्देवतेन्द्रो देवता वरुणो देवता
२० मूर्द्धासि राड् ध्रुवासि धरुणा धर्त्र्यसि धरणी आयुषे त्वा १४९

वाऽअग्निसँविशन्तुतयादेवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवेसीदतम् ॥१६॥
आयुर्म्मे ॥ आयुर्म्मेपाहिप्प्राणम्मेपाह्यपानम्मेपाहिव्यान
म्मेपाहिचक्षुर्म्मेपाहिश्रोत्रम्मेपाहिवाचम्मेपिन्वमनोमे
जिन्वात्मानम्मेपाहिज्योतिर्म्मेयच्छ ॥१७॥ माछन्दः ॥ माछ
न्दः प्रमाछन्दः प्रतिमाछन्दोऽअस्रीवयश्छन्दः पङ्क्तिश्छ
न्दऽउष्णिक्छन्दोबृहतीछन्दोनुष्टुप्छन्दोविराट्छन्दोगायत्री
छन्दस्त्रिष्टुप्छन्दोजगतीछन्दः पृथिवीछन्दः ॥१८॥

१४० सव्रताः ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी ऽइमे ॥
वार्षिकावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसं
विशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥१५॥ इषश्च इष
श्चोर्ज्जश्च शारदावृतू अग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्पेतां द्या
वापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृ
थङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ये अग्नयः समनसोन्तरा द्यावा
पृथिवी ऽइमे शारदावृतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव दे १४०

सि प्रतीची दिक्स्वराडस्युदीची दिगधिपत्न्यसि बृहती दि
क् ॥१३॥ विश्वकर्म्मा त्वा ॥ विश्वकर्म्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षे
स्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् । विश्वस्मै प्राणायापानाय व्याना
य विश्वं ज्योतिर्यच्छ । वायुष्टेधिपतिस्तया देवतयाङ्गिर
स्वद्ध्रुवा सीद ॥१४॥ नभश्च ॥ नभश्च नभस्यश्च वार्षिकावृतू
ऽ अग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्ता
माप ऽ ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय

१४ न्दृंहतैँ सुखम्पृष्ठेन द्यावापृथिवी ऽअन्तरिक्षञ्च व्य
चसे ॥११॥ विश्वकर्म्मा त्वा ॥ विश्वकर्म्मा त्वा सादयत्वन्तरि
क्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीम्प्रथस्वतीमन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्ष
न्दृंहान्तरिक्षम्मा हिंसीः ॥ विश्वस्मै प्राणायापानाय व्या
नायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ॥ वायुष्ट्वाभिपातु मह्या
स्वस्त्या छर्द्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद ॥१२॥
राज्ञ्यसि ॥ राज्ञ्यसि प्राची दिग्विराडसि दक्षिणा दिक्सम्राडसि ॥ १४

तोछन्दःऽउक्षावयःककुछन्दःऋषभोवयःसतोबृह२
योविशालंछन्दःपुरुषोवयस्तन्द्रंछन्दोव्याघ्रोवयोना
धृष्टंछन्दःसिंहोवयश्छदिश्छन्दःपष्ठवाड्वयोबृह
तीछन्दोनड्वान्वयः॥पी॥अनड्वान्वयःपङ्क्तिश्छन्दोधेनु
र्वयोजगतीछन्दस्त्र्यविर्वयस्त्रिष्टुप्छन्दोदित्यवाड्वयो
विराछन्दःपञ्चाविर्वयोगायत्रीछन्दस्त्रिवत्सोवयःउष्णि
क्छन्दस्तुर्यवाड्वयोनुष्टुप्छन्दोलोकंताइन्द्रम॥१॥इन्द्रा
ग्नीऽअव्यथमानाम्॥इन्द्राग्नीऽअव्यथमानामिष्टका

१४६ वैवैयो नाधैरग्नये त्वा वैश्वानराय। ऋचि नाध्रुवां सादयता
मिह त्वा ॥७॥ प्प्राणम्मे ॥ प्प्राणम्मे पाह्यपानम्मे पाहि व्यानम्मे
पाहि चक्षुर्म्मऽउर्व्या विभाहि श्रोत्रम्मे श्लोकय ॥ अपः पिन्वौ
षधीर्ज्जिन्व द्विपादव चतुष्पात्पाहि दिवो वृष्टिमेरय ॥८॥ मू
र्द्धा वयः ॥ मूर्द्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मय
न्दं छन्दो विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो विश्वकर्म्मा व
यः परमेष्ठी छन्दो वस्तो वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वै १४६

शिवनाध्वर्य्यू सादयतामिहत्वा सजूऽ ऋतुभिः सजूर्विधाभिः
२ सजू सजूर्वसुभिः सजूर्द्देवैर्वैयोनाधैरग्नयेत्वा वैश्वानराया शिवना
ध्वर्य्यू सादयतामिहत्वा सजूऽ ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूरु
द्रैः सजूर्द्देवैर्वैयोनाधैरग्नयेत्वा वैश्वानराया शिवनाध्वर्य्यू सा
दयतामिहत्वा सजूऽ ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूरादित्यैः स
जूर्द्देवैर्वैयोनाधैरग्नयेत्वा वैश्वानराया शिवनाध्वर्य्यू सादयता
मिहत्वा सजूऽ ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्विश्वैर्द्देवैः सजूर्द्दे

१४५ तामिहत्वा॥५ शुक्रश्च॥ शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावृतू ऽ अग्ने
रन्तः श्लेषोसि कल्पेतान्द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ऽ ओषध
यः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ये ऽ अग्न
यः समनसोन्तरा द्यावापृथिवी ऽ इमे ग्रैष्मावृतू ऽ अभिक
ल्पमाना ऽ इन्द्रमिव देवा ऽ अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिर
स्वद्ध्रुवे सीदतम्॥६ सजूः ऽ ऋतुभिः सजूः ऽ ऋतुभिः सजूर्विधा
भिः सजूर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैरग्नये त्वा वैश्वानराय १४५

शुशेवास्त्ववेशा तन्वासँविशस्वाश्विनाध्वर्यूँसादयतामि
हत्वा ३ ॥ पृथिव्याः पुरीषम ॥ पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो नामता
न्त्वविश्वेऽअभिगृणन्तुदेवाः स्तोमपृष्ठाघृतवतीहसी
दप्रजावदस्मेद्रविणायजस्वाश्विनाध्वर्यूसादयतामिह
त्वा ४ ॥ आदित्यास्त्वा ॥ अदित्यास्त्वापृष्ठेसादयाम्यन्तरि
क्षस्यधर्त्रीँविष्टम्भनीन्दिशामधिपत्नीम्भुवनानाम् ऊ
र्म्मिर्द्रप्सोऽअपामसिविश्वकर्म्मातऽऋषिरश्विनाध्वर्यूसादय

१५५ ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः॥ ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासिध्रुवंयो
निमासीदसाधुया॥ उख्यस्यकेतुम्प्रथमञ्जुषाणाश्वि
नाध्वर्यूसादयतामिहत्वा॥१॥ कुलायिनीघृतवती॥ कुला
यिनीघृतवतीपुरन्धिःस्योनेसीदसदनेपृथिव्याःअभि
त्वारुद्रावसवोगृणन्त्विमाब्रह्मपीपिहिसौभगायाश्वि
नाध्वर्यूसादयतामिहत्वा२ स्वेदक्षेः॥ स्वेदक्षेदक्षपितेह १४४
सीददेवानांसुम्नेबृहतेरणाय॥ पितेवैधिसूनवआ

त्त्रंऽऋषिः प्प्रजापतिगृहीतया त्वया श्श्रोत्त्रंङ्गृह्णामि प्प्र
जाब्भ्यः ॥ ५७ ॥ इयमुपरि इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्मात्या
हेमन्तो वाच्च्यः पङ्क्तिर्हैमन्ती पङ्क्त्यै निधनवन्निधनवतऽआ
ग्ग्रयणऽआग्ग्रयणात्त्रिणवत्त्रयस्त्रिंशौ त्त्रिणवत्त्र
यस्त्रिंशाब्भ्यांशाक्करररैवते विश्वकर्म्मऽऋषिः प्प्रजा
पतिगृहीतया त्वया वाचङ्गृह्णामि प्प्रजाब्भ्यो ल्लोकन्ता
ऽइन्द्रम् ॥ ५८ ॥ इति वाजसनेयसंहितायां त्त्रयोदशोऽध्यायः

१४३ भ्यः॥ ५५॥ अयम्पश्चात्।। अयम्पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य
चक्षुर्वैश्वव्यचसं वर्षाश्चाक्षुष्यो जगती वार्षी जगत्याऽऋ
क्साममृक्समाच्छुक्रः शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपं ज
मदग्निःऽऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि
प्रजाभ्यः॥ ५६॥ इदमुत्तरात्। इदमुत्तरात्स्वस्तस्य श्रोत्रं
सौवं शरच्छ्रौत्र्यनुष्टुप् शारद्यनुष्टुभऽऐडमैडान्म
न्थी मन्थिनऽएकविंशऽएकविंशाद्वैराजं विश्वामि १४३

गायत्त्री वासन्ती गायत्त्र्यै गायत्त्रङ्गायत्त्रादुपाꣳशुरुपा
ꣳशोस्त्रिवृत्त्रिवृतो रथन्तरं वसिष्ठ ऋषिः प्रजापति
गृहीतया त्वया प्राणङ्गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥५४॥ अयन्द
क्षिणा ॥ अयन्दक्षिणा विश्वकर्म्मा तस्य मनो वैश्वकर्म्म
णङ्ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुब्ग्रैष्मी त्रिष्टुभः स्वारꣳस्वाराद
न्तर्य्यामो न्तर्य्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशाद्बृहद्भरद्वाज
ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजा

१४२ न्त्वा सधिषि सादयाम्म्युपा न्त्वा सदने सादयाम्म्युपा न्त्वा
सधस्थे सादयाम्म्युपा न्त्वा योनौ सादयाम्म्युपा न्त्वा पुरी
षे सादयाम्म्युपा न्त्वा पाथसि सादयामि गायत्रेण त्वा छन्द
सा सादया[illegible]मि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि [illegible]
जागतेन त्वा छन्दसा सादयाम्म्यानुष्टुभेन त्वा छन्दसा सा
दयामि पाङ्क्तेन त्वा छन्दसा सादयामि ॥ ५३ ॥ अयम्पुरः ॥ अय
म्पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनो ॥ १४२

न्रोहमायुष्मनुपमेध्यासः॥ शरन्नमारएएमनुते दिशामि
तेनचिन्त्वानस्तन्त्वोनिषीद॥ शरन्नतेमुगन्छुतुयान्दि
ष्पस्तन्ते मुगन्छुतु॥ प॥ त्वैय्यविष्णु॥ त्वैय्यविष्णु दामुषो न्द्रैः
पाहिस्त्पुधागिरः॥ रन्नातोकमुतत्मनो॥ पर॥ म्पुपान्त्वा॥ म
पान्त्वेमैंत्सादयाम्प्यपान्त्वो प्मैंत्सादयाम्प्युपान्त्वा न स्मैंत्सा
दयाम्प्यपान्त्वा ज्योतिषिसादयाम्प्युपान्त्वायने सादया
म्प्यर्णवेत्वासदने सादयाम्प्युपान्त्वा द्वयैसादयाम्प्युपा
मिसमुद्रेत्वासदने सादयामि सरिरेत्वासदने सादया

१४२ गवयन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥४९॥ इम
मूर्णायुम्। इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिन्त्वचम्पशूनान्द्वि
पदाञ्चतुष्पदाम्। त्वष्टुः प्रजानाम्प्रथमञ्जनित्रमग्ने
मा हिंसीः परमे व्योमन्। उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि ते
न चिन्वानस्तन्वो निषीद। उष्ट्रन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्मस्त
न्ते शुगृच्छतु ॥५०॥ अजो हि। अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात्सो
ऽअपश्यज्जनितारमग्रे। तेन देवा देवतामग्रमायँस्तेन ॥५१॥

न्ते सुगं छन्तु ॥४७॥ इमम्मा हिंᳬसीरेकशफम्पशुं कनि
क्रन्दँ वाजिनँ वाजिनेषु । गौरमारण्यमनु ते दिशामि ते
न चिन्वानस्तन्वो निषीद । गौरन्ते सुगं छन्तु यन्द्विष्मस्त
न्ते सुगं छन्तु ॥४८॥ इमᳬ साहस्रम् ॥ इमᳬ साहस्रᳬ शत
धारमुत्सं व्यच्यमानᳬ सरिरस्य मध्ये । घृतन्दुहानाम॥
दितिञ्जनायाग्ने मा ॥ माहिᳬसीः परमे व्योमन् । गवय
मारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ॥

१४० तियेनप्प्रजाविश्वकर्म्माजजानतमग्नेहेडः परितेवृ
णक्तु ॥४५॥ चित्रन्देवानाम् ॥ चित्रन्देवानामुदगादनी
कञ्चक्षुर्म्मित्रस्यवरुणस्याग्नेः ॥ आप्राद्यावापृथि
वीऽअन्तरिक्षꣳसूर्य्यऽआत्माजगतस्तस्थुषश्च ॥४६॥
इमम्मा ॥ इमम्माहिꣳसीर्द्विपादम्पशुꣳसहस्राक्षो
मेधायचीयमानः ॥ मयुम्पशुम्मेधमग्नेजुषस्वतेनचि
न्वानस्तन्वोनिषीद ॥ मयुन्तेशुगृच्छतुयन्द्विष्मस्त १४०

व्योमन्॥४२॥ अजस्रमिन्दुमरु॒। अजस्रमिन्दुमरुषम्भु

रण्युमग्निमीडे पूर्वचित्तिन्नमोभिः। सपर्वभिऽऋतुशः

कल्पमानो गाम्माहिᳪसीरदितिँविराजम्॥४३॥ वरूत्री

न्त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविञ्जज्ञाना

ᳪरजसः परस्मात्। महीᳪसाहस्रीमसुरस्य मायाम

ग्ने माहिᳪसीः परमे व्योमन्॥४४॥ योऽअग्निः। योऽ

अग्निरग्नेरध्यजायत शोकात्पृथिव्याऽउत वा दिवस्प

१२९ च ॥ ३९ ॥ अग्निञ्ज्योतिषा ॥ अग्निञ्ज्योतिषा ज्योतिष्मान्रु
क्मो वर्च्चसा वर्च्चस्वान् ॥ सहस्रदा असि सहस्राय त्वा
॥ ४० ॥ आदित्यङ्गर्भम् ॥ आदित्यङ्गर्भम्पयसा समङ्ग्धि सहस्र
स्य प्रतिमां विश्वरूपम् ॥ परिवृङ्ग्धि हरसा माभिमंस्थाः
शतायुषङ्कृणुहि चीयमानः ॥ ४१ ॥ वातस्य जूतिम् ॥ वातस्य
जूतिं वरुणस्य नाभिमश्वञ्जज्ञानं सरिरस्य मध्ये
शिशुन्नदीनां हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिंसीः परमे १२९

द्वा॥ अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः॥ अरं व
हन्ति मन्यवे॥ ३ ई॥ युक्ष्वा हि॥ युक्ष्वा हि देवहूतमाँ॥२॥ अ
श्वाँ॥२॥ अग्ने रथीरिव॥ नि होता पूर्व्यः सदः॥३॥ सम्य
क्स्त्रवन्ति सरितो न धेना॥ अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः॥ घृ
तस्य धारा॥ अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्ये॥ अग्नेः॥
३ण ऋचे त्वा॥ ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा॥ अ
भूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य

१२० सानःसुकृतस्यलोकेतत्रगच्छतयत्रपूर्वेपरेताः॥३१॥मही
द्यौः॥मह्यद्यौःपृथिवीचनऽइमंयज्ञम्मिमिक्षताम्॥पिपृ
तान्नोभरीमभिः॥३२॥विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रता
निपस्पशे॥इन्द्रस्ययुज्यःसखा॥३३॥ध्रुवासिधरु
णेतोजज्ञेप्रथममेभ्योयोनिभ्योऽअधिजातवेदाः॥३४॥इषे
राये॥इषेरायेरमस्वसहसेद्युम्नऽऊर्जेऽअपत्याय॥सम्राड
सिस्वराडसिसारस्वतौत्वोत्सौप्रावताम्॥३५॥अग्नेयु
तवैदाःसजायुत्यात्रिष्टुभानुष्टुभावदेवेश्वोदश्वेहतुप्रजा॥ १२०

धुनक्तमन्त्र॥ मधुनक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳरजः॥
मधुद्यौरस्तुनः पिता २८ मधुमान्नः॥ मधुमान्नोवनस्प
तिर्मधुमाँ २॥ अस्तु सूर्यः॥ माध्वीर्गावोभवन्तुनः २९
अपाङ्गत्वन्न॥ अपाङ्गत्वन्त्सादमात्वासूर्य्योजितासीअ
ग्निर्वैश्वानरः॥ अच्छिन्नपत्राः प्रजा॥ अनुवीक्षस्वानुत्वा
दिव्यावृष्टिः सचताम् ३०॥ त्रीन्त्समुद्रान्॥ त्रीन्त्समुद्रान्त्स
मसृपत्स्वर्गानपाम्पतिर्वृषभइष्टकानाम्॥ पुरीषंव

137 कल्पन्तामापऽओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्यैष्ठ्या
यसव्रताः॥ येऽअग्नयः समनसोन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे
वासन्तिकावृतूऽअभिकल्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभि
संविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम्॥२५॥ अषाढासि
अषाढासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः॥
सहस्रवीर्यासि सा मा जिन्व॥२६॥ मधुवाताः मधुवाताऽऋ
तायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः॥ माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः॥२७॥ म 137

देवाः सूर्य्येरश्चो गोष्ठुरश्चषुपारुचः इन्द्राग्नी ताभिः

सर्व्वोनीरुचन्नोधत्त वृहस्पते २४ विराड्ज्योति विरा

ड्ज्योतिरधाय त्स्वराड्ज्योतिरधारयत प्रजापतिष्ठा सादय

तु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम् विश्वस्मै प्राणायापाना

य व्यानायु विश्वं ज्योतिर्य्यच्छ अग्निष्टेधिपतिस्तया देव

तयाङ्गिरस्वद्ध्रुवासीद २५ मधुश्च माधवश्च वास

न्तिकावृतू अग्नेरन्तः श्लेषोसि कल्पेतान्द्यावापृथिवी

१३६ तयाङ्गिरस्वद्ध्रुवासीद ॥१९॥ काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती ॥ से
काण्डात्काण्डे काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्तीपरुषः परुष
स्परि ॥ एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच ॥२०॥ याश
तेन ॥ याशतेनप्रतनोषिसहस्रेणविरोहसि ॥ तस्या
स्तेदेवीष्टकेविधेमहविषावयम् ॥२१॥ यास्ते ॥ यास्तेऽअ
ग्नेसूर्येरुचोदिवमातन्वन्तिरश्मिभिः ॥ ताभिर्नो
ऽअद्यसर्वाभीरुचेजनायनस्कृधि ॥२२॥ यावः ॥ यावो १३६

न्दृंह॥१६॥ प्रजापतिष्ट्वा॥ प्रजपतिष्ट्वासादयत्वपांपृ
ष्ठेसमुद्रस्येमन्॥ व्यचस्वतीम्प्रथस्वतीम्प्रथस्वपृथिव्य
सि॥१७॥ भूरसि॥ भूरसिभूमिरस्यदितिरसिविश्वधाया
विश्वस्यभुवनस्यधर्त्री॥ पृथिवीयच्छपृथिवीन्दृंहपृ
थिवीम्माहिंसीः॥१८॥ विश्वस्मैप्राणाय॥ विश्वस्मैप्रा
णायापानायव्यानायोदानायप्रतिष्ठायैचरित्रायअ
ग्निष्ट्वाभिपातुमह्यास्वस्त्याछर्दिषाशन्तमेनतयादेव

१३५ त्नून॥ अग्नेष्ट्वातेजसासादयामि॥ ३ अग्निर्मूर्द्धा॥ अ
ग्निर्मूर्द्धादिवः ककुत्पतिः पृथिव्याऽअयम॥ अपांᳬ
रेताᳬसिजिन्वति॥ इन्द्रस्यत्वौजसासादयामि॥ ४॥ भु
वोयज्ञस्य॥ भुवोयज्ञस्यरजसश्चनेतायत्रानियुद्भिः
सचसेशिवाभिः दिविमूर्द्धानन्दधिषेस्वर्षाञ्जिह्वामग्ने
चकृषेहव्यवाहम॥ १५ ध्रुवासिधरुणास्तृताविश्वकर्म्म
णा॥ मात्वासमुद्रऽउद्वधीन्मासुपर्णोऽव्यथमानापृथिवी १३५

प्रतिस्पशो विसृजतूर्णितमो भवापायुर्विशो ऽ अस्या

ऽ अदब्धः॥ यो नो दूरे ऽ अघशंसो यो ऽ अन्त्यग्ने मा

किष्टे व्यथिरादधर्षीत॥ ३॥ उदग्ने॥ उदग्ने तिष्ठ प्रत्या

तनुष्व न्यमित्राँ२ऽ ओषतात्तिग्महेते॥ यो नो ऽ अराति

ꣳसमिधान चक्रे नीचातन्धक्ष्यतसन्नशुष्कम्॥ ४॥ ऊ

र्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने॥ अ

वस्थिरातनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्रमृणीहि श

१३४ नमः॥७॥ येवा॥ येवामीरोचनेदिवोयेवासूर्य्यस्यरश्मि
षु॥ येषामप्सुसदस्कृतन्तेभ्यः सर्प्पेभ्योनमः॥ ण॥ कृणु
ष्वपाजः॥ कृणुष्वपाजः प्रसितिन्नपृथ्वींयाहिराजेवा
मवाँ२॥ इभेन॥ तृष्वीमनुप्रसितिंद्रूणानोस्तासिविध्य
रक्षसस्तपिष्ठैः॥ ८॥ तवभ्रमासः॥ तवभ्रमासआशु
यापतन्त्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः॥ तपूंष्यग्नेजुह्वा
पतङ्गानसन्दितोविसृजविष्वगुल्काः॥ १०॥ प्रतिस्पशः॥ १३५

पृथिवीँ द्यामुतेमाङ्कस्मै देवाय हविषा विधेम ४ द्र
प्सश्चस्कन्द । द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमञ्च
योनिमनु यश्च पूर्व्वः । समानँ योनिमनु सञ्चरन्तं द्र
प्सञ्जुहोम्यनु सप्त होत्राः ५ नमोऽस्तु । नमोस्तु सर्प्पे
भ्यो ये के च पृथिवीमनु येऽअन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः
सर्प्पेभ्यो नमः ६ याऽइषवः । याऽइषवो यातुधानानां
ये वा वनस्पतीँ॥रनु । ये वा वटेषु शेरते तेभ्यः सर्प्पेभ्यो

१३३ चक्ता म॥१॥ अपाम्पृष्ठ न॥ अपाम्पृष्ठमसि योनिरग्नेः
समुद्रमभितः पिन्वमानम्। वर्द्धमानो महाँ २॥ आ च
पुष्करे दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथस्व॥२॥ ब्रह्मजज्ञान
म॥ ब्रह्मजज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वे
नऽआवः स बुध्न्याऽउपमाऽअस्य विष्ठाः सतश्च योनि
मसतश्च विवः॥३॥ हिरण्यगर्भः सम॥ हिरण्यगर्भः सम
वर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत्। स दाधार १३३

धस्मात॥ अग्ग्नेत्वाङ्कामयागिरा॥११५ तुभ्यन्ताः तुभ्य
न्ताऽअङ्गिरस्तमविश्वाः सुक्षितयःपृथक्॥ अग्ग्नेत्वौ
म्वि कामायबेमिरे॥११६॥ अग्निः प्रियेषु॥ अग्निः प्रिये
षुधामसुकामोभूतस्यभव्यस्य॥ सम्राडेकोविराजा
ति॥११७॥ इति वाजसनेयसंहितायांद्वादशोध्यायः॥
मयिगृह्णामि॥ मयिगृह्णाम्यग्ग्रेऽअग्निंरायस्पोषा
यसुप्रजास्त्वायसुवीर्याय॥ मामुदेवताःस

१३२ धं सुपथ्य स्तम न्त्वा गिरा दैव्या म्मानुषा युगा ॥११॥ आप्या
यस्व ॥ आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् भवा वाज
स्य सङ्गथे ॥१२॥ सन्ते ॥ सन्ते पयांसि समु यन्तु वाजाः सं वृ
ष्ण्या न्यभि मातिषाहः ॥ आप्यायमानो ऽमृताय सोम दि
वि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥१३॥ आप्यायस्व ॥ आप्याय
स्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरंशुभिः भवा नः सप्रथस्तमः
सखा वृधे ॥१४॥ आ ते ॥ आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्स १३२

तेः। त्वे इषुः सन्दधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो वामजाताः॥ १८ ॥
इरज्यन्नग्ने। इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो ऽ अ
मर्त्य। स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पृणक्षि सानसिं क्रतुम्॥
१९ इष्कर्तारमध्वरस्य। इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्
तं राधसो महः। रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधा
सि सानसिं रयिम्॥ ११॥ ऋतावानं महिषम्। ऋतावानं म
हिषं विश्वदर्शतमग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः। श्रुत्कर्णं

१०३। योनिम्महिषस्य धाराम्॥ आमागोषु बिशत्वातनूषु जहामि
सेदिमनिराममीवाम॥१०५॥ अग्नेतव॥ अग्नेतवश्श्रवो
वयोमहिभ्राजन्ते। अर्च्चयो बिभावसो॥ वृहद्भानोशवसावा
जमुक्थ्यन्दधासिदाशुषेकवे॥१०६॥ पावकवर्च्चाः शुक्रवर्च्चाः
पावकवर्च्चाः शुक्रवर्च्चाः अनूनवर्च्चाः उदियर्षिभानुनापु
त्रोमातराविचरन्नुपावसिपृणक्षिरोदसी उभे॥१०७॥ ऊर्ज्जोन
पात् ऊर्ज्जोनपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्म्मन्दस्वधीतिभिर्हि।१०३।

कैंप्पाऽअस्मै २।५ अग्निर्दासति ॥ १।१ मा मा ॥ मा मा हिंसी
ज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्म्मा व्यानट् । य
श्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम
१।२ अभ्यावर्त्तस्व ॥ अभ्यावर्त्तस्व पृथिवि यज्ञेन पयसा
सह ॥ वपान्ते अग्निरिषितो अरोहत् ॥ १।३ अग्ने यत्ते ॥ अ
ग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञियम् । तद्देवेभ्यो
भरामसि ॥ १।४ इषमूर्जम् ॥ इषमूर्जमहमित आदमृतस्य

१२
ङ्गन्धर्वाऽअखनँस्त्वामिन्द्रस्त्वाम्बृहस्पतिः॥ त्वामोषधे
सोमोराजाविद्वान्यक्ष्मादमुच्यत॥९८॥ सहस्वमे॥ सह
स्वमेऽअरातीः सहस्वपृतनायतः॥ सहस्वसर्वम्पाप्मा
नंसहमानास्योषधे॥९९॥ दीर्घायुस्ते॥ दीर्घायुस्त्वा
ऽओषधेखनितायस्मैचत्वाखनाम्यहम्॥ अथोत्वन्दी
र्घायुर्भूत्वाशतवल्शाविरोहतात्॥१००॥ त्वमुत्तमा॥ त्वमु
त्तमास्योषधेतववृक्षाऽउपस्तयः॥ उपस्तिरस्तुसोस्मा।१२

दूरम्यरागताः ॥ सर्वाः सङ्गत्य वीरुधोस्यै सन्दत्तवीर्य्यम् ९
४ ॥ मा वः ॥ मा वो रिषत्खनिता यास्मै चाहङ्खनामि वः द्वि
पाच्चतुष्पादस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् ॥ ९५ ॥ ओषधयः सम्
ओषधयः समवदन्त सोमेन सहराज्ञा ॥ यस्मै कृणोति ब्राह्म
णस्तथ्ठंराजन्पारयामसि ॥ ९६ ॥ नाशयित्री बलासस्य ॥
नाशयित्री बलासस्यार्शस उपचितामसि ॥ अथो शतस्य
यक्ष्माणाम्पाकारोरसि नाशनी ॥ ९७ ॥ त्वाङ्गन्धर्वाः ॥ त्वा

१२९ पद्वीशा त्सर्वस्म्माद्देवकिल्बिषात् ॥ ९० ॥ अवपतन्तीरव
दन्॥ अवपतन्तीरवदन्दिवऽओषधयस्परि । यञ्जीवमश्न
वामहै नसरिष्यातिपूरुषः ॥ ९१ ॥ याऽओषधीः याऽओ
षधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः ॥ तासामसित्वमु
त्तमारङ्कामायशंहृदे ॥ ९२ ॥ याऽओषधीः ॥ याऽओषधीः
सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु ॥ बृहस्पतिप्रसूताऽअ
स्यैसन्दत्तवीर्य्यम् ॥ ९३ ॥ याश्चेदं ॥ याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च १२९

व ॥ ९६ ॥ साकंय्यक्ष्म ॥ साकंय्यक्ष्म प्रपत चाषेण किकि
दीविना ॥ साकंव्वातस्य ध्राज्या साकन्नश्य निहाकया
९७ ॥ अन्या वः ॥ अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपा
वत ताः सर्व्वाः सँविदाना इदम्मे प्रावता वचः ॥ ९८ ॥ याः फ
लिनीः ॥ याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पि
णीः ॥ बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ९९ ॥ मुञ्च
न्तु मा ॥ मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत ॥ अथो यमस्य

१२८ इष्कृतिर्न्नाम ॥ इष्कृतिर्न्नाम वो माता तायो यूयं स्थ निष्कृ
तीः ॥ सीराः पतत्रिणीस्थ नु यदामयति निष्कृथ ॥ ८३ ॥ अति वि
श्वाः ॥ अति विश्वाः परिष्ठास्तेन इव व्रजमक्रमुः ॥ ओष
धीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः ॥ ८४ ॥ यदिमाः ॥ यदिमा वा
जयन्नहमोषधीर्हस्त आदधे ॥ आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति
पुरा जीवगृभो यथा ॥ ८५ ॥ यस्यौषधीः ॥ यस्यौषधीः प्रसर्पथा
ङ्गमङ्गं परुष्परुः ॥ ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरि १२८

त्थेवोनिषदनम्पर्णेवोवसतिष्कृता॥ गोभाजऽइत्किलासथय
त्सनवथपूरुषम्॥७९॥ यत्रौषधीः॥ यत्रौषधीःसमग्मतराजा
नःसमिताविव॥ विप्रःसऽउच्यतेभिषग्रक्षोहामीवचात
नः॥८०॥ अश्वावतीꣳसोमावतीम्॥ अश्वावतीꣳसोमा
वतीमूर्जयन्तीमुदोजसम्॥ आवित्सिसर्वाऽओषधीरस्माऽअ
रिष्टतातये॥८१॥ उच्छुष्माः॥ उच्छुष्माऽओषधीनाङ्गावोगो
ष्ठादिवेरते॥ धनꣳसनिष्यन्तीनामात्मानन्तवपूरुष॥८२॥

१२७ ॐषधीः ॥ याऽॐषधीः पूर्वाजाता देवेभ्यस्त्रियुगम्पुरा ॥ मनै
नु बभ्रूणामहं शतन्धामानि सप्त च ७५ शतं वः ॥ शतं वो अ
म्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ॥ अधा शतक्रत्वो यूयमिम
म्मेऽअगदङ्कृत ७६ ॐषधीः प्रति ॥ ॐषधीः प्रतिमोदध्वम्पु
ष्पवतीः प्रसूवरीः अश्वाऽइव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः
७७ ॐषधीरिति ॥ ॐषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुप ब्रुवे सनेय
मश्वङ्गां वासऽआत्मानन्तव पूरुष ७८ अश्वत्थे वः ॥ अश्व १२७

शेवथसोमपित्सेरु तच्चुप्यति गामविम्यपर्कस्वपावरीम्य

स्यावदूयवाहणम् ७१ कामञ्जमदुघे कामञ्जामदुघेधुक्ष

भित्रायवरुणायच इन्द्रायाश्विभ्याम्पूष्णे प्रजाभ्य उषधी

भ्यः ७२ विमुच्यध्वम् विमुच्यध्वमघ्या देवयानाः अगन्म

तमसस्पारमस्य ज्योतिरापाम ७३ सजूरब्दः सजूरब्दोः अ

यवोभिः सजूरुषाः अरुणीभिः सजोषसावश्विनदंसोभिः

सजूः सूर्य एतशेन सजूर्वैश्वानर इडया घृतेनस्वाहा ७४ या

१२९ बीजम् ॥ गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः
पक्वमेयात ॥ इन शुनꣳ सु ॥ शुनꣳ सुफाला वि कृषन्तु भू
मिꣳ शुनङ्कीनाशा अभि यन्तु वाहैः ॥ शुनासीरा हवि
षा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्त्तनास्मे ॥ इन घृ
तेन सीता ॥ घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वैर्देवैरनुम
ता मरुद्भिः ॥ ऊर्जस्वती पयसा पिन्वमाना स्मान्त्सीते पयसा
भ्याववृत्स्व ७० ॥ लाङ्गलं पवीरवत ॥ लाङ्गलं पवीरवत्सु १२६

वारस्यांविचृतस्य न॥ तत्तेविष्याम्म्यायुषोनमध्या दथैत

म्पितुमद्धिप्रसूतः॥ नमोभूत्यैयेदञ्चकार॥ द ५॥ निवेशनः

सङ्गमनः॥ निवेशनःसङ्गमनोवसूनांविश्वारूपाणि

वसूशचीभिः॥ देवऽइवसवितासत्यधर्म्मेन्द्रोनतस्थौस

मरेपथीनाम्॥ ६६॥ सीरायुञ्जन्ति सीरायुञ्जन्तिकवयो

युगाबितन्वतेपृथक्॥ धीरादेवेषुसुम्नया॥ ६७॥ युन्क

तसीरा॥ युनक्तसीराबियुगातनुध्वङ्कृतेयोनौवपतेह

१२५ स्मादिच्छु सातः कृत्वा नमो देवि निः श्रीं ते तुभ्यमस्तु ॥ ६२
नमः स्तु ॥ नमः स्तु ते निः श्रीं ते तिग्म तेजोयुक्तमयं ब्रिच्य
ताद्वुन्धमेतम् ॥ युमेन त्वं यं युम्मा सँ विद्रा नेतमे नाके
ऽ स्त्राधिरोह यै नमः ॥ ६३ ॥ यस्यास्ते ॥ यस्यास्ते घोरऽ स्त्रा
स जुह्लो म्येषाम्मन्धा नामव सर्जे नाय ॥ या त्वा जनो
भूमिरिति प्रमन्दते निः श्रीं ति त्वाहम्परि वेद विश्व
तः ॥ ६४ ॥ यन्ते ॥ यन्ते देवी निः श्रीं तिरा बबन्ध पाशङ्ग्रीवा १२५

मिहासदः॥ ५८॥ नवतन्नः॥ नवतन्नुःसमनसौस वै
तसावरेपसो॥ मायुज्ञथंहिंथ्वसिष्ठन्मायज्ञपतिञ्जात
वेदसौशिवौ न्नवतमुघनः॥ ६॥ मातेवपुत्रम्॥ मातेवपु
त्रम्पृथिवीपुराष्यमग्निंथ्वस्वेनावन्भाहृबा॥ तौंविश्वैर्देवै यो
वैऽर्ऋतुभिःसंविदानःप्रजापतिर्विश्वकर्मविमुञ्चे
तु॥ ६१॥ अस्सुन्वन्तमयजमानम्॥ अस्सुन्वन्तमयज
मानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य॥ अन्यम

१२४ मुद्ध्यचसङ्गिरः॥ रयीतमथ्र्य्य्यानाँवाजो नाथंसस्वति
प्यातिम॥ पद॥ समितम्॥ समितथ्र्य्यसङ्कल्पयाथसमिद्ध्रपी
रोचिष्णुसुमनस्यमानो॥ इषम्ऊर्जंमभिसंवसानो॥ ५७
संवाम॥ संवामनाथंसि संवृतासमुचित्तान्याकरम्
अग्नेत्वमसुरीष्याधिपा॥ भवन्त्वन्नः॥ इषमूर्जं॥ प्यजमा
नायधेहि॥ पन॥ अग्नेत्वम॥ अग्नेत्वमसुरीष्योरयि मासु
प्रीमौ॥ २१५ असि॥ शिवाः कृत्वादिशः सर्वाः स्वंयोनि १२४

न्नेग्नः। श्राग्रोहार्थ। नोवर्द्धयारयिम्॥५२॥ चिदसि॥ चिद

सितयादेवत यांगिरस्वध्रुवासीदपरिचिदसितयादेवत

यांगिरस्वध्रुवासीद॥५३॥ लोकम्पृण॥ लोकम्पृणच्छिद्रम्पृ

णाथोसीदध्रुवात्वम्॥ इन्द्राग्नीत्वाबृहस्पतिरस्मिन्यो

नावसीषदन्॥५४॥ ताः। अस्य॥ ताः। अस्यसूददोहसः सो

मश्रीणन्तिपृश्नयः॥ जन्मन्देवानांविशस्त्रिष्वारो

चनेदिवः॥५५॥ इन्द्रं विश्वाः॥ इन्द्रंविश्वाः। अवीवृधन्त्स

१२२ देवाँ२॥ऽ अचिषुघिष्ण्याये । यारोचनेपुरस्तात्सूर्य्यस्य या

श्चावस्ताद्दुपतिष्ठन्तऽ आपः ॥४८॥ पुरीष्यासोऽग्नयः

पुरीष्यासोऽ अग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः ॥ जुषन्तांयज्ञ

मद्रुहोनमीवाऽइषोमहीः ॥५०॥ इडामग्ने ॥ इडामग्नेपुरु

दक्षसं सनिङ्गोः शश्वत्तमं हवमानायसाध ॥ स्यान्नः

सूनुस्तनयोविजावाग्नेसातेसुमतिर्भूत्वस्मे ॥५१॥ अयन्ते

अयन्तेयोनिऽ ऋत्वियोयतोजातोऽअरोचथाः ॥ तञ्जानन् १२२

ग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि चितस्थपरि चित। ऊर्द्ध्व चि
तः श्रयध्वम् ॥४६॥ अयंसः ॥ अयं सो ऽग्निर्यस्मिंत्सो
ममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः। सहस्रियं वाजमत्यं
न सप्तिं ससवान्त्संत्स्तूयसे जातवेदः ॥४७॥ अग्ने यत् ॥
अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ॥
येनान्तरिक्षमुर्वाततन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः ॥
४८॥ अग्ने दिवः ॥ अग्ने दिवो ऽअर्णमच्छाजिगास्यच्छा

१३२ वन् ॥ युयोध्यस्मद्द्वेषांसि विश्वकर्म्मणे स्वाहा ॥ ४३ ॥
पुनस्त्वा ॥ पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धताम्पुनर्ब्र
ह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ॥ घृतेन त्वन्तन्वं वर्द्धयस्व सत्याः स
न्तु यजमानस्य कामाः ॥ ४४ ॥ अपेत ॥ अपेत वीत वि च सर्प
तातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ॥ अदाद्यमोऽवसानम्पृ
थिव्या अक्रन्निमम्पितरो लोकमस्मै ॥ ४५ ॥ संज्ञानमसि
संज्ञानमसि कामधरणम्मयि ते कामधरणम्भूयात् ॥ अ ॥ १३२

तुर्य्यषोपस्येन्तरस्याद्ध्वशिवतमः॥४९॥ पुनरूर्ज्जा
पुनरूर्ज्जानिवर्त्तस्वपुनरग्नऽइषायुषा॥ पुनर्न्नःपाह्य
ᳫंहसः॥५०॥सहरय्या॥सहरय्यानिवर्त्तस्वाग्नेपिन्वस्व
धारया॥विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि॥५१॥ बोधामे॥बोधा
मेऽअस्यवचसोयविष्ठमᳫंहिष्ठस्यप्रभृतस्यस्वधा
वः॥पीयतित्वोऽअनुत्वोगृणातिवन्दारुष्टेतन्वंवन्देऽअ
ग्ने॥५२॥सबोधि॥सबोधिसूरिर्म्मघवावसुपतेवसुदा

।२। प्स्वेनत॥३५॥अप्स्वग्ने॥अप्स्वग्नेसधिष्टवसौषधी
रनुरुध्यसे॥गर्भेसञ्जायसेपुनः॥३६॥गर्भोऽअसि॥ग
र्भोऽअस्योषधीनाङ्गर्भोवनस्पतीनाम्॥गर्भोविश्व
स्यभूतस्याग्नेगर्भोऽअपामसि॥३७॥प्रसद्यभस्मना
प्रसद्यभस्मनायोनिमपश्चपृथिवीमग्ने॥सꣳसृ
ज्यमातृभिष्ट्वञ्ज्योतिष्मान्पुनरासदः॥३८॥पुनरा
सद्य पुनरासद्यसदनमपश्चपृथिवीमग्ने॥शेषेमा ।२।

त्वामारे रिहह्वयुधःसमन्नन्। सद्यो जज्ञानो विहि

मिद्धो अख्यदारोदसी भानुना भात्यन्तः॥३३॥ प्र

प्यायस्व॥ प्रप्यायमग्निर्भरतस्यशृण्वे वियत्सूर्यो न

रोचते बृहद्भाः॥ अभिर्यःपूरुंपृतनासुतस्थौ दीदा

यदैव्यो अतिथिः शिवो नः॥३४॥ आपो देवीः॥ आपो देवीः

प्रतिगृभ्णीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्वंसुरभाउ लोके॥

तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रंबिभृता

१२० ह्वेमदेवाधत्तरयिमस्मेसुवीरम्॥२९॥ समिधाग्निम्
समिधाग्निन्दुवस्यतघृतैर्बोधयतातिथिम्। आस्मिन्ह
व्याजुहोतन॥३०॥ उदुत्वा। उदुत्वाविश्वेदेवाऽअग्ने
भरन्तुचित्तिभिः। सनोभवशिवस्त्वंसुप्रतीकोविभा
वसुः॥३१॥ प्रेत। प्रेदग्नेज्योतिष्मान्याहिशिवेभिरर्चिभि
ष्ट्वम्। बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्माहिंसीस्तन्वाप्रजाः
॥३२॥ अक्रन्ददग्निः। अक्रन्ददग्निस्तनयन्निवद्यौः। १२०

आतम्॥ आतम्जसौरस्यवसेवग्ग्नउक्कूऽउकूऽ
आनजशस्यमाने॥ प्रियः सूर्य्येप्रियोऽ अग्ग्नाभवा
तुज्जातेनाभिनदद्रुज्जानित्वैः॥२७॥ त्वामग्ग्ने॥ त्वा
मग्ग्नेयजमानाऽ अनुद्यून्विश्वावसुदधिरेवार्य्याणि॥
त्वयासहद्रविणमिच्छमानाव्रजङ्गोमन्तमुशिजोविव
व्रुः॥२८॥ अस्ताव्यग्ग्निः॥ अस्ताव्यग्ग्निर्न्नरांसुशेवोवै
श्वानरऽऋषिभिःसोमगोपाः॥ अद्वेषेद्यावापृथिवी

॥९ वकोऽअरतिः सुमेधामर्त्येष्वग्निरमृतोनिधायि॥ इ
यर्त्तिधूममरुषम्भरिभ्रदुच्छुक्रेणशोचिषाद्यामिनक्ष
न्॥२४॥ दृशानोरुक्मः॥ दृशानोरुक्मऽउर्व्याव्यद्यौ
द्दुर्मर्षमायुः श्रियेरुचानः॥ अग्निरमृतोऽअभवद्वयो
भिर्यदेनन्द्यौरजनयत्सुरेताः॥२५॥ यस्ते॥ यस्तेऽअद्य
कृणवद्भद्रशोचेऽपूपन्देवघृतवन्तमग्ने॥ प्रतन्नय
प्रतरंवस्योऽअच्छाभिसुम्नन्देवभक्तंयविष्ठ॥२६॥ ॥९

सद्योजज्ञानोव्विहीमिद्धोऽअख्यदारोदसीभानुना
भात्यन्तः॥२१॥श्रीणामुदारः॥श्रीणामुदारोधरुणोर
यीणाम्मनीषाणाम्प्रार्प्पणः सोमगोपाः॥वसुःसूनुःसह
सोऽअप्सुराजाविभात्यग्रेऽउषसामिधानः॥२२॥विश्वस्व
स्यकेतुः॥विश्वस्यकेतुर्भुवनस्यगर्भऽआरोदसी
ऽअपृणाज्जायमानः॥वीडुञ्चिदद्रिमभिनत्परायञ्ज
नायदग्निमयजन्तपञ्च॥२३॥उशिक्पावकः॥उशिक्पावको

११८ स्रमिन्धानऽ एन अरते स्वाधीः॥१८॥ विद्माते ऽ अग्ने त्रे
धा त्रयाणि विद्माते धाम बिभृता पुरुत्रा॥ विद्माते ना
म परमङ्गुहा यद्विद्मा तमुत्सँ यत ऽ आजगन्थ॥१९॥ समु
द्रेत्वा॥ समुद्रेत्वा नृमणा ऽ अप्स्वन्तर्नृचक्षा ऽ ईधे दिवो
ऽ अग्न ऽ ऊधन्॥ तृतीये त्वा रजसि तस्थिवांसमपामु
पस्थे महिषा ऽ अवर्द्धन्॥२०॥ अक्रन्ददग्निः॥ अक्रन्दद
ग्निस्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्। ११८

वयुनानि विद्वान्॥ मैनान्तपसा मार्च्चिषाभिशोचीरन्त
रस्याᳪं शुक्रज्योतिर्व्विभाहि॥ ४९॥ अन्तरग्ने॥ अन्तरग्ने
रुचा त्वमुखायाः सदने स्वे॥ तस्यास्त्वᳪं हरसा तपञ्जात
वेदः शिवो भव॥ ५०॥ शिवो भूत्वा॥ शिवो भूत्वा मह्यमग्ने
अथो सीद शिवस्त्वम्॥ शिवाः कृत्वा दिशः सर्व्वाः स्वं योनि
मिहासदः॥ ५१॥ दिवस्परि॥ दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्नि
रस्मद्द्वितीयं परि जातवेदाः तृतीयमप्सु नृमणाऽअज

११ प्रमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्याम॥१२॥अग्ने
बृहन्॥अग्नेबृहन्नुषसामूर्द्ध्वोऽअस्थान्निर्जगन्वान्त
मसोज्योतिषागात॥अग्निर्भानुनारुशतास्वङ्गऽआजातो
विश्श्वासद्मान्यप्प्राः॥१३॥हथ्ठसःशुचिषत॥हथ्ठसःशुचि
षद्वसुरन्तरिक्षसद्धोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसत॥नृषद्वर
सदृतसद्व्योमसदब्जागोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतम्बृहत
१४ सीदत्वम॥सीदत्वम्मातुरस्याऽउपस्थेविश्श्वान्यग्ने १७

ओं निवर्त्तस्व पुनरग्न इषायुषा ॥ पुनर्न्नः पाह्यंह
सः ॥ सह रय्या ॥ ए ॥ सह रय्या नि वर्त्तस्वाग्ने पिन्वस्व
धारया ॥ विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि ॥१॥ आ त्वा ॥ अन्तर्ते
(निवर्त्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया ॥ विश्वप्स्न्या) हार्षम
न्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ॥ विशस्त्वा सर्व्वा वा
ञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत् ॥१॥ उदुत्तमम् ॥ उदुत्तमं
वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ॥ अथा व

११६ सघोजज्ञानोविहामिश्रो ऽअकवुदारोदसीत्र्या
नुनोत्र्यास्वन्तः॥६॥ अग्नेभ्यावर्त्तिन्नि॥ अग्नेभ्या
वर्त्तिन्नभिमानिवर्त्तस्वायुषावर्च्चसाप्रजयाध
नेन॥ सन्न्यामेधयारय्यापोषेण॥७॥ अग्नेऽअ
ङ्गिरः॥ अग्नेऽअङ्गिरः शतन्तेसन्त्वावृतः सहस्र
न्तऽउपावृतः॥ अधापोषस्यपोषेणपुनर्न्नोनष्टमा
कृधिपुनर्न्नोरयिमाकृधि॥ धि॥८॥ पुनरूर्जा॥ पुनरू॥९६

यत्रञ्छन्दः आरोह पृथिवीमनुविक्रमस्व विष्णोः
क्रमोस्यभिमातिहा त्रैष्टुभञ्छन्दः आरोहान्तरि
क्षमनुविक्रमस्व विष्णोः क्रमोस्यरातीयतोहन्ता
जागतञ्छन्दः आरोह दिवमनुविक्रमस्व विष्णोः
क्रमोसि शत्रूयतोहन्तानुष्टुभञ्छन्दः आरोह दि
शोनुविक्रमस्व ॥५॥ अक्रन्ददग्निः ॥ अक्रन्ददग्नि
स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन्

११५ तिमुञ्चतेकविः प्रासावीद्भद्रन्द्विपदे चतुष्पदे ॥ विना
कमख्यत्सविता वरेण्यो नुप्रयाणमुषसो विराजति ॥
सुपर्णोसि ॥ सुपर्णोसिगरुत्मांस्त्रिवृत्ते शिरोगायत्र
ञ्चक्षुर्बृहद्रथन्तरेपक्षौ ॥ स्तोमआत्माछन्दांस्यङ्गा
नियजूंषिनाम ॥ सामतेतनूर्वामदेव्यंयज्ञायज्ञियं
पुच्छन्धिष्ण्याःशफाः ॥ सुपर्णोसिगरुत्मान्दिवङ्गच्छस्वः
पतः ॥४॥ विष्णोःक्रमोसि ॥ विष्णोःक्रमोसिसपत्नहागा ११५

इतिवाजसनेयसंहितायाँ एकादशोऽध्यायः ॥११॥
दृशानोरुक्मः ॥ दृशानोरुक्मः उर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमा
युःश्रियेरुचानः ॥ अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्य
देनन्द्यौरजनयत्सुरेताः ॥१॥ नक्तोषासासमनसा ॥ न
क्तोषासासमनसाविरूपेधापयेतेशिशुमेकंसमीची ॥ पे२
द्यावाक्षामारुक्मोऽअन्तर्विभातिदेवाऽअग्निन्धार
यन्द्रविणोदाः ॥२॥ विश्वारूपाणि ॥ विश्वारूपाणिप्र

११४ न्दियोदिप्साच्चसर्वन्तम्भस्मसाकुरु ॥ ८० ॥ सꣳशितम्म इ
दम्ब्रह्मसꣳशितंवीर्य्यम्बलम् ॥ सꣳशितं
क्षत्रञ्जिष्णुयस्याहमस्मिपुरोहितः ॥ ८१ ॥ उदेषाम् ॥ उदे
षाम्बाहूऽअतिरमुद्वर्चोऽअथोबलम् ॥ क्षिणोमिब्रह्मणा
मित्रानुन्नयामिस्वाँ२ऽअहम् ॥ ८२ ॥ अन्नपतेन्न
स्य ॥ अन्नपतेन्नस्यनोदेह्यनमीवस्यशुष्मिणः ॥ प्र
प्रदातारन्तारिषऽऊर्ज्जन्नोधेहिद्विपदेचतुष्पदे ॥ ८३ ॥ ११४

थिनी । रुगएण्णे ७ ॥ उत ॥ येस्तेनाये चतस्कराः स्तौं स्तोऽग्र ।
गेनेपि दयाम्मगस्य ॥ ७७ ॥ दथ्रुध्रुवाम्मलिम्लून ॥ दथे
भ्र्वाध्रुवाम्मलिम्लूञ्जवैस्तस्करैः ॥ २७ ॥ उत हनुष्वाथं स्ते
नाद्भ्रगवस्तौं स्त्वाऽइवीदसुखादितान ॥ ७० ॥ येजनेषु
येजनेषुमलिम्लवस्तेनासस्तस्कराव्वने ॥ येकक्षेषघा
यवस्तौं स्ते दयामिजम्भयोः ॥ ७१ ॥ योऽस्मभ्य योऽर्थ
स्मभ्यमरातीयाघस्वनोद्वेषतेजनेः ॥ निन्दाघोऽस्मा

११३ हुम्नो॥ऽस्यैतुसपंति॥ सर्बैंन्त दस्तु ते घृत न्त ग्नुपस्य्य य
वि ष्ट्वा॥७४॥ अ हरहुरष्वॆयाव म॥ अ हरहुरष्वॆयावक्षर
न्तोश्श्वाये वृति ष्टुते ब्रासमन्स्मै॥ राय स्योषे ए समिषाम
द न्तो ग्नेनु मातेप्रातिवेशा रिषाम॥७५॥ना नाॆष्टयि ब्याः॥ना
नाए यि ब्याः समिधाने॥ अ ग्नोराय स्योषाय बृहते हवाम
हे॥इर म्मृदम्मृह दुकुँ ष्यजे त्र जैता रम ग्निम्यते नासु
सासुहिम॥७६॥याः से नाः॥ याः से नाः॥ अ नील्वरी राध्या ११२

तिः॥ त्वं नः सर्प्पिरासुतिः॥ प्रत्नो होता वरेण्यः॥ सहसस्पु
त्रोऽद्भुतः॥७०॥ परस्याः ऽअधि॥ परस्याः ऽअधि संवतो
वराँ२॥ ऽअभ्यातर॥ यत्राहमस्मि ताँ२॥ ऽअव॥१॥ परम
स्याः परावतः॥ परमस्याः परावतो रोहिदश्व ऽइहागहि
पुरीष्यः पुरुप्रियोग्ने त्वन्तरा मृधः॥७१॥ यदग्ने॥ यदग्ने
कानि कानि चिदा ते दारूणि दध्मसि॥ सर्वन्तदस्तु ते घृ
तन्तज्जुषस्व यविष्ठ्य॥७२॥ यदत्ति॥ यदुपजिह्विकाय

११२ पतये मनवे स्वाहाग्नये वैश्वानराय स्वाहा ॥ ८८ ॥ विश्वो
देवस्य ॥ विश्वो देवस्य नेतुर्मर्त्तो वुरीत सख्यम् ॥ विश्वो
राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥ ८९ ॥ मासु ॥ मासु
नित्या मासु रिषो मंधसु वीरयस्वसु ॥ अग्निस्त्वेदं रिष्य
यः ॥ ९० ॥ हर्षं हस्व देवि ॥ हर्षं हस्व देवि पृथिवि स्वस्तय
ऽआसुरी माया स्वधया कृतासि ॥ जुष्टं देवेभ्यऽइदमस्तु ह
व्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञेऽअस्मिन् ॥ ९१ ॥ द्वेनः सर्पिरासु ११२

त्याः एषामा नैदि ॥ ६४ ॥ वसवस्त्वा ॥ वसवस्त्वाछन्दन्तुगायत्रेणछन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वाछन्दन्तु त्रैष्टुभेनछन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वाछन्दन्तु जागतेनछन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वेत्वादेवा वैश्वानराः आछन्दन्त्वानुष्टुभेनछन्दसाङ्गिरस्वत् ॥ ६५ ॥ आकूतिमग्निम् ॥ आकूतिमग्निम्प्रयुजंस्वाहामनोमेधामग्निम्प्रयुजंस्वाहाचित्तंविज्ञातमग्निम्प्रयुजंस्वाहावाचोविधृतिमग्निम्प्रयुजंस्वाहाप्रजा

१॥ अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे जनयस्त्वाछिन्नपत्रा देवीर्विश्वदे
व्यावतीः पृथिव्याः सधस्थेऽ अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥६१॥ मित्र
स्य चर्षणीधृतः ॥ मित्रस्य चर्षणीधृतो वो देवस्य सानसि ॥
द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ॥६२॥ देवस्त्वा ॥ देवस्त्वा सविता द
पतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः ॥ सुबाहुरुत शक्त्या ॥ अव्यथमाना पृथि
व्यामाशा दिशऽ आपृण ॥६३॥ उत्थाय बृहती ॥ उत्थाय बृहती
र्भवोदुतिष्ठ ध्रुवा त्वम् ॥ मित्रैतान्तऽ उखाम्परिददाम्यभि १॥

अदिति द्वा ॥

विष्णुस्त्वा धूपयतु ॥ ६० ॥ अदितिस्त्वादेवी विश्वदेव्याव

ता पृथिव्याः सधस्थे खनत्ववट देवानान्त्वापत्नीर्दे

वीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे ऽ अङ्गिरस्वद्दधतूखे ।

अङ्गिरस्वद्दधतूखे धिषणास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः

पृथिव्याः सधस्थे ऽ अङ्गिरस्वदभीन्धतामुखे वरूत्रीस्त्वा दे

वीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे ऽ अङ्गिरस्वच्छ्रपय

न्तूखे ग्नास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्थे ऽ

स्थे ऽ अङ्गिरस्व २

पुत्रवथंसुवीर्य्यंध्वेसजातान्यजमानाय॥५८॥ अदित्ये
रास्ना॥ अदित्यैरास्नास्यदितिष्टेविलङ्गृभ्णातु॥ कृत्वा
यसामहीमु[illegible]खाम्मृन्मयीय्योनिमग्नये॥ पुत्रेभ्यःप्रा
यच्छदितिःश्रपयानिति॥५९॥ वसवस्त्वा॥ वसवस्त्वा
धूपयन्तुगायत्रेणछन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वाधूपयन्तु
त्रैष्टुभेनछन्दसाङ्गिरस्वदादित्यास्त्वाधूपयन्तुजागते
नछन्दसाङ्गिरस्वदिन्द्रस्त्वाधूपयतुवरुणस्त्वाधूपयतु
विश्वेत्वादेवावैश्वानराधूपयन्त्वानुष्टुभेनछन्दसाङ्गिरस्व १

यरुद्रास्त्वाकृण्वन्तुत्रैष्टुभेनछन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवास्य
न्तरिक्षमसिधारयामयिप्रजाꣳरायस्पोषङ्गौपत्यꣳ
सुवीर्यꣳसजातान्यजमानायादित्यास्त्वाकृण्वन्तुजा
गतेनछन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवासिद्यौरसिधारयामयिप्रजा
ꣳरायस्पोषङ्गौपत्यꣳसुवीर्यꣳसजातान्यजमानायवि
श्वेत्वादेवावैश्वानराःकृण्वन्त्वानुष्टुभेनछन्दसाङ्गि
रस्वद्ध्रुवासिदिशोसिधारयामयिप्रजाꣳरायस्पोषङ्गौ

१९ पप ॥ सिनीवाली सुपर्दी ॥ सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा
स्वौपशा ॥ सा तुभ्यमदिते मह्योखान्दधातु हस्तयोः ॥ पर्द ॥
उखाङ्कृणोतु ॥ उखाङ्कृणोतु शक्त्या बाहुभ्यामदितिर्धि
या ॥ माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निम्बिभर्तु गर्भ आ ॥ मख
स्य शिरोसि ॥ प३ ॥ वसवस्त्वा ॥ वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रे
ण छन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवासि पृथिव्यसि धारया मयि प्रजा
ं रायस्पोषङ्गौपत्यं सुवीर्यं सजातान्यजमानाना १९

जिन्वथ ॥ आपो जनयथा च नः ॥५२॥ मित्रः संसृज्य
मित्रः संसृज्य पृथिवीम्भूमिं च ज्योतिषा सह ॥ सुजातं जा
तवेदसमयक्ष्माय त्वा संसृजामि प्रजाभ्यः ॥५३॥ रुद्राः
संसृज्य ॥ रुद्राः संसृज्य पृथिवीम्बृहज्ज्योतिः समी
धिरे ॥ तेषां भानुरजस्र इच्छुक्रो देवेषु रोचते ॥५४॥ संसृ
ष्टां वसुभिः ॥ संसृष्टां वसुभी रुद्रैर्धीरैः कर्मण्याम्मृ
दं ॥ हस्ताभ्याम्मृद्वीं कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम्

१८ तीः सुपिप्पलाः ॥ अयं वो गर्भऽऋत्वियः प्रत्नꣳ सधस्थ
मासदत् ॥४८॥ विपाजसा ॥ विपाजसा पृथुना शोशुचानो बा
धस्व द्विषो रक्षसोऽअमीवाः सुशर्मणो बृहतः शर्मणि
स्यामग्नेरहꣳ सुहवस्य प्रणीतौ ॥४९॥ आपो हि ष्ठा मयो
भुवस्ता नऽऊर्जे दधातन ॥ महे रणाय चक्षसे ॥५०॥ यो वः
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः ॥ उशतीरिव मात
रः ॥५१॥ तस्माऽअरं ॥ तस्माऽअरं गमाम वो यस्य क्षयाय १८

जीकनिष्कृदन्नानदद्रासभःपत्वा॥ भरन्नग्निम्पुरीष्य
म्मापाद्यायुषःपुरा॥ वृषाग्निंवृषणम्भरन्नपाङ्गर्ब्भंसमु
द्रियम्॥ अग्नआयाहिवीतये॥ ४६ ऋतंसत्यम॥ ऋत
ंसत्यमृतंसत्यमग्निम्पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरामः॥ ॐषधयः
प्रतिमोदध्वमग्निमेतंशिवमायन्तमभ्यत्रयुष्माः॥ व्यस्य
न्विश्वाअनिराअमीवानिषीदन्नोअपदुर्म्मतिं
जहि॥ ४७॥ ॐषधयःप्रति॥ ॐषधयःप्रतिगृभ्णीतपुष्पव

१७ ङ्गिर्विभृयामहे॥४३॥ सजातः॥ स जातो गर्ब्भो ऽअसि रोद
स्योरग्ने चारुर्विभृत ऽ ओषधीषु॥ चित्रः शिशुः परित
मांस्यक्तून् प्रमातृभ्यो ऽ अधिकनिक्रदद्गाः॥४४॥ स्थिरो
भव॥ स्थिरो भव वीड्वङ्ग ऽ आशुर्भव वाज्यर्वन्॥ पृथुर्भ
व सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहणः॥४५॥ शिवो भव॥ शिवो
भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः॥ माद्यावापृथिवी ऽ
अभिशोचीर्मान्तरिक्षम्मावनस्पतीन्॥४६॥ प्रैतु॥ प्रैतु वा १७

दयूं प्याद्विकस्तामः । योदेवानाञ्चरसिप्राणथेनकस्मै
देववषडस्तुतुभ्यम् ॥ ३ ॥ सुजातोज्योतिसुजातोज्योति
षासहशर्म्मवरूथमासदत्स्वः । वासोऽग्नेविश्वरूप
संव्ययस्वविभावसो ॥ ४ ॥ उदुतिष्ठ ॥ उदुतिष्ठस्वध्वरावा
नोदेव्याधिया । दृशेचभासाबृहतासुशुक्वनिराग्नेया
हिसुशस्तिभिः ॥ ५ ॥ ऊर्द्ध्वऽऊषुणः ॥ ऊर्द्ध्वऽऊषुणऽऊतयेति
ष्ठादेवानसविता । ऊर्द्ध्वोवाजस्यसनितायदञ्जिभिर्वाघा

।६ नस्त्वेषोदीदिवाँ२ऽ असदक्षुदक्षः ॥ अग्ने देवव्रतप्रमति
र्वसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वोऽग्निः ॥ ३६ ॥ सधस्थे सी
दस्व ॥ सधस्थे सीदस्व महाँ२ऽ असि शोचस्व देववीतमः ॥ वि
धूममग्नेऽ अरुषम्मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ॥ ३७ ॥ अ
पो देवीः ॥ अपो देवीरुपसृज मधुमतीरयक्ष्माय प्रजा
भ्यः ॥ तासामास्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पलाः ॥
३८ सन्ते ॥ सन्ते वायुर्मातरिश्वा दधातूत्तानाया हृ ।६

त्वामग्नेपुष्करादध्यथर्वानिरमन्थत । मूर्ध्नोविश्वस्य
वाघतः ॥ ३२ तमुत्वा ॥ तमुत्वादध्यङ्ङृषिः पुत्रईधेअ
थर्वणः ॥ वृत्रहणंपुरन्दरम् ॥ ३३ तमुत्वा ॥ तमुत्वापा
थ्योवृषासमीधेदस्युहन्तमम् । धनञ्जयंरणेरणे ॥ ३४
सीदहोतः ॥ सीदहोतःस्वउलोकेचिकित्वान्सादयायज्ञं
सुकृतस्ययोनौ । देवावीर्देवान्हविषायजास्यग्नेबृहद्य
जमानेवयोधाः ॥ ३५ निहोता ॥ निहोताहोतृषादनेविदा

१५ समुद्रमन्वितः। पिन्वमानम्॥ वर्द्धमानो महौं २॥५
श्चा च पुष्करे दिवो मा त्वया वरिम्णा प्रथस्व॥२९॥ श
र्म्म च॥ शर्म्म चुस्थो वर्म्म चुस्थो छिद्रे बृहल्लो उने॥ अव
स्वती सैंबसाया स्रतमग्निम्पुरीष्यम्॥३०॥ सैंबसायाम्॥
सैंबसायाथ स्वर्विदा समीची उरसात्मना॥ अग्निमन्त
र्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमित्॥३१॥ पुरीष्योसि
पुरीष्योसि विश्वभराः अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने २५

ग्नास्त्वमनस्मम नु स्पृश ॥ त्वँ वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वँ नृणा
न्नृपते जायसे शुचिः ॥२७॥ देवस्य त्वा ॥ देवस्य त्वा सवि
तुः प्प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्याम्पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥ पृथिव्याः
सधस्थादग्निम्पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामि ॥ ज्योतिष्मन्तन्त्वा
ग्ने सुप्रतीकमजस्रेण भानुना दीद्यतम् ॥ शिवम्प्रजाभ्यो
हिंसन्तम्पृथिव्याः सधस्थादग्निम्पुरीष्यमङ्गिरस्वत्ख
नामः ॥२८॥ अपाम्पृष्ठमसि ॥ अपाम्पृष्ठमसि योनिरग्नेः

१०४ न्नैरं न्नस न्दृशानम्॥२३॥ आ व्विस्वतः॥ आ विवस्वतः प्रत्य
च्चं अग्निर्घर्म्मपरं दासमानसातं जुषेत॥ मर्त्यस्त्रीस्पृहयद्व
र्णः अग्निर्नो निमस्रोत त्वा जन्नुराए:॥२४॥ परिवाज
पतिः॥ परिवाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत्॥ दध
द्रत्नानि दाशुषे॥२५॥ परि त्वा॥ परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्र
ं सहस्य धीमहि॥ धृषद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुराव
ताम्॥२६॥ त्वमग्ने॥ त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वम १०४

तेः २ः उत्क्रामे॥ उत्क्राममहते सौभगायास्मा दास्थानाद्द्र
विणोदा वाजिन्॥ वयꣳ स्यामसुमतौ पृथिव्याऽअग्निं ख
नन्तऽउपस्थेऽअस्याः॥ २१॥ उदक्रमीत्॥ उदक्रमीद्द्रविणो
दा वाज्यर्वाकः सुलोकꣳ सुकृतम्पृथिव्याम्॥ ततः खनेम
सुप्रतीकमग्निꣳ स्वोरुहाणाऽअधिनाकमुत्तमम्॥ २२॥
आत्वा॥ आत्वाजिघर्म्मि मनसा घृतेन प्रतिक्षियन्तम्भु
वनानि विश्वा॥ पृथुन्तिरश्चावयसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नै

१·३ सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी ऽआततन्थ ॥१७॥
आगत्य वाजी ॥ आगत्य वाज्यध्वानꣳ सर्वा मृधो विधूनु
ते ॥ अग्निꣳ सधस्थे महति चक्षुषा निचिकीषते ॥१८॥
आक्रम्य वाजिन ॥ आक्रम्य वाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छ
रुचा त्वम् ॥ भूम्या वृत्वाय नो ब्रूहि यतः खनेम तं वयम्
॥१९॥ द्यौस्ते ॥ द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमात्मान्तरिक्षꣳ
समुद्रो योनिः ॥ विख्याय चक्षुषा त्वमभितिष्ठ पृतन्य १·३

प॒ इन्द्र॒ मूत॒ये॑ ॥ ४ ॥ प्रत्नर्बुध्नेहि प्रत्नर्बुध्नेयेवक्रामन

शस्तीरुद्रस्यगाणपत्यम्मयो-भूरेहि ॥ उर्वन्तरिक्षंवीहि

स्वस्तिगव्यूतिरभयानिकृण्वन्पूष्णासयुजासह ॥ ५ ॥

पृथिव्याः सधस्थात् ॥ पृथिव्याःसधस्थादग्निम्पुरीष्यम

ङ्गिरस्वदाभराग्निम्पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमोग्निम्पुरी

ष्यमङ्गिरस्वद्भरिष्यामः ॥ ६ ॥ अन्वग्निः ॥ अन्वग्निरु

षसामग्रमख्यदन्वहानिप्रथमोजातवेदाः ॥ अनु

१२ अग्नेर्ज्योतिर्न्निचाय्य पृथिव्या ऽअध्याभरदानुष्टुभे
न छन्दसाङ्गिरस्वत्॥ प्रतूर्त्तं वाजिन्॥ प्रतूर्त्तं वाजि
न्ना द्रव वरिष्ठामनु संवतम्॥ दिवि ते जन्म परमम
न्तरिक्षे तव नाभिः पृथिव्यामधि योनिरित्॥१२॥ युञ्जा
थां रासभम्॥ युञ्जाथां रासभं युवमस्मिन्यामे
वृषण्वसू॥ अग्निं भरन्तमस्मयुम्॥१३॥ योगे योगे तव
स्तरम्॥ योगे योगे तवस्तरं वाजे वाजे हवामहे॥ सखा॰२

र्त्तेनि स्वाहा॥ ७ देवस्य त्वा। देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे
ऽश्विनोर्ब्बाहुभ्याम्पूष्णो हस्ताभ्याम्। आ ददे गायत्रेण
छन्दसाङ्गिरस्वत्पृथिव्याः सधस्थादग्निम्पुरीष्यमङ्गिर
स्वदा भरत्त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत्॥ ८ अभ्रिरसि
ऽअभ्रिरसि नार्य्यसि त्वया वयमग्निꣳ शकेम खनितुꣳ
सधस्थऽआ। जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वत्॥ ९ हस्तऽआ
धाय। हस्तऽआधाय सविता बिभ्रदभ्रिꣳ हिरण्ययीम्

११ देवस्यमहिमानमोजसा ॥ यः पार्थिवानि विममे स ऽएत
शो रजाᳫं सि देवः सविता महित्वना ॥ देव सवितः ॥
देव सवितः प्प्रसुव यज्ञम्प्प्रसुव यज्ञपतिम्भगाय ॥ दिव्यो
गन्धर्व्वः केतपूः केतन्नः पुनातु वाचस्पतिर्व्वाचन्नः
स्वदतु ७ इमन्नः ॥ इमन्नो देव सवितर्य्यज्ञम्प्प्रणय देवा
व्यᳫं सखिविदᳫं सत्राजितन्धनजितᳫं स्वर्ज्जितम् ॥
ऋचास्तोमᳫं समर्द्धय गायत्रेण रथन्तरम्बृहद्गायत्र वर्त्त ११

करिष्यतः सविताप्रसुवातितान॥ युंजतेमनः युं
जतेमनः उतयुंजतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतोवि
पश्चितः॥ विहोत्रादधेवयुनाविदेकः इन्मही देवस्य
सवितुः परिष्टुतिः॥४॥ युजेवान॥ युजेवाम्ब्रह्मपू
र्व्यन्नमोभिविश्लोकः एतुपथ्येवसूरेः शृण्वन्तुवि
श्वे अमृतस्यपुत्राः आयेधामानिदिव्यानितस्थुः
॥ यस्यप्रयाणान॥ यस्यप्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा

१०० युञ्जानः प्रथमम्॥ युञ्जानः प्रथमम्मनस्तत्त्वायस
विताधियः॥ अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्यपृथिव्याऽअध्या
भरत॥ युक्तेनमनसा॥ युञ्जानः प्रथमम्मनस्तत्त्वा
यसविताधियः॥ अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्यपृथिव्याऽअ
ध्याभरत॥ युक्तेनमनसा॥ युक्तेनमनसावयन्देवस्य
सवितुःसवे॥ स्वर्ग्यायशक्त्या॥ युक्त्वायसविता॥ युक्त्वा
यसवितादेवांत्स्वर्य्यतोधियादिवम्॥ बृहज्ज्योतिः॥ १००

नानियेब्रुहिंषोनमःउक्तिंयजन्ति॥उपयामगृहीतो
स्यश्विभ्यान्त्वासरस्वत्यैत्वेन्द्रायत्वासुत्राम्णे॥३२॥युव
थंसुराम॥युवथंसुराममश्विनानमुचावासुरेसचा॥वि
पिपानाशुभस्पती॥इन्द्रंकर्म्मस्वावतम्॥३३॥पुत्रमिवपित
रौपुत्रमिवपितरावश्विनोभेन्द्रावथुःकाव्यैर्दंसनाभिः॥
यत्सुरामंव्यपिबःशचीभिःसरस्वतीत्वामघवन्नभिष्ण
क्॥३४॥इतिवाजसनेयसंहितायांदशमोध्यायः॥१०॥

७९ चात्वष्टारूपैःपूष्णापशुभिरिन्द्रेणास्मेबृहस्पतिनाब्र
ह्मणावरुणेनौजसाग्निनातेजसासोमेनराज्ञाविष्णुना
दशम्यादेवतयाप्रसूतःप्रसर्प्यामि॥२०॥अश्विभ्यांप
च्यस्व॥अश्विभ्यांपच्यस्वसरस्वत्यैपच्यस्वेन्द्रायसुत्राम्णे
पच्यस्व॥वायुःपूतःपवित्रेणप्रत्यङ्सोमोऽअतिस्रुतः॥
इन्द्रस्ययुज्यःसखा॥२१॥कुविदङ्ग॥कुविदङ्गयवमन्तोय
वंचिद्यथादान्त्यनुपूर्वंवियूय॥इहेहैषांकृणुहिभोज ७९

मम्प्रत्मेँ स्त्वन मम्प्रत्मा सि सविताऽसि सत्यप्रसवो वरु
णोऽसि सत्यौजाऽऽइन्द्रोऽसि विशौजा रुद्रोऽसि सुशेवः॥ बहु
कार श्रेयस्कर भूयस्करेन्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रध्य
२८॥ अग्निः पृथुः॥ अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिर्जुषाणो
अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिराज्यस्य वेतु स्वाहा स्वाहाकृ
ताः सूर्यस्य रश्मिभिर्यतध्वं सजातानां मध्यमेष्ठ्याय
२९॥ सवित्रा प्रसवित्रा॥ सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वा

हियुर्द्धुसि वर्च्चोसि वर्च्चो मयि धेह्यूर्ग्गस्यूर्ज्जं म्मयि
धेहि ॥ इन्द्रस्य वां वीर्य्यकृतो वाहूऽ अभ्युपा वहरा
मि ॥ २५ ॥ स्स्योनासि ॥ स्स्योनासि सुषदासि क्षत्रस्स्य यो
निरसि ॥ स्स्योनामासीद सुषदामासीद क्षत्रस्स्य यो
निमासीद ॥ २६ ॥ निषसाद ॥ निषसाद धृतव्रतो वरु
णः पस्त्यास्वा ॥ साम्म्राज्याय सुक्रतुः ॥ २७ ॥ अग्ने
स्तनूरसि ॥ अग्नेस्तनूरस्स्येतास्त्वेप स्वादिशः कल्पयन्तो

वयमस्मे स्वश्श्वान् ॥ २२ ॥ अग्नये गृहपतये । अग्नये
गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहा मरुतामोज
से स्वाहेन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा ॥ पृथिवि मातर्म्मा मा हिंᳪ
सीर्म्मो ऽअहं त्वाम् ॥ २३ ॥ हᳪ सः शुचिषत् । हᳪ सः शुचि
षद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् । नृष
द्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऽऋतजा ऽअद्रिजा ऽ
ऋतं बृहत् ॥ २४ ॥ इयदसि । इयदस्यायुरस्यायुर्म्मे धे

९७ यं स्याम पतयो रयीणाꣳ स्वाहा॥ रुद्र यत्ते क्रिवि परन्ना
मतस्मिन्हुतमस्यमेष्टमसि स्वाहा॥ २०॥ इन्द्रस्य वज्रः॥
इन्द्रस्य वज्रोऽसि मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशि
षा युनज्मि॥ अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वारिष्टो अर्जु
नो मरुतां प्रसवेन यापाम मनसा समिन्द्रियेण॥ २१॥
माते॥ मात इन्द्र ते वयं तुराषाडयुक्तासो अब्रह्म
ता विदसाम॥ तिष्ठा रथमधि यं वज्रहस्ता रश्मीन्दे ९७

स्माकं ब्राह्मणानां राजा ॥ १८ ॥ प्र पर्वतस्य ॥ प्र प
र्वतस्य वृषभस्य पृष्ठान्नावश्चरन्ति स्वसिच ऽ इयानाः
ताऽ आववृत्रन्नधरागुदक्ताऽ अहिं बुध्न्यमनुरीय
माणाः ॥ विष्णोर्विक्रमणमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि विष्णो
ः क्रान्तमसि ॥ १९ ॥ प्रजापते न ॥ प्रजापते न त्वदेता
न्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ॥ यत्कामास्ते जु
हुमस्तन्नोऽ अस्त्वयममुष्य पितासावस्य पिता वयं

९६ वरुणामित्रगर्त्तन्ततश्चक्षाथामदितिन्दितिञ्च मित्रो
सि वरुणोसि ॥ ६ ॥ सोमस्य त्वा ॥ सोमस्य त्वा द्युम्नेना
भिषिञ्चाम्यग्नेर्ब्भ्राजसा सूर्य्यस्य वर्च्चसेन्द्रस्येन्द्रि
येण ॥ क्षत्राणां क्षत्रपतिरेध्यतिदिद्यून्पाहि ॥ ७ ॥ इमन्दे
वाः इमन्देवाऽअसपत्नꣳ सुवद्ध्वम्महते क्षत्राय महते
ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय ॥ इमम
मुष्य पुत्रममुष्यै पुत्रमस्यै विशऽएष वोमी राजा सोमो ९६

मेःशरदृतुःफलन्द्रविणंमूर्द्धमारोह ॥३॥ ऊर्द्धमा
रोहपङ्क्तिःस्त्वावतुशाक्वररैवतेसामनीत्रिणवत्रय
स्त्रिंशौस्तोमौहेमन्तशिशिरावृतूवर्चोद्रविणं
प्रत्यस्तन्नमुचेःशिरः ॥४॥ सोमस्यत्विषिःसोमस्य
त्विषिरसितवेवमेत्विषिर्भूयात् ॥ मृत्योःपाह्योजोसिस
होस्यमृतमसि ॥५॥ हिरण्यरूपाऽउषसः ॥ हिरण्यरूपाऽउ
षसोविरोकऽउभाविन्द्राऽउदियःसूर्य्यश्च ॥ आरोहतं

९८ प्र चीमारोहगायत्रीत्वावतुरथन्तरꣳसामत्रिवृत्स्तोमो
वसन्तऽऋतुर्ब्रह्मद्रविणन्दक्षिणामारोह॥१०॥द
क्षिणमारोहत्रिष्टुप्त्वावतुबृहत्सामपञ्चदशस्तोमो
ग्रीष्मऽऋतुःक्षत्रन्द्रविणम्प्रतीचीमारोह॥११॥
प्रतीचीमारोहजगतीत्वावतुवैरूपꣳसामसप्तदश
स्तोमोवर्षाऽऋतुर्विड्द्रविणमुदीचीमारोह॥१२॥उदी
चीमारोहानुष्टुप्त्वावतुवैराजꣳसामैकविꣳशस्तो ९५

प्यायैँ यज्ञैँ वृयेत ॥ इवासि तुञ्जासि दूनमासि पातेन
मा चैव मयातेन मयूत्य चैव मयातेन । न्तिर्य्यं चेद्विग्मः
पात ॥ ७ ॥ आविर्मर्य्यो ॥ आविर्मर्य्यो ॥ आवित्तो
अग्निर्गृहपतिरावित्तः इन्द्रो वृद्धश्रवा ॥ आवित्तो
मित्रावरुणौ धृतव्रतावावित्तः पूषा विश्ववेदा ॥ आ
वित्ते द्यावापृथिवी विश्वशम्भुवौ वावित्तदितिरुरु
शर्मा ॥ ८ ॥ अग्ने वेष्ठाद न्दस्यकौः ॥ अग्नेवेष्ठादन्दस्यकाः प्या

९४ एषसूर्य्यस्य रश्मिभिः॥ अनिन्नस्मसि द्या चोवन्धुस्तपो
जाः सोमस्य दात्रमसि स्वाहा राजस्वः॥६॥ सधमादो द्यु
म्निनीः॥ सधमादो द्युम्निनीरापः एताः अनाधृष्टाः अ
पस्यो वसानाः॥ पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपांशि
शुर्म्मातृतमास्वन्तः॥७॥ क्षत्रस्योल्बम॥ क्षत्रस्योल्वमसि
क्षत्रस्य जराय्वसि क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभि
रसीन्द्रस्य वार्त्रघ्नमसि मित्रस्यासि वरुणस्यासि त्व ९४

व

जिह्वानाऽअनाधृष्टाः सीदत सहौजसो महि क्षत्रं क्ष

त्रियाय दधतीः ॥४॥ सोमस्यत्विषिः सोमस्यत्विषि

रसि तवेवमेत्विषिर्भूयात् ॥ अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा

सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वा

हेंद्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहांशाय स्वाहा

भगाय स्वाहार्यम्णे स्वाहा ॥ पवित्रे स्थः पवित्रे स्थो

वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसवऽउत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रे

९३ दत्तस्वाहा।शविष्णुस्य राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्तशङ्करी
स्य राष्ट्रदा राष्ट्रम्मै दत्तस्वाहा।शङ्करीस्य राष्ट्रदा राष्ट्र
ममुष्मै दत्तजनन्नतस्य राष्ट्रदा राष्ट्रम्मै दत्तस्वाहा।जे
नन्नतस्य राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्तविश्वन्नतस्य राष्ट्र
दा राष्ट्रम्मै दत्तस्वाहा।विश्वन्नतस्य राष्ट्रदा राष्ट्रममु
ष्मै दत्तापः स्वराजस्य राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त॥ म
धुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम्महिक्षत्रं क्षत्रियाय ९२

राष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहासूर्य्यत्वचसस्थराष्ट्रदाराष्ट्रम
मुष्मैदत्तसूर्य्यवर्च्चसस्थराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहासू
र्य्यवर्च्चसस्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तमान्दास्थराष्ट्रदारा
ष्ट्रम्मेदत्तस्वाहामान्दास्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तव्रजक्षि
तस्थराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहाव्रजक्षितस्थराष्ट्रदारा
ममुष्मैदत्तवाशास्थराष्ट्रदाराष्ट्रम्मेदत्तस्वाहावाशा
स्थराष्ट्रदाराष्ट्रममुष्मैदत्तशविष्ठास्थराष्ट्रदाराष्ट्रम्मे

ए२ स्वाहा यैंतस्यराष्ट्रदाराष्ट्रमनुष्मैदत्तौजस्वतीस्यराष्ट्र
दाराष्ट्रम्मैदत्तस्वाहौजस्वतीस्यराष्ट्रदाराष्ट्रमनुष्मैद
त्ताप:परिवाहिणीस्यराष्ट्रदाराष्ट्रम्मैदत्तस्वाहाप:परि
वाहिणीस्यराष्ट्रदाराष्ट्रमनुष्मैदत्तापाम्पतिरसिराष्ट्रदा
राष्ट्रम्मैदेहिस्वाहापाम्पतिरसिराष्ट्रदाराष्ट्रमनुष्मैदेह्य
पाङ्गर्भोसिराष्ट्रदाराष्ट्रम्मैदेहिस्वाहापाङ्गर्भोसिराष्ट्रदा
राष्ट्रमनुष्मैदेहिसूर्यत्वचसस्थ ॥३॥ सूर्यत्वचसस्थ ए२

हितायां नवमोध्यायः ॥ अपो देवाः । अपो देवा मधु
मतीरगृभ्णन्नूर्जस्वती राजस्वश्चितानाः । याभिर्मित्रा
वरुणावभ्यषिञ्चन्याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः ॥ १ ॥
वृष्णऽऊर्मि — वृष्णऽऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे
देहि स्वाहा वृष्णऽऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि वृष
सेनोसि राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे देहि स्वाहा वृषसेनोसि राष्ट्रदा रा
ष्ट्रममुष्मै देह्यर्थेतस्स्थ ॥ २ ॥ अर्थेतस्स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त

सुवतामग्निर्गृहपतीनाꣳसोमो वनस्पतीनाम्॥ वृ
हस्पतिर्व्वाचऽइन्द्रो ज्यैष्ठ्याय रुद्रः पशुभ्योमित्रः॥
सत्यो वरुणो धर्म्मपतीनाम्॥३९॥ इमन्देवाः इमन्देवा
ऽअसपत्नꣳसुवद्ध्वम्महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय
महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय॥ इमममुष्यपु
त्रममुष्यैपुत्रमस्यैविशऽएषवोमीराजासोमोस्मा
कम्ब्राह्मणानाꣳराजा॥४०॥ इतिवाजसनेयसꣳ

स्वाहायै देवाः सोमनेत्राऽउपरिसदो दुवस्वन्तस्तेभ्यः

स्वाहा ॥ ३६ ॥ अग्ने सहस्व ॥ अग्ने सहस्वपृतनाऽअ

भिमातीरपास्य ॥ दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्च्चो धायज्ञवाह

सि ॥ ३७ ॥ देवस्य त्वा ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनो

र्बाहुभ्याम्पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥ उपाꣳशोर्वीर्येण जुहो

मि हतꣳरक्षः स्वाहा रक्षसां त्वा वधायावधिष्म रक्षोऽवधि

ष्मामुमसौ हतः ॥ ३८ ॥ सविता त्वा ॥ सविता त्वा सवानाꣳ

ए० स्वदेव नेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा मित्रावरु
ण नेत्रेभ्यो वा मरुन्नेत्रेभ्यो वा देवेभ्यः उत्तरासद्भ्यः
स्वाहा सोम नेत्रेभ्यो देवेभ्यः उपरिसद्भ्यो दुवस्वद्भ्यः
स्वाहा ॥३५॥ ये देवाः ये देवाः अग्निनेत्राः पुरःसदस्ते
भ्यः स्वाहा ये देवा यम नेत्रा दक्षिणासदस्तेभ्यः स्वाहा
ये देवा विश्वदेव नेत्राः पश्चात्सदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा
मित्रावरुण नेत्रा वा मरुन्नेत्रा वोत्तरासदस्तेभ्यः ए०

त्त

वस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशꣳ स्तोममुदजयँस्तमुज्जे
षꣳ रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशꣳ स्तोममुदयँस्तमु
ज्जेत्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशꣳ स्तोममुदजयँस्त
मुज्जेषम्प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशꣳ स्तो
ममुदजयत्तमुज्जेषम् ३४ एष ते एष ते निर्ऋते भा
गस्तं जुषस्व स्वाहाग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः
स्वाहा यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणासद्भ्यः स्वाहा वि
मदितिः षोडशाक्षरेण षोडशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेष ६

८९ ज्जेषम्मरुतः सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान्पशूनुदजयँ
स्तानुज्जेषम्बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयत्ता
मुज्जेषम्मित्रो नवाक्षरेण ॥३२॥ मित्रो नवाक्षरेण त्रि
वृतँ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषँ वरुणो दशाक्षरेण वि
राजमुदजयत्तामुज्जेषमिन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभ
मुदजयत्तामुज्जेषँ विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण जगती
मुदजयँस्तामुज्जेषँ वसवस्त्रयोदशाक्षरेण ॥३३॥ वस ८९

स्पतेस्त्वा साम्म्राज्ज्येनाभिषिञ्च्चाम्म्यसौ ॥ ३० ॥ अग्निरेका

क्षरेण ॥ अग्निरेकाक्षरेण प्प्राणमुदजयत्तमुज्जेषमश्वि

नौ द्व्यक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुदजयत्तान्तानुज्जेषँ विष्णु

स्त्र्यक्षरेण त्रीँल्लोकानुदजयत्तान्तानुज्जेषꣳ सोम

श्चतुरक्षरेण चतुष्पदः पशूनुदजयत्तमुज्जेषम्पूषाप

ञ्चाक्षरेण ॥ ३१ ॥ पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च दिश ऽउदजय

त्ता ऽउज्जेषꣳ सविता षडक्षरेण षडृतूनुदजयत्तानु

८८ वाचँविष्णुꣳसरस्वतीꣳसवितारञ्चवाजिनꣳस्वाहा
२७ अग्ने। अच्छा॥ अग्ने। अच्छावदेहनःप्रतिनः
सुमनाभवप्रनोयच्छसहस्रजित्वꣳहिधनदा। असि
स्वाहा॥ २८॥ प्रनः॥ प्रनोयच्छत्वर्यमाप्रपूषाप्रबृह
स्पतिः॥ प्रवाग्देवीददातुनःस्वाहा॥ २९॥ देवस्यत्वा॥
देवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपूष्णोह
स्ताभ्यां॥ सरस्वत्यैवाचोयन्तुर्यन्त्रियेदधामिबृह ८८

तिप्रजानँत्सनोरयिंसर्व्ववीरन्नियच्छतुस्वाहा ॥ २४ वाज
स्यनु ॥ वाजस्यनुप्रसव आबभूवेमाचविश्वाभुव
नानिसर्व्वतः ॥ सनेमिराजापरियातिविद्वान्प्रजाम्पु
ष्टिंवर्द्धयमानोऽअस्मेस्वाहा ॥ २५ ॥ सोमथ्ठंराजानं ॥ सोमथ्ठं
राजानमवसेग्निमन्वारभामहे ॥ आदित्यान्विष्णुथ्ठं
सूर्य्यम्ब्रह्माणंच बृहस्पतिथ्ठंस्वाहा ॥ २६ ॥ अर्य्यमणंबृ
हस्पतिम् ॥ अर्य्यमणम्बृहस्पतिमिन्द्रदानायचोदय ॥

७ तक्रतुरस्मेबर्चाᳬंसिसन्तुवः॥ नमोमात्रेपृथिव्यै नमोमा
त्रेपृथिव्याऽइयन्तेराड्यन्तासियमनोध्रुवोसिधरुणः॥ कृष्यै
त्वाक्षेमायत्वारय्यैत्वापोषायत्वा॥२२॥ बाजस्येमम॥ बाजस्ये
मम्प्रसवःसुषुवेग्रेसोमᳬंराजानमोषधीष्वप्सु॥ ताऽअस्म
भ्यम्मधुमतीर्भवन्तुवयᳬंराष्ट्रेजागृयामपुरोहिताःस्वा
हा॥२३॥ बाजस्येमान्त॥ बाजस्येमाम्प्रसवःशिश्रियेदिव
मिमाचविश्वाभुवनानिसम्राट्॥ अदित्सन्तन्दापय ७

मुग्धाय वैनᳪशिनाय स्वाहा विनᳪशिनः आन्त्याय
नाय स्वाहा आन्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वा
हाधिपतये स्वाहा ॥२०॥ आयुर्यज्ञेन ॥ आयुर्यज्ञेन कल्प
तां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताᳪ श्रोत्रं
यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्प
तां ॥ प्रजापतेः प्रजा अभूम स्वर्देवा अगन्मामृता अभू
म ॥२१॥ अस्मे वः ॥ अस्मे वो अस्त्विन्द्रियमस्मे नृम्णमु

८६ न्नुप्रायातपथिभिर्द्देवयानैः॥१९॥ आमा॥ आमावाज
स्यप्रसवोजगम्म्यादेमेद्यावापृथिवीविश्वरूपे॥ आ
मागन्तांपितरामातराचामासोमोऽअमृतत्वेनग
म्यात्॥ वाजिनोवाजजितोवाजंससृवांसोवृहस्प
तेर्भ्भागमवजिघ्रतनिमृजानाः॥२०॥ आपयेस्वाहा
आपयेस्वाहास्वापयेस्वाहापिजायस्वाहाक्रतवे
स्वाहावसवेस्वाहाहर्प्पतयेस्वाहाह्नेमुग्धायस्वाहा ८६

शन्नः॥शन्नोभवन्तुवाजिनोहवेषुदेवतातामितद्र
वःस्वर्काः॥जम्भयन्तोहिंवृकंरक्षांसिसनेम्य
स्मद्युयवन्नमीवाः॥२६॥तेनः॥तेनोअर्वन्तोहवनश्रु
तोहवंविश्वेशृण्वन्तुवाजिनोमितद्रवः॥सहस्रसा
मेधसातासनिष्यवोमहोयेधनंसमिथेषुजभ्रिरे॥
२७॥वाजेवाजेवत॥वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुवि
प्राअमृताऋतज्ञाः॥अस्यमध्वःपिबतमादयध्व

२४७ व्यन्त्वाज्यस्यहोतर्य्यज ॥ ३० ॥ होतायक्षन्नराशꣳस
न्त ॥ होतायक्षन्नराशꣳसन्ननग्नहुम्पतिꣳसु
रयाभेषजम्मेषःसरस्वतीभिषग्ग्रथोनचन्द्र्यश्वि
नोर्व्वपाऽइन्द्रस्यवीर्य्यम्बदरैरुपवाकाभिर्ब्भेषज
न्तोक्मभिःपयःसोमःपरिस्रुताघृतम्मधुव्यन्त्वाज्य
स्यहोतर्य्यज ॥ ३१ ॥ होतायक्षदिडेडितः ॥ होतायक्ष
दिडेडितऽआजुह्वानःसरस्वतीमिन्द्रम्बलेनव २४७

तायक्षत्समिधाग्निमिडस्पदेश्विनेन्द्रंसरस्वतीम
जोधूम्रोनगोधूमैःकुवलैर्भेषजम्मधुशष्पैर्न्नतेज
ऽइन्द्रियम्पयःसोमःपरिस्रुताघृतम्मधुव्यन्त्वाज्य
स्यहोतर्य्यज॥२९॥ होतायक्षत्तनूनपात्सरस्वतीम
होतायक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्म्मेषोनभेषजम्प
थामधुमताभरन्नश्विनेन्द्रायवीर्य्यम्बदरैरुपवाका
भिर्ब्भेषजन्तोक्मभिःपयःसोमःपरिस्रुताघृतम्मधु

२४६ नऽऋतुना ॥ शारदेनऽऋतुना देवाऽएकविꣳशऽऋभव
स्तुताः ॥ वैराजेन श्रिया श्रियꣳ हविरिन्द्रे वयो दधुः
२६ हेमन्तेनऽऋतुना ॥ हेमन्तेनऽऋतुना देवास्त्रि
णवे मरुतस्तुताः ॥ बलेन शक्वरीः सहो हविरिन्द्रे व
यो दधुः ॥ २७ शैशिरेणऽऋतुना ॥ शैशिरेणऽऋतुना
देवास्त्रयस्त्रिꣳशेऽमृतास्तुताः ॥ सत्येन रेवतीः
क्षत्रꣳ हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥ २८ होता यक्षत् ॥ हो २४६

गौर्वयोदधुः॥२२॥ वसन्तेनऽऋतुना॥ वसन्तेनऽऋ
तुनादेवावसवस्त्रिवृतास्तुताः॥ रथन्तरेणतेजसा
हविरिन्द्रेवयोदधुः॥२३॥ ग्रीष्मेणऽऋतुना॥ ग्री
ष्मेणऽऋतुनादेवारुद्राःपञ्चदशेस्तुताः बृहताय
शसाबलꣳहविरिन्द्रेवयोदधुः॥२४॥ वर्षाभिःऽऋ
तुना॥ वर्षाभिःऽऋतुनादित्यास्तोमेसप्तदशेस्तुताः॥
वैरूपेणविशौजसाहविरिन्द्रेवयोदधुः॥२५॥ शारदे

२४४ शः ॥ विराड्छन्दऽइहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न्न वयो दधुः ॥ १९
त्वष्टा तुरीपः ॥ त्वष्टा तुरीपोऽअद्भुतऽइन्द्राग्नी पुष्टि
वर्द्धना ॥ द्विपदा छन्दऽइन्द्रियमुक्षा गौर्न्न वयो दधुः
२० शमिता नः ॥ शमिता नो वनस्पतिः सविता प्र
सुवन्भगम् ॥ ककुप्छन्दऽइहेन्द्रियं वशा वेहद्वयो
दधुः ॥ २१ स्वाहा यज्ञम् ॥ स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्ष
त्रो भेषजं करत् ॥ अतिच्छन्दाऽइन्द्रियं बृहदृषभो २४४

वीर्हिँशोमहाम्मूर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः पङ्क्तिश्छन्दऽ

इहेन्द्रियन्तु र्य्यप्रुवाञ्ज्ञौर्बर्यौ दधुः १६ उषेयुह्वी उ

षेयुह्वी सुपेशासाब्दि इवेदेवाऽअमर्त्याः त्रिष्टुप्छन्द

ऽइहेन्द्रियम्पष्ठवाड्गौर्बयो दधुः १७ दैव्याहोता

रा दैव्याहोताराभिषजेन्द्रेण सयुजायुजा जग

तीच्छन्दऽइन्द्रियमनड्वान्गौर्बयो दधुः १८ ति

स्रऽइडा तिस्रऽइडा सरस्वती भारती मरुतोवि

२४४ चिद्व्रतस्तनूपाश्च सरस्वती॥ उष्णिहाछन्दः इन्द्रि
यँदि स्य वाजैर्बयोदधुः॥ १३ इन्द्राग्निरग्निनः इन्द्रा
ग्निरग्निनरस्य सोमोदेवोऽअमर्त्यः॥ अनुष्टु
प्छन्दः इन्द्रियमश्चात्रिग्गौर्वयोदधुः॥ १४ सुमोहि
रग्निनः॥ सुमाहिरग्निनः सुमार्हिरग्निनः पशुएवा
न्नसूणेमार्हिरमर्त्यः॥ बृहतीछन्दः इन्द्रि
यन्त्रिवत्सोगौर्वयोदधुः॥ १५ दुरोदेवीः दुरोदे २४४

मितद्रवः स्वर्क्को जम्भयन्तोहिंवृकंरक्षांसिस
नेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥१०॥ ब्वाजेवाजेवत ब्वाजेव्वाजे
वत ब्वाजिनो नो धनेषु विप्राऽअमृताऽऋतज्ञाः ॥
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवया
नैः ॥११॥ समिद्धोऽअग्निः समिद्धोऽअग्निः समिधा
सुसमिद्धो वरेण्यः ॥ गायत्री छन्दऽइन्द्रियं त्र्यविर्गौ
र्वयो दधुः ॥१२॥ तनूनपाच्छुचिव्रतः ॥ तनूनपाच्छु

२४३ स्वस्तये ॥ ६ ॥ सुनावमारुहेयम ॥ सुनावमारुहेयम
स्रवन्तीमनागसम्शतारित्राथ्वंस्वस्तये ॥ ७ ॥ आनः
आनोमित्रावरुणाघृतैर्गव्यूतिमुक्षतम ॥ मध्वार
जांसिसुक्रतू ॥ ८ ॥ प्रबाहवा ॥ प्रबाहवासिसृतञ्जी
वसेनः आनोगव्यूतिमुक्षतङ्घृतेन ॥ आमाजने
श्रवयतयुवानाश्रुतम्मेमित्रावरुणाहवेमा ॥
॥ ९ ॥ शन्नः ॥ शन्नोभवन्तुवाजिनोहवेषुदेवताता २४३

उषसो व्युष्टौ ॥ अवयक्ष्व नो वरुणꣳ रराणो वीहि मृ
डीकꣳ सुहवो न एधि ॥४॥ महीमूषु ॥ महीमूषु मा
तरꣳ सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम ॥ तुविक्ष
त्रामजरन्तीमुरूचीꣳ सुशर्म्माणमदितिꣳ सुप्रणी
तिम् ॥५॥ सुत्रामाणं पृथिवीम् ॥ सुत्रामाणं पृथिवीं
द्यामनेहसꣳ सुशर्म्माणमदितिꣳ सुप्रणीतिम् ॥
दैवीं नावꣳ स्वरित्रामनागसमस्रवन्तीमारुहेमा

२। २४२ रुण श्रुधी हवमद्या च मृडय त्वामवस्युराचके ॥ तत्वा
नत्वायामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो ह
विर्भिः ॥ अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मानऽआ
युः प्रमोषीः ॥ २ ॥ त्वन्नः ॥ त्वन्नोऽअग्ने वरुणस्य विद्वा
न्देवस्य हेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठो वह्नितमः
शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ॥ ३ ॥ सत्व
म् ॥ सत्वन्नोऽअग्नेऽवमो भवोती ने[illegible]स्याऽउषसोऽ

चेभानोसुताः इमेत्वायवः॥ अण्वीभिस्तनापूतासः॥
इन्द्राहि॥ इन्द्रायाहिधियेषितोविप्रजूतःसुतावतः॥ उप
ब्रह्माणिवाघतः॥ ८८ इन्द्रायाहि॥ इन्द्रायाहितूतुजानउप
ब्रह्माणिहरिवःसुतेदधिष्वनश्चनः॥ ८९॥ अश्विना
पिबतामधु॥ अश्विनापिबतामधुसरस्वत्यासजोषसा॥
इन्द्रःसुत्रामावृत्रहाजुषन्तांसोम्यम्मधु॥ ९०॥ इम
म्मे॥ इतिवाजसनेयसंहितायांविंशोध्यायः॥ इमम्मेव

२४१ शायंसोमसत्सौरिपुः ८२ तानः ॥ तानः आवोहुमश्विना
रयिमिषञ्जाङ्गसन्हज्ञाम ॥ धिष्ण्यावरिवोविदम ८३ पाव
कानः ॥ पावकानः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती यज्ञं
वष्टुधियावसुः ८४ चोदयित्री सूनृतानाम ॥ चोदयित्री
सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम ॥ यज्ञंदधे सरस्वती ८५
महो अर्णः ॥ महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना
धियोविश्वाविराजति ८६ इन्द्रायाहि ॥ इन्द्रायाहिचि २४१

ये ७८॥ स्वाहा त्वमग्ने॥ स्वाहा त्वमग्ने हविरास्येतेस्तु चाग्ने
घृतस्त्वस्त्वी वसोमः॥ वाजसानिं रयिमस्मे सुवीरम्प्र
शस्तन्धेहि यशसम्बृहन्तम्॥ ७९॥ अश्विनातेजसा॥ अ
श्विनातेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम्॥ वाचेन्द्रो
बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम्॥ ८०॥ गोमदूषुणासत्या॥ गोमदू
षुणासत्याश्वावद्यातमश्विना॥ वर्त्ती रुद्रा नृपाय्यम्
८१॥ नयत॥ न यत्परो नान्तर आदधर्षद्वृषण्वसू॥ दुः

२४ रामम युवथं सुराममश्विनानमुचावासुरेसचा विपि
पानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावत ७६ पुत्रमिवपितरौ पु
त्रमिवपितराव श्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दंसनाभिः
यत्सुरामंव्यपिबः शचीभिः सरस्वतीत्वामघवन्नभि
ष्णक् ७७ यस्मिन्न इश्वासः यस्मिन्नश्वास ऋषभा
स उक्षणो वशामेषा अवसृष्टास आहुताः कीला
लपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्नय २४

ऽएः क्षत्रमिन्द्रियम्भगेनसविताश्रियम् । सुत्रामायशसा
बलन्दधानायज्ञमाशत ७२ अश्विनागोभिरिन्द्रि
यमश्वेभिर्वीर्य्यम्बलम । हविषेन्द्रंसरस्वतीयजमान
मवर्द्धयन् ७३ तानासत्या । तानासत्यासुपेशसाहिर
ण्यवर्त्तनीनरा । सरस्वतीहविष्मतीन्द्रकर्म्मसुनोवत
७४ ताभिषजा । ताभिषजासुकर्म्मणा सासुदुघासरस्वती ॥
सवृत्रहाशतक्रतुरिन्द्रायदधुरिन्द्रियम ७५ युवंसु

२३९ हविषेन्द्रमवर्द्धयन् सविच्चेदद्वलम्मघन्नमुचावासु
रेसचार्द्दन तमिन्द्रम तामिन्द्रभ्युशावःसचाश्विनोभास
रस्वती दधानाऽभ्यनूषतहविषायज्ञ ऽइन्द्रियैःदे१
यऽइन्द्रे यऽइन्द्रऽइन्द्रियन्दधुःसवितावरुणोभगः
ससुत्रामाहविष्पतिर्यजमानायसश्चत ७० सवितावु
रुणःसवितावरुणोदधद्यजमानायदाशुषेआदत्तन
मुचेर्वसुसुत्रामाबलमिन्द्रियम् ७१ वरुणःक्षत्रम्व २३९

यज्ञाः श्रियꣳ रूपꣳ रूपमधुः सुते ५४ ऋतुथेन्द्रः। ऋतु
थेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता। कीलालमश्वि
भ्याम्मधु दुहे धेनुः सरस्वती ५५ गोभिर्न्नं। गोभिर्न्न सोम
मश्विना मासरेण परिस्रुता। समधात्तꣳ सरस्वत्या स्वा
हेन्द्रे सुतम्मधु ५६ अश्विना हविः। अश्विना हवि
रिन्द्रियन्नमुचेर्धिया सरस्वती। आ शुक्रमासुराद्वसु म
घमिन्द्राय जभ्रिरे ५७ यमश्विना। यमश्विना सरस्वती

२३८ कोम उषासानक्तमश्विनादिवेन्द्रꣳसायमिन्द्रियैः
सञ्जानानेसुपेशसासमञ्जातेसरस्वत्या॥६१॥पातन्नः
पातन्नोऽश्विनादिवापाहिनक्तꣳसरस्वति॥दैव्या
होताराभिषजापातमिन्द्रꣳसचासुते॥६२॥तिस्रस्त्रेधा
तिस्रस्त्रेधासरस्वत्यश्विनाभारतीडा॥तीव्रम्परिस्रुता
सोममिन्द्रायसुषुवुर्मदम्॥६३॥अश्विनाभेषजम्म
अश्विनाभेषजम्मधुभेषजन्नःसरस्वती॥इन्द्रेत्वष्टा २३८

नग्नहुं मम् ॥ अथर्वातामश्विनामधु भेषजंभिषजासुते ॥
आजुह्वानासरस्वती । आजुह्वानासरस्वतीन्द्रायाणि येन्द्रि
वीर्य्यम् इडाभिरश्विनाविषंसमूर्जंसंरयिंदधुः ॥ सं पं
५० अश्विनानमुचेः । अश्विनानमुचेः सुतंसोमंशं
शुक्रंपरिस्रुतासरस्वतीतमाभरद्बर्हिषेन्द्रायपातवे ॥ ५१
कवष्योन । कवष्योनव्यचस्वतीरश्विभ्यान्नदुरोदिशः
इन्द्रोनरोदसीउभेदुहेकामान्सरस्वती ॥ उषासान

२३७ सिंहासोऽश्वमुर्वन्तृपकैः॥ सनस्तुतो वीरवद्धातु गोम
द्यूयंपात स्वस्तिभिः सदानः ५४ समिद्धोऽअग्निः॥
समिद्धोऽअग्निरश्विना तप्तो घर्म्मो विराट्सुतः॥ दुहे
धेनुः सरस्वती सोमंशुक्र मिहेन्द्रियम॥ ५५ तनूपा
भिषजासुते ऽश्विनोभा सरस्वती॥ म
ध्वा रजांसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान॥ ५६
इन्द्राऽएन्दुम॥ इन्द्राऽएन्दुंसरस्वतीनराशंसेन २३७

स्मृळीको भवतु विश्ववेदाः बाधतां द्वेषो अभयं कृणो
तु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ प१ तस्य वयम् तस्य वयं सु
सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम स सुत्रामा
स्ववाँ २।५ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद्द्वेषः सनुतर्युयोतु
प२ आ मन्द्रैः आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोम
भिः मा त्वा केचिन्नियमन्विन्न पाशिनोऽति धन्वेव ताँ
२।५ इहि प३ एवेत् एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं

२२६ सद्गुणः॥ ॐ जिष्ठेति र्ष्यं यति र्वज्रमाहुः सुते समस्तुत
वृतिः पृतन्यून् ॥४८॥ आ नः॥ आ न इन्द्रो हरिभिर्य्यात्व
च्छार्वाचीनोवसे राधसे च॥ तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शी
मं यज्ञमनु नो वाजसातौ॥४९॥ त्रातारमिन्द्रम्॥ त्रातार
मिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रं॥ ह्व
यामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः
॥५०॥ इन्द्रः सुत्रामा॥ इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ॥२१८॥ अवोभिः सु २२

हव्यैर्जरितरेम्यणानः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन ॥४५
स्तोकानामिन्दुंम स्तोकानामिन्दुम्प्रति शूर इन्द्रो वृषा
यमाणो वृषभस्तुराषाट् घृतप्रुषा मनसा मोदमानाः
स्वाहा देवाऽ अमृता मादयन्ताम ॥४६॥ आयातु आया
त्विन्द्रोवसऽ उप नऽ इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ॥ वावृधा
नस्तविषीर्यस्य पूर्वीर्द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात ॥४७॥
आ नः । आ नऽ इन्द्रो दूरादा नऽ आसादभिष्टिकृदवसेया

२२५ र्हविषा हुयात ॥४२॥ तिस्रो देवीः । तिस्रो देवीर्हविषा व
र्द्धमाना ऽ इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः । अच्छिन्नन्तन्तुम्प
य सा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्तिः ॥४३॥ त्वष्टा द
धत् । त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णे ऽपाको ऽचिष्टुर्यशसे
पुरूणि । वृषा यजन्वृषणं भूरिरेता मूर्द्धन्यज्ञस्य स
मनक्तु देवान् ॥४४॥ वनस्पतिरवसृष्टः । वनस्पतिरव
सृष्टो न पाशैस्त्मन्या समञ्जञ्छमिता न देवः । इन्द्रस्य २२५

न्द्रं दुरः कवष्यो धावमाना वृषाण्यन्तु जनयः सु
पत्नीः॥ द्वारो देवी रभितो विश्रयन्तां सुवीरा वीरम्प्र
थमाना महोभिः॥४०॥ उषासानक्ता॥ उषासानक्ता बृह
ती बृहन्तम्पयस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम्॥ तन्तुन्ततम्पे
शसा सम्वयन्ती देवानान्देवय्यजतः सुरुक्मे॥४१॥ दैव्या
मिमाना दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होताराविन्द्रम्प्रथ
मा सुवाचा॥ मूर्द्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनञ्ज्योति

२१४ सन्द्धनपान्नितिर्यन्तसुधायै ॥ गोभिर्वपा वा मधुनास
मञ्जो हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः ॥ २७ ॥ ईडितो देवैः ॥ ई
डितो देवैर्हरिवाँ २१८ अभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्ध
मानः ॥ पुरन्दरो गोत्रभिद्वज्रबाहुरा यातु यज्ञमुप नो जु
षाणः ॥ २८ ॥ जुषाणो बर्हिः ॥ जुषाणो बर्हिर्हरिवान्न इन्द्रः
प्राचीनं सीदत्प्रदिशा पृथिव्याः ॥ उरुप्रथाः प्रथमानं
स्योनमादित्यैरक्तं वसुभिः सजोषाः ॥ २९ ॥ इन्द्रं दुरः ॥ इ २१४

ऽअपानपाश्चक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्चमे॥ वाचोमेविश्वभे
षजोमनसोसिविलायकः॥३४॥अश्विनकृतस्यते॥ अश्वि
श्विनकृतस्यतेसरस्वतिकृतस्येन्द्रेणसुत्राम्णाकृतस्य
उपहूतः उपहूतस्यभक्षयामि॥३५॥समिद्धऽइन्द्रः॥समिद्ध
ऽइन्द्रऽउषसामनीकेपुरोरुचापूर्वकृद्वावृधानः॥त्रिभि
र्देवैस्त्रिंशतावज्रबाहुर्जघानवृत्रंविदुरोववार॥
३६॥नराशंसः प्रति॥ नराशंसः प्रतिशूरोमिमान

२३१ अध्वर्यो ऽ अद्रिभिरि ॥ अध्वर्यो ऽ अद्रिभिः सुतं सोमं प
वित्र ऽ आनय। पुनाहीन्द्राय पातवे ॥३१॥ यो भूतानाम् ॥ यो
भूतानामधिपतिर्यस्मिँल्लोका ऽ अधि श्रिताः। य ऽ ई शे
महतो महांस्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामह
म् ॥३२॥ उपयामगृहीतोसि ॥ उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यां त्वा
सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्ण ऽ एष ते योनिरश्विभ्यां त्वा
सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥३३॥ प्राणपा मे ॥ प्राणपा मे २३२

नोते॥ अथं मुनाते॥ अथंशुः पृथ्यताभ्यस्यापस्तः॥ गन्धस्य
सोमंमवतुमदायरसो॥ अथ्युतः॥ २७॥ सि च्चान्तिपरि॥ सिंचे
तिपारिषिच्च न्तुत्सि च्चन्तिपुनन्ति च॥ लु रायैमञ्जैमदेकि
त्वोवदातिकिल्वः॥ २८॥ धानाव न्तङ्करम्भिणम॥ धानाव
न्तङ्करम्भिणमपूपव न्तमुक्थिनम॥ इन्द्रप्रातर्जुषस्वनः॥
२९॥ म्हहदिन्द्राय॥ म्हहदिन्द्रायगायतमरुतोवृत्रहन्तम
म॥ येनज्योतिरजनयन्नृतावृधोदेवन्देवायजागृवि॥ ३०॥

२३२ अगन्म वैश्वानर ज्योतिर्भूयासम्विभुं कामान्व्यश्नवै
भूः स्वाहा ॥ २३ ॥ अभ्यादधामि ॥ अभ्यादधामि समिधमग्ने
व्रतपते त्वयि ॥ व्रतञ्च श्रद्धाञ्चोपैमीन्धे त्वा दीक्षितो
अहम् ॥ २४ ॥ यत्र ब्रह्म ॥ यत्र ब्रह्म च क्षत्रञ्च सम्यञ्चौ च
रतः सह ॥ तँल्लोकम्पुण्यम्प्रज्ञेषँय्यत्र देवाः सहाग्निना
॥ २५ ॥ यत्रेन्द्रः ॥ यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह ॥
तँल्लोकम्पुण्यम्प्रज्ञेषँय्यत्र सेदिर्न्न विद्यते ॥ २६ ॥ अपेशु २३२

मलादिव ॥ पूतम्पवित्रेणेवाज्यमापः शुन्धन्तु मैनसः
२०॥ उद्वयम् ॥ उद्वयन्तमसस्परिस्वः पश्यन्त उत्तरम् ॥ देव
न्देवत्रा सूर्य्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ २१॥ अपो अद्य ॥ अ
पो अद्यान्वचारिषंरसेन समसृक्ष्महि ॥ पयस्वानग्न
आगमन्तम्मासंसृज वर्च्चसा प्रजया च धनेन च ॥ २२॥ ए
धोसि ॥ एधोस्येधिषीमहि समिदसि तेजोसि तेजो मयि धेहि ॥
समाववर्त्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्य्यः ॥ समु विश्वमिद

२३। रुणेतिशापामहेततोवरुणनोमुञ्च ॥ अवभृथनि
चुम्पुणनिचेरुरसिनिचुम्पुणः ॥ अवदेवैर्देवकृत
मेनोयासिषमवमर्त्यैर्मर्त्यकृतम्पुरुराव्णोदेवरिषस्पा
हि ॥१८॥ समुद्रेते ॥ समुद्रेतेहृदयमप्स्वन्तःसन्त्वाविश
न्त्वोषधीरुतापः ॥ सुमित्रियानआपओषधयःसन्तु
दुर्मित्रियास्तस्मैसन्तुयोस्मान्द्वेष्टियञ्चवयन्द्विष्मः
॥१९॥ द्रुपदादिव ॥ द्रुपदादिवमुमुचानःस्विन्नःस्नातो २३

यदिनक्तम्मेनांथंसिचकृमाव्वयम्॥ वायुर्म्मातस्मा
देनसोविस्स्वान्मुञ्चत्वथंहसः॥५॥ यदिजाग्ग्रत्
यदिजाग्ग्रद्यदिस्वप्नऽएनांथंसिचकृमाव्वयम्॥ सू
र्य्योमातस्मादेनसोविस्स्वान्मुञ्चत्वथंहसः॥६॥
यद्ग्रामेयदरण्येयत्सभायांयदिन्द्रिये॥ यच्छूद्रेयदर्य्ये
यदेनश्चकृमाव्वयंयदेकस्याधिधर्म्मणितस्याव
यजनमसि॥७॥ यदापः॥ यदापोऽअघ्न्याऽइतिवरु

२३० वः पुरोनुवाक्याभिः पुरोनुवाक्यायाज्याभिर्याज्या
वषट्कारैर्वषट्काराः आहुतिभिराहुतयो मे कामान्त्सम
र्धयन्तु भूः स्वाहा ॥ लोमानि प्रयतिः लोमानि प्रय
तिर्मम त्वङ्म आनतिरागतिः मांसं म उपनति
र्वस्वस्थि मज्जा म आनतिः ॥ १३ ॥ यद्देवाः यद्देवा देवहे
डनं देवासश्चकृमा वयम् ॥ अग्निर्मा तस्मादेनसो
विश्वान्मुञ्चत्वंहसः ॥ १४ ॥ यदि दिवा यदि दिवा २३०

क्षेत्र त्राश्वेषु प्रतितिष्ठामि गोषु ॥ प्रत्यङ्गेषु प्रतितिष्ठाम्यात्म
न्प्रतिप्राणेषु प्रतितिष्ठामि पुष्टे प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति
तिष्ठामि यज्ञे ॥ १० ॥ त्रया देवाः ॥ त्रयो देवा ऽ एकादश ऽ त्रय
स्त्रिंशाः सुराधसः ॥ बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवि
तुः सवे देवा देवैरवन्तु मा ॥ ॥ प्रथमा द्वितीयैः ॥ प्रथमा द्वि
तीयैर्द्वितीया स्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन सत्यं यज्ञेन
यज्ञो यजुर्भिर्य्यजूंषि सामभिः सामान्यृग्भि ऽ ऋ

२२९ बलमिन्द्रियꣳहस्तौमेकर्मवीर्य्यम् ॥ आत्मा क्षत्रमु
रोमम ॥७॥ पृष्टीर्मे ॥ पृष्टीर्मेराष्ट्रमुदरमꣳसौग्ग्रीवा
श्च श्रोणी ॥ ऊरूः अरत्नीजानुनीविशोमेङ्गानिसर्व
तः ॥ नाभिर्मे ॥ नाभिर्मेचित्तंविज्ञानम्पायुर्मे
पचितिर्भसत् ॥ आनन्दनन्दावाण्डौमेभगः सौभा
ग्यम्पसः ॥ जङ्घाभ्याम्पद्भ्यान्धर्मोस्मिविशिराजाप्र
तिष्ठितः ॥९॥ प्रतिक्षत्रे ॥ प्रतिक्षत्रेप्रतितिष्ठामिरा २२९

मीन्द्रस्यैन्द्रियेणबलायश्रियैयशसेभिषिंचामिवि
कोसि॥ कोसि कतमोसि कस्यैवाकायत्वा॥ सुश्लोक
सुमङ्गलसत्यराजन्॥४॥ शिरोमे॥ शिरोमे श्रीर्यशोमुख
त्विषिःकेशाश्चश्मश्रूणि॥ राजामेप्राणोऽमृत
थं सम्राड्चक्षुर्विराड्श्रोत्रम्॥ जिह्वामे॥ जिह्वामे भद्र
न्वाङ्महोमनोमन्युःस्वराड्भामः॥ मोदाः प्रमोदा॥ अं
गुलीरङ्गानिमित्रंमेसहः॥५॥ बा[illegible]मे॥ बाहूमे॥ बाहूमे

२२८ त्वन्त्वष्यो निरसि त्वचस्पनानिरसि॥ मा नो हिंसी
न्मामाहिंसीः॥ ॥ निषसाद॥ निषसाद धृतव्रतो
वरुणः पस्त्यास्वा॥ साम्राज्याय सुक्रतुः॥ मृत्योः पा
हि विद्योत्पाहि॥ देवस्य त्वा॥ देवस्य त्वा सवितुः
प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्॥ अश्व
श्विनोर्भैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिञ्चामि
सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभिषिञ्चा २२८

मृतन्दधानाः॥९३॥ सरस्वतीयोन्याम॥ सरस्वतीयोन्या
ङ्गर्ब्भमन्तरश्विभ्याम्पत्नीसुकृतम्बिभर्त्ति॥ अपांर
सेनवरुणोनसाम्नेन्द्रंश्रियैजनयन्नप्सुराजा॥९४॥
तेजःपशूनाम॥ तेजःपशूनांहविरिन्द्रियावत्परिस्रु
तापयसासारघम्मधु॥ अश्विभ्यान्दुग्धम्भिषजासर
स्वत्यासुतासुताभ्याममृतःसोमइन्दुः॥९५॥ व्रतस्य
योनि॥ इतिवाजसनेयसंहितायामेकोनविंशतिमोध्यायः

२२७ भ्यांश्रोत्रममृतङ्ग्रहाभ्याम्॥ यवानबर्हिर्भ्रुविकेस
राणिकर्कन्धुजज्ञेमधुसारघम्मुखात्॥९१॥ आत्मन्नु
पस्थे॥ आत्मन्नुपस्थेनवृकस्यलोममुखेश्मश्रूणि
नव्याघ्रलोम॥ केशानशीर्षन्यशसेश्रियैशिखासिंह
स्यलोमत्विषिरिन्द्रियाणि॥९२॥ अङ्गान्यात्मन्॥ अ
ङ्गान्यात्मन्भिषजातदश्विनात्मानमङ्गैःसमधात्सर
स्वतीइन्द्रस्यरूपंशतमानमायुश्चन्द्रेणज्योतिर २२७

र्विषगस्य वालो वस्ति न्तशेषो हरसातरुखी ॥ ८५ ॥ अशिर
श्या च दुः ॥ अशिश्च श्या च दुर्मतङ्गहाश्या न्या गो
नते जो हा विषा रस्मृ ते ना ॥ पद्मा ऐ गाधमे ः कुवले लता
निपे शो न मु क्रमसितन्तु साते ॥ ८९ ॥ अवि र्न ॥ अविर्न
मेषो न सि वी र्ण्या य ग्रा ए स्यपन्या ः अ म्नतो ग्र हा म्या
म ॥ सरस्व त्युपवाके श्री नन्त स्या निव र्हि म्नदरै जे गा
न ॥ ९० ॥ इन्द्र स्य नूपमा ॥ इन्द्र स्य नूपमर्षणो व लाय कर्म्म

२२६ णिस्त्याली: ॥ स्याच्चाणि स्यालीर्म्मधुपिन्त्वमानाः गुदाः
पानाणि सुदुघानयेनुः ॥ रश्पेन स्वप च न्त स्त्री हा शवी
निरासन्द्रो नाभिनुदरन्तमाता ॥ ८६ ॥ कुक्षौ वनिष्ठुः ॥
कुक्षौ वनिष्ठुजीनिता शवी नि र्यस्त्रिन्त गते यो न्याङ्ग
श्रौ ॥ ८७ ॥ प्रन्तः ष्ठा शिर्ध्वं क्तः शतयोः ॥ ८८ ॥ उत्सौ हुहे न कुम्री स्व
धाम्पितन्यः ॥ ८९ ॥ मुखवक्त्रं सत ॥ मुखवक्त्रं सद स्याज्ञोरः ॥ ९० ॥ इत्ल
तेन जिह्वा पवित्र मस्मिन्नासन्नरस्वोती ॥ वप्पन्त पायु २२६

न्द्वसुनासंस्याध्वान्वयतिदर्शातन्वपुः रसम्यस्त्रुताने
रोहितञ्चगनृह्वीरस्तसरन्नवेमेऽथपयसासुक्रमूप
यसासुक्रमस्यतन्नुनित्रथंसुरयाम्रूचाऽऽजनयन्नारेतः
म्रपामेतिञ्चुम्यतिन्वाधमानाऽऽर्वष्य्रन्नातथंसम्ब्रु
न्नदातात॥८४॥ इन्द्रःसुत्रामा॥ इन्द्रःसुत्रामाहृदयेनस
त्यम्पुरोडाशेनसवितानजान॥ यकृत्क्लोमानंवरुणो
भिषज्यन्मतस्नेवायव्यैर्नमिनातिपित्तंमरुतःपात्वो

२२५ यज्ञथं सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपम्वरुणो भिषज्य
न्॥ ७५॥ तदस्य॥ तदस्य रूपममृतथं शचीभिस्तिस्रो द
धुर्देवताः संरराणाः॥ लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोक्म
भिस्त्वगस्य माथंसमभवन्न लाजाः॥ ७६॥ तदश्विना
तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो
अन्तरम्॥ अस्थि मज्जानम्मासरैः कारोतरेण दधतो ग
वान्त्वचि॥ ७७॥ सरस्वती मनसा॥ सरस्वती मनसा पेशलं २२५

न रूपे व्यपिबत्सुतासुतौ प्रजापतिः । ऋतेन सत्यमि
न्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयो
मृतं मधु ॥ ७८ ॥ दृष्ट्वा परिस्रुतः । दृष्ट्वा परिस्रुतो रसं
शुक्रेण शुक्रं व्यपिबत्पयः सोमं प्रजापतिः । ऋतेन
सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमि
दं पयोऽमृतं मधु ॥ ७९ ॥ सीसेन तन्त्रं ॥ सीसेन तन्त्रं मन
सा मनीषिण ऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति । अश्विना

२२५ हारितियोनिम्भविश्वादिन्द्रियम्॥ गर्ब्भोजरायुणावृत

उत्सम्भ अहातिजन्मनो॥ ऋतेनसत्यमिन्द्रियम्वि

पानंशुक्रमन्धस इन्द्रस्योन्द्रियमिदम्पयोमृत

म्मधु॥ ७६॥ द्रुष्पानृपे॥ द्रष्पानृपेव्याकरोत्समानृतेप्र

जापतिः॥ ब्रह्मक्षत्रम्पातिन्द्रियायावेश्मस्त्येप्रजाप

तिः॥ ऋतेनसत्यमिन्द्रियम्विपानंशुक्रमन्धस

इन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु॥ ७७॥ वेदेनृपे॥ वेदे २२५

यमिदम्पयोमृतम्मधु ७३ सोममद्भ्यः सोममद्भ्यो
व्यपिबच्छन्दसा हंसः शुचिषत् ऋतेन सत्यमिन्द्रिय
म्विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृत
म्मधु ७४ अन्नात्परिस्रुतः अन्नात्परिस्रुतो रसम्ब्र
ह्मणा व्यपिबत्क्षत्रम्पयः सोमम्प्रजापतिः ऋतेन
सत्यमिन्द्रियम्विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रिय
मिदम्पयोमृतम्मधु ७५ रेतोमूत्रम् रेतोमूत्रम्विज

२२३ ह पितक्क्रा विशे ऽ ऋतवे ७० ॥ अपां फेने न ॥ अपा फे
नेन नमुचेः शिर ऽ इन्द्रो दवर्तयः ॥ विश्वा यदजयस्पृ
धः ७१ ॥ सोमो राजा ॥ सोमो राजामृतं सुत ऋजीषेण
जहान्मृत्युम् ॥ ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्र
मन्धस ऽ इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोमृतं मधु ७२ ॥ अद्भ्यः
क्षीरम् ॥ अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत्क्रुङ्ङाङ्गिरसो धिया ॥ ऋ
तेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस ऽ इन्द्रस्येन्द्रि २२२

निर्थं नयथं सुकृतस्य लोकं ॥ ६७ ॥ इदम्पितृभ्यः ॥ इदं पितृ
भ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः ये पार्थि
वे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विक्षु ॥ ६८ ॥ अ
धायथा ॥ अधायथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्न
ऋतमाशुषाणाः ॥ शुचीदयन्दीधितिमुक्थशासः क्षा
माभिन्दन्तो अरुणीरपव्रन् ॥ ६९ ॥ उशन्तस्त्वा ॥ उशन्त
स्त्वा निधीमह्युशन्तः समिधीमहि ॥ उशन्नुशत आव

२२२ यन्देवत्वापनयायुजम्॥६४॥ यो ऽग्निः॥ यो ऽअ
ग्निः कव्यवाहनः पितॄन्यक्षदृतावृधः॥ प्रेदु हव्या
नि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य ऽआ॥६५॥ त्वमग्ने॥ त्वम
ग्न ऽईडितः कव्यवाहनावाड्ढव्यानि सुरभीणि कृत्वी॥
प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते ऽअक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता ह
वींषि॥६६॥ ये च॥ ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विद्म
याँ२॥ उ च न प्रविद्म॥ त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधा २२२

मपतयोरय्याणाम ६१ ॥ आच्या जानु ॥ आच्या जानु दक्षि
णतो निषद्येमं यज्ञमभिगृणीत विश्वे ॥ मा हिंसिष्ट
पितरः केन चिन्नो यद्व ऽ आगः पुरुषता कराम ६२ ॥ आ
सीनासो ऽ अरुणीनाम ॥ आसीनासो ऽ अरुणीनामु
पस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्त्याय ॥ पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः
प्रयच्छत त ऽ इहोर्जं दधात ६३ यमग्ने ॥ यमग्ने
कव्यवाहन त्वं चिन्मन्यसे रयिं ॥ तन्नो गीर्भिः श्रवा

२२। ताः पितरः अग्निष्वात्ताः पितरऽ एह गच्छत सदः सदः सद
तसुप्रणीतयः अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिं
सर्ववीरन्दधातन ॥५९॥ येऽ अग्निष्वात्ता येऽ अनग्नि
ष्वात्ता मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते तेभ्यः स्वराड् असुनीति
मेतां यथावशन्तन्वङ्कल्पयाति ॥६०॥ येऽ अग्निष्वात्ताः
येऽ अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे नाराशंसे सोम
पीथं यऽ आशुः ते नो विप्रासः सुहवा भवन्तु वयं स्याम २२।

घिस्तोः ॥ वर्हिषदोयेस्वधयासुतस्यभजन्तपित्व
स्तऽइहागमिष्ठाः ॥ ५६ ॥ उपहूताःपितरः ॥ उपहूताः
पितरःसोम्यासोबर्हिष्येषुनिधिषुप्रियेषु ॥ तऽआ
गमन्तुतऽइहश्रुवन्त्वधिब्रुवन्तुतेवन्त्वस्मान् ॥
५७ ॥ आयन्तु ॥ आयन्तुनःपितरःसोम्यासोग्निष्वा
त्ताःपथिभिर्देवयानैः ॥ अस्मिन्यज्ञेस्वधयाम
दन्तोधिब्रुवन्तुतेवन्त्वस्मान् ॥ ५८ ॥ अग्निष्वात्ता

२२ दानः ॥ ५३ ॥ त्वᳪँसोम ॥ त्वᳪँसोमपितृभिः सम्विदा
नोनुद्यावापृथिवी ऽ आततन्थ ॥ तस्मैत ऽ इन्दोहवि
षाविधेमवयᳪँस्यामपतयोरयीणाम् ॥ ५४ ॥ बर्हि
षदः पितरः ॥ बर्हिषदः पितर ऽ ऊत्यर्वागिमावो
हव्याचकृमाजुषध्वम् ॥ त ऽ आगतावसाशन्तमेना
थानः शंय्योररपोदधात ॥ ५५ ॥ आहम् ॥ आहम्पितॄन्
सुविदत्राँ२ ॥ ऽ अवित्सिनपातञ्चविक्रमणञ्च २२

वै पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः । तेभिर्य
मः संरराणो हवींष्युशन्नुशद्भिः प्रतिकाममत्तु
॥ त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा त्वं र
जिष्ठमनु नेषि पन्थाम् । तव प्रणीती पितरो न इन्दो
देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥ त्वया हि नः
पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः । व
न्वन्नवातः परिधीँरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भ
२॥

२१९ निपश्युसनि लोकुसन्यमयुसनि ॥ अग्निः प्रजाम्ब
हुलाम्मेकरोत्वन्नोपयो रेतो । अस्मासुधत्त ४८ उदी
रताम् ॥ उदीरतामवर उत्पराम । उन्मध्यमाः पितरः सोम्या
सः ॥ असुंय्य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोवन्तु पितरो ह
वेषु ४९ ॥ अङ्गिरसो नः ॥ अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा
। अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ॥ तेषान्वयं सुमतौ य
ज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ५० ये नः ॥ ये नः पू २१९

ल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥४५॥ ये समानाः
ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः तेषाꣳ श्री
र्मयि कल्पतामस्मिँल्लोके शतꣳ समाः ॥४६॥ द्वे सृती
द्वे सृती ऽअशृणवं पितॄणामहन्देवानामुत मर्त्या
नाम् ॥ ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं
मातरं च ॥४७॥ इदꣳ हविः इदꣳ हविः प्रजननं मे ऽअ
स्तु दशवीरꣳ सर्वगणꣳ स्वस्तये आत्मसनि प्रजास

२१८ सा॥ब्रह्मस्रुतेनपुनातुमा॥७१॥पवमानःसः॥पवमानःसोऽ
द्यनःपवित्रेणविचर्षणिः॥यःपोतासपुनातुमा ७२उ
भाभ्यान्देवसवितः॥उभाभ्यान्देवसवितः॥पवित्रेणसवे
नच॥मान्पुनीहिविश्वतः॥७३॥वैश्वदेवीपुनती॥वैश्व
देवीपुनतीदेव्यागात्यस्यामिमाबह्व्यस्तन्वोवीतपृष्ठाः॥
तयामदन्तःसधमादेषुवयंस्यामपतयोरयीणाम्॥७४॥
येसमानाः॥येसमानाःसमनसःपितरोयमराज्ये॥तेषा २१८

महाः ॥ पवित्रेण शतायुषा विश्वमायुर्व्यश्नवै ॥ ३१ ॥ अ
ग्न आयूंषि ॥ अग्न आयूंषि पवस आ सुवो
र्जमिषं च नः आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥ ३२ ॥ पुनन्तु मा
पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः पुनन्तु विश्वा
भूतानि जातवेदः पुनीहि मा ॥ ३३ ॥ पवित्रेण पुनीहि मा
पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् ॥ अग्ने क्रत्वा
क्रतूँ ॥ ॥ रनु ॥ ३४ ॥ यत्ते यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्त

२१७ मनसाशिवेनसोमध्वंराजानमिहभक्षयामि ३५ पि
तृभ्यःस्वधायिभ्यः।पितृभ्यःस्वधायिभ्यःस्वधानमःपिता
महेभ्यःस्वधायिभ्यःस्वधानमःप्रपितामहेभ्यःस्वधायि
भ्यःस्वधानमः॥अक्षन्पितरोमीमदन्तपितरोतीतृपन्त
पितरः।पितरःशुन्धध्वम् ३६ पुनन्तुमा।पुनन्तुमापितरः
सोम्यासःपुनन्तुमापितामहाःपुनन्तुप्रपितामहाः॥
पवित्रेणशतायुषापुनन्तुमापितामहाःपुनन्तुप्रपिता २१७

सुमदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ॥३२॥ यस्ते ॥ यस्ते रसः स
म्भृत। ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ॥ तेन जिन्व
यज्ञमानं मदेन सरस्वतीमश्विनाविन्द्रमग्निम् ॥३३॥
यमश्विना ॥ यमश्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्यसुनो रा
दिन्द्रियाय ॥ इमं तं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुं सोमं
राजानमिह भक्षयामि ॥३४॥ यदत्र ॥ यदत्र रिप्तं रसि
नः सुतस्य यदिन्द्रो। अपिबच्छचीभिः ॥ अहं तदस्य

२।६ लीसख्याजानसमिष्यजुबासथंस्याम्॥२९॥व्रते
नदीक्षामाप्नोतिदीक्षयाप्नोतिदक्षिणाम्॥दक्षिणा
श्रद्धामाप्नोतिश्रद्धयासत्यमाप्यते॥३०॥एतावद्रूप
म्॥एतावद्रूपंयज्ञस्यपद्देवैर्ब्रह्मणाकृतम्॥तदेत
त्सर्वमाप्नोतियज्ञेसौत्रामणीसुते॥३१॥सुरावन्तंब
र्हिषदम्॥सुरावन्तंबर्हिषदंसुवीरंयज्ञंहि
न्वन्तिमहिषानमोभिः॥दधानाःसोमंदिविदेवता २।६

न्द्रम्माध्यन्दिनम्म॥वैश्वदेवंसरस्वत्याद्वितीयमाप्त
ंसवनम्॥२६॥वायव्यैर्वायव्यानि॥वायव्यैर्वायव्यमाप्नो
तिसतेनहैएकलश्रम॥कुम्भीश्यामन्तूलोमसुतेस्याल्लो
भिस्थालानाप्नोति॥२७॥यजुर्भिराप्यन्ते॥यजुर्भिराप्यन्ते
ग्रहाग्रहैस्तोमास्तुविष्टुताः॥छन्दोभिरुक्थाशस्त्रा
ण्येसाम्नावभृथःप्राप्यते॥२८॥इडानिर्भेदाव॥इ
डानिर्भेदानाप्नोतिसक्तनाकेनाद्विषः॥शम्युनाप

२१५ पयसो रूपँय्यद्यवा दध्नो रूपङ्कर्कन्धूनि सोमस्य रूपम्वा
जिनꣳ सौम्यस्य रूपमामिक्षा॥२३॥ आश्रावय॥ आश्रा
वयेति स्तोत्रयाः प्रत्याश्रावो ऽअनुरूपः॥ यजेति धाय्या
रूपम्प्रगाथा येयजामहाः॥२४॥ अर्धऽऋचैरुक्थानाम्
अर्धऽऋचैरुक्थानाꣳ रूपम्पदैराप्नोति निविदः॥ प्रण
वैः शस्त्राणाꣳ रूपम्पयसा सोमऽआप्यते॥२५॥ अश्वि
भ्याम्प्रातःसवनम्॥ अश्विभ्यामित्यश्विभ्याम्प्रातःसवनमिन्द्रेणै २१५

राप्तोर्य्यज्ञस्य॥ प्रयाजेभिरनुयाजान्वषट्कारेभिराहुतीः
॥१९॥ पशुभिः पशून्॥ पशुभिः पशूनाप्नोति पुरोडाशैर्ह
वीᳪष्याछन्दोभिः सामिधेनीर्य्याज्याभिर्वषट्कारान्॥२०॥
धानाः करम्भः॥ धानाः करम्भः सक्तवः परीवापः पयो दधि
सोमस्य रूपᳪ हविष आमिक्षा वाजिनम्मधु॥२१॥ धानाः
करम्भः॥ धानानाᳪ रूपङ्कुवलम्परीवापस्य गोधूमाः॥ सक्तू
नाᳪ रूपम्बदरमुपवाकाः करम्भस्य॥ स्य॥ पयसो रूपम्॥

२१४ आसन्दीरूपंराजासन्द्यैवेद्यैकुम्भीसुराधानी॥अ
न्तरऽउत्तरवेद्याॅरूपङ्कारोतरोभिषक्॥१६॥ वेद्यावेदिः
वेद्यावेदिःसमाप्यतेबर्हिषाबर्हिरिन्द्रियम्॥यूपे
नयूपऽआप्यतेप्रणीतोऽअग्निरग्निना॥१७॥ ह
विर्द्धोनय्यत॥ हविर्द्धानंयदश्विनाग्नीध्रंयत्सर
स्वतीऽइन्द्रायैन्द्रंसदस्कृतम्पत्नीशालङ्गार्हपत्यः॥
१८ प्रैषेभिःप्रैषान्॥प्रैषेभिःप्रैषानाप्नोत्याप्रीभि २१४

व्रतः॥२दीक्षायैरूपम्॥दीक्षायैरूपंशष्पाणिप्रा
यणीयस्यतोक्मानि॥क्रयस्यरूपंसोमस्यलाजाः
सोमांशवोमधु॥१३॥आतिथ्यरूपम्मासरम्॥आति
थ्यरूपम्मासरम्महावीरस्यनग्नहुः॥रूपमुपसदा
मेतत्तिस्रोरात्रीःसुरासुता॥१४सोमस्यरूपम्॥सोमस्य
रूपङ्क्रीतस्यपरिस्रुत्परिषिच्यते॥अश्विभ्यान्दुग्ध
म्भेषजमिन्द्रायैन्द्रंसरस्वत्या॥१५॥आसन्दीरूपम्॥

२१२ धेहि॥ र्णं॥ या व्याघ्रम॥ या व्याघ्रं विषूचिकोभौ वृकं च

रक्षति श्येनम्पतत्रिणꣳ सिꣳहꣳ सेमम्पात्वꣳहसः

१०॥ यदापिपेषम॥ यदापिपेषमातरम्पुत्रः प्रमुदितोध

यन्न॥ एतत्तदग्ने अनृणोभवाम्यहतौपितरौमया॥

सम्पृचस्थ सम्माभद्रेणपृङ्क्त विपृचस्थ विमापाप्मना

पृङ्क्त॥ ११॥ देवायज्ञम॥ देवायज्ञमतन्वतभेषजम्भिष

जाश्विनावाचासरस्वतीभिषगिन्द्रायेन्द्रियाणिद २१२

म्ना सᳫं सृज्जायाम्यमृते सोमन सुरा त्वमसि शुष्मिणी
सोमऽएष मा मा हिᳫंसीः स्वां योनिमाविशन्ती ७ उप
यामगृहीतोसि उपयामगृहीतोस्याश्विनं तेजः सार
स्वतम्वीर्य्यमैन्द्रम्बलम् एष ते योनिर्म्मोदाय त्वानंदा
य त्वा महसे त्वा ८ तेजोसि तेजोसि तेजो मयि धेहि वीर्य्य
मसि वीर्य्यम्मयि धेहि बलमसि बलम्मयि धेह्योजोस्योजो
मयि धेहि मन्युरसि मन्युम्मयि धेहि सहोसि सहो मयि

२१२ यासोमः सुतःऽआसुतोमदाय ॥ सुक्रे ए देवदेवताःऽपि
पृगिधुरसेनान्तैय्यजमानायधेहि ॥ पा ॥ कुविदङ्ग कुवि
दङ्गयवमन्तोयवञ्चिद्यथादान्त्यनुपूर्वं वियूय ॥ इहे
हैषाङ्कृणुहि नो जनानियेमहि बोनमःऽउक्तिंयज
न्ति ॥ उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यान्त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय
त्वासुत्राम्णेऽएषते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बला
य त्वा ॥ दी ॥ नानाहि ॥ नानाहिवान्देव हितं धं सदेस्कृत ॥ २१२

षिंचतासुतꣳसोमोयऽउत्तमꣳहविः॥ दधन्वायोन
र्य्योऽअप्स्वन्तरासुषावसोममद्रिभिः॥२॥ वायोःपूतःवा
योःपूतःपवित्रेणप्रत्यङ्क्सोमोऽअतिद्रुतः॥ इन्द्रस्ययु
ज्यःसखा॥ वायोःपूतःपवित्रेणप्रत्यङ्क्सोमोऽअति
द्रुतः॥ इन्द्रस्ययुज्यःसखा॥३॥ पुनातिते॥ पुनातितेपरिस्रु
तꣳसोमꣳसूर्य्यस्यदुहिता॥ वारेणशश्वतातना॥४॥
ब्रह्मक्षत्रम्॥ ब्रह्मक्षत्रम्पवतेतेजऽइन्द्रियꣳसुर

२११ देवो बृहस्पतिः ॥ सचेतसो विश्वेदेवा यज्ञम्प्रावन्तु नः
शुभे ॥ ७६ ॥ त्वँय्यविष्ठ ॥ त्वँय्यविष्ठ दाशुषो नॄः पाहि शृ
णुधी गिरः ॥ रक्षा तोकमुत त्मना ॥ ७७ ॥ स्वाद्वीन्त्वा ॥ इति
वाजसनेयसंहितायामष्टादशोध्यायः ॥ १८ ॥ स्वाद्वीन्त्वा
दु स्वादुना तीव्रान्तीव्रेणामृताममृतेन ॥ मधुमतीम्मधु
मता सृजामि सं सोमेन ॥ सोमोस्यश्विभ्याम्पच्यस्व
सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व ॥ १ ॥ परीतः ॥ परीतो २॥

ॐ षधीराविवेशा वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो
दिवा स रिषस्पातु नक्तं म् ॥७३॥ अश्यामतं अश्याम
तङ्काममग्ने तवोती अश्याम रयिं रयिवः सुवीरम्
अश्याम वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमजराजरं
न्ते ॥७४॥ वयन्तो वयन्तो अधरारिमा हि काममुत्तानहस्तान
स मसोपसद्य ॥ यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्रेधता मन्मना वि
प्रो अग्ने ॥७५॥ धामच्छदग्निः धामच्छदग्निरिन्द्रो ब्रह्मा

२१० ॥ द्वि॒र्ष्य॑ ॥ ब्वि॒नः॥ ब्विनः॑ऽइन्दु॒म्मघोजहि॒नी॒ चापच्छु पत न्यातः॥ यो

ऽअस्मा॑ २१ऽ अ॒भि॒दास॒त्यधरङ्गमयातमः॥ ७०॥ मृगोनभी

मः॥ मृगोन॒भी॒मः कु॒च॒रो गि॒रि॒ष्ठाः परावत॒ऽ आजगन्था

परस्याः॥ सृकं॒ स॒र्ठं शा॒यपविमिन्द्र॒ तिग्मंपाव्व्विशत्रूंता

ह्रि॒ वि॒मृधो॑ नुदस्व॥ ७१॥ वैश्वा॒नरो॑ नः॥ वैश्वानरो नऽउत

यऽ आप्रया॒तुपरा॒वतः॥ अ॒ग्निर्न्नः सुष्टुती॒रुप॥ ७२॥ पृष्टो

दि॒वि॥ पृष्टो॒ दि॒वि पृष्टोऽअ॒ग्निः पृथि॒व्यां पृ॒ष्टो विश्वाऽ २१

रस्मि नामेंद्र्दीऋचो नामा । ऋचो नामास्मि यजूंषि ना
मास्मि सामानि नामास्मि । ये ऽ अग्नयः पञ्चजन्या ऽ अ
स्यां पृथिव्यामधि । तेषामसि त्वमुत्तमः । प्र नो जीवातवे सु
व । ईड्यं वार्त्रहत्याय शवसे । वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषा
ह्याय च । इन्द्र त्वा वर्त्तयामसि । इदं ण सहदानुम्पुरुहूत सह
दानुम्पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सम्पिणक् कुणारुम
अभि वृत्रं वर्धमानम्पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्थ

२५९ वैमेय्य्रङ्गान्वौनयस्वहदेवेभ्युगन्तेवो॥ई३॥यदन्तम्॥यद
त्य्यत्सरादानैय्यत्तस्वृत्तैय्यास्वदद्धिण्णः॥तदग्निन
वैश्वकर्म्मणः स्वहदेवेभ्यु नोदधत्॥ई४॥यत्रधाराः॥यत्र
धाराऽस्वनेपेतामधोघृतस्य च याः॥तदग्निवैश्वक
र्म्मणः स्वहदेवेभ्यु नोदधत्॥ई५॥अग्निरस्मि॥अग्नि
रस्मि जन्मना जातवेदा घृतम्मे चक्षुरमृतम्मः आ
सन्न्॥अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानो जस्त्रो घर्म्मो हवि २५९

मे व्योमन्देवाः सधस्थ्या विदद्रूपमस्य । यदागच्छात्पथिभि
र्द्देवयानैरिष्टापूर्त्ते कृणवाथाविरस्मै ॥ ६ ॥ उद्बुध्यस्व ॥ उद्बु
ध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्त्ते सꣳसृजेथामयञ्च ॥ अ
स्मिन्त्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वेदेवा यजमानश्च सी
दत ॥ ७ ॥ येन वहसि ॥ येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेद
सम् ॥ तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्द्देवेषु गन्तवे ॥ ८ ॥ प्रस्तरेण प
रिधिना ॥ प्रस्तरेण परिधिना स्रुचा वेद्या च बर्हिषा ॥ ऋ

२०८ ऽअग्निर्नाऽइष्टोऽअग्निराहुतः पिपर्त्तु नऽइष्टं हविः
स्वगेदन्देवेभ्यो नमः ॥५७॥ यदाकूतात् ॥ यदाकूतात्सम
सुस्रोद्धृदो वा मनसो वा सम्भृतं चक्षुषो वा ॥ तदनुप्रेत सु
कृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः
॥५८॥ एतं सधस्था ॥ एतं सधस्थ परि ते ददामि यमाव
हाच्छेवधिं जातवेदाः ॥ अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वोऽअ
त्र तं स्म जानीत परमे व्योमन् ॥५९॥ एतं जानाथ पर २०८

धत्तवृहस्पते॥४७॥ रुचन्नः॥ रुचन्नोधेहिब्राह्मणेषुरुचं
राजसुनस्कृधि॥ रुचंविश्येषुशूद्रेषुमयिधेहि
रुचारुचम्॥४८॥ तत्वा॥ तत्वायामिब्रह्मणावन्दमान
स्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः॥ अहेडमानोवरुणेह
वोध्युरुशंसमानआयुःप्रमोषीः॥४९॥ स्वर्णघर्मः॥
स्वर्णघर्मःस्वाहास्वर्णार्कःस्वाहास्वर्णशुक्रःस्वाहा
स्वर्णज्योतिःस्वाहास्वर्णसूर्यःस्वाहा॥५०॥ अग्निंयुन

२०६ द्रोसि समुद्रोसि नभस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्म्मयोभूरभि
मावाहिस्वाहा मारुतोसि मरुतांगणः शम्भूर्म्मयोभूर
भिमावाहिस्वाहावस्युरसिदुवस्वाञ्छम्भूर्म्मयोभूरभि
मावाहिस्वाहा ४५ ॥ यास्ते ॥ यास्तेऽअग्नेसूर्य्येरुचो
दिवमातन्वन्तिरश्मिभिः ॥ ताभिर्न्नोऽअद्यसर्वाभीरु
चेजनायनस्कृधि ४६ ॥ यावः ॥ यावोदेवाःसूर्य्येरुचोगो
ष्वश्वेषुयारुचः ॥ इन्द्राग्नीताभिःसर्वाभीरुचन्नो २०६

द्रोगन्धर्वस्तस्यदक्षिणाऽअप्सरसस्तावानाम॥सनइदं
ब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावाट्ताभ्यःस्वाहा॥४२॥प्र
जापतिर्विश्वकर्म्मा॥प्रजापतिर्विश्वकर्म्मामनोगन्ध
र्वस्तस्यऋक्सामान्यप्सरसऽएष्टयोनाम॥सनइदं
ब्रह्मक्षत्रंपातुतस्मैस्वाहावाट्ताभ्यःस्वाहा॥४३॥सनः
सनोभुवनस्यपतेप्रजापतेयस्यतऽउपरिगृहायस्यवेह
अस्मैब्रह्मणेस्मैक्षत्रायमहिशर्म्मयच्छस्वाहा॥४४॥समु

२.५ ब्रह्मक्षत्त्रम्पातु तस्मै स्वाहा वाड्ढाभ्यः स्वाहा ॥ ३९ ॥ सुषुम्णः
सूर्य्यरश्मिः ॥ सुषुम्णः सूर्य्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्व
स्तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेकुरयो नाम ॥ स न इदं ब्रह्म क्ष
त्त्रम्पातु तस्मै स्वाहा वाट्ताभ्यः स्वाहा ॥ ४० ॥ इषिरो विश्व
व्यचा ॥ इषिरो विश्वव्यचा वातो गन्धर्वस्तस्यापो ऽप्सर
स ऊर्जो नाम ॥ स न इदं ब्रह्मक्षत्त्रम्पातु तस्मै स्वाहा
वाट्ताभ्यः स्वाहा ॥ ४१ ॥ भुज्युः सुपर्णः ॥ भुज्युः सुपर्णो य २.५

सवेश्विनोर्ब्बाहुभ्याम्पूष्णोहस्ताभ्याम् सरस्वत्यैवा
चोयन्तुर्य्यन्त्रेणाग्नेः साम्म्राज्येनाभिषिंच्चामि ॥३७॥
ऋताषाडृतधामा॥ ऋताषाडृतधामाग्निर्गन्धर्व
स्तस्यौषधयोप्सरसोमुदोनाम॥ सनऽइदम्ब्रह्मक्षत्र
म्पातुतस्मैस्वाहावाट्ताभ्यः स्वाहा॥३८॥ संहितोवि
श्वसामा॥ संहितोविश्वसामासूर्य्योगन्धर्व्वस्त
स्यमरीचयोप्सरसऽआयुवोनाम॥ सनऽइदम्ब्र

२४ वाजःपुरस्तादुतमध्यतोनोवाजोदेवान्हविषावर्द्ध
यातिवाजोहिमासर्व्ववीरञ्चकारसर्व्वाऽआशावा
जपतिर्भवेयम्॥३४॥सम्मासृजामिपयसापृ
थिव्याःसम्मासृजाम्यद्भिरोषधीभिः॥सोहंवाज
ᳫंसनेयमग्ने॥३५॥पयःपृथिव्याम्पयःपृथिव्या
म्पयऽओषधीषुपयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः॥पयस्व
तीःप्रदिशःसन्तुमह्यम्॥३६॥देवस्यत्वासवितुःप्र २४

स्तो विश्वे ऽउत विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः ॥ विश्वे
नो देवा ऽअवसागमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो ऽअ
स्मे ॥ ३१ ॥ वाजो नः ॥ वाजो नः सप्तप्रदिशश्चतस्रो वापरा
वतः ॥ वाजो नो विश्वैर्द्देवैर्द्धनसाताविहावतु ॥ ३२ ॥ वा
जो नः ॥ वाजो नो ऽअद्य प्रसुवाति दानं वाजो देवाँ २॥
ऋतुभिः कल्पयाति ॥ वाजो हि मा सर्ववीरञ्जजान वि
श्वा ऽआशा वाजपतिर्ज्जयेयम् ॥ ३३ ॥ वाजः पुरस्तात ॥

२०३ ल्प्यतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतां स्वर्यज्ञेन कल्प
तां पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां ॥ स्तोम
श्च यजुश्च ऽऋक् च साम च बृहच्च रथन्तरं च ॥ स्वर्देवाऽअ
गन्मामृताऽअभूम प्रजापतेः प्रजाऽअभूम वेट् स्वाहा
२९ ॥ वाजस्य नु ॥ वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं ना
म वचसा करामहे ॥ यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्
यां नो देवः सविता धर्म्म साविषत् ॥ ३० ॥ विश्वेऽअद्य म २०३

ये स्वाहा विनंशिनऽआन्त्यायनाय स्वाहा भौव
नाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापत
ये स्वाहा इयन्ते राण्मित्राय यन्तासि यमनऽऊर्जे त्वा वृष्ट्यै
त्वा प्रजानान्त्वाधिपत्याय ॥ २८ ॥ आयुर्य्यज्ञेन ॥ आयुर्य्यज्ञेन
कल्पताम्प्राणो यज्ञेन कल्पताञ्चक्षुर्य्यज्ञेन कल्पता
ँ श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पताम्मनो य
ज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पताम्ब्रह्मा यज्ञेन क

२०२ द्वमे दित्यौही चमेप ञ्चाविश्च मे पञ्चावी चमे त्रिवत्सश्च
मे त्रिवत्सा चमे तुर्य्यवाड्व मे तुर्य्यौही चमे यज्ञेन कल्प
न्ताम् ॥२६॥ पष्ठवाड्व ॥ पष्ठवाड्व मेप ष्ठौही चम उक्षा चमे
वशा चम ऋषभश्च मे वेहच्चमे नड्वांश्च मे धेनुश्च मे यज्ञे
न कल्पन्ताम् ॥२७॥ वाजाय स्वाहा ॥ वाजाय स्वाहा प्रस
वाय स्वाहा पिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा वसवे स्वाहा ह
र्पतये स्वाहा ह्ने मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनंशिना २०२

मेष्टौ चमेष्टौ चमेद्वादश चमेद्वादश चमेषोडश चमेषो
डश चमेविंशतिश्चमेविंशतिश्चमे चतुर्विंशतिश्च
मे चतुर्विंशतिश्चमेष्टाविंशतिश्चमेष्टाविंशतिश्च
मेद्वात्रिंशच्चमेद्वात्रिंशच्चमेषट्त्रिंशच्चमेषट्त्रिंशच्च
मे चत्वारिंशच्चमे चत्वारिंशच्चमे चतुश्चत्वारिंशच्च
चमे चतुश्चत्वारिंशच्चमेष्टाचत्वारिंशच्चमे यज्ञेन क
ल्पन्ताम्॥२५॥ त्र्यविश्च॥ त्र्यावि श्चमे त्र्युवा चमे दित्यवा

२०१ मेपञ्चदशचमेसप्तदशचमेसप्तदशचमेनवदश
चमेनवदशचमएकविंशतिश्चमऽएकविंशति
श्चमेत्रयोविंशतिश्चमेत्रयोविंशतिश्चमेपञ्चवि
ंशतिश्चमेपञ्चविंशतिश्चमेसप्तविंशतिश्च
मेसप्तविंशतिश्चमेनवविंशश्चमेनवविंश शति
तिश्चमऽएकत्रिंशश्चमऽएकत्रिंशश्चमेत्रयस्त्रिं
ंशश्चमेयज्ञेनकल्पन्ताम् २४ चतस्रश्च चतस्रश्च २०१

मे पृथिवी च मेदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्च मेङ्गुलयः श
क्करयो दिशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२२॥ व्रतञ्च ॥ व्रतञ्च
मऽऋतवश्च मे तपश्च मे सम्वत्सरश्च मेहोरात्रेऽऊर्वष्ठीवे
बृहद्रथन्तरे च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२३॥ एका च
एका च मे त्तिस्रश्च मे त्तिस्रश्च मे पञ्च च मे पञ्च च मे
सप्त च मे सप्त च मे नव च मे नव च मऽएकादश च मऽ
एकादश च मे त्रयोदश च मे त्रयोदश च मे पञ्चदश च १०१

२॥ श्च मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पात्नीवतश्च मे
हारियोजनश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् २० स्रुचश्च मे स्रु
वश्च मे चमसाश्च मे वायव्यानि च मे द्रोणकलशश्च
मे ग्रावाणश्च मेऽधिषवणे च मे पूतभृच्च मऽ आधव
नीयश्च मे वेदिश्च मे बर्हिश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकार
श्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ २१ ॥ अग्निश्च ॥ अग्निश्च
मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च·

नेकल्पन्ताम्॥८॥ अꣳशुश्च॥ अꣳशुश्चमेरश्मि
श्चमेदाभ्यश्चमेधिपतिश्चमऽउपाꣳशुश्चमेन्तर्य्या
मश्चमऽऐन्द्रवायवश्चमेमैत्रावरुणश्चमऽआश्विन
श्चमेप्रतिप्रस्थानश्चमेशुक्रश्चमेमन्थीचमेयज्ञेन
कल्पन्ताम्॥९॥ आग्रयणश्च॥ आग्रयणश्चमेवै
श्वदेवश्चमेध्रुवश्चमेवैश्वानरश्चमऽऐन्द्राग्नश्च
मेमहावैश्वदेवश्चमेमरुत्वतीयाश्चमेनिष्केवल्य

१८।१८। स्पतिश्चमऽइन्द्रश्चमेयज्ञेनकल्पन्ताम्॥१६॥ मित्रश्च
मित्रश्चमेऽइन्द्रश्चमेवरुणश्चमऽइन्द्रश्चमेधाता
चमऽइन्द्रश्चमेत्वष्टाचमऽइन्द्रश्चमेमरुतश्चमऽइ
न्द्रश्चमेविश्वेचमेदेवाऽइन्द्रश्चमेयज्ञेनकल्पन्ताम्
॥१७॥ पृथिवीच पृथिवीचमऽइन्द्रश्चमेन्तरिक्षंचमऽइ
न्द्रश्चमेद्यौश्चमऽइन्द्रश्चमेसमाश्चमऽइन्द्रश्चमे
नक्षत्राणिचमऽइन्द्रश्चमेदिशश्चमऽइन्द्रश्चमेयज्ञे १८।१८

च्याश्चमेकृष्टपच्याश्चमेग्राम्याश्चमेपशवऽआरण्या
श्चमेवित्तञ्चमेवित्तिश्चमेभूतञ्चमेभूतिश्चमेय
ज्ञेनकल्पन्ताम् ॥१४॥ वसुचा ॥ वसुचमेवसतिश्चमेक
र्म्मचमेशक्तिश्चमेर्थश्चमऽएमश्चमऽइत्याचमेगति
श्चमेयज्ञेनकल्पन्ताँ ॥१५॥ अग्निश्च ॥ अग्निश्चमऽ
इन्द्रश्चमेसोमश्चमऽइन्द्रश्चमेसविताचमऽइन्द्रश्च
मेसरस्वतीचमऽइन्द्रश्चमेपूषाचमऽइन्द्रश्चमेबृह

१५८ लाश्च मे मुद्गाश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मे ऽणवश्च मे
श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मसूराश्च मे
यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १२ ॥ अश्मा च ॥ अश्मा च मे मृत्ति
रश्च का च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे सिकताश्च मे वनस्पतय
श्च मे हिरण्यं च मे ऽयश्च मे श्यामं च मे लोहं च मे सीसं
च मे त्रपु च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ १३ ॥ अग्निश्च ॥ अग्नि
श्च म ऽआपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च मे कृष्टप १५८

नेकल्पन्ताम्॥९॥रयिश्चमेरायश्चमेपुष्टञ्च
मेपुष्टिश्चमेविभुचमेप्रभुचमेपूर्णञ्चमेपूर्णतरञ्चमे
कुयवञ्चमेक्षितञ्चमेन्नञ्चमेक्षुच्चमेयज्ञेनकल्पन्ता
म्॥१०॥वित्तञ्चवित्तञ्चमेवेद्यञ्चमेभूतञ्चमेभविष्यच्च
मेसुगञ्चमेसुपथ्यञ्चमऋद्धञ्चमऋद्धिश्चमेक्लृप्त
ञ्चमेक्लृप्तिश्चमेमतिश्चमेसुमतिश्चमेयज्ञेनकल्पन्ता
म्॥११॥व्रीहयश्चव्रीहयश्चमेयवाश्चमेमाषाश्चमेति

१८७ म सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लयश्च मे यज्ञेन क
ल्पन्ताम् ॥ ७ ॥ शं च ॥ शं च मे मयश्च मे प्रियं च मे नुका
मश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भगश्च मे द्रविणं
च मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे
यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥ ८ ॥ ऊर्क् च मे सूनृता च मे पयश्च
मे रसश्च मे घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च मे सपीतिश्च
मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे यज्ञे १८९

श्च मे महश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातञ्च मे
जनिष्यमाणञ्च मे सूक्तञ्च मे सुकृतञ्च मे यज्ञेन क
ल्पन्ताम् ॥ ५ ॥ ऋतञ्च मे मृतञ्च मे यक्ष्मञ्च मे नामय
च्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वञ्च मे नमित्रञ्च मे भयञ्च
मे सुखञ्च मे शयनञ्च मे सूषाश्च मे सुदिनञ्च मे यज्ञेन
कल्पन्ताम् ॥ ६ ॥ यन्ता च ॥ यन्ता च मे धर्त्ता च मे क्षेमश्च
मे धृतिश्च मे विश्वञ्च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रञ्च

१८६ चमेतनूश्चमेशर्मचमेवर्मचमेऽङ्गानिचमेऽस्थीनि
चमेपरूꣳषिचमेशरीराणिचमऽआयुश्चमेजराचमे
यज्ञेनकल्पन्ताम्॥३॥ज्यैष्ठ्यञ्च॥ज्यैष्ठ्यञ्चमऽआधि
पत्यञ्चमेमन्युश्चमेभामश्चमेऽमश्चमेऽम्भश्चमेजेमा
चमेमहिमाचमेवरिमाचमेप्रथिमाचमेवर्षिमाचमेद्रा
घिमाचमेवृद्धञ्चमेवृद्धिश्चमेयज्ञेनकल्पन्ताम्॥४॥
सत्यञ्च॥सत्यञ्चमेश्रद्धाचमेजगच्चमेधनञ्चमेविश्व १८६

अष्टादशोध्यायः ॥ १८ ॥ वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे
प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च
मे श्रवश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञे
न कल्पन्ताम् ॥ १ ॥ प्राणश्च ॥ प्राणश्च मे पानश्च मे व्यान
श्च मे सुश्च मे चित्तं च म आधीतं च मे वाक्च मे मन
श्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञे
न कल्पन्ताम् ॥ २ ॥ ओजश्च ॥ ओजश्च मे सहश्च म आत्मा

१९५ शीमि॥ यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा ऽअभि तत्
स्रवन्ति॥ ९७॥ अभ्यर्षत॥ अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिम
स्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त॥ इमं यज्ञं नयत देवता नो
घृतस्य धारा मधुमत्स्रवन्ति॥ ९८॥ धामन्ते॥ धामन्ते विश्व
म्भुवनमधिश्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि॥ अपा
मनीके समिथे य ऽआभृतस्तमश्याम मधुमन्तन्त ऽऊ
र्म्मिं॥ ९९॥ वाजस्य॥ इति वाजसनेयसंहितायां १९५

पणौ गोषमाणं: ॥ ६४ ॥ सिन्धोरिव प्राध्वने ॥ सिन्धोरिव प्रा
ध्वने शूघनासो वातप्रमियः ॥ पतयन्ति यव्हाः ॥ घृतस्य धा
राः अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्नूर्मिभिः पिन्वमानः
॥ ६५ ॥ अभिप्रवन्त ॥ अभिप्रवन्त समनेव योषाः कल्या
ण्यः स्मयमानासो अग्निम् ॥ घृतस्य धाराः समिधो नसन्त
ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥ ६६ ॥ कन्या इव वहतुम्
कन्या इव वहतुमेतवा उ अञ्ज्यञ्जाना अभि चाक

१९४ तम् ॥ त्रिधा हितम्पणिभिर्गुह्यमानङ्गवि देवासो घृतम
न्वविन्दन् । इन्द्र ऽएकꣳ सूर्य ऽएकञ्जजान वेनादेकꣳ
स्वधया निष्टतक्षुः ॥९२॥ एता ऽअर्षन्ति ॥ एता ऽअर्षन्ति हृ
द्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे । घृतस्य धारा ऽअभि
चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य ऽआसाम् ॥९३॥ सम्यक्स्र
वन्ति ॥ सम्यक्स्रवन्ति सरितो न धेना ऽअन्तर्हृदा मनसा
पूयमानाः । एते ऽअर्षन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा ऽइव क्षि १९४

दुर्भिक्षंभीधुमाँ॥२॥ उदारदुष्पाधर्षंमुनासमभ्यतत्वमानद॥ ४ ८९
तस्यनामगुह्यंयदस्तिजिह्वादेवानामस्मतस्यनाचिः॥
वयन्नाम॥ वयन्नामपद्ब्रह्मणोमाघ॥ तस्यास्मिन्यज्ञेयोरप
मानमोक्षिः॥ उपब्रुह्मणस्म एवच्छस्यमानश्चतुःश्मज्ञो
॥ चमोक्षोर॥ एततत्॥ ए॥ चत्वारिश्मज्ञा॥ चत्वारिश्मृज्ञात्रयो
रा ॥ अस्यपादादेवेशोषेस्तप्तहस्तासो॥ अस्य॥ त्रिधोवद्धोवृष
भोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्यां॥२॥ आविवेश॥ ए॥ त्रिधाहि

१९३ मरुतोनुवर्त्मानोभवन्तु॥ एवमिमंय्यजमानन्दैवीश्च
विशोमानुषीश्चानुवर्त्मानोभवन्तु॥८६॥ इमंस्तनम्
इमंस्तनमूर्ज्जस्वन्तन्धयापाम्प्रपीनमग्नेसरिरस्यम
ध्ये॥ उत्सञ्जुषस्वमधुमन्तमर्वन्त्समुद्रियंसदनमावि
शस्व॥८७॥ घृतम्मिमिक्षे॥ घृतम्मिमिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृ
तेश्रितोघृतम्वस्यधाम॥ अनुष्ष्वधमावहमादयस्वस्वा
हाकृतम्वृषभवक्षिहव्यम्॥८८॥ समुद्रादूर्म्मिःसमुद्रा १९३

र्त्ता च विधारयः ॥ ८२ ऋतजिच्च ॥ ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेन
जिच्च सुषेणश्च ॥ अन्तिमित्रश्च दूरे ऽअमित्रश्च गणः ॥ ८३ ईदृ
क्षास ईदृक्षास ऽएतादृक्षास ऽऊ षु णः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षा
स ऽएतन ॥ मितासश्च सम्मितासो नो ऽअद्य सभरसो मरुतो य
ज्ञे ऽअस्मिन् ॥ ८४ स्वतवाश्च ॥ स्वतवाश्च प्रघासी च सान्त
पनश्च गृहमेधी च क्रीडी च शाकी चोज्जेषी ॥ ८५ इन्द्रन्दैवीः
इन्द्रन्दैवीर्विशो मरुतोनुवर्त्मानो भवन्यथेन्द्रन्दैवीर्विशो

१९२ सप्तते सप्तते। अग्नेसमिधाः सप्तजिह्वाः सप्त। ऋष
यः सप्तधामप्रियाणि सप्तहोत्राः सप्तधात्वायजन्ति
सप्तयोनीरापृणस्वघृतेनस्वाहा॥ ७॥ शुक्रज्योतिश्च॥
शुक्रज्योतिश्चचित्रज्योतिश्चसत्यज्योतिश्चज्योति
ष्मांश्च॥ शुक्रश्च। ऋतपाश्चात्यंहाः॥ ८॥ ईदृङ्च॥ ईदृङ्चा
न्यादृङ्चसदृङ्चप्रतिसदृङ्च॥ मितश्चसम्मितश्चसभराः
॥ ९॥ ऋतश्च॥ ऋतश्चसत्यश्चध्रुवश्चधरुणश्चधर्त्ताचविध १९२

त्वेहु वीधिं षिजुह्वे सममिद्धे ॥ ७५ ॥ प्रेद्धो ऽ अग्ने ॥ प्रेद्धो ऽ अ
ग्ने दीदिहि पुरो नो जस्रया सूर्म्याय विष्ठ ॥ त्वां शश्व
न्त ऽ उप यन्ति वाजाः ॥ ७६ ॥ अग्ने तम ॥ अग्ने तमद्याश्व
न्न स्तोमैः क्रतुन्न भद्रꣳ हृदिस्पृशम् ॥ ऋध्यामा त ऽ ओहैः ॥ स्त
७७ ॥ चित्तिञ्जुहोमि ॥ चित्तिञ्जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा या
ऽ इहागमन्वीतिहोत्रा ऽ ऋतावृधः ॥ पत्ये विश्वस्य भूम
नो जुहोमि विश्वकर्म्मणे विश्वाहादाभ्यꣳ हविः ॥ ७८

।९। सुप्रतीकः ॥ अग्ना जुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वंय्यो
निमासीद साधुया ॥ अस्मिन्त्सधस्थेऽ अध्युत्तरस्मिन्वि
श्वेदेवा यजमानश्च सीदत ॥ ७३ ॥ ताꣳ सवितुः ॥ ताꣳ सवि
तुर्वरेण्यस्य चित्रामाऽहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम् ॥ या
मस्य कण्वोऽ अदुहत्प्रपीनाꣳ सहस्रधारां पयसा म
हीङ्गाम् ॥ ७४ ॥ विधेम ते ॥ विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने वि
धेम स्तोमैरवरे सधस्थे ॥ यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तम्प्र ।९।

मनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकꣳ समीची द्यावाक्षा
मा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निन्धारयन्द्रविणो
दाः ॥७०॥ अग्ने सहस्राक्ष अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धञ्छ
तन्ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः ॥ त्वꣳ साहस्रस्य राय ईशि
षे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा ॥७१॥ सुपर्णोसि सुपर्णोसि
गरुत्मान्पृष्ठे पृथिव्याः सीद भासान्तरिक्षमापृण ज्यो
तिषा दिवमुत्तभान तेजसा दिश उद्दृꣳह ॥७२॥ आजुह्वानः

म॰

१२० अहं ॥ पृथिव्या ऽअहमुदन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षाद्दिव
मारुहम् । दिवो नाकस्य पृष्ठात्स्वर्ज्योतिरगामहम् ॥६७॥
स्वर्यन्तः ॥ स्वर्यन्तो नापेक्षन्त ऽआद्याꣳ रोहन्ति रोदसी
यज्ञं ये विश्वतोधारꣳ सुविद्वाꣳसो वितेनिरे ॥६८॥ अ
ग्ने प्र ॥ अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्देवानामुत
मर्त्यानाम् । इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु य
जमानाः स्वस्ति ॥६९॥ नक्तोषा ॥ नक्तोषासा समनसा ॥ नक्तोषासा स १९०

नश्च॥ उग्ग्रा नश्च निग्ग्रा नम्ब्रह्म देवा ऽअवीवृध
न्॥ अथा सपत्ना निन्द्रा ग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यता
म्॥६४॥ क्रमद्ध्वमग्निना॥ क्रमद्ध्वमग्निनानाकमु
क्ख्यंहस्तेषु बिब्भ्रतः॥ दिवस्पृष्ठंस्वर्ग्गत्वामिश्रा
देवेभिराद्ध्वम्॥६५॥ प्राचीमनु॥ प्राचीमनुप्रदिशम्प्प्रेहिवि
द्वानग्नेरग्नेपुरो ऽअग्निर्ब्भवेह॥ विश्श्वा ऽआशादीद्द्या
नोविभाह्यूर्ज्जन्नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे॥६६॥ पृथिव्या ऽ

१०९ ररस्मा वि चक्रमे रजसस्पा त्यन्तौ ॥ ६ ॥ इन्द्रं विश्वाः
इन्दुं विश्वा । अवी वृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतं
मं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् ॥ १ ॥ देवहू
र्यज्ञः ॥ देवहूर्यज्ञ । आ च वक्षत्सुम्नहूर्यज्ञ । आ च
वक्षत् ॥ यक्षदग्निर्देवो देवाँ २ ॥ आ च वक्षत् ॥ ६ ॥ २ ॥ वा
जस्य मा ॥ वाजस्य मा प्रसवे । उद्ग्राभेणोदग्रभीत् ॥ अ
धा सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणाधराँ २ ॥ अकः ॥ ६ ॥ उग्रा १०९

र्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ २ऽ
अजस्रम् तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्त्सम्पश्यन्विश्वा
भुवनानि गोपाः ॥ ५८ ॥ विमानऽएषः विमानऽएष दि
वो मध्यऽआस्तऽआपप्रिवान्रोदसीऽअन्तरिक्षम् स
विश्वाचीरभिचष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च के
तुम् ॥ ५९ ॥ उक्षा समुद्रः उक्षा समुद्रोऽअरुणः सुपर्णः
पूर्वस्य योनिम्पितुराविवेश मध्ये दिवो निहितः पृश्नि

१०८ मिद्धेऽअग्ग्नावधिमामहानऽउक्थपत्रऽईड्योगृभी
त तःतप्तंघर्म्मंपरिगृह्यायजन्तोर्ज्जायद्यज्ञमयजन्तदेवाः
५५ दैव्यायधर्त्रे॥ दैव्यायधर्त्रेजोष्ट्रेदेवश्रीःश्रीमनाःशतपयाः
पयाः॥ परिगृह्यदेवायज्ञमायन्देवादेवेभ्योऽअध्वर्यन्तो
ऽअस्थुः॥ पदं॥ वीतꣳहविः॥ वीतꣳहविःशमितꣳश
मितायजध्यैतुरीयोयज्ञोयत्रहव्यमेति॥ ततोवाकाऽ
आशिषोनाजुषंताम्॥५७॥ सूर्य्यरश्मिर्हरिकेशः॥ सू १०८

गदा॥ असतत्रा॥ पं॥ यस्य कुर्म्मः॥ यस्य कुर्म्मो गृहे हविस्त
मग्गेन वर्द्धया त्वम्॥ तस्मै देवा॥ अधिब्रवन्नयं चब्रह्म
णस्पति॥ पं॥ उदु त्वा॥ उदु त्वा विश्वे देवा॥ अग्ग्ने भरन्तु
चित्तिभिः स नो भव शिवस्त्वं सुप्रतीको विभावसुः॥ ५३॥
पञ्च दिशः॥ पं॥ पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामति
न्दुर्म्मतिम्बाधमानाः॥ रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती रा
यस्पोषे॥ अधि यज्ञो॥ अस्थात्॥ पं॥ समिद्धे॥ अग्गेनो स

१८ तन्नऽइन्द्रोबृहस्पतिरदितिःशर्म्मयच्छतुविश्वदाह्यस्मा
न्मैपच्छतु॥४८॥मर्म्माणितेमर्म्माणितेवर्म्मणाछादया
मिसोमस्त्वाराजामृतेनानुवस्ताम्॥उरोर्वरीयोवरुण
स्तेकृणोतुजयन्तन्त्वानुदेवामदन्तु॥४९॥उदेन॥उदेन
मुत्तरान्नयाग्नेघृतेनाहुत॥रायस्पोषेणसꣳसृज
प्रजयाचवसुंकृधि॥५०॥इन्द्रेमम्॥इन्द्रेमम्प्रतरान्नय
सजातानामसद्वशी॥समेनम्वर्चसासृजदेवानाम्भा १८

गदाः असता ॥ ५१ ॥ यस्य कुर्म्मः । यस्य कुर्म्मो गृहे हविस्त

मग्ने वर्द्धया त्वम् ॥ तस्मै देवाः अधिब्रुवन्नयं च ब्रह्मणस्प

ए स्पतिः ॥ ५२ ॥ उदु त्वा ॥ उदु त्वा विश्वे देवाः अग्ने भरन्तु

चित्तिभिः स नो भव शिवस्त्वꣳ सुप्रतीको विभावसुः ॥ ५३ ॥

पञ्च दिशः ॥ पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामति

न्दुर्म्मतिम्बाधमानाः रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्तीः रा

यस्पोषे अधि यज्ञो अस्थात् ॥ ५४ ॥ समिद्धे अग्नौ स

१७ तन्नाऽइन्द्रोम्बृहस्पतिरदितिः शर्म्मयछतु विश्श्वाहाश
र्म्मयछतु ॥४८॥ मर्म्माणिते मर्म्माणि ते वर्म्मणाछादया
मि सोमस्त्वाराजामृतेनानुवस्ताम् ॥ उरोर्व्वरीयोवरुण
स्तेकृणोतु जयन्तन्त्वानुदेवामदन्तु ॥४९॥ उदेनम् ॥ उदेन
मुत्तरान्नयाग्नेघृतेनाहुत ॥ रायस्पोषेणसंसृज
प्रजयाचबहुङ्कृधि ॥५०॥ इन्द्रेमम् ॥ इन्द्रेमम्प्रतरान्नय
सजातानामसद्वशी ॥ समेनम्वर्च्चसासृजदेवानाम्भा १७

ष्टापरा॥ अवसृष्टापरापतशरव्ये ब्रह्मसंशिते गच्छा
मित्रान्प्रपद्यस्वमामीषांकञ्चनोच्छिषः॥४५॥ प्रेततत्॥ प्रे
ताजयतानरः इन्द्रो वः शर्म्मयच्छतु उग्रावः सन्तुबा
हवोनाधृष्यायथासथ॥४६॥ असौयः॥ असौयासेनामरु
तःपरेषामभ्यैतिनः ओजसास्पर्द्धमाना॥ तांगूहततम
सापव्रतेनयथामीः अन्योः अन्यन्नजानन्॥४७॥ यत्र
बाणाः॥ यत्रबाणाःसम्पतन्तिकुमाराविशिखाःइव

१०६ मकानाम्मनोथंसि॥ उद्दह्न हन्वाजिनाम्वाजिनान्मुद्
योना अयं तांय्यनुघोषाः॥ ४ २ अस्माकमिन्द्रः॥ अस्मा
कमिन्द्रःसम्टतेषुध्वजेष्वस्माकंय्याऽइषवस्ताजयन्तु
अस्माकंन्वीराऽउत्तरेभवन्त्वस्मौ २॥ऽउदेवाऽअवता
हवेषु॥४४ अमीषाञ्चित्तम्॥ अमीषाञ्चित्तम्प्रतिलो
भयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वेपरेहि॥ अभिप्रेहिनिर्दहहृ ह
त्सुशोकैरन्धेनामित्रास्तमसासचन्ताम्॥४४ अवसृ १०६

न्द्रः॥ दुश्च्यवनः पृतनाषाड्युध्मोऽस्माकं सेनाऽवतु प्र
युत्सु॥७॥ इन्द्रऽआसान॥ इन्द्रऽआसान्नेता बृहस्पतिर्दक्षि
पुर णायज्ञः पुरऽएतु सोमः॥ देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्ती
नाम्मरुतो यन्त्वग्रम्॥८॥ इन्द्रस्य वृष्णः॥ इन्द्रस्य वृष्णो व
रुणस्य राज्ञऽआदित्यानाम्मरुतां शर्द्धऽउग्रम्॥ महा
मनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्था
त्॥९॥ उद्धर्षय॥ उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वनाम्मा

१८५ नः॥ प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेध्यवि
तारथानाम्॥३६॥ बलविज्ञायस्थविरः॥ बलविज्ञायस्थवि
रः प्रवीरः सहस्वान्वाजीसहमानऽउग्रः॥ अभिवीरोऽ
भिसत्वासहोजाजैत्रमिन्द्ररथमातिष्ठगोवित्॥३७॥
गोत्रभिदङ्गोविदम्॥ गोत्रभिदङ्गोविदंवज्रबाहुंजय
न्तमज्मप्रमृणन्तमोजसा॥ इमंसजाताऽअनुवीरय
ध्वमिन्द्रंसखायोऽअनुसंरभध्वम्॥३८॥ अभिगोत्राणि
अभिगोत्राणिसहसागाहमानोऽदयोवीरः शतमन्युरि १८५

निमिषः एकवीरः शतधंसे नाः अजयत्साकमिन्द्रः २२

सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुनायु

त्कारेण दुश्चवनेन धृष्णुना तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं

युधो नरः इषुहस्तेन वृष्णा २४ स इषुहस्तैः स इषुहस्तैः

स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युधः इन्द्रो गणेन संसृष्ट

जित्सोमपा बाहुशर्ध्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता २५ बृ

हस्पते परिदीया रथेन रक्षोहामित्राँ २६ अपबाधमा

१०४ तंयस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुः ॥३०॥ नतंम ॥ नतंवि
दाथयऽइमाजजानान्यद्युष्माकमन्तरम्बभूव ॥ नीहारे
णप्रावृताजल्प्याचासुतृपऽउक्थशासश्चरन्ति ॥३१॥ विश्व
कर्म्माहि ॥ विश्वकर्म्माह्यजनिष्टदेवऽआदिद्गन्धर्वोऽअभ
वद्द्वितीयः ॥ तृतीयः पिताजनितौषधीनामपाङ्गर्भम्व्य
दधात्पुरुत्रा ॥३२॥ आशुःशिशानः ॥ आशुःशिशानोवृष
भोनभीमोघनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनाम् ॥ संक्रन्दनो १०४

ऽएकऽएव तथ्ँसम्प्रश्नम्भुवनायन्त्यन्या॥२७॥ तऽआयजं
न्त॥ तऽआयजन्तद्द्रविणथ्ँसमस्माऽऋषयः पूर्वे जरिता
रोन भूना॥ असूर्त्ते सूर्त्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्
निमानि॥२८॥ परोदिवा॥ परोदिवा परऽएना पृथिव्या परो देवे
भिरसुरैर्यदस्ति कथ्ँस्विद्गर्ब्भम्प्रथमन्दध्रऽआपो यत्र देवाः
समपश्यन्त पूर्वे॥२९॥ तमित्॥ तमिद्गर्ब्भम्प्रथमन्दध्रऽआपो
यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे॥ अजस्य नाभावध्येकमर्प्पि

१८२ न्द्रमरुतोगिरवच्यम्॥ तस्मैविश्वाःसमनमन्तपूर्वीरयमुग्रो
विहव्योयथासत्॥ २४॥ चक्षुषःपिता॥ चक्षुषःपितामनसा
हिधीरोघृतमेनेऽअजनन्नम्नमाने॥ यदेदन्ताऽअदद्दृह
न्तपूर्वऽआदिद्यावापृथिवीऽअप्रथेताम्॥ २५॥ विश्वक
र्म्माविमनाः॥ विश्वकर्म्माविमनाऽआद्विहायाधातावि॒धा
तापरमोतसन्दृक्॥ तेषामिष्टानिसमिषामदन्तियत्रासप्त
ऽऋषीन्परऽएकमाहुः॥ २६॥ योनः॥ योनःपिताजनितायो
विधाताधामानिवेदभुवनानिविश्वा॥ योदेवानांनामधा १८२

सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयँय्यजस्व तन्न्वम्वृधानः ॥
२१ ॥ विश्श्वकर्म्मन्हविषा ॥ विश्श्वकर्म्मन्हविषा वावृधानः
स्वयँय्यजस्व पृथिवीमुत द्याम्‌ ॥ मुह्यन्त्वन्न्येऽअभितः सपत्ना
इहास्माकम्मघवा सूरिरस्तु ॥ २२ ॥ वाचस्पतिम्‌ ॥ वाचस्पतिं
विश्श्वकर्म्माणमूतये मनोजुवँव्वाजेऽअद्याहुवेम ॥ स नो
विश्श्वानि हवनानि जोषद्विश्श्वशम्भूरवसे साधुकर्म्मा ॥ २३ ॥ वि
श्श्वकर्म्मन्हविषा ॥ विश्श्वकर्म्मन्हविषा वर्द्धनेन त्त्रातारमि

१०२ नाविश्वचक्षाः ।१८। विश्वतश्चक्षुरुत । विश्वतश्च
क्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।
सम्बाहुभ्यां धमति सम्पतत्रैर्द्यावाभूमी जनयन्देव एको ३
१९ । किं स्वित् । किमु स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्या
वापृथिवी निष्टतक्षुः मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु त
यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् २० यानि । या ते धामानि
परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा । शिक्षा १०२

पत्तुहेतयः पावको ऽअस्मभ्यंशिवो भव ॥५॥ अग्निनालि
ङ्गमेन ॥ अग्निनालिङ्गमेन शोचिषायासद्विश्वन्न्यत्त्रिणम्
अग्निर्न्नोवनतेरयिम् ॥६॥ य ऽइमा ॥ य ऽइमाविश्वाभुव
नानिजुह्वदृषिर्होतान्न्यसीदत्पिता नः ॥ स ऽआशिषाद्र
विणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ २ ऽआविवेश ॥७॥ किं
स्वित् ॥ किंस्विदासीदधिष्ठानमारम्भणङ्कतमत्स्वित्कथा
सीत् ॥ यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्म्मा विद्यामौर्णोन्महि

१०। विद्म ॥२॥ ये देवा देवानां यज्ञिया यज्ञिया
नां संवत्सरीणमुप भागमासते ॥ अहुतादो हविषो य
ज्ञेऽस्मिन्त्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य ॥३॥ ये देवाः ॥
ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन्ये ब्रह्मणः पुरऽएतारोऽ
अस्य ॥ येभ्यो नऽऋते पवते धाम किं चन न ते दिवो न पृथि
व्याऽअधि स्नुषु ॥४॥ प्राणदाऽअपानदाः ॥ प्राणदाऽअ
पानदा व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः ॥ अन्यांस्तेऽअस्मत्त ।१०।

सनः पावकदीदिवोग्नेदेवाँ २॥ इहावह॥ उपयज्ञꣳह
विश्चनः॥९॥ पावकयायश्चितयन्त्याकृ
पाक्षामन्रुरुचउषसोनभानुना॥ तूर्वन्नयामन्नेतश
स्यनूरणआयोघृणेनततृषाणोअजरः॥१०॥ नमस्ते
नमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेअस्त्वर्चिषे॥ अन्याँस्ते अ
स्मत्तपन्तुहेतयः पावकोअस्मभ्यꣳशिवोभव॥११॥ नृषदे
वेट्॥ नृषदेवेडप्सुषदेवेड्बर्हिषदेवेड्वनसदेवेट्स्वर्विदे

१०० त्वाजरायुणा ग्नेपरिव्ययामसिपावको ऽस्मभ्यंशिवो
भव ॥ ५ ॥ उपज्मन्न् ॥ उपज्मन्नुपवेतसेवतरनदीष्वा ॥ अग्ने
पित्तमपामसिमण्डूकि ताभिरागहि सेमन्नोयज्ञम्पावक
वर्णंशिवङ्कृधि ॥ ६ ॥ अपामिदम् ॥ अपामिदन्न्ययनंसमु
द्रस्यनिवेशनम् ॥ अन्यान्ते ऽस्मत्तपन्तुहेतयः पावको ऽ
स्मभ्यंशिवोभव ॥ ७ ॥ अग्नेपावक ॥ अग्नेपावकरो
चिषामन्द्रयादेवजिह्वया ॥ आदेवान्वक्षियक्षि च ॥ ८ ॥ सन: १००

सहस्रञ्चायुतञ्चायुतञ्चनियुतञ्चनियुतञ्चप्रयुतञ्चा
र्बुदञ्चन्यर्बुदञ्चसमुद्रश्चमध्यञ्चान्तश्चपरार्द्धश्चैतामेऽ
अग्नऽइष्टकाधेनवःसन्त्वमुत्रामुष्मिँल्लोके॥२॥ऋतव
स्थ॥ऋतवस्थऽऋतावृधऽऋतुष्ठास्थऽऋतावृधः॥घृत
श्चुतोमधुश्चुतोविराजोनामकामदुघाऽअक्षीयमा
णाः॥३॥समुद्रस्यत्वा॥समुद्रस्यत्वावकयाग्नेपरिव्ययाम
सि॥पावकोऽअस्मभ्यंशिवोभव॥४॥हिमस्यत्वा॥हिमस्य

१७९ मृडयन्तुतेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ६६

अश्मन्नूर्ज्जम् ॥ इतिवाजसनेयसंहितायांषोडशो

ध्यायः॥१६॥ अश्मन्नूर्ज्जम्पर्वतेशिश्रियाणामद्भ्यऽओष

धीभ्योवनस्पतिभ्योऽअधिसम्भृतम्पयः ॥ तान्नऽइषमूर्ज्जं

धत्तमरुतः सᳬरराणाःऽअश्मंस्तेक्षुन्मयितऽऊर्ग्यं

द्विष्मस्तन्तेशुगृच्छतु॥१॥ इमामे ॥ इमामेऽअग्नऽइष्टकाधे

नवः सन्त्वेकाचदशचदशचशतञ्चशतञ्चसहस्रञ्च १७९

नोद्वेष्टितमेषांजम्भेदध्मः ॥ ८४ ॥ नमोस्तु ॥ नमोस्तुरुद्रे
भ्योयेन्तरिक्षेयेषांवातऽइषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्दशोद
क्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ॥ तेभ्योनमोऽअ
स्तुतेनोवन्तुतेनोमृडयन्तुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषां
जम्भेदध्मः ॥ ८५ ॥ नमोस्तु ॥ नमोस्तुरुद्रेभ्योयेपृथिव्यां
येषामन्नमिषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्र
तीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ॥ तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तुतेनो

१७८ न्मसि॥ ६१॥ ये न्नेषु॥ ये न्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जना
न्॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि॥ ६२॥ यऽए
तावन्तः॥ यऽएतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वित
स्थिरे॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि॥ ६३॥ नमो
स्तु॥ नमोस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि येषां वर्षमिषवः॥ तेभ्यो दश
प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्द्ध्वाः॥ ते
भ्यो नमोऽअस्तु ते नोवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यन्द्विष्मो यश्च १७८

येवृक्षेषुशष्पिञ्जरानीलग्रीवाविलोहिताः॥ तेषांस
हस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि॥५८॥ येभूतानाम्॥ येभू
तानामधिपतयोविशिखासःकपर्दिनः॥ तेषांसहस्र
योजनेवधन्वानितन्मसि॥५९॥ येपथाम्॥ येपथांपथि
रक्षयऐलबृदाआयुर्युधः॥ तेषांसहस्रयोजनेवध
न्वानितन्मसि॥६०॥ येतीर्थानि॥ येतीर्थानिप्रचरन्तिसृ
काहस्तानिषङ्गिणः॥ तेषांसहस्रयोजनेवधन्वानित

177 रुद्राऽअधि भूम्याम्॥ तेषाᳯ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्म
सि॥५४॥ अस्मिन्महति॥ अस्मिन्महत्यर्णवेन्तरिक्षे भवा
ऽअधि॥ तेषाᳯ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि॥५५॥ नी
लग्रीवाः शितिकण्ठाः॥ नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिव
ᳯ रुद्राऽउपश्रिताः॥ तेषाᳯ सहस्रयोजनेव धन्वानि त
न्मसि॥५६॥ नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वाऽअधः क्षमाच
राः॥ तेषाᳯ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि॥५७॥ ये वृक्षेषु॥ 177

तमस्त्रिवोनःसुमनाभव परमेवृक्षऽआयुधन्निधा
यकृत्तिम्वसानऽआचरपिनाकम्बिभ्रदागहि ५१
विकिरिद्रविलोहित विकिरिद्रविलोहितनमस्तेऽअ
स्तुभगवः यास्तेसहस्रंहेतयोन्यमस्मन्निवपन्तुताः
५२ सहस्राणिसहस्रशः सहस्राणिसहस्रशोवाह्वोस्तव
हेतयः तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि
५३ असंख्यातासहस्राणि असंख्यातासहस्राणिये

७६ यतवसेकपर्द्दिनेक्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथा
शमसद्द्विपदेचतुष्पदेविश्वम्पुष्टङ्ग्रामेऽअस्मिन्न
नातुरम् ॥४८॥ याते ॥ यातेरुद्रशिवातनूः शिवाविश्वा
हाभेषजी ॥ शिवारुतस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे ॥४९॥
परिनः ॥ परिनोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तुपरित्वेषस्यदुर्म्मत
तिरघायोः ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकाय
तनयायमृड ॥५०॥ मीढुष्टमशिवतम ॥ मीढुष्टमशिव ७६

पर्णशदाय च नमः उद्गुरमाणाय चाभिघ्नते च नम
आखिदते च प्रखिदते च नमः इषुकृद्भ्यो धनुष्कृद्भ्य
श्च वो नमो नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो न
मो विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिणत्केभ्यो नम आनि
र्हतेभ्यः ॥४६॥ द्रापे अन्धसः ॥ द्रापे अन्धसस्पते दरिद्र
नीललोहित ॥ आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेर्मा
रोङ्मो च नः किं चनाममत् ॥४७॥ इमा रुद्राय ॥ इमा रुद्रा

175 य च क्षयणाय च नमः कपर्द्दिने च पुलस्तये च नमः
इरिण्याय च प्रपथ्याय च नमो व्रज्याय ४४ नमो व्रज्या
य च गोष्ठ्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च नमो हृदय्या
य च निवेष्प्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमः
शुष्क्याय ४५ नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमः पांश
सव्याय च रजस्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च नमः
ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पर्ण्याय ४६ नमः पर्ण्याय च 175

हत्वे च हनीयसे च नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ता
राय ॥४०॥ नमः शम्भवाय ॥ नमः शम्भवाय च मयोभवाय
च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिव
तराय च ॥४१॥ नमः पार्याय ॥ नमः पार्याय चावार्याय च न
मः प्रतरणाय ~~चोत्तरणाय~~ चोत्तरणाय च नमस्तीर्थ्याय
च कूल्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च नमः सिकत्या
य ॥४२॥ नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किंशिला

७४ ये च वैशन्ताय च नमः कूप्याय ॥२७॥ नमः कूप्याय च
वट्याय च नमो वीध्रियाय चातप्याय च नमो मे
घ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो वा
त्याय ॥२८॥ नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च
वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारु
णाय च नमः शङ्गवे ॥२९॥ नमः शङ्गवे च पशुपतये च नमः उग्र
ग्राय च भीमाय च नमो ग्रेवधाय च दूरेवधाय च नमो ७४

नमो विल्मिने च कवचिने च नमो वर्म्मिणे च वरूथिने
च नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय
चाहनन्याय च नमो धृष्णवे ॥ २५ ॥ नमो धृष्णवे च प्रमृ
शाय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्तीक्ष्णेष
वे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च ॥ २६ ॥ न
मः स्रुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय
च नीप्याय च नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेया

१७३ च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च नमो मध्यम
य चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च नमः सोभ्या
य ॥३२॥ नमः सोभ्याय च प्रतिसर्य्याय च नमो याम्म्याय च
क्षेम्म्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमः उर्वर्य्या
य च खल्म्याय च नमो वन्न्याय ॥३३॥ नमो वन्न्याय च कक्ष्याय
च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च नमः आशुषेण्णाय चाशु
रथाय च नमः शूराय चावभेदिने च नमो विल्मिने ॥३४॥ १७३

श्रायचनमःसहस्राक्षायचशतधन्वनेचनमोगिरिशा
यायचशिपिविष्टायचनमोमीढुष्टमायचेषुमतेचनमो
ह्रस्वाय॥२९॥नमोह्रस्वायचवामनायचनमोबृहतेचव
र्षीयसेचनमोवृद्धायचसंवृधेचनमोग्ग्रयायचप्रथमाय
चनमःआशवे॥३०॥नमःआशवेचाजिरायचनमःशी
घ्र्यायचशीभ्यायचनमःऊर्म्यायचावस्वन्यायचनमो
नादेयायचद्वीप्यायच॥३१॥नमोज्येष्ठाय॥नमोज्येष्ठाय

१७३ श्ववो नमो नमो महद्भ्यो ऽर्भकेभ्यश्च वो नमः ॥२६॥ न
मस्तक्षेभ्यः ॥ नमस्तक्षेभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः
कुलालेभ्यः कर्म्मारेभ्यश्च वो नमो नमो निषादेभ्यः पुञ्जिष्टे
भ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमो नमः श्व
भ्यः ॥२७॥ नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवाय च
रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय
च शितिकण्ठाय च नमः कपर्द्दिने नमः कपर्द्दिने च व्युप्तके १७२

भ्यश्च वो नमो नमऽआव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च
वो नमो नमऽउगणाभ्यस्तृंहतीभ्यश्च वो नमो नमो
गणेभ्यः ॥ २४ नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो
व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपति
भ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो न
मः सेनाभ्यः ॥ २५ नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमो
रथिभ्योऽअरथेभ्यश्च वो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्य

३१६ तिमन्न्याचेर्बेनपूर्व्वन्दयमानेपुराएनन्नवमर्धे
तामूर्ज्जमूर्ज्जाकृत्ताऽउर्ज्जयमानेवसुवार्य्याएि
यजमानायशिच्छितेवसुवनेवसुधेयस्यवीता
य्यज॥२६॥देवादेव्या॥देवादैव्याहोतारादेवमि
न्द्रमवर्द्धताम॥हताघशाथंसावाभार्ष्टाम्चसुवा
र्य्याएियजमानायशिच्छितौवसुवनेवसुधेय
स्यवीताय्यज॥७॥देवीस्तिस्त्रः॥देवीस्तिस्त्रस्तिस्रो॥२७॥

देवीर्द्वारः प्रायासिष्टां प्रेसुप्रगति सुघिते वसुवने व
सुधेयस्य वीतां यज ॥१४॥ दे वा जोष्ट्री ॥ देवी जोष्ट्री
वसुधिती देवमिन्द्रमवर्द्धताम् ॥ अयाव्यन्या घा
द्वेषांस्यान्या वक्षद्वसु वार्याणि यजमानाय शि
क्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥१५॥ देवी ऽउ
र्जाहुती ॥ देवी ऽ ऊर्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्र
मवर्द्धताम् इषमूर्जमन्या वक्षत्सग्धिं सपी

३.१५ सुदेवमिन्द्रेदेवैर्वीरवत्स्तीर्णमिन्द्रेद्यामवर्द्धयत् वस्तोर्वृत
म्प्राक्तोर्भृतन्त्थ्वरायामभ्रदिष्मतोत्यगावसुवनेवसुधे
यस्यवेतुयज ॥१२॥ देवीर्द्वारः देवीर्द्वारऽइन्द्रंथ्वसङ्घा
तेवीड्वीर्यामन्नवर्द्धयन् आवत्सेनतरुणेनकु
मारेणचमीवतापार्वाणंथ्वरेणुककाटन्नुदन्ता
म्वसुवनेवसुधेयस्यव्यन्तुयज ॥१३॥ देवीऽउषासा
नक्ता देवीऽउषासानक्तेन्द्रम्प्रयज्ञेप्रयत्यह्वेताम् ३.१५

क्रतुन्धियोजोष्टारमिन्द्रियम् मद्वासमञ्जन्मः
यिन्निः सुगेभिः स्वदातियज्ञम्मधुनाघृतेन वेत्वा
ज्यस्यहोतर्य्यज ॥ १ ॥ होतायक्षदिन्द्रंथंस्वाहा होता
यक्षदिन्द्रंथंस्वाहाज्यस्यस्वाहामेदसः स्वाहास्तो
कानाथंस्वाहास्वाहाकृतीनाथंस्वाहाहव्यसूक्तो
नाम् स्वाहादेवाऽआज्यपाजुषाणाऽइन्द्रऽआज्य
स्यव्यन्तुहोतर्य्यज ॥ ॥ देवम्बर्हिः देवम्बर्हिरिन्द्रंथं

३१४ षुजन्नयस्त्रिधातवोपसः इडासरस्वती भारतीम
हीः इन्द्रपत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्यहोतर्य्यज
॥ होतायक्षत्वष्टारमिन्द्रम् होतायक्षत्वष्टारमिन्द्र
देवम्भिषजंसुयजङ्घृतश्रियम् पुरुरूपथ्सु
रेतसम्मघोनमिन्द्रायत्वष्टादधदिन्द्रियाणिवेत्वा
ज्यस्यहोतर्य्यज ॥ होतायक्षद्वनस्पतिंशमि
तारम् ॥ होतायक्षद्वनस्पतिंशमितारंशत ३१४

होतर्यज ५ होतायक्षदुषे ऽ इन्द्रस्य होतायक्षदु
षेऽ इन्द्रस्यधेनसुदुघे मातरामही सवातरौ नतेज
सावत्समिन्द्रमवर्द्धतां वीतामाज्यस्य होतर्यज दै
होतायक्षदैव्याहोतारा होतायक्षदैव्याहोतारामि
षजासरवायाहविषेन्द्रम्भिषज्यतः कवीदेवौप्रचेत
साविन्द्रायधत्तः इन्द्रियम्वीतामाज्यस्य होतर्यज
७ होतायतिस्रोदेवीः होतायक्षत्तिस्रोदेवीर्न्नभे

३१३ वज्रहस्तः पुरन्दरो वेत्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥ ३ ॥ होता
यक्षद्बर्हिषीन्द्रम् ॥ होता यक्षद्बर्हिषीन्द्रं निषद्व
न रं वृषभं नर्य्यापसम् ॥ वसुभी रुद्रैरादित्यैः सयुग्भि
र्बर्हिरासदद्वेत्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥ ४ ॥ होता यक्ष
दोजो न ॥ होता यक्षदोजो न वीर्य्यं सहो द्वार इ
न्द्रमवर्द्धयन् ॥ सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे विश्रय
न्तामृतावृधो द्वार इन्द्राय मीढुषे व्यन्त्वाज्यस्य ३१२

३१८ र्षून्त्समिन्धतओ३म्जिष्ठस्वर्षलोसदाम्वेत्वाज्यस्य

होतर्यज ॥१॥ होतायक्षत्तनूनपातमूतिभिः

होतायक्षत्तनूनपातमूतिभिर्ज्जेतारमपराजि

तम् इन्द्रन्देवंस्वर्विदम्पथिभिर्म्मधुमत्तमैर्न्न

राशंसेनतेजसावेत्वाज्यस्यहोतर्यज ॥२॥ हो

तायक्षदिडाभिरिन्द्रम् होतायक्षदिडाभिरिन्द्र

मीडितमाजुह्वानममर्त्यम् देवोदेवैः सवीर्यो ३१८

म

न्मन्तामहोरात्रास्ते कल्पन्तामर्द्धमासास्ते कल्प
न्ताम्मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते कल्पन्तांसं
म्वत्सरस्ते कल्पताम्॥ प्रेत्याऽएत्यै सञ्चाञ्च प्रच
सारय॥ सुपर्णचिदसि तयादेवतयाऽङ्गिरस्वद्ध्रुवः
सीद॥४५॥ होतायक्षत्॥ इतिवाजिसनेयसंहि
तायांसप्तविंशोध्यायः॥२७॥ होतायक्षत्समि
धेन्द्रमिडस्पदे नाभापृथिव्याऽअधि॥ दिवोव

३॥ तवेदसम्भिय्य़म्मित्रन्नशंथं सिषम ॥४२॥ पाहिनः पा
हिनोऽअग्नऽएकयापाह्युतद्वितीययापाहिगी
र्भिस्तिसृभिन्नूर्जाम्पतेपाहिचतसृभिर्वसो॥४३॥
न उर्जोनपातमुर्जोपातंसहिनायमस्म्युर्दाशेम
हव्यदातये ॥ भुवद्वाजेष्वविताभुवद्वृधऽउतत्राताता
न्नूनाम् ॥४४॥ सम्वत्सरोसि सम्वत्सरोसिपरिवत्सरो
सीदावत्सरोसीद्वत्सरोसिवत्सरोसि उषसस्तेक ३॥

मिन्द्रसद्भिरसत्रावाजन्नजिग्युषे॥३८॥ कयानः॥
कयानश्चित्र। आभुवदूतीसदावृधःसखा। क
याशचिष्ठयावृता॥३९॥ कस्त्वासत्योमदानाम्मं
हिष्ठोमत्सदन्धसः। दृढाचिदारुजेवसु॥४०॥ अभी
षुणः॥ अभीषुणःसखीनामविताजरितॄणाम्।
शतम्भवास्यूतये॥४१॥ यज्ञायज्ञावः॥ यज्ञायज्ञा
वो। अग्नयेगिरागिराचदक्षसे। प्रप्रवयममृतञ्जा

३१ मीशानमिन्द्रतस्थुषः ॥३५॥ नत्वावाम ॥ नत्वावाँ २ ऽ

अन्योदिव्यो नपार्थिवो नजातो नजनिष्यते ॥

अश्वायन्तोमघवन्निन्द्रवाजिनोगव्यन्तस्त्वाहवा

महे ॥ ३६॥ त्वामित ॥ त्वामिद्धिहवामहेसातौवाज

स्यकारवः ॥ त्वांवृत्रेष्विन्द्रसत्पतिन्नरस्त्वाङ्काष्ठा

स्ववतः ॥ ३७॥ सत्वम् ॥ सत्वन्नश्चित्रवज्रहस्त

धृष्णुयामहस्तवानोऽअद्रिवः ॥ गामश्वंरथ्य ३१

तेसह्स्निणोरथाः सस्तोन्निरागहि॥ नियुत्वान्सोम

पीतये॥३२॥ एकयाच॥ एकयाचदशभिस्वस्वभूते

द्वाभ्यामिष्टये विंशती च॥ तिसृभिश्चवहसेत्रिं

शताचनियुद्भिर्वायविहताविमुं च॥३३॥ तववा

यो॥ तववायवृतस्पतेत्वष्टुर्जामातरद्भुत॥ शवा

ंस्यावृणीमहे॥३४॥ अभित्वा॥ अभित्वाशूर नोनुमु

दुग्धाइवधेनवः॥ ईशानमास्यजगतः स्वर्दृशा

३.९ निःसदो नः ॥ २८ ॥ नियुत्वान्वायवा । नियुत्वान्वाय
ऽवा गह्ययं शुक्रोऽअयामि ते ॥ गन्तासि सुन्व
तो गृहम् ॥ २९ ॥ वायो शुक्रः । वायो शुक्रोऽअया
मि ते मध्वोऽअग्रन्दिविष्टिषु ॥ अया हि सोमपी
तये स्पृहो देव नियुत्वता ॥ ३० ॥ वायुरग्रेगाः । वा
युरग्रेगा यज्ञप्रीः साकङ्गन्मनसा यज्ञम् ॥ शि
वो नियुद्भिः शिवाभिः ॥ ३१ ॥ वायो ये ते । वायो ये ३.९

न्दधानाजनयन्तीर्य्यज्ञम्पोदेवेष्वधिदेवऽएक
ऽआसीत्कस्मैदेवायहविषाविधेम॥२६॥प्रयाभिः
र्य्यासिदाश्वाꣳसमच्छानियुद्भिर्वायवि
ष्टयेदुरोणे॥ निनोरयिꣳसुभोजसंयुवस्वनिवी
रङ्गव्यमश्व्यञ्चराधः॥२७॥आनः॥आनोनियुद्भिः
शतिनीभिरध्वरꣳसहस्रिणीभिरुपयाहियज्ञ
म्वायोऽअस्मिन्त्सवनेमादयस्वयूयम्पातस्वस्ति

३८ नरःस्वपत्यानिचक्रुः।२३।रायेनु। रायेनुयञ्जज्ञ
तूरोदसीमेरायेदेवीधिषणाधातिदेवम्। अध
वायुन्नियुतःसश्चतस्वाऽउतश्वेतम्वसुधितिन्नि
रेके।२४।आपोह। अपोहयद्बृहतीर्विश्वमाय
न्गर्भन्दधानाजनयन्तीरग्निम्। ततोदेवाना
थ्वंसमवर्त्ततासुरेकः।कस्मैदेवायहविषाविधेम
।२५।यश्चित्ता। यश्चिद्दापोमहिनापर्यपश्यद्दक्ष ३८

स्वोपप्रिविष्यन्तुनान्निमस्मे २५ वनस्पतेव वन
स्पतेवस्स जाररा एस्त्मानोदेवेषु स्ग्निर्द्यथ
शमितासूदयाति २९ अग्नेस्वाहा स्गेनस्वा
हा एहि जातवेद इन्द्रायहव्यम् विश्वेदेवा
हविरिदञ्जुषन्ता: २७ पीवोऽन्नारयिवृधः
पीवोऽन्नारयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियु
तामभिश्रीः ते वायवेसमनसोवितस्थुर्विश्वे

३०७ सोधामन्नायत्येमानाः॥ ६॥ तेऽअस्य॥ तेऽअस्यपोष
लोदिव्येनयोनाः उषासानक्ता॥ इमम्यज्ञमवता
मध्वरन्नः॥ ७॥ दैव्याहोतारा॥ दैव्याहोताराऽऊर्द्ध्वम
ध्वरन्नोग्नेजिह्वामभिगृणीतम्॥ कृणुतन्नःस्वि
ष्टिम्॥ ८॥ तिस्रोदेवीः॥ तिस्रोदेवीर्ब्बर्हिरेदंस
दन्त्विडासरस्वतीभारतीमहीगृणाना॥ ९॥ तन्नः॥
तन्नस्तुरीपमद्भुतम्पुरुक्षुत्वष्टासुवीर्य्यम्॥ राय ३०७

युञ्जाम॥ मह्यायञ्जन्तं दसे ओग्ना नो नराशंथंसो

ऽअग्ने सुक्रदेव:सविता विश्ववार:॥१३॥ अछ्या

यम्॥ अछ्यायमेति शवसा घृतेनेडानो वह्निर्नम

सा॥ अग्निंथंस्रुचोऽअध्वरेषु प्रयत्सु॥१४॥ सपक्षत॥

सपक्षदस्यमहिमानमग्ने:सऽईम्मन्द्रासुप्रयस:॥

वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च॥१५॥ द्वारो देवी:॥ द्वारो

देवीरन्वस्यविश्वेव्रतादद्न्तेऽअग्ने:॥ उरुध्यवे

३०६ मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिषजा शचीभिः॥९॥ उ
द्वयम्॥ उद्वयन्तमसस्परि स्वः पश्यन्तऽउत्तरम्॥
देवन्देवत्रा सूर्य्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम्॥१०॥ ऊर्ध्वा
ऽअस्य॥ ऊर्ध्वाऽअस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शो
चींष्यग्नेः॥ द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः॥११॥
तनूनपादसुरः॥ तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो
देवेषु देवः॥ पथोऽअनक्तु मध्वा घृतेन॥१२॥ मध्वा ३०६

गउग्गेन त्वत्र भर्हीदिद्दिहि हविरना: अत्राशा: प्रमुञ्च
न्मानुषान्निर्ययै: शिवे निरघपरि पाहि नो वृधे॥
७ मह स्पते सवित:॥ वृहस्पते सवितर्बोधयैन
थंसथंशितंश्चित्सन्तराथंसथंशिशाधि वर्द्धयै
नम्महते सौभगाय विश्व एनमनुमदन्तु देवा:
८ अमुत्र भूयादध॥ अमुत्र भूयादध यद्यमस्य वृह
स्पते अभिशस्तेरमुञ्च:॥ प्रत्यौहतामश्विना

॥ ४ ॥ त्वं त्रेणाग्ग्ने ॥ त्वं त्रेणाग्ग्नेस्वायुःसथ्थं रे नख्वा
३.५ मित्रेणाग्ग्नेमित्रधेयेयतस्व ॥ सजातानांमध्यम
स्थाऽएधिराज्ञामग्नेविहव्योदीदिहीह ॥ ५ ॥ अति
निहः ॥ अतिनिहोऽअतिसृधोत्यचित्तिमत्य
रातिमग्ने ॥ विश्वाह्यग्नेदुरितासहस्वाथा
स्मभ्यंसहवीरांरयिंदाः ॥ अनाधृष्योजा
तवेदाः ॥ अनाधृष्योजातवेदाऽअनिष्ट्रितोवि ३.५

ऽअग्ग्नेब्ब्रह्म्माणस्तेयशसः सन्तुमान्न्ये॥२॥ त्वा
मग्ग्ने॥ त्वामग्ग्नेवृणतेब्ब्राह्म्मणाऽइमेशिवोऽअ
ऽग्ग्नेसम्वरणेभवानः॥ सपत्नहानोऽअ
भिमातिजिच्चस्वेगयेजागृह्यप्रयुच्छन्॥३॥
इहैव॥ इहैवाग्ग्नेऽअधिधारयारयिम्मात्वा
निक्क्रन्पूर्वचितोनिकारिणः॥ क्षत्रमग्ग्नेसुय
मम्मस्तुतुब्भ्यमुपसत्तावर्द्धतान्तेऽअनिष्टृतः

व्विश्वचर्षणिरग्नियोनिमयेहते। इन्द्रोऐंसघस्थमा
३.४ सदत्। २८। समास्त्वा॥ इतिवाजसनेयसंहिता
यामष्टविंशोध्यायः २८। समास्त्वाग्नऽऋतवो
वर्द्धयन्तुसम्वत्सराऽऋषयोयानिसत्या। संदिव्ये
नदीदिहिरोचनेनविश्वाऽआभाहिप्रदिश
श्चतस्रः॥ १॥ संचेध्यस्वाग्नेप्रचबोधयैन
मुच्चतिष्ठमहतेसौभगाय। माचरिषदुपसत्तातेे ३.४

स्यपाहि । अस्मिन्यज्ञे बर्हिष्यानिषद्या दधिष्वेम

ञ्जठर इन्दुमिन्द्र ॥२३॥ अमेव नः । अमेव नः सुह

वा । आहि गन्तन नि बर्हिषि सदतना रणिष्टन

अथा मन्दस्व जुजुषाणो । अन्धसस्त्वष्टर्देवेभि

र्जनिभिः सुमद्गणः ॥२४॥ स्वादिष्ठया मदिष्ठया ॥

स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया । इन्द्राय

पातवे सुतः ॥२५॥ रक्षोहा विश्वचर्षणिः । रक्षोहा

स्व

३०३ नयन्तु ॥ १९ ॥ अग्नेपत्नीः ॥ अग्नेपत्नीरिहावहदे
वानामुशतीरुप ॥ त्वष्टारंसोमपीतये ॥ २० ॥ अभि
यज्ञम् ॥ अभियज्ञङ्गृणीहिनोग्नावोनेष्टःपि
बऽऋतुना ॥ त्वंहिरत्नधाऽअसि ॥ २१ ॥ द्रविणोदाः
द्रविणोदाःपिपीषतिजुहोतप्रचतिष्ठत ॥ नेष्ट्रादृ
तुभिरिष्यत ॥ २२ ॥ तवायम् ॥ तवायंसोमस्त्व
मेह्यर्वाङ्शश्वत्तमंसुमनाऽअस्यपाहि ॥ अ ३०२

रि

मन्धसो हि विसङ्गम्मपादवे उग्गमथ्वशर्म्ममहि

स्रवः ॥६॥ सनः सनुऽइन्द्रायय ज्जवेवरुणाय

मरुद्भ्यः वरिवोवित्परिस्रव ॥७॥ एनाविश्वानि

एनाविश्वान्सूर्य्यऽआद्युम्नानिमानुषाणाम

सिखासन्तोवनामहे ॥८॥ अनुवीरैः अनुवी

रैरनुपुष्पास्मगोभिरन्वश्वैरनुसर्व्वैणपुष्टैः अ

नुद्विपदानुचतुष्पदावयन्देवानोयज्ञमनुया

३०२ महिषीवित्वद्रयिस्त्वद्वाजाः उदीरते ॥१२॥ एहि ए
ह्यूषुब्रवाणितेऽग्नऽइत्थेतरागिरः ॥ एभिर्वर्द्धा
सऽइन्दुभिः ॥१३॥ ऋतवस्ते ऋतवस्तेयज्ञंवित
न्वन्तुमासारक्षन्तुतेहविः ॥ संवत्सरस्तेयज्ञंद
धातुनः प्रजांचपरिपातुनः ॥१४॥ उपह्वरेगिरी
णाम् ॥ उपह्वरेगिरीणांसङ्गमेचनदीनाः ॥
धियाविप्रोऽअजायत ॥१५॥ उच्चाते ॥ उच्चातेजात ३०२

तेयोनिरग्नयेत्वावर्च्चसे ॥ ऐ महाँ२ऽइन्द्रः ॥ महाँ२ऽ

इन्द्रोवज्रहस्तःषोडशीशर्म्मयच्छतु ॥ हन्तुपाप्मा

नंयोस्मान्द्वेष्टि ॥ उपयामगृहीतोसिमहेन्द्रायत्वै

षतेयोनिर्म्महेन्द्रायत्वा ॥ ॥ तम्वः ॥ तम्वोदस्मम्

तीषहम्वसोर्म्मन्दानमन्धसः ॥ अभिवत्सन्नस्व

सरेषुधेनवः इन्द्रंगीर्भिर्न्नवामहे ॥ ॥ यद्वाहि

ष्ठम् ॥ यद्वाहिष्ठन्तदग्नयेबृहदर्च्चविभावसो ॥

३०१ वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥ १ ॥ वै
श्वानरो नः ॥ वैश्वानरो न ऽ उतय ऽ आ प्र यातु
परावतः ॥ अग्निरुक्थेन वाहसा ऽ उपयामगृ
हीतोसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानरा
राय त्वा ॥ २ ॥ अग्निः ऋषिः ॥ अग्निः ऋषिः प
वमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः ॥ तमीमहे महा
गयम् ॥ उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा वर्चसे ऽ एष ३०१

न्नाय त्वा गोमते ॥ ५ ॥ ऋतावानं वैश्वानरम् ॥ ऋता
वानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् ॥ अज
स्रं घर्ममीमहे ॥ उपयामगृहीतोसि वैश्वानराय
त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥ ६ ॥ वैश्वानरस्य सु
मतौ ॥ वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुव
नानामभिश्रीः ॥ इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे
वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥ उपयामगृहीतोसि

३.. स्पतये त्वैष ते योनिर्बृहस्पतये त्वा ॥३॥ इन्द्र गोम
न् ॥ इन्द्र गोमन्निहायाहि पिबा सोमं शतक्र
तो ॥ विद्यद्भिर्ग्रावभिः सुतम् ॥ उपयामगृहीतो
सीन्द्राय त्वा गोमतऽ एष ते योनिरिन्द्राय त्वा गो
मते ॥४॥ इन्द्रायाहि ॥ इन्द्रायाहि वृत्रहन्पिबा सोमं
शतक्रतो ॥ गोमद्भिर्ग्रावभिः सुतम् ॥ उपया
मगृहीतो सीन्द्राय त्वा गोमतऽ एष ते योनिरि ३..

मा वदानि जनेभ्यः ब्रह्मराजन्याभ्याᳯ शूद्रा
य चार्याय च स्वाय चारणाय च प्रियो देवानान्द
क्षिणायै दातुरिह भूयासमयम्मे कामः समृध्य
तामुप मादो नमतु॥२॥ बृहस्पते अति बृहस्प
ते अति यदर्यो अर्हाद्द्युमद्विभाति क्रतुमज्ज
नेषु॥ यद्दीदयच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्र
विणन्धेहि चित्रम्॥ उपयामगृहीतोसि बृहद्

२९९ इति वाजसनेयसंहितायां पञ्चविंशोऽध्यायः २५
अग्निश्च पृथिवी च सन्नते ते मे सन्नमतामदो वा
युश्चान्तरिक्षं च सन्नते ते मे सन्नमतामद आप
श्च वरुणश्च सन्नते ते मे सन्नमतामदः ॥ सप्त संस
दो, अष्टमी भूतसाधनी ॥ आदित्यश्च द्यौश्च सन्न
ते ते मे सन्नमतामदः सकामाँ २७ अध्वनस्कुरु संज्ञा
नमस्तु मे मुना ॥१॥ यथेमाम् ॥ यथेमां वाचं कल्याणी २९९

मेनुष्व विश्वे च देवाः ॥ आदित्यैरिन्द्रः सगणो म
रुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करत् ॥ यज्ञं च नस्तन्वं च
प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधाति ॥ ४६ ॥ अग्ने
त्वाम् । अग्ने त्वं नो । अन्तम । उत त्राता शिवो भ
वा वरूथ्यः ॥ वसुरग्निर्वसुश्रवा । अच्छा नक्षि
द्युमत्तमं रयिं दाः ॥ तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सु
म्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥ ४७ ॥ अग्निरस्म

२४त ॥१ अन्नतामुष्वास्याद्दुजाधुविरासनस्म ४८
२५९० तो मातेगन्दुरविशास्तातिह्रायच्छिद्दागात्राएपसि
नामियुकः ४३ नवे नवा ।३। एतन्नमयसेनरि
ष्पासि देवौ २॥ ६ देविपथिभिः सुगेभिः ॥ ह सीतेपुजाय
॥ सुगव्यन्नः सुगव्यन्नो वाजीस्वश्व्यम्पुंसः पुत्रौं २॥
उतविश्वापुषंरपिम् ॥ अनागास्त्वन्नो अ
दितिः कृणोतुक्षत्रन्नो अश्वौ वननाथहवि
ष्मान् ४५ इमानु इमानकन्नुवनासीषधा २५८

चतुस्त्रिंशद्वाजिनोदेवबन्धोर्वङ्क्रीरश्वस्य
स्वधितिःसमेति॥अछिद्रागात्रावयुनाकृणोत
परुष्परुरनुघुष्याविशस्त॥४१॥एकस्त्वष्टुः एक
स्त्वष्टुरश्वस्याविशस्ताद्वायन्तारा भवतस्तथ
ऋतुः॥यातेगात्राणामृतुथाकृणोमितातापिण्डा
नाम्प्रजुहोम्यग्नौ॥४२॥मात्वा मात्वातपत्प्रियआ
त्मापियन्तम्मास्वधितिस्तन्वऽआतिष्ठिप

ऽयद्वपूपोयच्चेवा लिज्ञघास ऽ

२६९ न्निषदेनन्विवर्त्तनयच्चपड्वीत्रामर्वत ऽ सर्व्वाताते

ऽ अपिदेवेष्वस्तु २८ यदस्त्रस्याय ॥ यदश्वायवा

सः ऽ उपस्त्त एान्त्यधीवासय्याहिरएपान्यस्मैसन्दा

नमर्वन्तम्पड्वीशमियादेवेषायामयन्ति २९

यत्ते ॥ यत्तेसादेमहसाम्सूकेतस्यपार्ष्याँवाकशाया

वातुतोद ॥ स्रुचेवताहविषोऽध्वरेषुसर्व्वाता

तेनब्रह्मणास्हदयामि ६ ॥ चतुस्त्रिंशद्वाजिनः २६७

तस्थ्तो ते वा मग्निगूर्त्तिर्न्नीऽस्वदन्तु ॥ ३५ ॥ यन्नीक्षण

म् ॥ यन्नीक्षणं मांस्पचन्याऽउखाया या पात्राणि यू

ष्णऽआसेचनानि ॥ ऊष्मण्यापिधाना चरूणामङ्काः

सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् ॥ ३६ ॥ मा त्वा ॥ मा त्वाग्निर्ध्व

नयीद्धूमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्यभिविक्त जघ्रिः ॥

इष्टं वीतमभिगूर्त्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृभ्ण

न्त्यश्वम् ॥ ३७ ॥ निक्रमणं निषदनम् ॥ निक्रमणं

२५६ ऊवध्यमुदरस्यापवाति यऽआमस्य क्रविषो गन्धोऽअस्ति
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तूत मेधꣳ शृतपाक
म्पचन्तु ३३ यत्ते गात्रादग्निना पच्यमाना
दभिशूलन्निहतस्यावधावति मा तद्भूम्यामाश्रि
षन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ३४ ये वा
जिनम्परिपश्यन्ति पक्वं यऽईमाहुः
सुरभिर्निर्हरेति ये चार्वतो मांसभिक्षामुपास २५६

न्विप्राऽ ऋषयो मदन्ति देवानाम्पुष्टे चकृमासुब
न्धुम् ३० ॥ यद्वाजिनः ॥ यद्वाजिनो दामसन्दानमर्
र्वतो याशीर्षण्यारशनारज्जुरस्य ॥ यद्वाघास्यप्रभृ
तिमास्येतृणं सर्वाताते ऽअपिदेवेष्वस्तु ३१ ॥ य
दश्वस्य ॥ यदश्वस्यक्रविषोमक्षिकाशयद्वास्वरौ
स्वधितौरिप्तमस्ति ॥ यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु
सर्वाताते ऽअपिदेवेष्वस्तु ३२ ॥ यदूवध्यम् ॥ यदूव

२८५ ह्वोताध्वर्युरावया ऽ अग्निमिन्धो ग्रावग्पा नऽ उत
श्शांस्ता सुविप्रः ॥ तेन यज्ञेन स्वरङ्कृतेन स्विष्टे
नवक्षणा ऽ आपृणध्वम् ॥ २७ ॥ यूपव्रस्का ऽ उत ॥ यू
पव्रस्का ऽ उत ये यूपवाहाश्चषालं ये ऽ अश्वयूपा
यतक्षति ॥ ये चार्वते पचनं सम्भरन्त्युतो तेषामभि
गूर्तिर्न्न ऽ इन्वतु ॥ २८ ॥ उप प्रा ॥ उप प्रागात्सुमन्मेधा
यि मन्म देवानां ॥ आशा ऽ उप वीतपृष्ठः ॥ अन्वेनं २८५

सुगाङ्कुजोमेमध्यविश्वरूपऽइन्द्रापूष्णोः प्रथमयोति
पत्यः २५ एषच्छागः एषच्छागः पुरोऽश्वेन वाजि
नांपूष्णो भागोनीयते विश्वदेव्यः ॥ अग्निप्रियमसु
रोजरामर्वताल्वष्टेदेनथंसौश्रवसायजिन्वति
२६ यद्धविष्यः यद्धविष्यमृतुशो देवयानन्त्रिर्म्मा
नुषाः पर्य्यश्वन्नयन्ति ॥ अत्रापूष्णः प्रथमो भाग
ऽएति यज्ञन्देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥ २७ होताध्वर्युः ॥

२९४ ॥२२ अदितिर्द्यौः॥ अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदिति
र्माता स पिता स पुत्रः विश्वेदेवाः अदितिः पञ्चज
नाः अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम्॥ २३ मानः॥
मानो मित्रावरुणोऽर्यमायुरिन्द्रः ऋभुक्षामरु
तः परिख्यन्॥ यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्या
मो विदथे वीर्याणि॥ २४ यन्निर्णिजः॥ यन्निर्णिजारे
क्णसा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति॥ २९४

यः॥ अग्निजिह्वामनवः सूरचक्षसो विश्वेनोदे
वाऽ अवसागमन्निह॥ २॥ भद्रङ्कर्णेभिः॥ भद्रङ्कर्णे
भिः शृणुयामदेवाभद्रम्पश्येमाक्षभिर्यजत्राः
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितं
यदायुः॥ २॥ शतमिन्नुशरदः॥ शतमिन्नुशरदोऽ
अन्तिदेवायत्रानश्चक्राजरसन्तनूनाम्॥ पुत्रासो
यत्रपितरोभवन्तिमानोमध्यारीरिषतायुर्गन्तोः॥

२८१३ शानम्॥ तमीशानञ्जगतस्तस्थुषस्पतिन्धिय
ञ्जिन्वमवसेहूमहे वयम्॥ पूषा नो यथा वेदसा
मसद्वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये॥१७॥ स्वस्ति नः
इन्द्रः॥ स्वस्ति नऽइन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा वि
श्ववेदाः स्वस्ति नस्तार्क्ष्योऽअरिष्टनेमिः स्वस्ति नो
बृहस्पतिर्दधातु॥१८॥ पृषदश्वा मरुतः॥ पृषदश्वा
मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मय २८१३

वा नः आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥१५॥ तान्पूर्वया
तान्पूर्वयानिविदाहूमहेवयम्भग्गम्मित्रमदि
तिन्दक्षमस्रिधम् ॥ अर्य्यमणंवरुणꣳसोमम
श्विनासरस्वतीनः सुभग्गमयस्करत् ॥१६॥ तन्नः
तन्नोवातोमयोभुवातुभेषजन्तन्मातापृथिवी
तत्पिताद्यौः ॥ तद्ग्रावाणः सोमसुतोमयोभुव
स्तदश्विनाशृणुतन्धिष्ण्यायुवम् ॥१७॥ तमी

या

२९२ षंयस्यदेवाः ॥ यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मै
देवायहविषाविधेम ॥१३॥ आनः ॥ आनोभद्राः
क्रतवोयन्तुविश्वतोदब्धासोऽअपरीतासऽउद्भि
दः ॥ देवानोयथासदमिद्वृधेऽअसन्नप्रायुवोर
क्षितारोदिवेदिवे ॥१४॥ देवानांभद्रादेवानामृ
द्रासुमतिःऋजूयतान्देवानाथंरातिरभिनोनि
वर्त्तताम् ॥ देवानाथंसख्यमुपसेदिमावयन्दे २९२

देवायहविषाविधेम॥१॥यःप्राणतः॥यःप्राणतो
निमिषतोमहित्वैकऽइद्राजाजगतोबभूवयऽ
ईशेऽअस्यद्विपदश्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषावि
धेम॥२॥यस्येमे॥यस्येमेहिमवन्तोमहित्वायस्यस
मुद्रंरसयासहाहुः॥यस्येमाःप्रदिशोयस्यबा
हूकस्मैदेवायहविषाविधेम॥३॥यऽआत्मदाः॥
यऽआत्मदाबलदायस्यविश्वऽउपासतेप्रशि

२८५ । एवैश्वानरस्त्रस्मना ॥ ० ॥ विघ्नतिन्नाद्या ॥ विघ्नतिन्ना
ब्राघ्नतथं रसेनापोयूक्षामरा चौर्विमुञ्जिणीर्हारमू
ष्माणा ॥ शरीनम्बसयायुष्माऽश्वरस्मुनिर्हृदुनी द्यु सु
थीको ॥ निरस्तोरक्षाथं सिचित्रास्य ॐ त्रे द्वचाणि नू
पणं पृथिवीन्त्वचान्तुम्भकाय स्वाहा ॥ ए ॥ हिरण्यग
मे र्भः सम ॥ हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः प
तिरेकऽआसीत ॥ सदाधार पृथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्मै २८६ ।

जार्थैरेतत्सा चापान्नियत्ते नपदशान्यायुनाकूस्समा
न्वृकपिएडेः ॥७॥ इन्द्रस्य क्रोडः ॥ इन्द्रस्य क्रोडो दिव्ये पा
जस्यन्दिशाञ्जत्रवोदित्यै भसज्जीमूतान्हृदयोपु
शेनान्तरिक्षम्पुरीततानभः ऽउदर्य्येण चक्रवाकौ
मतस्नाभ्यान्दिवम्वृक्काभ्याङ्गिरीन्प्लाशिभिरुपला
न्प्लीह्नावल्मीकान्क्लोमभिर्ग्लौभिर्गुल्मा
न्हिराभिः स्रवन्तीर्ह्रदान्कुक्षिभ्यांसमुद्रमुदरे

२९० थंस्कन्धाविश्वेषान्देवानाम्प्रथमाकीकसारुद्राणान्द्वि
तीयादित्यानान्तृतीयावायोः पुच्छमग्नीषोमयो
र्भासदौक्रुञ्चौश्रोणिभ्यामिन्द्राबृहस्पतीऽऊरुभ्या
म्मित्रावरुणावल्गाभ्यामाक्रमणंस्थूराभ्याम्बलङ्कु ए
ष्ठाभ्याम्द पूषणम्वनिष्ठुना। पूषणम्वनिष्ठुना
न्धाहीन्स्थूलगुदयासर्प्पान्गुदाभिर्विह्रुतऽआन्त्रै
रपोवस्तिनावृषणमाण्डाभ्याम्वाजिनंशेपेनप्र २९०

एस्यद्वादशीयमस्यत्रयोदशी ४ इन्द्राग्न्योःपद्म

तिः इन्द्राग्न्योःपद्मतिःसरस्वत्यैनिपद्मतिर्मित्र

स्यतृतीयापाश्चतुर्थीनिःर्ऋत्यैपञ्चम्यग्नीषोम

योःषष्ठीसर्प्पाणांथंसप्तमीविष्णोरष्टमीपूष्णोन

वमीत्वष्टुर्द्दशमीन्द्रस्यैकादशीवरुणस्यद्वादशी

यम्यैत्रयोदशीद्यावापृथिव्योर्द्दिशएषाशर्वाणि

श्वेषान्देवानामुत्तरमर्द्धपमरुतांथंस्कन्धामुरुता

२०९ निःकपिञ्जलाञ्जवञ्जम्बान्यामञ्जानम्बाद्बुश्रा
ञ्जाम्नी ले नारएपमग्निनमतिउग्न्याम्यूबलौ
न्द्रेश्नामस्विनावथंसान्याथंतुद्रुथंरोरान्याम
३ ॥ अग्नेः पद्तिः ॥ अग्नेः पद्तिर्द्वायोर्न्निपद
तिरिन्द्रस्यतृतीया सोमस्य चतुर्थ्यादित्यैपञ्चमी
न्द्राग्नैपैषष्ठीमरुतांथंसप्तमीमरहस्पतेरष्टम्य
र्य्यम्णोनवमीधातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशीवरु २०९
ता

र्जे स्त्रिष्ठैएणविद्युतङ्क्नीर्नका न्याङ्क्कर्णो न्याथंरस्रो
त्रथंस्त्रोत्राव्याङ्कंस्रौतदनीमिथरक्षेएठेनायः
सुष्ककएठेनचित्तम्मन्मान्निरदितिथंशेरास्रौनि
ऽर्श्रंतिन्निर्ज्जल्येजानशीस्रौशङ्क्वोशैः ग्राणान्त्रे
भ्राएथंस्तुपेन ॥२॥ मशाकान्केरैः ॥ मशाकान्के
शैरिन्नूथंस्वपसावक्षेनम्हस्पातिथंशकुनिसा
देनक्षम्मी न्छकैराक्षमणथंस्युरान्याम्मदला

२८८ ण्डाभ्यामादित्यान्श्मश्रुभिः पन्थानँ भ्रूभ्यान्द्यावा
पृथिवी वर्त्तोभ्यां विद्युतङ्कनीनकाभ्यां शुक्लाय
स्वाहा कृष्णाय स्वाहा पार्य्याणि पक्ष्माण्यवार्य्याऽइक्ष
वोऽवार्य्याणि पक्ष्माणि पार्य्याऽइक्षवः ॥१॥ वातम्प्राणे
न ॥ वातम्प्राणेनापानेन नासिकेऽउपयाममधरे
णौष्ठेन सदुत्तरेण प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बा
ह्यन्निवेष्यम्मूर्द्ध्ना स्तनयित्नुन्निर्बाधेनाशनिम्म २८८

स्तरक्षुस्तेरक्षसामिन्द्रायसूकरः सिꣳहोमारुतः
कृकलासः पिप्पकाशकुनिस्तेशरव्यायैविश्वे
षान्देवानांपृषतः॥४०॥ शादन्दद्भिः॥ इतिवाजस
नेयसंहितायाञ्चतुर्विꣳशतितमोध्यायः॥२४ शादन्दद्भि
रवकान्दन्तमूलैर्मृदम्बर्स्वैस्तेगान्दꣳष्ट्राभ्याꣳ
सरस्वत्याऽअग्रजिह्वञ्जिह्वायाऽउत्सादमवक्र
न्देनतालुवाजꣳहनुभ्यामपऽआस्येनवृषणमा

२०७ कशोमान्थलस्तेपितृणमृतूनामजगरोवसूना
कपिञ्जलःकपोतउलूकःशशस्तेनिर्ऋत्यैव
रुणायारण्योमेषः ३८ श्वित्रआदित्यानाम
श्वित्रआदित्यानामुष्ट्रोघृणीवान्वार्ध्रीनस
स्तेमत्याअरण्यायसृमरोरुरूरौद्रःक्वयिःकुटरु
र्दात्यौहस्तेवाजिनांकामायपिकः ३९ खड्गोवै
श्वदेवःखड्गोवैश्वदेवःश्वाकृष्णःकर्णोगर्दभ २०७

ह्रोम एद्द कौमुद्रिवकाति त्तिरस्त्वोसर्प्पाण्ण ल्लोपाद्धाऽ
श्वोखिनः वृसोराद्याऽ अद्वौजत्व: सुषिली कात
ऽद्दतरजना ना ऊह काषेस्तव॥ ३६॥ अन्न्यवापोर्द्धमा
सानाम॥ अन्न्यवापोर्द्धमासानाम श्वोमयर:
सुपर्णस्तेगन्धर्वाण्णमपामुद्रोमासा स्फ श्यपोरो
हिल्कुणि एणा चीगो लत्तिकाते ष्मरसाम्म त्यवोसि
त:॥ ३७॥ वर्षाहूऽ शीतनाम॥ वर्षाहूऽ शीत नामाखु:

२८६ पार्ज्जन्यऽआतिर्व्वाहसो दर्विदा ते वायवे बृहस्प
तये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलजऽआन्तरिक्षः प्लवो
मद्गुर्म्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्म्मः ॥
३४ पुरुषमृगश्चन्द्रमसः ॥ पुरुषमृगश्चन्द्रमसो
गोधा कालका दार्व्वाघाटस्ते वनस्पतीनां कृक
वाकुः सावित्रो हंसो वातस्य नाक्रो मकरः कुली
पयस्तेऽकूपारस्य ह्रियै शल्यकः ॥ ३५ एएपष्ठः ॥ एएप २८६

सोमायकुलुङ्गः सोमायकुलुङ्गः श्वाश एपोजो नकुलः
श कातेपोस्माः क्रोष्टा मायोरिन्दुस्य गौरमृगः पिद्वो
न्यङ्कुः कक्कटस्तेनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै चक्रवाकः
३२ सौरीमत्ला का सौरीमत्ला काशार्मीः सृजयः श
या एङ्कस्तेमैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक्स्वावि
द्भौमीशा हूलोः वकः पुदाकुस्तेमन्यवे सरस्वते
शुकः पुरुषवाक् ३३ सुपर्णः पार्जन्यः ॥ सुपर्णः

२०५ ऋक्षः॥२९॥वायवैचगोमृगोवरुणायारण्योमेषोयमा
यकृष्णोमनुष्यराजायमर्कटःशार्दूलायरोहिदृष
भायगवयीक्षिप्रश्येनायवर्त्तिकानीलङ्गोःकृमिः
समुद्रायशिशुमारोहिमवतेहस्ती॥३०॥मयुःप्रा
जापत्यः॥मयुःप्राजापत्यउलोहलिक्ष्णोवृषद
ंशस्तेधात्रेदिशांधुङ्क्षाग्नेयीकलविङ्को
लोहिताहिःपुष्करसादस्तेत्वाष्ट्रावाचेक्रुञ्चः॥३१॥ २०५

रदित्याभ्यः॥२६॥ वसुभ्य ऽऋश्यान्॥ वसुभ्यऽऋश्याना
लभते रुद्रेभ्यो रुरूनादित्येभ्यो न्यङ्कून्विश्वेभ्यो देवे
भ्यः पृषतान्त्साध्येभ्यः कुलुङ्गान्॥२७॥ ईशानायपरस्व
तः॥ ईशानायपरस्वत ऽआलभते मित्रायगौरान्व
रुणायमहिषान्बृहस्पतये गवयांस्त्वष्ट्र ऽउष्ट्रान्
२८ प्रजापतयेपुरुषान्॥ प्रजापतयेपुरुषान्हस्तिन
ऽआलभते वाचप्लुषींश्चक्षुषेशकाञ्छ्रोत्रायभृ
मा

२८५ नालभते लष्ट्रे कौलीकान्गोषादीर्देवानाम्पत्नी
भ्यः कुलीका देवजामिभ्योग्नये गृहपतये पारुष्णा
न् ॥२४॥ अह्ने पारावतान्॥ अह्ने पारावतानालभते
रात्र्यै सीचापूरहोरात्रयोः संधिभ्यो जतूर्मासेभ्यो दा
त्यौहान्त्संवत्सराय महतः सुपर्णान्॥२५॥ भूम्याऽ
आखून्॥ भूम्याऽ आखूनालभतेन्तरिक्षाय पा
ङ्क्त्रान्दिवे कशान्दिग्भ्यो नकुलान्बभ्रुकानवान्त २८४

मत्स्यान्मित्रायकुलीपयान्वरुणायनाक्रान्२१

सोमायहंसान् सोमायहंसानालभतेवाय

वेबलाकाऽइन्द्राग्निभ्यांक्रुञ्चान्मित्रायमद्गून्व

रुणायचक्रवाकान्२२ अग्नयेकुटरून् अग्न

ऽयेकुटरूनालभतेवनस्पतिभ्यऽउलूकानग्नी

षोमाभ्यांचाषानश्विभ्यांमयूरान्मित्रावरुण

भ्यांकपोतान्२३ सोमायलबान् सोमायलबा

२८३ श्मा: पृषतास्त्रैयम्बका: १८ उक्ता: सञ्चरा: उक्ता: स
ञ्चरा एता: शुनासीरीया: श्वेता वायव्या: श्वेता:
सौर्य्या: १९ वसन्ताय कपिञ्जलान् वसन्ताय क
पिञ्जलानालभते ग्रीष्माय कलविङ्कान् वर्षाभ्य
स्तित्तिरीञ्छरदे वर्त्तिका हेमन्ताय ककराञ्छिशि
राय विककरान् २० समुद्राय शिशुमारान् समुद्रा
य शिशुमारानालभते पर्जन्याय मण्डूकानद्भ्यो २८३

त्यान्मारुतश्चोगह्मेधिन्योमरिक्हान्मारुतश्चः क्रीडि
न्यः संर्थसृष्टान्मारुतश्चः स्वतवश्चोनुसृष्टान्॥१६॥
उक्ष्णाः सञ्चराः॥ उक्ष्णाः सञ्चराऽएताऽऐन्द्राग्नाः प्रा
शृङ्गा माहेन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्म्मणाः॥१७॥ धूम्रा
बभ्रुनीकाशाः धूम्राबभ्रुनीकाशाः पितॄणांर्थसो
मवतां बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितॄणां बर्हिषदा
कृष्णा बभ्रुनीकाशाः पितॄणामग्निष्वात्तानां कृ

२८२ कृष्णग्रीवाऽआग्नेयोबभ्रवः सौम्याऽउपध्व
स्ताः सावित्रावत्सतर्यः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः
पृश्नयोमारुताबहुरूपावैश्वदेवावशाद्यावापृ
थिवीयाः ॥१४॥ उक्ताः सञ्चराः ॥ उक्ताः सञ्चराऽएता
ऐन्द्राग्नाः कृष्णावारुणाः पृश्नयोमारुताः काया
स्तूपराः ॥१५॥ अग्नयेनीकवते ॥ अग्नयेनीकव
तेप्रथमजानालभतेमरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सवा २८२

न्तायाललामतेश्वेतान्नग्रीबायकृष्णान्वर्षाभ्यो
रुणान्छुरीन्दषतोहेमन्तायपिशङ्गान्छिशिराय
११ त्र्यवयोगायत्र्यै । त्र्यावयोगायत्र्यैपञ्चावय
स्त्रिष्टुभेदित्यवाहोजगत्यैत्रिवत्साऽअनुष्टुभेतु
र्य्यवाहऽउष्णिहे ।१२ पष्ठवाहोविराजेपष्ठवाहो
विराजऽउक्षाणोबृहत्याऽऋषभाःककुभेनड्वाहः
पङ्क्त्यैधेनवोतिच्छन्दसे ।१३ कृष्णग्रीवाऽआग्नेयाः

२८१ मना ऽ अनड्वाह अग्निनावै स्वावाव शामै त्रावरुण्पो
न्यतः एन्द्रोमैन्द्र : ७ कूल ग्रीवाऽ आग्नेयाः
कूल ग्रीवाऽ आर्यामच्चव : सौम्याः श्वेतावायव्या
ऽ अविज्ञाताऽ अदित्यैस रूपाधात्रेवत्सतर्यो देवा
नाम्पत्नीभ्यः ८ कृष्णा भौमाः कृष्णा भौमाधूम्रा
ऽ आन्तरिक्षामृहन्तोदिव्याः शवलावैद्युताः सि
ध्मास्तारकाः १ धूम्रा न्वसन्ताय धूम्रा न्वस २८१

वाऽ आग्नेयाः शितिन्ब्रोवरुणाः थं रोहितारुद्रा
णाः थं श्वेताऽ अवशोकिणऽ आदित्यानान्नभोरू
पाः पार्ज्जन्याः ६ उन्नतऽ ऋषभमेः॥ उन्नतऽ ऋषभो
वामनस्तऽ ऐन्द्रावैष्णवाऽ उन्नतः शितिबाहुः शिति
पृष्ठस्तऽ ऐन्द्राबार्हस्पत्याः शुकरूपा वाजिनाः कल्मा
षाऽ आग्निमारुताः श्यामाः पौष्णाः॥७॥ एताऽ ऐन्द्रा
ग्नाः॥ एताऽ ऐन्द्राग्ना द्विरूपाऽ अग्नीषोमीया वा

अर्थ गूर्लोहितोर्णीपलक्षीताः सारस्वत्यः प्लीहाक
२८० र्णः शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्ट्राः कृष्णग्री
वः शितिकक्षोऽञ्जिसक्थस्तऽऐन्द्राग्नाः कृष्णाञ्जि
रल्पाञ्जिर्महाञ्जिस्तऽउषस्याः ४ शिल्प्या वैश्व
देव्यः शिल्प्या वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्त्र्यवयो वाचे
विज्ञाताऽअदित्यै सरूपा धात्रे वत्सतर्यो देवाना
म्पत्नीभ्यः ५ कृष्णग्रीवाऽआग्नेयाः कृष्णग्री अर्थ
२८०

तः शितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः
षती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः २
शुद्धवालः सर्वशुद्धवालः शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो
मणिवालस्त आश्विनाः श्येतः श्येताक्षोऽरुणस्ते
रुद्राय पशुपतये कर्णा यामा अवलिप्ता रौद्रा न
भोरूपाः पार्जन्याः ३ पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निः
पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्

२ ३७९ रामौमाण्डूकौ:सौमापौष्ण:श्यामोनाभ्यांसौर्य्ययामौ
श्वेतश्चकृष्णश्चपार्श्वयोस्त्वाष्ट्रौलोमशसक्थौ
सक्थ्योर्वायव्य:श्वेत:पुच्छ॒ऽइन्द्राय॑स्वपस्याय॒वेह
द्वैष्णवोवामन:॥१॥रोहितोधूम्ररोहित:रोहितो
धूम्ररोहित:कर्कन्धुरोहितस्तेसौम्याबभ्रुररुणब
भ्रु:शुकबभ्रुस्तेवारुणा:शितिरन्ध्रोन्यत:शितिर
न्ध्र:समन्तशितिरन्ध्रस्तेसावित्रा:शितिबाहुरन्य २७९

तः शितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः पृ
षती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः २
शुद्धवालः सर्वशुद्धवालः शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो
मणिवालस्त आश्विनाः श्येतः श्येताक्षो ऽरुणस्ते
रुद्राय पशुपतये कर्णा यामा अवलिप्ता रौद्रा न
भोरूपाः पार्जन्याः ३ पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निः
पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्गू

२ २७९ रामौबाह्वोः सौमापौष्णः श्यामोनाभ्यांसौर्य्यया
मौश्वेतश्चकृष्णश्चपार्श्वयोस्त्वाष्ट्रौलोमशसक्थौ
सक्थ्योर्वायव्यः श्वेतः पुच्छऽइन्द्रायस्वपस्यायवेह
द्वैष्णवोवामनः ॥ रोहितोधूम्ररोहितः रोहितो
धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्तेसौम्याबभ्रुररुणब
भ्रुः शुकबभ्रुस्तेवारुणाः शितिरन्ध्रोऽन्यतः शितिर
न्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्तेसावित्राः शितिबाहुरन्य २७९

मथ्वहोतर्य्यज ॥ २४॥ प्रजापतेन ॥ प्रजापतेनत्वदेता
न्यन्योविश्वारूपाणिपरिताबभूव ॥ यत्कामास्ते
जुहुमस्तन्नो, अस्तुवयंथ्स्यामपतयोरयीणां ॥
॥ २५॥ इतिवाजिसनेहिसंहितायांत्रयोविंशत
मोध्यायः ॥ २३ ॥ अश्वस्तूपरः ॥ अश्वस्तूपरोगो
मृगस्तेप्राजापत्याः । कृष्णग्रीवः आग्नेयोरराटे
पुरस्तात्सारस्वतीमेष्यधस्ताद्धन्वोराश्विनावधो

२ २७८ रेतः पृच्छामि वाचः परमम्व्योम ॥६१॥ इयम्वेदिः
इयन्वेदि परो ऽ अन्तः पृथिव्या ऽ अयंयज्ञो भुवनस्य ना
भिः ॥ अयꣳ सोमो वृष्णो ऽ अश्वस्य रेतो ब्रह्मा
यन्वाचः परमम्व्योम ॥६२॥ सुभूः स्वयम्भूः ॥ सुभूः
स्वयम्भूः प्रथमोन्तर्महत्यर्णवे ॥ दधे ह गर्भमृत्वि
यं यतो जातः प्रजापतिः ॥६३॥ होता यक्षत् ॥ होता यक्षत्
प्रजापतिꣳ सोमस्य महिम्नः ॥ जुषतां पिबतु सो २७८

ऽअस्यवेदभुवनस्यनाभिंको द्यावापृथिवीऽअन्त
रिक्षम् । कःसूर्य्यस्यवेदबृहतोजनित्रंकोवेदच
न्द्रमसं ॥ वेदाहमस्यभुवनस्यनाभिंवेदद्यावापृ
थिवीऽअन्तरिक्षं वेदसूर्य्यस्यबृहतोजनित्रम दोम४
योवेदचन्द्रमसंयतोजाः ॥ ६० ॥ पृच्छामित्वा
पृच्छामित्वापरमन्तंपृथिव्याःपृच्छामियत्र
भुवनस्यनाभिः ॥ पृच्छामित्वावृष्णोऽअश्वस्य

२७ ङ्गिलाश्वाविल्कुरुपिशङ्गिला । शश ऽ आस्कन्दमर्ष
त्यहिः पन्थांविसर्प्पति ॥ ५६ ॥ कत्यस्य । कत्यस्य वि
ष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमासः कतिधा समिद्धः
यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतार ऽ ऋतुशो य
जन्ति ॥ ५७ ॥ षडस्य ॥ षडस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीर्हो ति
माः समिधो ह तिस्रः यज्ञस्य ते विदथा प्रब्रवीमि
सप्त होतार ऽ ऋतुशो यजन्ति ॥ ५८ ॥ को ऽ अस्य । को २७

त॥५२ काखित्॥ काखिदासीत्पूर्वचित्तिः किंखि
दासीद्बृहद्वयः॥ काखिदासीत्पिलिप्पिला काखिदा
सीत्पिशङ्गिला॥५३॥ द्यौरासीत्॥ द्यौरासीत्पूर्वचित्तिर
श्वऽआसीद्बृहद्वयः॥ आविरासीत्पिलिप्पिला
रात्रिरासीत्पिशङ्गिला॥५४॥ काईमरे॥ काईमरे पिशङ्गि
ला काईकुरुपिशङ्गिला॥ कईमास्कन्दमर्षति क
ईपन्थांविसर्प्पति॥५५॥ अजारे॥ अजारेपिश

२७६ नमो विश्वेभ्यः सुघ्नः पर्य्यभि पृथिवीमुत द्यामेकेना
ङ्गेन दिवोऽअस्य पृष्टम् ॥ प० ॥ केष्वन्तः ॥ केष्वन्तः पु
रुषऽआविवेशाकान्यन्तः पुरुषोऽअर्प्पितानि ॥
एतद्ब्रह्मन्नुपवल्हामसि त्वा किंस्विन्नः प्रति
वोचास्यत्र ॥ प० ॥ पञ्चस्वन्तः ॥ पञ्चस्वन्तः पुरुषऽ
आविवेशतान्यन्तः पुरुषेऽअर्प्पितानि ॥ एतत्त्वा
त्रप्रतिमन्वानोऽअस्मि न मायया भवस्युत्तरोमत् २७६

त्पृथिव्यैवर्षीय॒: क॒स्यमा॒त्रा॒नवि॑द्य॒ते॑॥ ४१ ॥ ब्र॒ह्म॒स॒
र्य्यैसमम॒॥ ब्र॒ह्म॒स॒र्य्यैसम॒ ज्योति॒र्द्यौ॒: स॑मु॒द्रसम
धं स॒र॒: इन्द्र॒: पृ॒थि॒व्यैवर्षीय॒ गो॒स्तुमा॒त्रा॒ नवि॑द्य
ते॥ ४८ ॥ पृ॒च्छामि॑त्वा॥ पृ॒च्छा॒मि॑त्वा॒चि॒तये॑देव॒सख
यदि॒त्वम॒त्रम॒न॑सा॒ज॒ग॒न्थ॒॥ येषु॒वि॒ष्णु॒स्त्रि॒षु॒प॑दे
ष्वे॒ष्ट॒स्ते॒षु॒वि॒श्वं॒भु॒व॒न॒मा॒वि॒वे॒श॥ ३॥ ५ अपि॑ते
षु॥ ४९ ॥ अपि॑तेषु॒त्रि॒षु॒प॒दे॒ष्व॒स्मि॒ये॒षु॒वि॒श्वं॒भु॒व॒

२७५ शन्नो शन्तेपरेभ्योगात्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः शमस्थ
भ्योमज्जभ्यः शम्न्वस्तुतन्वैतव ४४ कः स्विदेकः
स्विदेकाकीचरति कऽउस्विज्जायतेपुनः किंस्वि
द्धिमस्यभेषजङ्किम्वावपनम्महत् ४५ सूर्य्यऽएका
कीसूर्य्यऽएकाकीचरतिचन्द्रमाजायतेपुनः अ
ग्निर्हिमस्यभेषजम्भूमिरावपनम्महत् ४६ किंस्वित
किंस्वित्सूर्यसमञ्ज्योतिः किंसमुद्रसमन्सरः किंस्वि २७५

न्तिः शम्यन्तु त्वा ॥४०॥ अर्द्धमासाः परूंषि ते ॥ अर्द्धमा
साः परूंषि ते मासाऽ आछ्यन्तु शम्यन्तः ॥ अहोरा
त्राणि मरुतो विलिष्टं सूदयन्तु ते ॥४१॥ दैव्याऽ अ
ध्वर्यवः ॥ दैव्याऽ अध्वर्यवस्त्वाछ्यन्तु वि च शासतु
गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः ॥४२॥
द्यौस्ते ॥ द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षम्वायुश्छिद्रम्पृणातु
ते ॥ सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकङ्कृणोतु साधुया ॥४३॥

२७४ श्वस्यवाजिनस्त्वचिसिमाःशम्यन्तुशम्यन्तीः ३१
कुविदङ्ग कुविदङ्गयवमन्तोयवञ्चिद्यथादान्त्यनु
पूर्व्वं व्वियूय इहेहैषाङ्कृणुहि भोजनानियेबर्हि
षोनमऽउक्तिंय्यजन्ति ३८ कस्त्वा कस्त्वाछ्यति
कस्त्वाविशास्तिकस्तेगात्राणिशम्यन्ति कऽउते
शमिताकविः ३९ ऋतवस्ते ऋतवस्तऽऋतुथा
पर्व्वशमितारोविशासन्तु सम्वत्सरस्यतेजसाशमी २७४

ष्यषद्वद्ग्राः॥ विद्युन्द्रायायाश्वसद्युन्द्राःसूचीभिः
शम्यन्तुत्वा॥२४ महानाम्न्योरेवत्यः॥ महानाम्न्यो
रेवत्यो विश्वाआशाःप्रस्वरीः॥ मेघोविद्युतो
वाचः॥ सूचीभिः शम्यन्तुत्वा॥२५॥ नार्य्यस्ते नार्य्यस्ते
पत्न्यो लोमविचिन्वन्तुमनीषया॥ देवानाम्पत्न्यो
दिशःसूचीभिः शम्यन्तुत्वा॥२६॥ रजताहरिणीः
रजताहरिणीः सीसायुजोयुज्यन्तेकर्म्मभिः॥ अ

२७३ यद्वरिणोयवमत्तिनपुष्टम्वक्नुमन्यते शूद्रोयद
र्य्यायैजारोनपोषमनुमन्यते ३१ दधिक्राव्णः अकारिषमा
दधिक्राव्णोऽअकारिषञ्जिष्णोरश्वस्यवाजिनः
सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽआयूंषितारिषत्
३२ गायत्रीत्रिष्टुप् गायत्रीत्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुपङ्क्त्या
सह सह स्तुभिरोकक्कुभःसूचीभिः शम्यन्तुत्वा
३३ द्विपदायाः द्विपदायाश्चतुष्पदास्त्रिपदाया २७३

न्निवः॥ २७॥ यदस्याः॥ यदस्या अंहुभेद्याः कृधु
स्थूलमुपातसत्॥ मुष्काविदस्या एजतो गोश
फे शकुलाविव॥ २८॥ यद्देवासः॥ यद्देवासो ललाम
गुं प्रविष्टीमिनमाविषुः॥ सक्थ्या देदिश्यप
ते नारी सत्यस्याक्षिभुवो यथा॥ २९॥ यद्धरिणः॥
यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टम्पशुमन्यते॥ शूद्राय
दर्य्यजारा न पोषाय धनायति॥ ३०॥ यद्धरिणः॥ य

३९३ त: ॥ अग्निर्लामीत्ति तेपिताग ग्नेमुट्टिमंतथ्वंसयत्
२४ माता च ॥ माता च तेपिता च तेंग्गेव दस्यक्री
डित: ॥ विवद्दत ऽ इव तेमुखमम्म ल्मन्मात्वन्वदे
मकु २५ ॥ उर्द्ध्वमेनम् ॥ उर्द्ध्वमे नामुछापय गिरौ मार
थ्वंहरणिव ॥ अथास्यैमध्यमेधताथ्वंशीतेवातेपु
नन्निव २६ ॥ उर्द्ध्वमेनम् ॥ उर्द्ध्वमेनमुछ्रयताद्गिरौमा
रथ्वंहरण्यिव ॥ अथास्यमध्यमेजतुशीतेवातेपुन २९२

यकासकौ

उत्सक्थ्या ऽ अव । उत्सक्थ्या ऽ अव गुदं धेहि सम
ञ्जिं चारया वृषन् । यस्त्रीणां जीवभोजनः २१ य
कासकौ । यकासकौ शकुन्तिकाहलगिति वञ्च
ति । आहन्ति गभे पसो निगल्गलीति धारका
२२ यकासकौ शकुन्तक ऽ आहलगिति वञ्चति ॥
विवक्षत ऽ इव ते मुखमध्वर्यो मा नस्त्वमभि भाषथाः
२३ माता च माता च ते पिता च ते ऽग्रं वृक्षस्य रोह

२७१ कश्चन॥ ससस्त्यश्वकः सुभद्रिकाङ्काम्पीलवासि
नीम्॥१८॥ गणानान्त्वा॥ गणानान्त्वा गणपतिꣳह
वामहे प्रियाणान्त्वा प्रियपतिꣳहवामहे निधी
नान्त्वा निधिपतिꣳहवामहे वसो मम॥ आहम
जानि गर्ब्भधमा त्वमजासि गर्ब्भधम्॥१९॥ ताऽउभौ
ताऽउभौ चतुरः पदः सम्प्रसारयाव स्वर्गे लोके
प्रोर्णुवाथां वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु॥२०॥ २७१

पः॥ वायुःपशुरासीत्तेनायजन्तसऽएतंल्लोकम
जयद्यस्मिन्वायुःसतेलोकोनविष्यतितज्जि
घ्रसिपिबैताऽअपः॥ सूर्यःपशुरासीत्तेनायज
न्तसऽएतंल्लोकमजयद्यस्मिन्सूर्यःसतेलोको
नविष्यतितज्जिघ्रसिपिबैताऽअपः॥१४॥ प्राणा
यस्वाहा॥ प्राणायस्वाहाऽपानायस्वाहाव्यानाय
स्वाहा॥ अम्मेऽअम्बिकेऽम्बालिकेनमानयति

२७० वः॥१४ स्वयम्वाजिन् स्वयम्वाजिन्स्तन्वङ्कल्पयस्व
स्वयँ यजस्व स्वयञ्जुषस्व ॥ महिमा तेऽन्येन न सन्नशे ॥१५॥ न वै
न वाऽउऽएतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाँ२॥ऽइदेषि पथि
भिः सुगेभिः ॥ यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा
देवः सविता दधातु ॥१६॥ अग्निः पशुः ॥ अग्निः प
शुरासीत्तेनायजन्त सऽएतँल्लोकमजयद्यस्मिन्न॥
ग्निः स ते लोको भविष्यति तञ्जेष्यसि पिबैताऽअ २७०

निरखऽआसाहृहंदवः ।। अविरासीस्थितिप्पि
लाराविरासाल्लियआङ्गिला ।। १२ ।। वायुर्भूयचेतेरव
त्वसितग्ग्रीवेच्छागैर्न्यग्रोधश्चमसैः शल्मलि
र्वृद्ध्या ।। एवस्वरात्योवृषायद्भिःश्च तुर्भिरेदगन्म
ल्माकश्नश्चनोवतुनमोग्नये ।। १३ ।। संशितोरश्मि
ना ।। संशितोरश्मिनारथः संशितोरश्मिना
हयः ।। संशितोऽप्स्वप्सुजाब्रह्मासोमपुरोग

२६८॥

कःस्विदेकाकी चरति कऽउस्विज्जायते पुनः किंस्विधिमस्य भेषजं किम्वावपनम्महत् ॥ सूर्य्यऽएकाकी ॥ सूर्य्यऽएकाकी चरति चन्द्रमाजायते पुनः ॥ अग्निर्हिमस्य भेषजम्भूमिरावपनम्महत् ॥ काःस्वित् कास्विदासीत्पूर्वचित्तिः किंस्विदासीद्बृहद्वयः कास्विदासीत्पिलिप्पिला कास्विदासीत्पिशङ्गिला ॥ द्यौरासीत् ॥ द्यौरासीत्पूर्वचि २६९॥

५

रथे शोणाः धूम्रनवा हसा ॥ ६ ॥ यद्वातः ॥ यद्वातो ऽ
अपो ऽ अगनीगन्प्रियामिन्द्रस्य तन्वम ॥ एतंस्तो
तरनेनयथापुनरस्वमावर्त्तयासिनः ॥ ७ ॥ वसव
स्त्वा ॥ वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वा
ञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसादित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छ
न्दसा ॥ भूर्भुवः स्वर्लाजी ३ छ्छाचीं ३ न्यव्ये गव्य ऽ एत
दन्नमत्त देवा ऽ एतदन्नमद्धि प्रजापते ॥ ८ ॥ कः स्विद्

२६८ ह्णाम्येषतेयोनिस्सूर्यस्तेमहिमा॥ यस्तेरात्रौ
सम्वत्सरेमहिमासम्बभूवयस्तेपृथिव्यामग्नौ
महिमासम्बभूवयस्तेनक्षत्रेषुचन्द्रमसिमहि
मासम्बभूवतस्मैतेमहिम्नेप्रजापतयेदेवेभ्यः
स्वाहा॥४॥ युञ्जन्तिब्रध्नम॥ युञ्जन्तिब्रध्नमरुष
ञ्चरन्तम्परितस्थुषः॥ रोचन्तेरोचनादिवि॥
युञ्जन्त्यस्य॥ युञ्जन्त्यस्यकाम्याहरीविपक्षसा २६८

ःन्तस

र्यस्तेमहिमा। यस्तेऽहन्त्संवत्सरेमहिमासम्बभूवयस्ते
वायावन्तरिक्षेमहिमासम्बभूवयस्तेदिविसूर्ये
महिमासम्बभूवतस्मैतेमहिम्नेप्रजापतयेस्वाहा
देवेभ्यः॥२॥यःप्राणतः॥यःप्राणतोनिमिषतोमहि
त्वैकऽइद्राजाजगतोबभूव। यऽईशेऽअस्यद्विपद
श्चतुष्पदःकस्मैदेवायहविषाविधेम॥३॥उपयामगृ
हीतोसि। उपयामगृहीतोसिप्रजापतयेत्वाजुष्टं

२६७ स्वाहा शताय स्वाहैकशताय स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहा
स्वर्गाय स्वाहा ३४ हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे इति वाज
सनेयसंहितायां प्राजापतिर्विश्वकर्मा वा ऋषिः त्रिष्टुप् छन्दः प्रजापतिर्देवता हिरण्यगर्भः
समवर्त्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसी
त् स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय ह
विषा विधेम १ उपयामगृहीतोसि उपयामगृही
तोसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः सू २६७

ने श्र

चक्षुर्य्यज्ञेक ल्प्यताꣳ स्वाहा श्रोत्त्रंय्यज्ञेनकल्प्य
ताꣳ स्वाहा वाग्ग्यज्ञेन कल्प्यताꣳ स्वाहा मनोय
ज्ञेन कल्प्यताꣳ स्वाहात्माय ज्ञेन कल्प्यता स्वाहा
ब्रह्माय ज्ञेन कल्प्यताꣳ स्वाहा ज्योतिर्य्यज्ञेन
कल्प्यताꣳ स्वाहा स्वर्य्यज्ञेन कल्प्यताꣳ स्वाहा पृ
ष्ठंय्यज्ञेन कताꣳ स्वाहा यज्ञोयज्ञेन कल्प्यता
ꣳ स्वाहा २२ एकस्मै स्वाहा एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याꣳ

२६६ ऋतवे स्वाहा स्वः स्वाहा मूर्द्ध्ने स्वाहा व्यश्नुविने स्वाहा
न्त्याय स्वाहान्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये
अ स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥ ३२ ॥ आयुर्य्य
ज्ञेन ॥ आयुर्य्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा प्राणो यज्ञे
न कल्पताꣳ स्वाहापानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वा
हा व्यानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहोदानो यज्ञेन क
ल्पताꣳ स्वाहा समानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा २६६

सूर्य्यायस्वाहाचन्द्रायस्वाहाज्योतिषेस्वाहामलिम्लु
चायस्वाहादिवापतयतेस्वाहा ॥ ३० ॥ मधवेस्वाहा
मधवेस्वाहामाधवायस्वाहासुक्रायस्वाहासुचये
स्वाहानभसेस्वाहानभस्यायस्वाहेषायस्वाहोर्जा
यस्वाहासहसेस्वाहासहस्यायस्वाहातपसेस्वाहा
तपस्यायस्वाहाᳪहसस्पतयेस्वाहा ॥ ३१ ॥ वाजाय
स्वाहा ॥ वाजायस्वाहाप्रसवायस्वाहापिजायस्वाहा

प्र

२६५ पृथिव्यै स्वाहा पृथिव्यै स्वाहा न्तरिक्षाय स्वाहा दिवे
स्वाहा सूर्याय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाऽ
द्भ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा परि
प्लवेभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा सरासपेभ्यः स्वाहा
२८ असवे स्वाहा असवे स्वाहा वसवे स्वाहा विभुवे
स्वाहा विवस्वते स्वाहा गणश्रिये स्वाहा गणपतये स्वा
हाभिभुवे स्वाहाधिपतये स्वाहा शूषाय स्वाहा सथ २६५
श्रि वे२ श्र

स्वाहोरात्रेभ्यः स्वाहार्द्धमासेभ्यः स्वाहा मासेभ्यः स्वाह
ऽऋतुभ्यः स्वाहार्त्तवेभ्यः स्वाहा सम्वत्सराय स्वाहा द्या
वापृथिवीभ्यां स्वाहा चन्द्राय स्वाहा सूर्य्याय स्वाहा
रश्मिभ्यः स्वाहा वसुभ्यः स्वाहा रुद्रेभ्यः स्वाहादित्ये
भ्यः स्वाहा मरुद्भ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा
मूलेभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा
पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा २८

२६४ होग्ग्रम्वर्षते स्वाहाशीग्घ्रम्वर्षते स्वाहोद्गृह्णते स्वाहो
द्गृहीताय स्वाहाप्रुष्णते स्वाहाशीकायते स्वाहाप्रुष्वा
भ्यः स्वाहाह्रादुनीभ्यः स्वाहानीहाराय स्वाहा २६ अ
ग्नये स्वाहा अग्नये स्वाहासोमाय स्वाहेन्द्राय स्वाहा
पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहादिग्भ्यः
स्वाहाशाभ्यः स्वाहोर्व्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा
२७ नक्षत्रेभ्यः स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहानक्षत्रियेभ्यः २६४

च्यैदिशेस्वाहा २४ अद्भ्यःस्वाहा अद्भ्यःस्वाहा वार्भ्यः
स्वाहोदकायस्वाहातिष्ठन्तीभ्यःस्वाहास्रवन्तीभ्यःस्वा
हास्यन्दमानाभ्यःस्वाहाकूप्याभ्यःस्वाहासूद्याभ्यःस्वा
हाधार्य्याभ्यःस्वाहार्णवायस्वाहासमुद्रायस्वाहासरि
रायस्वाहा २५ वातायस्वाहा वातायस्वाहाधूमायस्वा
हाभ्रायस्वाहामेघायस्वाहाविद्योतमानायस्वाहास्तन त
यतेस्वाहावस्फूर्जतेस्वाहावर्षतेस्वाहाववर्षतेस्वा

२६३ धयःपच्यन्तांयोगक्षेमोनःकल्पताम् २२ प्राणाय
स्वाहा प्राणायस्वाहापानायस्वाहाव्यानायस्वाहाच
क्षुषेस्वाहाश्रोत्रायस्वाहावाचेस्वाहामनसेस्वाहा
२३ प्राच्यैदिशे प्राच्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहाद
क्षिणायैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहाप्रतीच्यैदिशेस्वा
हार्वाच्यैदिशेस्वाहोदीच्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहो
र्ध्वायैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहावाच्यैदिशेस्वाहार्वा २६३

स्यनेतुर्म्मर्त्तोवुरीतसख्यम्॥ विश्वोरायऽइषुध्यति
द्युम्नंवृणीतपुष्यसेस्वाहा॥२१॥ आब्रह्मन्ब्रा
ह्मणोब्रह्मवर्च्चसीजायतामाराष्ट्रे
राजन्यःशूरऽइषव्योतिव्याधीमहारथोजायतान्दो
ग्ध्रीधेनुर्व्वोढानड्वानाशुःसप्तिःपुरन्धिर्य्योषाजिष्णू
रथेष्ठाःसभेयोयुवास्ययजमानस्यवीरोजायतान्नि
कामेनिकामेनःपर्ज्जन्योवर्षतुफलवत्योनऽओष

२६२ ग्निवज्ञातायादित्यैस्वाहादित्यैमह्यैस्वाहादित्यै
सुमृडीकायैस्वाहासरस्वत्यैस्वाहासरस्वत्यैपाव
कायैस्वाहासरस्वत्यैमहत्यैस्वाहापूष्णेस्वाहा
पूष्णेप्रपथ्यायस्वाहापूष्णेनरन्धिषायस्वाहात्व
ष्ट्रेस्वाहात्वष्ट्रेतुरीपायस्वाहात्वष्ट्रेपुरुरूपायस्वाहा ष
विष्णवेस्वाहाविष्णवेनिभूयपायस्वाहाविष्णवेशि
पिविष्टायस्वाहा २० विष्णोदेवस्य विष्णोदेव २६२

स्पतयो ऽसि मयो ऽस्य द्वौ ऽसि स प्तिर ऽसि वा ज्य ऽसि व षा ऽसि
न्नमण ऽ असि ॥ य पुन्नमा ऽसि रि शुन्नमा ऽस्या दि
त्या ना म्पत्वा न्वि हि देवा ऽ आशा पाला ऽ एतन्दे
वे भ्यो ऽश्वम्मे धाय गो द्दित थं र दातेहर नि दिहर
मतामि हव्य ति रिहस्य धृतिः स्वाहा ॥ १९ ॥ काय स्वाहा य
हा ॥ काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा स्वाहा
धि माधी ताय स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा चित्त

२६। नमोधयसमिधानो ऽग्र मर्त्यम् । हव्यादेवेषुनोदधत्
२५ सहस्रवाडमर्त्यः उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्नि
र्द्धियासमृण्वति २६ अग्निर्न्नूतं अग्निन्नूतमपुरो
दधेहव्यवाहमुपमुवे देवौ २७ आसादयादिह १७
अजीजनोहि अजीजिनोहिपवमानसूर्यविधा
रेशक्मनापयः । गोजीरयारथंहमाणः पुरन्ध्या १८
विश्वकर्मा त्वा विश्वकर्मा त्रायत्रः पित्राखोसिहयो २६।

स्य चेततः। देवस्य चेततो मही म्प्र सवितुर्हवामहे सु
मतिं सत्यराधसम्। सुष्टुतिं सुमतीवृधः सुष्टुति
सुमतीवृधो रातिं सवितुरीमहे प्र देवाय मतीवि
दे १२ रातिं सत्पतिम् रातिं सत्पतिं महे सवि
तारमुपह्वये। आसवं देववीतये। १३ देवस्य सवितुः॥
देवस्य सवितुर्म्मतिर्मासवं विश्वदेव्यम्। धिया भङ्ग
म्मनामहे। १४ अग्निं स्तोमेन। अग्निं स्तोमे

२६० माणायस्वाहाशश्वतेस्वाहानमाणायस्वाहाहिताय
स्वाहावीहितायस्वाहानिमेषायस्वाहायदन्तितस्मै
य स्वाहायत्त्रियमतितस्मैस्वाहायन्नम्रश्चकुरोतितस्मैस्वा
हाकुर्वतेस्वाहाकृतायस्वाहा॥ ०॥ तत्सवितुः॥ तत्स
वितुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्यधीमहि॥ धियोयोनःप्रचोद
यात्॥ ०॥ हिरण्यपाणिमूतये॥ हिरण्यपाणिमूत
येसवितारमुपह्वये॥ सचेत्तादेवतापदम्॥ १॥ देव २६०

हा प्रवृत्ताय स्वाहा विजृम्भमाणाय स्वाहा विवृत्ताय स्वा
हा संदृहानाय स्वाहोपस्थिताय स्वाहा ऽयनाय स्वा हा
गाय णाय स्वाहा ॥ ७ ॥ यते स्वाहा । पूते स्वाहा धावते स्वा
हो द्रावाय स्वाहो द्रुताय स्वाहा शूकाराय स्वाहा शूक
ताय स्वाहा निषण्णाय स्वाहोत्थिताय स्वाहा जवाय स्वा
हा बलाय स्वाहा निवर्तमानाय स्वाहा निवृत्ताय स्वा
हा विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहा शुश्रूष

२५९ वेस्वाहा विस्रवे स्वाहेन्द्राय स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा
मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा ॥ हिङ्काराय स्वाहा
हिङ्काराय स्वाहा हिङ्कृताय स्वाहा क्रन्दते स्वाहा वक्र
न्दाय स्वाहा प्रोथते स्वाहा प्रप्रोथाय स्वाहा गन्धाय स्वा
हा घ्राताय स्वाहा निविष्टाय स्वाहोपविष्टाय स्वा
हा सन्दिताय स्वाहा वल्गते स्वाहासीनाय स्वाहा
शयानाय स्वाहा स्वपते जाग्रते स्वाहा कूजते स्वा २५९
स्वाहा।

नदेवेभ्यः प्रजापतयेते नराज्रुहि ४ प्रजापतये त्वा
प्रजापतये त्वाजुष्टम्प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यान्त्वाजु
ष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वाजुष्टम्प्रोक्षामि विश्वेभ्यस्त्वा मि
देवेभ्यो जुष्टम्प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टम्प्रोक्षा
मि यो ऽस्मर्वन्तञ्जिघांसति तमभ्यमीति वरुणः
परो मर्त्तः परः श्वा ५ अग्नये स्वाहा ऽग्नये स्वा
हा सोमाय स्वाहापाम्मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वाय

२५८ माददे॥१॥ इमामगृभ्णाम्॥ इमामगृभ्णन्न्रशनामृतस्य
पूर्व्व ऽआयुषि विदथेषु कव्या॥ सानो ऽअस्मिन्त्सुत ऽआब
भूव ऽऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती॥२॥ अभिधा ऽअ
सि॥ अभिधा ऽअसि भुवनमसि यन्तासि धर्त्ता॥ सत्वम
ग्निं वैश्वानरꣳ सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः॥३॥ स्व
गा त्वा॥ स्वगा त्वा देवेभ्यः प्रजापतये ब्रह्मन्नश्वं भ
न्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम्॥ तम्बधा २५८

जमानोमह्युक्ष्माः ऽ आसन्तेभ्य ऽ एषमेदेवेषुवसुवा
र्य्यायक्ष्यत ऽ इतितायादेवादेवदानान्यदुस्तान्न्स
स्मा ऽ आचशास्वाचगुरस्वेषितश्चहोतरसिभद्रवा
च्यायप्रेषितोमानुषः सूक्तवाकायसूक्ताब्रूहि ॥६१॥ ते
जोसि ॥ इतिवाजसनेयसंहितायामेकविंशोध्यायः ॥
तेजोसिशुक्रममृतमायुष्पा ऽ आयुर्मेपाहि देवस्य
त्वासवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णोहस्ताभ्या

२५७ न्द्राय ऽ ऋषभन्नथ्थं सुन्वन्त्विम्च्छ्या थ्थं सरस्वत्या ऽ इ
न्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमा न्त्सूपस्थ्य ऽ अघा ॥ ५९ ॥ सूप
स्थ्या ऽ अद्य देवो वनस्पतिर भवदश्विभ्या ञ्छागेन
सरस्वत्यै मेषेणे न्द्राय ऽ ऋषभेणा क्षैंस्ता न्मेदस्तः
प्रतिपचताग्र भीषतावीवृधन्त पुरो डाशैरपुरश्वि
ना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा सुरासोमा न्त्स्त्वामद्य ॥ ६० ॥ त्वा
मद्य ऽ ऋष ऽ आर्षेय ऽ ऋषीणा न्नपादवृणीतायम् २५७

वाᳫं सरस्वतीमग्निनᳫं सोमᳫंस्विष्टकृत्स्विष्टऽइन्द्रः
सुत्रामासवितावरुणोभिषगिष्टोदेवोवनस्पतिः
स्विष्टादेवाऽआज्यपाःस्विष्टोऽअग्निरग्निनाहोता
होत्रेस्विष्टकृद्यशोनदधदिन्द्रियमूर्जमपचितिᳫं
स्वधाञ्चवसुवनेवसुधेयस्यव्यन्तुयज ॥ ५९ ॥ अग्निम
द्यहोतारमवृणीतायय्यजमानःपचन्पक्तीःपचन्पु
रोडाशान्बध्नन्नश्विभ्यांछागᳫंसरस्वत्यैमेषमि

२५६ ओजो न जूतिःऽऋषभो न भामम्वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रि
याणि वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥ ५६ ॥ देवम्बर्हिः
देवम्बर्हिर्वारितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्र
दाः सरस्वत्याः स्योनमिन्द्र ते सदः ईशायै मन्युं राजा
नम्बर्हिषा दधुरिन्द्रियम्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु य
ज ॥ ५७ ॥ देवोऽअग्निः ॥ देवोऽअग्निः स्विष्टकृद्देवा
न्यक्षद्यथायथं होताराविन्द्रमश्विना वाचा वा ॥ २५६

स्त्रो देवीरश्विनेडा सरस्वती ॥ शूषन्न मध्ये नाभ्यामि
न्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५४॥
देव ऽइन्द्रः ॥ देव ऽइन्द्रो नराशᳪंसस्त्रिवरूथः सरस्व
त्याश्विभ्यामीयते रथः ॥ रेतो न रूपममृतं जनित्र
मिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य व्य
न्तु यज ॥५५॥ देवो देवैः ॥ देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो
ऽअश्विभ्याᳪं सरस्वत्या सुपिप्पल ऽइन्द्राय पच्यते मधु ॥

२५५ ज॥५१॥ देवीऽउर्ज्जाहुती॥ देवीऽउर्ज्जाहुतीदुघेसुदु
घेन्द्रेसरस्वत्यश्विनाभिषजावतः॥ शुक्रन्नज्ज्यो
तिस्तनयोराहुतीधत्तऽइन्द्रियम्वसुवनेवसुधेय
स्यव्यन्तुयज॥५२॥ देवादेवानाम्॥ देवादेवानाम्भिष
जाहोताराविन्द्रमश्विना॥ वषट्कारैःसरस्वतीत्विषि
न्नहृदयेमतिꣳहोतृभ्यान्दधुरिन्द्रियम्वसुवनेव
सुधेयस्यव्यन्तुयज॥५३॥ देवीस्तिस्रः॥ देवीस्तिस्रस्ति २५५

ता॥ प्राणमन्नवीर्य्यन्नासिक्कयोर्दधुरिन्द्रियम्वसुवने
वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥४४॥ देवीऽउषासा॥ देवीऽउ
षासावश्विना सुत्रामेन्द्रे सरस्वती॥ बलन्नवाच
मास्यऽउषाभ्यान्दधुरिन्द्रियम्वसुवनेवसुधेयस्य
व्यन्तु यज॥४५॥ देवी जोष्ट्री॥ देवी जोष्ट्रीसरस्वत्य
श्विनेन्द्रमवर्द्धयन्॥ श्रोत्रन्नकर्णयोर्यशो जो
ष्ट्रीभ्यान्दधुरिन्द्रियम्वसुवनेवसुधेयस्यव्यन्तु यज

२५४ याथंस्ययाड्देवानामाज्यपानाम्प्रियाधामानियक्ष
दग्नेर्होतुः प्रियाधामानियक्षत्स्वम्महिमानमायज
तामेज्याऽइषः कृणोतुसोऽअध्वराजातवेदाजुषता
ᳪंहविर्होतर्य्यज ॥४७॥ देवम्बर्हिर्देवम्बर्हिः सरस्व
तीसुदेवमिन्द्रेऽअश्विनातेजोनचक्षुरक्ष्योर्बर्हि
षादधुरिन्द्रियम्वसुवनेवसुधेयस्यव्यन्तुयज ॥४८॥
देवीर्द्वारोऽअश्विनाभिषजेन्द्रेसरस्व २५४

६६ होतायक्षदग्निꣳस्विष्टकृतम् । होतायक्षदग्नि
ꣳस्विष्टकृत्तमयाडग्निरश्विनोश्छागस्य हविषः
प्रियाधामान्ययाट्सरस्वत्या मेषस्य हविषः प्रियाधा
मान्ययाडिन्द्रस्यऽऋषभस्य हविषः प्रियाधामान्यया
डग्नेः प्रियाधामान्ययाट्सोमस्य प्रियाधामान्ययाडि
न्द्रस्य सुत्राम्णः प्रियाधामान्ययाट्सवितुः प्रियाधामा
न्ययाड्वरुणस्य प्रियाधामान्ययाड्वनस्पतेः प्रियाधा

२५ नस्पतेर्हविषः प्रियाधामानि यत्राग्नेः प्रियाधामानि
यत्रसोमस्य प्रियाधामानि । प्रियाधामानि यत्रसवि
तुः प्रियाधामानि यत्र वरुणस्य प्रियाधामानि यत्र व
नस्पतेः प्रियापाथाᳩसि यत्र देवानामाज्यपानां प्रि
याधामानि यत्राग्नेर्होतुः प्रियाधामानि तत्रैतान्प्र
स्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयस इव कृत्वी
करद्देवं देवो वनस्पतिर्जुषताᳩहविर्होतर्यज २५९

सृद्ध्रियाणमग्निष्वात्तानाम्पीवोपवसनानाम्पार्श्वत
तः श्रोणितः शितामतऽउत्सादतोङ्गादङ्गादवत्तानाङ्क
रदेवमिन्द्रो जुषतान्थंहविर्होतर्य्यज ॥ ४५ ॥ होतायक्ष
द्वनस्पतिमभि ॥ होतायक्षद्वनस्पतिमभिहिपिष्ट
तमयारभिष्टयारशनयाधित ॥ यत्राश्विनोश्छाग
स्यहविषः प्रियाधामानियत्रेन्द्रस्यसुत्राम्णः ॥ यत्रस
रस्वत्यामेषस्यहविषः प्रियाधामानियत्रेन्द्रस्यऽऋष

२५२ राणाꣳ शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानाम्पीवोपवस
नानाम्पार्श्वतः श्रोणितः शितामतऽउत्सादतोऽङ्गा
दङ्गादवत्तानाङ्करदेवꣳ सरस्वती जुषताꣳ हविर्हो
तर्यज ॥४४॥ होतायक्षदिन्द्रमृषभस्य होतायक्षदि
न्द्रमृषभस्य हविषऽआवयद्द्य मध्यतो मेदऽउद्भृत
म्पुराद्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घस्नून्नघासे
ऽअज्राणां यवसप्रथमानाꣳ सुमत्क्षराणाꣳ शत २५२

थंसुमत्लं राणाथंशतरुद्रियाणामग्निष्वात्ताना
म्पोवोपवसनानाम्पाश्वतः श्रोणितःशितामा
तऽउत्सादतोङ्गादङ्गादवत्तानाङ्करतऽएवाशिष्विना
जुषेताथंहविर्होतर्य्यज ४२ होतायक्षत्सरस्वतीम्मे
षस्य होतायक्षत्सरस्वतीम्मेषस्य हविषऽआवयदद्य
मद्ध्यतोमेदः उद्भृतम्पुराद्वेषोभ्यः पुरापौरुषेय्यागृभोघ
सन्नूनङ्घासेऽअज्राणाय्यवसप्रथमानाथंसुमत्क्ष

२५।

जैर्म्भहस्वन्तोमदामासरेएपरिष्कृताः॥शुक्राःपयस्व
न्तोमृताःप्रस्थितावोमधुश्चुतस्तान श्विनासरस्व
तीन्द्रःसुत्रामावृत्रहाजुषन्तांसोम्यम्मधुपिबन्तु
मदन्तुव्यन्तुहोतर्य्यज॥४२॥होतायक्षदश्विनौछा
गस्य॥होतायक्षदश्विनौछागस्यहविषऽआत्ताम
द्यमध्यतोमेदऽउद्भृतम्पुराद्वेषोभ्यःपुरापौरुषेय्या
गृभोघस्तान्नूनङ्घासेऽअज्राणाय्यवसप्रथमाना २५।

तर्य्यज ॥४०॥ होतायक्षदश्विनौ छागस्य वपाया मेद
सो जुषेतां हविर्होतर्य्यज ॥ होतायक्षत्सरस्वतीम्मे
षस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्य्यज ॥ होताय
क्षदिन्द्रमृषभस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्य्य
ज ॥४१॥ होतायक्षदश्विनौ सरस्वतीम् ॥ होतायक्षदश्वि
नौ सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणमिमे सोमाः सुरामाण
श्छागैर्न्न मेषैरृषभैः सुताः शष्पैर्न्न तोक्मभिर्ल्ला

२५० साम्प्रय कस्वाहा छागमश्विभ्याᳪं स्वाहा मेषᳪं सर
स्वत्यै स्वाहा ऋषभमिन्द्राय सिᳪंहाय सिᳪंहाय स
हस ऽ इन्द्रियᳪं स्वाहाग्निन्त्वमेषजᳪं स्वाहा सोम
मिन्द्रियᳪं स्वाहेन्द्रᳪं सुत्रामाणᳪं सवितारं वरु
णम्भिषजाम्पतिᳪं स्वाहा वनस्पतिम्प्रियम्पाथो न
भेषजᳪं स्वाहा देवा ऽ आज्यपा जुषाणो ऽ अग्निर्भे
षजम्पयः सोमः परिस्रुता घृतम्मधु व्यन्त्वाज्यस्य हो २५०

रम्पयः सोमः परिस्रुताघृतम्मधुव्यन्त्वाज्यस्यहोत
र्य्यज ॥ ३७ ॥ होतायक्षद्वनस्पतिꣳ शमितारम् हो
तायक्षद्वनस्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्रतुम्भीमन्न
मन्युꣳ राजानम्व्याघ्रन्नमसाश्विनाभामꣳ सर
स्वतीभिषगिन्द्रायदुहऽइन्द्रियम्पयः सोमः परिस्रु
ताघृतम्मधुव्यन्त्वाज्यस्यहोतर्य्यज ॥ ३८ ॥ होताय
क्षदग्निꣳ स्वाहाज्यस्यस्तोकानाꣳ स्वाहामेद

२४९ जन्त्रय स्त्रिधात्ऽव्रोयसो न्न्रूपमिन्द्रे हिर एयय मश्विव
नेडा न भारती वाचासरस्वतीमह्ऽ इन्द्रायदु हऽइ
न्द्रियम्पयः सोमः परिस्रुताघृतम्मधु ब्भन्त्वाज्ज्यस्य
होतर्य्यज ॥३७॥ होतायक्षत्सुरेतसम्टषभन्नम् होता
यक्षत्सुरेतसम्टषभन्नर्य्यापसान्त्वष्टारमिन्द्रमश्वि
ना भिषजन्नसरस्वतीमोजो नज्जूरिन्द्रियन्वृको
नरन्नसो भिषग्यशः सुरया भेषजं श्रियानमास २४९

नभैषजꣳ शश्पैर्न नग्नहुजसा हृदा रश्मिं भ्रान्नमासरम्पयः
सोमः परिस्रुता घृतम्मधुव्यन्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज
३५ होता यक्षद्दैव्या होतारा होता यक्षद्दैव्या होतारा
भिषजाश्विनेन्द्रन्नजागृविदिवा नक्तन्न भेषजैः
शूषꣳ सरस्वती भिषक्सीसेन दुह इन्द्रियम्पयः
सोमः परिस्रुता घृतम्मधुव्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ३६
होता यक्षत्तिस्रो देवीः होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न्न भेषज

२४८ होतुर्य्यज ॥ ३३ ॥ होतायक्षद्दुरोदिशः ॥ होतायक्षद्दुरो
दिशः कवष्यो नव्यचस्वतीरश्विभ्यान्नदुरोदि
शऽइन्द्रो नरोदसीदुघेदुहे धेनुः सरस्वत्यश्विने
न्द्राय भेषजं शुक्रन्न ज्योतिरिन्द्रियम्पयः सोमः
परिस्रुता घृतम्मधुव्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ३४
होतायक्षत्सुपेशसोषे ॥ होतायक्षत्सुपेशसोषेनक्त
न्दिवाश्विना समञ्जा तेसरस्वत्यात्विषिमिन्द्रे २४८

र्दधन्नृषभ मेषम्म गवेन्द्रियमस्मिन्ने न्द्राक्रनेवाजय्य
वैः कर्कन्धुभिर्म्मधुलाजैर्न्नमासरम्पयः सोमः
परिस्रुताघृतम्मधुव्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज॥३३॥हो
तायक्षद्बर्हिरूर्णम्म्रदाः॥ होतायक्षद्बर्हिरूर्ण
म्म्रदाभिषङ्नासत्याभिषजाश्विनाश्वाशिशुम
ताभिषग्धेनुः सरस्वतीभिषग्दुहऽइन्द्रायभे
षजम्पयः सोमः परिस्रुताघृतम्मधुव्यन्त्वाज्यस्य

३५। मूर्द्धानन्दिवः॥मूर्द्धानन्दिवो। अरतिम्पृथिव्यावैश्वा
नरमृत। आजातमग्निम्। कविंसम्म्राजमतिथि
ञ्जनानामासन्नापात्रञ्जनयन्तदेवाः॥ अग्निर्वृत्रा
णि। अग्निर्वृत्राणिजङ्घनद्द्रविणस्युर्विपन्यया।
समिद्धःशुक्र। आहुतः॥ विश्वेभिः सोम्यमधु विश्वे
भिःसोम्यम्मध्वग्न। इन्द्रेणवायुना। पिबामित्रस्यधा
मभिः॥१०॥ आयन्त। आयद्दिषन्नपतिन्तेजा। आ ३५।

वत्समुपधापयेते। हरिरण्यस्याम्भवतिस्वधावाञ्छुक्रो
ऽअन्यस्यान्ददृशेसुवर्चाः॥५॥ अयमिह। अयमिह
प्रथमोधायिधातृभिर्होतायजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः
यमप्नवानोभृगवोविरुरुचुर्वनेषुचित्रम्विभ्वं
विशेविशे॥ ह॥ त्रीणिशता। त्रीणिशतात्रीसहस्राण्य
ग्निन्त्रिंशच्चदेवानवचासपर्यन्। औक्षन्घृ
तैरस्तृणन्बर्हिरस्माऽआदिद्धोतारन्न्यसादयन्त॥७॥

३५० ।। १ अग्नयः पावकः ।। श्वितास्वयः श्वात्रासो भुरण्य
वो वनर्षदो वायवो न सोमाः ।। २ हरयो धूमकेतवः
हरयो धूमकेतवो वातजूता उप द्यवि ।। यतन्ते वृथ
वजातः ग ग्नयः ।। २ यजा नो मित्रा वरुणा यजा देवाँ २ ऋत
म्बृहत् ।। अग्ने यक्षि स्वं दमम् ।। ३ युक्ष्वा हि देवहू
तमाँ २ अश्वाँ २ अग्ने रथीरिव ।। नि होता पूर्व्यः
सदः ।। ४ द्वे विरूपे ।। द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या ३५०

ग्नेमेधाविनङ्कुरुस्वाहा॥१४॥मेधाम्मेमेधाम्मेवरु

णोददातुमेधामग्निः प्रजापतिः॥मेधामिन्द्रश्च

वायुश्चमेधान्धाताददातुमेस्वाहा॥१५॥इदम्मे॥इ

दम्मेब्रह्मचक्षत्रञ्चोभेश्रियमश्नुताम्॥मयि

देवादधतुश्रियमुत्तमान्तस्यैतेस्वाहा॥१६॥श्वसा

जरासः॥इतिवाजिसनेसंहितायांद्वित्रिंशमोध्या

यः॥३२॥श्वस्पाजरासोदमामरित्रोः॥अर्च्छ्दूमासो

३४९ प्रथमजामृतस्यात्मनात्मानमभिसंविवेश॥११॥ प
रिद्यावापृथिवी॥ परिद्यावापृथिवीसद्यऽइत्वापरि
लोकान्परिदिशः परिस्वः। ऋतस्यतन्तुंविततं
विचृत्यतदपश्यत्तदभवत्तदासीत्॥१२॥ सदसस्प
तिम्॥ सदसस्पतिमद्भुतंप्रियमिन्द्रस्यकाम्यम्॥ स
निंमेधामयासिषꣳस्वाहा॥१३॥ यांमेधां॥ यांमे
धांदेवगणाः पितरश्चोपासते॥ तयामामद्यमेधया ३४९

तद्वोचेदमृतन्नुविद्वान्गन्धर्वोधामविभृतङ्गुहा
सत्॥ त्रीणिपदानिनिहितागुहास्ययस्तानिवे
दसपितुःपितासत्॥ ९॥ सनोबन्धुर्जनिता
सविधाताधामानिवेदभुवनानिविश्वा॥ यत्र
देवाऽअमृतमानशानास्तृतीयेधामन्नध्यैर
यन्त॥ १०॥ परीत्यभूतानि। परीत्यभूतानिपरीत्य
लोकान्परीत्यसर्वाः प्रदिशोदिशश्चऽउपस्थाय

३४८ स्मैदेवायहविषाविधेम॥६॥ यङ्क्रन्दसी॥ यङ्क्रन्दसी
ऽअवसातस्तभाने ऽअभ्यैक्षेतां मनसारेजमा
ने॥ यत्राधिसूरऽउदितोविभातिकस्मैदेवाय
हविषाविधेम॥ आपोहयद्बृहतीर्यश्चिदापः॥७
वेनस्तत्॥ वेनस्तत्पश्यन्निहितंगुहासद्यत्रविश्व
म्भवत्येकनीडम्। तस्मिन्निदꣳसञ्चविचैतिस
र्वꣳसऽओतः प्रोतश्चविभूः प्रजासु॥ ८ ॥ प्रतत्त प्र ३४८

नुसर्व्वाः पूर्व्वो ह जातः स ऽ उ गर्भेऽ अन्तः । सऽए
व जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ्जनास्तिष्ठति
सर्वतोमुखः ॥ ४ ॥ यस्माज्जातन्न पुरा किञ्चनैव
यऽ आबभूव भुवनानि विश्वा । प्रजापतिः प्रज
या सꣳरराणस्त्रीणि ज्योतीꣳषि सचते स षोड
शी ॥ ५ ॥ येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृढा येन स्वः स्तभि
तं येन नाकः । योऽ अन्तरिक्षे रजसो विमानः क

येन द्यौः

३४७ ग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः ॥ तदेवशु
क्रन्तद्ब्रह्मताऽआपःसप्रजापतिः ॥१॥ सर्वेनिमे
षा ॥ सर्वेनिमेषाजज्ञिरेविद्युतःपुरुषादधि ॥ नै
नमूर्द्धन्नतिर्य्यञ्चन्नमध्येपरिजग्रभत् ॥२॥ नत
स्य ॥ नतस्यप्रतिमाऽअस्तियस्यनाममहद्यशः ॥
हिरण्यगर्ब्भऽइत्येषमामाहिंसीदित्येषायस्मा
न्नजातऽइत्येषः ॥३॥ एषोह ॥ एषोहदेवःप्रदिशो ३४७

जातोनमोरुचायब्राह्मये २० ॥ रुचम्ब्राह्मम
ञ्जनयन्तोदेवाऽअग्ग्रेतदब्ब्रुवन् ॥ य
स्त्वैवम्ब्राह्मणोविद्यात्तस्यदेवाऽअसन्वशे ॥ २
१ ॥ श्रीश्चते लक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वे
नक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणामु
म्मऽइषाणसर्वलोकम्मऽइषाण ॥ २२ ॥ तदेव ॥ इति
वाजसनेयसंहितायामेकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ तदेवा

३४९ वेदाहम वेदाहमेतम्पुरुषम्महान्तमादित्यवर्ण्णं
न्तमसः परस्तात तमेवविदित्वातिमृत्युमेतिना
न्यः पन्थाविद्यतेयनाय ॥१८॥ प्रजापतिश्चरति प्रजा
पतिश्चरतिगर्ब्भेऽअन्तरजायमानोबहुधाविजाय
ते तस्ययोनिम्परिपश्यन्तिधीरास्तस्मिन्हतस्थु
र्भुवनानिविश्वा ॥१९॥ योदेवेभ्यः ॥ योदेवेभ्य
आतपतियोदेवानाम्पुरोहितः ॥ पूर्व्वोयोदेवेभ्यो ३४९

समिधःकृताः॥ देवायद्यज्ञन्तन्वानाः अबध्नन्पु
रुषम्पशुम॥१५॥यज्ञेनयज्ञम यज्ञेनयज्ञम
यजन्तदेवास्तानिधर्म्माणिप्रथमान्यासन्॥ते
हनाकम्महिमानःसचन्तयत्रपूर्वेसाध्याःसन्ति
देवाः॥१६॥ अद्भ्यःसम्भृतः॥ अद्भ्यःसम्भृतःपृथिव्यै
रसाच्चविश्वकर्म्मणःसमवर्त्तताग्रे॥तस्यत्वष्टा
विदधद्रूपमेतितन्मर्त्यस्यदेवत्वमाजानमग्रे॥१७॥

३४५

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्य्यो ऽ अजायत श्रो
त्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखादग्निरजायत ॥ १२ ॥ ना
भ्या ऽ आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्त्तत ॥ प
द्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँ २ ऽ अकल्प
यन् ॥ १३ ॥ यत्पुरुषेण ॥ यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञम
तन्वत ॥ वसन्तोस्यासीदाज्यं ग्रीष्म ऽ इध्मः शर
द्धविः ॥ १४ ॥ सप्तास्या ॥ सप्तास्यान्परिधयस्त्रिः सप्त ३४५
स

वयः ॥७॥ तय्यज्ञम ॥ तय्यज्ञम्बर्हिषिप्रौक्षन्पु

मे रुषञ्जातमग्रतः तेनदेवाऽअयजन्तसाध्याऽऋ

षयश्चये ॥८॥ यत्पुरुषम्म ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः कति

धाव्यकल्पयन ॥ मुखङ्किमस्यासीत्किम्बाहूकि

मूरूपादाऽउच्येते ॥१०॥ ब्राह्मणोस्य ॥ ब्राह्मणोस्य

मुखमासीद्बाहूराजन्यः कृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वै

श्यः पद्भ्याꣳशूद्रोऽअजायत ॥११॥ चन्द्रमामनसः ॥

३५५ द्भूमिमथोपुरः ॥५॥ तस्माद्यज्ञात् ॥ तस्माद्यज्ञात्स
र्वहुतः सम्भृतम्पृषदाज्यम् पशूँस्ताँश्चक्रे
वायव्यानारण्याग्राम्याश्चये ॥६॥ तस्माद्यज्ञा
त्सर्वहुतः ऋचः सामानिजज्ञिरे ॥ छन्दांसि
जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥७॥ तस्माद
श्वाः ॥ तस्मादश्वाः अजायन्त येके चोभया
दतः ॥ गावोह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाताः अजा ३५५

यदन्नेनातिरोहति ॥२॥ एतावानस्य ॥ एतावा
नस्य महिमातोज्यायांश्च पूरुषः ॥ पादोस्य
विश्वाभूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥३॥ त्रिपा
दूर्द्ध्वः ॥ त्रिपादूर्द्ध्व ऽउदैत्पुरुषः पादोस्येहाभव
त्पुनः ॥ ततो विष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशने ऽअ
भि ॥४॥ ततो विराड् ॥ ततो विराडजायत विरा
जो ऽअधिपूरुषः ॥ स जातो ऽअत्यरिच्यत पश्चा

३४१ शूद्राऽअब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ॥ मागधः पुंश्च
लीकितवः क्लीबोऽशूद्राऽअब्राह्मणास्ते प्राजा
पत्याः ॥ २२ ॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः ॥ इति वाजसनेय
सम्हितायान्त्रिंशोध्यायः ॥ ३० ॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः
सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिꣳ सर्वतस्पृत्वा
त्यातिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥ १ ॥ पुरुषऽएव पुरुषऽएवेद
ꣳसर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम् । उतामृतत्वस्येशानो ३४२

सर्प्पिणम्वायवेचाण्डालमन्तरिक्षायवंश
नर्त्तिनन्दिवेखलतिंसूर्य्यायहर्य्यक्षन्नक्ष
त्रेभ्यःकिर्म्मिरञ्चन्द्रमसेकिलासमह्नेशुक्लं
पिङ्गाक्षंरात्र्यैकृष्णम्पिङ्गाक्षम्॥ २१॥ अथैता
न्॥ अथैतानष्टौविरूपानालभतेतिदीर्घञ्चा
तिह्रस्वञ्चातिस्थूलञ्चातिकृशञ्चातिशुक्लं
चातिकृष्णञ्चातिकुल्वञ्चातिलोमशञ्च॥ अ

२४१ णावादङ्क्रोशायतूणवध्ममवरस्परायशङ्खध्म
ध्मंवनायवनपमन्यतोरण्यायदावपम्॥१९॥
नर्मायपुंश्चलूम्॥ नर्मायपुंश्चलूंहसा
यकारिंयादसेशाबल्याङ्ग्रामण्यङ्गणकमभि
क्रोशकन्तान्महसेवीणावादम्पाणिघ्नन्तू
णवध्मन्तान्नृत्तायानन्दायतलवम्॥२०॥अ
ग्नयेपीवानम्॥ अग्नयेपीवानम्पृथिव्यैपीठ २४२

रश्रौत्रेतायै कल्पिनन्द्वापरायाघिकल्पिनमा
स्कन्दायसभास्त्याणुन्मत्यवेगोष्ठ्यु मन्तकाय
गोघातन्दुघेयोगाश्चिलत्तत्तस्रिदनमाण्णाऽउ
पतिष्ठतिदुष्कृताय चरकाचार्य्यम्यापभनेसेलु
गमरा॥२०॥प्रतिश्रुत्कायाऽअवर्त्तनम॥प्रतिश्रु
त्कायाऽअवर्त्तनम्बोषायजनषमन्त्तायबकुवादिन
मनन्त्रायमूकंशब्दायाद्दुम्भयघातनमहसेवी

३४८ नुभ्योजस्न्नकृभ्यर्श्वतेभ्यः किम्पूरुषम॥१६॥ वीभ
त्सायैपौल्कसमं॥ मनत्सायैपौल्कसम्वर्णाय
हिरण्यकारन्तुलायैवाणिजम्पश्चादोषायगला
विनंम्विश्वेभ्योभूतेभ्यःसिध्मलन्भूत्यैजागर
णमन्भूत्यैस्वपनमात्यैजनवादिनम्व्युध्याउ
म पगल्भंसंशरायप्रच्छिदम॥१७॥ अक्षराजाय
कितवम॥ अक्षराजायकितवङ्कृतायादिनवद ३४८

री

तामिदावत्सरायातीत्वरीमिद्ववत्संयौतिष्कद्वरींव
त्सरायविजर्ज्जराꣳसंवत्सरायपलिक्नीमृभु
भ्योजिनसन्धꣳसाध्येभ्यश्चर्म्मम्नम्॥१५॥सरोभ्यो
धैवरम्सरोभ्योधैवरमुपस्थावराभ्योदाशंवै
शन्ताभ्योबैन्दन्नड्वलाभ्यःशौष्कलम्पारायमार्गा
रमवारायकेवर्त्तन्तीर्त्थेभ्यऽआन्दंविषमेभ्योमै
नालꣳस्वनेभ्यःपर्णकङ्गुहाभ्यःकिरातꣳसा

३४॰ मन्नवैयस्तापमः॥मन्नवैयस्तापक्कोधायनि
सरय्योगायवोक्कारथंशोकायाम्निसत्तीर
त्तैमायविमोक्कारमुक्कूलनिकूलेम्यास्त्रि
ह्निनम्वपुषेमानस्कृतथंशीत्लायोज्जनीका
रान्नि।ऋीत्यैकोऽग्नाकारीय्यमायास्मः॥४॥य
मायपमस्मः॥यमायपमस्मयर्व्वेश्रोवतोका
थंसन्वत्सरायपर्य्यापिएीम्यारिवत्सरायायाविजा ३४॰

योपमन्यित्तारम्मेधायवासःपल्पूलीम्स्काका
मायरजयित्रीम॥१२॥ऋतयेस्तेनहृदयम
ऋतयेस्तेनहृदयम्वैरहत्यायपिसुनम्वि
विक्तैयेक्षत्तारमौपद्रष्ट्रायानुक्षत्तारम्बला
यायानुचरम्भूम्नेपरिष्कन्दम्प्रियायप्रियवा
दिनमरिष्ट्याऽश्वसादंस्वर्ग्गायलोकाय
भागदुघम्वर्षिष्ठायनाकायपरिवेष्टारम॥१३॥

३३९ प्पायाविपालन्तेजसेजपालमिरायेकीनाशाकी
लालायसुराकारम्मूङ्झायगहपथेश्वेयसेबित्त
धमघस्सायानुदत्तरम ॥ मायेदाब्बोहारम
मायेदाब्बोहारम्भायाः अग्गस्सधम्मधस्सविपु
पायानिषेकारैवर्षिष्टायनाकायपरिवुष्टारन्दे
वलोकायपेत्तितारम्मनुष्यलोकायप्रकारिता
रथसर्वभ्योलोकेभ्यः उपसेकारमवरिसैवुधा ३३९

रकारांम्प्रकाशोद्यायोपसदँव्वर्णीयानुरुधम्मला
योपदाम॥ ८ ॥ उत्सादेश्च ः कुञ्जम॥ उत्सादेश्चः कुञ्ज
म्प्रमुदेव्वामनन्द्वाश्च ः स्नामथस्वप्नायान्धमधर्म्मो
यमघिरम्प्युविज्ञायानिषजम्प्रज्ञानायनक्षत्रदर्शी
मार्शिक्षायैप्रश्निनमुपशिक्षायाऽअभिप्रश्निनम्म
र्य्यादायैप्रश्नविवाकम॥ १० ॥ अर्म्मेभ्योहस्तिपम
अर्म्मेभ्योहस्तिपञ्जवायाश्वपम्पुष्ट्यैगोपालाम्वी

३३८ स्त्रीकाम्यो नैषादम्पुरुषव्याघ्राय दुर्म्मदङ्गन्धर्वा
प्सरोभ्यो व्रात्यम्प्रयुग्भ्यः उन्मत्तं सर्प्पदेवजनेभ्यो
प्रतिपदमयेभ्यः कितवमैर्यतायाः आकितव
म्पिशाचेभ्यो विदलकारीं यातुधानेभ्यः कण्टकी
कारीं म॥ ता॥ सन्ध्यये जारम॥ सन्ध्यये जारङ्गेहायोपपति
मार्त्त्यै परिवित्तं निर्ऋत्यै परिविविदानमराध्याये
दिधिषुः पतिं निष्कृत्यै पेशस्कारीं संज्ञानाय स्म ३३८

मलन्नर्म्मायरेभꣳहसायकारिमानन्दायस्त्रीष
खम्प्रमदेकुमारीपुत्रम्मेधायैरथकारन्धैर्य्यायत
क्षाणम्॥६॥तपसेकौलालम्॥तपसेकौलालम्मा
यायैकर्म्मारꣳरूपायमणिकारꣳशुभेवपꣳश
रव्यायाऽइषुकारꣳहेत्यैधनुष्कारङ्कर्म्मणेज्याका
रन्दिष्टायरज्जुसर्ज्जम्मृत्यवेमृगयुमन्तकायश्वनि
नम्॥७॥ नदीभ्यः पौञ्जिष्ठम्॥नदीभ्यः पौञ्जिष्ठम्

३३१ क्तारꣳ हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः॥ सविता
रन्नृचक्षसम्॥४॥ ब्रह्मणे ब्राह्मणं॥ ब्रह्मणे ब्राह्म
णं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं त
पसे शूद्रं तमसे तस्करं नारकाय वीरहणं पाप्म
ने क्लीबमाक्रयाया अयोगूं कामाय पुंश्चलूम
तिक्रुष्टाय मागधम्॥५॥ नृत्ताय सूतं नृत्ताय सू
तं गीताय शैलूषं धर्माय सभाचरं नरिष्ठायै भी ३३१

स

इकोनत्रिंशतिमोध्यायः॥२९॥ देवसवितः प्रसु
वयज्ञम्प्रसुवयज्ञपतिम्भगाय॥ दिव्योगन्धर्वः
केतपूःकेतन्नः पुनातुवाचस्पतिर्वाचन्नःस्व
दतु॥१॥ तत्सवितुःतत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गोदेवस्य
धीमहि॥ धियोयोनःप्रचोदयात॥२॥ विश्वानिदे
व॥ विश्वानिदेवसवितर्दुरितानिपरासुव॥ यद्भ
द्रन्तन्नआसुव॥३॥ विभक्तारंहवामहे॥ विभ

३३६ अग्नावैष्णवे एकादशकपालोमित्राबृहस्पतये अनुमत्यै चरुः

अग्नावैष्णवैकादशकपालोमित्रावरुणाभ्यामाग्नेयहुतासवितृभ्यां प्रसवित्र आग्नेयः सावित्रेष्ट पाकाय त्रिणवाय शाकराय चरुः सवितुः श्रो त्रियाय त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुः दितौ विष्णुपत्न्यै चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोनुमत्याऽअष्टाकपालः ६० देव सवितः इति वाजसनेयसंहितायां ३३६

येनीकवते॥ अग्नयेनीकवतेरोहितांजिरनड्वा

नद्योरामौसावित्रौपौष्णौरजतनाभीवैश्वदेवौपि

शङ्गौतूपरौमारुतःकल्माष्य आग्नेयःकृष्णोजः

सारस्वतीमेषीवारुणःपेत्वः॥ पर्ण॥ अग्नयेगायत्राय॥

अग्नयेगायत्रायत्रिवृतेराथंतरायाष्टाकपालः

इन्द्रायत्रैष्टुभायपञ्चदशायबार्हतायैकादशाक

पालोविश्वेभ्योदेवेभ्योदेवेभ्योजागतेभ्यःसप्तदशे

३३५ केतुमद्दुन्दुभिर्वावदीति समस्वपर्ण्णाश्चरन्ति नो
नरोस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥५७॥ आग्नेयः कृ
ष्णग्रीवः॥ आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मे
षी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बार्ह
स्पत्यः शिल्पो वैश्वदेव ऐन्द्रोरुणो मारुतः क
ल्माष ऐन्द्राग्नः संहितोधोरामः सावित्रो
वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः ॥५८॥ अग्न ३३५

ण्गोदेवरथप्रतिहृष्यागमनाया॥पड्॥उपश्वासय
उपश्वासयपृथिवीमुतद्यांपुरुत्राते मनुताम्वि
ष्ठितञ्जगत॥सदुन्दुभेसजूरिन्द्रेणदेवैर्दूराद्दवी
योऽअपसेधशत्रून्॥५५॥आक्रन्दयआक्रन्दयबल
मोजोनऽआधानिष्टनिहिदुरितावाधमानः॥
अपप्रोथदुन्दुभेदुच्छुनाऽइतऽइन्द्रस्यमुष्टिरसि
वीडयस्व॥५६॥आमूः॥आमूरजप्रत्यावर्त्तयेमाः

तर
३३४ भूयाऽअस्मत्सखाप्रतरणः सुवीरः गोभिः सन्नद्धोऽअ
सिवीड्यस्वा॥ स्थाता ते जयतु जेत्वानि॥ परि दिवः वर
पृथिव्याः॥ दिवः पृथिव्याः पर्य्योजऽउद्भृतं वनस्प धा
तिभ्यः पर्य्याभृतꣳ सहः॥ अपामोज्मानं परि गो
भिरावृतम् इन्द्रस्य वज्रꣳ हविषा रथं यज॥५३॥ इ
न्द्रस्य वज्रः॥ इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य
गर्भो वरुणस्य नाभिः॥ सेमान्नो हव्यदातिं जुषा ३३५

स्तन्नः॥ सोमो॥ अधिब्रवीतु नोदितिः शर्म्मयच्छ
तु ४९॥ आजंघ्नन्ति॥ आजंघ्नन्तिसानुवेषा जघनां॥
उपजिघ्नते॥ अश्वाजनि प्रचेतसोश्वान्समत्सुचो
दय ५०॥ अहिरिव भोगैः॥ अहिरिव भोगैःपर्य्येति
बाहुं ज्यायाहेतिम्परिबाधमानः॥ हस्तघ्नोवि
श्वावयुनानि विद्वान्पुमान्पुमांसं परिपातुवि
श्वतः ५१॥ वनस्पते वीड्वङ्गः॥ वनस्पते वीड्वङ्गोहि

३३३ पितरःसोम्या स्पर्गणासः पितरःसोम्यासःशिवोनो

द्यावापृथिवी अनेहसा पूषानःपातुदुरिता द्दं

तावृधोरक्षामाकिर्नो अघशंसईशत ४९

सुपर्णम्वस्तेसुपर्णम्वस्तेमृगो अस्यादन्तोगो

भिःसन्नेधापततिप्रसूता यत्रानरःसन्द्रुविचद्र

वन्तितत्रास्मभ्यमिषवःशर्म्मयंसन् ४८

ऋजीतेपरिऋजीतेपरिवृद्धि नोश्मा भवतुन ३३३

र नपश्चायन्तः॥४४॥ रथवाहणꣳहविः॥ रथवाह
णꣳहविरस्यनामयत्रायुधन्निहितमस्यवर्म्म
तत्रारथमुपशग्मꣳसदेमविश्वाहावयꣳसु
मनस्यमानाः॥४५॥ स्वादुषꣳसदः पितरः॥ स्वादुष
ꣳसदःपितरोवयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तोग
भीराः॥ स्वादुषꣳ चित्रसेनाऽइषुबलाऽअमृध्राः
सतोवीराऽउरवोव्रातसाहाः॥४६॥ ब्राह्मणासः

३३२ वगत्या ॥ इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्व्वाः पृष्ठे नि
नद्धो जयति प्रसूताः ॥ ४२ रथे तिष्ठन् रथे तिष्ठन्न
यति वाजिनः पुरो यत्र यत्र कामयते सुषारथिः
अभीशूनाम्महिमानम्पनायत मनः पश्चाद
नु यच्छन्ति रश्मयः ॥ ४३ तीव्रान्घोषान् तीव्रान्घो
षान्कृण्वते वृषपाणयो श्वा रथेभिः सह वाजय
न्तः ॥ अवक्रामन्तः ऽपदैरमित्रान्क्षिणन्ति शत्रूँ ॥ ३३२

वेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्व
जाना ॥ योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वञ्ज्या ऽ इय
थं समने पारयन्ती ॥ ३ ॥ ते ऽ आचरन्ती ॥ ते ऽ आच
रन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रम्बिभृतामुपस्थे
अप शत्रून्विध्यतां सम्विदाने ऽ आर्त्नी ऽ इमे
विष्फुरन्ती ऽ अमित्रान् ॥ ४ ॥ बह्वीनाम्पिता बह्वी
नाम्पिता बह्वुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समना
हस्तनः

३२१ शो मर्य्याऽअपेशसे ॥ समुषद्भिरजायथाः ॥ ३७ ॥ जीमू
तस्येव भवति ॥ जीमूतस्येव भवति कं यद्वर्मी प्रती २
याति समदामुपस्थे ॥ अनाविद्धया तन्वा जय
त्वꣳ स त्वा वर्म्मणो महिमा पिपर्त्तु ॥ ३८ ॥ धन्वना
गाः ॥ धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः
समदो जयेम ॥ धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना
सर्वाः प्रदिशो जयेम ॥ ३९ ॥ वक्ष्यन्तीवेदा ॥ वक्ष्यन्ती ३२१

न्धिविद्वान् ३४ ॥ उपावसृजत्मन्या ॥ उपावसृज
त्मन्यासमञ्जन्देवानाम्पाथऽऋतुथाहवींषि
वनस्पतिः शमिता देवोऽअग्निः स्वदन्तु हव्य
म्मधुनाघृतेना ॥ ३५ सद्योजातः ॥ सद्योजातो व्यमि
मीतयज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः अस्यहो
तुः प्रदिश्यृतस्यवाचिस्वाहाकृतंहविरदन्तुदे
वाः ॥ ३६ ॥ केतुङ्कृण्वन् ॥ केतुङ्कृण्वन्नकेतवे पे

३३० यमासुवाचामिमानयज्ञम्मनुषोयजध्यै प्रचोदय
न्ताविदथेषुकारू प्राचीनञ्ज्योतिः प्रदिशाँ॒दिशन्ता दि२
३२ ॥ आ नः ॥ आनोयज्ञम्भारतीतूयमेत्विडामनु
ष्वदिह चेतयन्ती ॥ तिस्रोदेवीर्बर्हिरेदꣳस्योनꣳ
सरस्वतीस्वपसःसदन्तु ॥ ३३ यह्नु मे ॥ यऽइमेद्यावा
पृथिवीजनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानिविश्वा ॥ त
मद्यहोतऽऋषितोयजीयान्देवन्त्वष्टारमिहय ३३०

। अदितयेभ्यो नमः ॥ २९ ॥ व्यच स्वतीनुर्बिया ॥ व्यच
स्वतीनुर्बिया विश्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भ
मानाः ॥ देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भ
वतु सुप्रायणाः ॥ ३० ॥ आ सुष्वयन्ती ॥ आ सुष्वय
न्ती यजते । उपाके । उषासानक्ता सदतान्नि योनौ
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे । अधि श्रियं शुक्र
पिशन्दधानो ॥ ३१ ॥ दैव्या होतारा ॥ दैव्या होताराय

३२९ पस्तोषामयजतस्ययज्ञैः॥ येसुक्रतवः शुचयोधिय
न्धाः स्वदन्तिदेवाऽउभयानिहव्या॥२७॥ आजुह्वा
नऽईड्यः॥ आजुह्वानऽईड्यो वंद्यश्चायाह्यग्नेवसु
भिः सजोषाः॥ त्वन्देवानामसियह्वहोतासऽएना
न्यक्षीषितोयजीयान्॥२८॥ प्राचीनम्बर्हिः॥ प्राची
नम्बर्हिः प्रदिशापृथिव्यावस्तोरस्यावृज्यतेऽग्र
ग्रेऽह्नाम्॥ व्युप्रथतेवितरम्वरीयोदेवेभ्यो ३२९

ति॥२४॥ समिद्धो ऽअद्य॥ समिद्धो ऽअद्य मनुषो
दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः। आ च वह
मित्रमहश्चिकित्वान्त्वन्दूतः कविरसि प्रचेताः॥
२५॥ तनूनपात्पथः॥ तनूनपात्पथऽऋतस्य यानान्
मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व। मन्मानि धीभिरुत
यज्ञमृन्धन्देवत्रा च कृणुह्यध्वरन्नः॥२६॥ नराशं
सस्य महिमानम्॥ नराशंसस्य महिमानमेषामु

विह्नु

३२८ रम्भत ऽ इत्थंस्त्वं र्वन्त्तं वं चित्तम्च्चात ऽ इव द्राजीमान् ॥
तव श्मश्रूणि विष्ठिता पुरु चारणि पेषु जर्भुराणाच्च
रन्ति ॥ २२ उपप्र ॥ उपप्रागाच्छुसनम्वाज्युर्वा देवद्री
चीमनसादीध्यानः ॥ अजः पुरोनीयते नाभिरस्या
नुपश्चात्कवयोयन्ति रेभाः ॥ २३ ॥ उपप्रागात्परमयत्य उपप्र ४
सधस्थमर्वाँ २४ अच्छापितरम्मातरं च्च ॥ अद्यादे
वाञ्जुष्टतमोहिगम्म्या ऽ अथाशास्ते दाशुषे वार्यी ३२८

हिरण्यगर्भः

नाम॥ अनुज्ञातासस्तवसक्यमायुरनुदेवाममि
रेवार्यन्तो॥ ८॥ हिरण्यगर्भोऽयोऽ अस्यपादामनोज
वाऽ अवरऽइन्द्रऽ आसीत॥ देवाऽइदस्य हविरद्यमा
यान्योऽ अर्वन्तुम्प्रयमोऽ अघ्यतिष्ठत॥ २॥ इर्मान्ता
सः॥ इर्मान्तासः सिलिकमध्यमासः सथश्रूरणासो
दिव्यासोऽ अत्याहथंसाऽइवश्रेणिशोयतन्तेयदा
क्षिषुर्दिव्यमज्मयमश्वाः॥ २॥ तवशरीरम् तवशरी

३ ३२७ रक्षन्ति गोपाः॥ ६॥ आत्मानन्ते॥ आत्मानन्ते मनसा
राद जानाम वो दिवा पतयन्तम्पतङ्गम्॥ शिरो ऽ अप
श्य न्पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानम्पतत्रि॥ ७॥
अत्राते॥ अत्राते रूपमुत्तमम पश्यञ्जिगीषमाण
मिष ऽ आपदे गोः॥ यदाते मर्त्तो ऽ अनु भोगमानडा
दिद्ग्रसिष्ठ ऽ ओषधीरजीगः॥ ८॥ अनुत्वा॥ अनुत्वा
रथो ऽ अनुमर्य्यो ऽ अर्वन्ननु गावो नुभगः कनी ३२७

न्नसि त्रितो गुत्स्येनद्ब्रतेन ॥ अस्तिसोमेनसमयावि
पृक्तोऽ आहुस्ते त्रीणि दिविबन्धनानि ॥ १४ ॥ त्रीणि
ते ॥ त्रीणित ऽ आहुर्द्दिविमन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रि
ण्यन्तः समुद्रे ॥ उतेचमेवरुणश्छन्त्सर्वन्न्यत्रातऽ
आहुः परमञ्जनित्रम ॥ १५ ॥ इमाते वाजिन्न
वमार्ज्जनानीमाशफानांसनितुर्न्निधाना ॥ अ
त्रातेभद्रारशनाऽ अपश्यमृतस्यया ऽ अभि

३ ३२६ पुरोगाया हि साध्याद्धविरदन्तु देवाः ॥११॥ यदक्रन्दः

यदक्रन्दः प्रथमञ्जायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुतवा

पुरीषात्। श्येनस्यपक्षाहरिणस्यबाहूऽउपस्तुत्य

म्महिजातन्तेऽअर्वन् ॥१२॥ यमेनदत्तम। यमेनद

एं त्तन्त्रितऽएनमायुनगिन्द्रऽएणम्प्रथमोऽअध्यति

ष्ठत्। गंधर्वोऽअस्यरशनामगृभ्णात्सूरादश्वं

सवोनिरतष्ट ॥१३॥ असियमोऽअस्यादित्योऽअर्वं ३२६

असियमः

ष्टुरवींजायत। आसुरश्च:॥ त्वष्टेदाश्विश्वभुव
नञ्जाजान महोः कर्त्तारमिहयक्षिहोतः॥
अश्वोघृतेन्॥ अश्वोघृतेन त्मन्यासमक्त। उ
पदेवाँ ॥२॥ ऋतुशः पाथ। एतु वनस्पतिर्देवलो
कम्प्रजानन्नग्निनाहव्यास्वदितानिवक्षत्॥
१॥ प्रजायतेस्तपसा॥ प्रजापतेस्तपसावावृधानः
सद्योजातोदधिषेयज्ञमग्ने॥ स्वाहाकृतेनहविषा

मनसा

३ ३२५ याभिर्द्द यमावाम् ॥ ययमावाङ्थं सरथिनासुवर्ण्णी
देवौ पश्श्यन्तौ नु वनानि विश्वा ॥ अपिप्रयञ्चोद
नाचाम्मिमानाहोतारा ज्योतिः प्रदिशादिशन्ति
७ ॥ आदित्यैर्ण्णः ॥ आदित्यैर्ण्णो भारतीवष्टुयज्ञथं
सरस्वतीसहरुद्रैर्न्न आवीत् ॥ इडोपहूतापहू
ता वसुभिः सजोषा यज्ञन्नो देवीरमृतेषु धत्त ॥ ८ ॥
त्वाष्टावीरम् ॥ त्वाष्टावीरन्देवकामञ्जजानत्व ३२५

देवेभिर्युक्तमदितिःसजोषाःस्योनङ्कृण्वानासु
वितेदधातु ॥४॥ एताऽउवः ॥ एताऽउवःसुभगावि
श्वरूपाविपक्षोभिःश्रयमाणाऽउदातैः ॥ ऋष्वाः
सताःकवषःशुम्भमानाद्वारोदेवीः ॥ सुप्रायणा
भवन्तु ॥५॥ अन्तरामित्रावरुणा ॥ अन्तरामित्राव
रुणाचरन्तीमुखंयज्ञानामभिसंविदाने ॥ उषासा
वांसुहिरण्येसुशिल्पेऋतस्ययोनाविहसाद

३२४ घृतेनाञ्जन्॥ घृतेनाञ्जन्त्सम्पथो देवयानान्प्रजा
नन्वाज्यप्येतु देवान्॥ अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सच
न्ताꣳ स्वधामस्मै यजमानाय धेहि॥ २८ ईड्यश्च॥ ई
ड्यश्चासि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्चासि मेध्यश्च स
प्ते॥ अग्निष्ट्वा देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्नि त
ं वहतु जातवेदाः॥ ३॥ स्तीर्णम्बर्हिः॥ स्तीर्णम्बर्हिः
सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानम्पृथिव्याम्॥ ३२४

न्द्रायवयोधसेह्वा गम स्तुयस्याऽ अघदेवोवनस्य
तिरभवदिन्द्रायवयोधसेह्वागेन। अघत्तम्मेदस्तः
प्रतिपचताग्ग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन। त्वामद्यऽ
ऋषे॥४६॥ समिद्धो अग्निरजन्। ६ तिवाजसनेयसन्हिता
याङ्कष्णाविंशोध्याय॥२०॥ समिद्धोऽअञ्जन्कृदरम्म
तीनाम्घृतमग्नेमधुमत्पिन्वमानः वाजीवाहन्वा
जिनञ्जातवेदोदेवानाम्वक्षिप्रियमासधस्थम्॥१

३२३ घसन्देवन्देवमवर्द्धयत॥ ककुभाञ्छन्दसेन्द्रियय्यशा
१२न्द्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज॥ ४४ दे
वो ऽ अग्निः॥ देवो ऽ अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रम्वयो
घसन्देवोदेवमवर्द्धयत॥ अतिछन्दसाच्छन्दसेन्द्रि
यं क्षत्रमिन्द्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुय
ज ४५ अग्निमद्य॥ अग्निमद्यहोतारमवृणीता
यय्यजमानः पचन्पक्तिः पचन्पुरोडाशम्बध्नन्नि ३२३
॥
त्री॥

राशꣳसः ॥ देवोनराशꣳसेदेवमिन्द्रंवयोधस
न्देवोदेवमवर्द्धयत् ॥ विराजाछन्दसेन्द्रियꣳरूप
मिन्द्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥ ४२ ॥ दे
वोवनस्पतिः ॥ देवोवनस्पतिर्देवमिन्द्रंवयोध
सन्देवोदेवमवर्द्धयत् ॥ द्विपदाछन्दसेन्द्रियम्भग
द मिन्द्रेवयोधयोदद्वसुवनेवसुधेयस्यवेंयज ॥ ४३ ॥ तु २
देवम्बर्हिः ॥ देवम्बर्हिर्वारितीनान्देवमिन्द्रंवयो

३३२ मिन्द्रं वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतायज ३९
देवा दैव्या । देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रम्वयोधस
न्देवौ देवमवर्द्धताम् । त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियन्त्विषि
मिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतायज ४०
देवीस्तिस्रः । देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्वयोधसम्पति
मिन्द्रमवर्द्धयन् । जगत्या छन्दसेन्द्रियं शूषमिन्द्रे
वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज । ४१ । देवो न ३२२

छ्छन्दसेन्द्रियञ्चक्षुमिन्द्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधे
यस्यवीतांय्यज ॥ ३७ ॥ देवीजोष्ट्री देवीजोष्ट्रीवसु
धितीदेवमिन्द्रम्वयोधसन्देवीदेवमवर्द्धताम् ॥
बृहत्याछन्दसेन्द्रियꣳश्रोत्रमिन्द्रेवयोदधद्व
सुवनेवसुधेयस्यवीतांय्यज ॥ ३८ ॥ देवीऽऊर्ज्जाहु
ती देवीऽऊर्ज्जाहुती दुघेसुदुघेपयसेन्द्रम्वयोध
सन्देवीदेवमवर्द्धताम् ॥ पङ्क्त्याछन्दसेन्द्रियꣳशुक्र

३२१ देवम्बर्हिः देवम्बर्हिर्व्वयोधसन्देवमिन्द्रमवर्द्धय
त् गायत्र्याछन्दसेन्द्रियञ्चक्षुरिन्द्रेवयोदधद्वसु द्व
वनेवसुधेयस्यवेतुयज ॥३५॥ देवीर्द्वारः देवीर्द्वा
रोवयोधसंशुचिमिवर्द्धयन् । उष्णिहाछन्दसेन्द्रि न्द्रम४
यम्प्राणमिन्द्रेवयोदधद्वसुवनेवसुधेयस्यव्यन्तु
यज ॥३६॥ देवीऽउषासानक्ता देवीऽउषासानक्तादे
वमिन्द्रंवयोधसन्देवीदेवमवर्द्धताम् । अनुष्टुभा ३२१

रज्ञानाम्निष्टुतन्त्वाशिम्नगामिन्द्रंवयोधसम्॥
ककुभञ्छन्दऽइहेन्द्रियम्वशाम्वेहतङ्गाञ्चयोद
धद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥३३॥ होतायक्षत्स्वाहाकृ
तीरग्निन्नम्॥ होतायक्षत्स्वाहाकृतीरग्निङ्गृह
पतिम्पृथग्वरुणम्भेषजङ्कविङ्क्षत्रमिन्द्रंव
योधसम्॥ अतिछन्दसञ्छन्दऽइन्द्रियम्बृहदृ
षभङ्गाञ्चयोदधद्व्यन्त्वाज्यस्यहोतर्यज॥३४॥

३२० हेन्द्रियन्धेनुङ्गान्नवयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज
२१॥ होतायक्षत्सुरेतसन्त्वष्टारम्॥ होतायक्षत्सुरेत
सन्त्वष्टारम्पुष्टिवर्द्धनꣳरूपाणिबिभ्रतम्पृथक्पु
ष्टिमिन्द्रँवयोधसम्॥ द्विपदञ्छन्दऽइन्द्रियमुक्षा
णङ्गान्नवयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२२॥ होता
यक्षद्वनस्पतिꣳशमितारम्॥ होतायक्षद्वनस्पति
ꣳशमितारꣳशतक्क्रतुꣳहिरण्यपर्णमुक्थिनꣳ ३२०

तामाज्यस्य होतर्यज ॥ ३५ ॥ होता यक्षत्प्रचेतसा
देवानाम् ॥ होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमय्यशो
होतारा दैव्या कवी सयुजेन्द्रव्वयोधसम् ॥ जगतीञ्छ
न्द ऽइन्द्रियमनड्वाहङ्गां व्वयो दधद्वीतामाज्यस्य हो
तर्यज ॥ ३६ ॥ होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रः ॥ होता य
क्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहती
र्महीः पतिमिन्द्रव्वयोधसम् ॥ विराजञ्छन्द ऽइ

३।१९ स्वतीः सुप्रायणा ॥ होता यक्षद्व्यचस्वतीः सुप्रायणा
देर ऽऋतावृधो द्वारो देवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माणमिन्द्रं वयोध
सम्पङ्क्तिञ्छन्द ऽइहेन्द्रियन्तुर्य्यवाहङ्गाम्वयो
ह्य दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥ २८ ॥ होता यक्षत्सुपेशसा
सुशिल्पे ॥ होता यक्षत्सुपेशसा सुशिल्पे बृहती ऽ
उभे नक्तोषासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम्
त्रिष्टुभञ्छन्द ऽइहेन्द्रियम्पष्ठवाहङ्गाम्वयो दधद्वी ३।१७

होतायक्षदीडेन्यमीडितम्वृत्रहन्तममिडाभिरीड्यं
थ्यंसहः सोममिन्द्रंव्वयोधसम्॥ अनुष्टुभञ्छन्दइ
न्द्रियम्पञ्चाविङ्गांव्वयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२८॥
होतायक्षत्सुबर्हिषम्पूषण्वन्तम्॥ होतायक्षत्सुब
र्हिषम्पूषण्वन्तममर्त्यंसीदन्तम्बर्हिषिप्रियेमृ
तेन्द्रंव्वयोधसम्॥ बृहतीञ्छन्दऽइन्द्रियन्त्रिवत्सङ्गां
व्वयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥२९॥ होतायक्षद्व्यच

३१८ त॥ होतायक्षत्समिधानम्महद्यशः॥ सुसमिद्धम्वरेण्य
मग्निमिन्द्रम्वयोधसम्॥ गायत्रीञ्छन्दऽइन्द्रियन्त्र्य
विङ्गाम्वयोदधद्वेत्वाज्यस्यहोतर्यज॥ २४॥ होताय
क्षत्तनूनपातमुद्भिदम्॥ होतायक्षत्तनूनपातमुद्भि
दंयङ्गर्भमदितिर्दधेशुचिमिन्द्रम्वयोधसम्॥ उष्णि
हञ्छन्दऽइन्द्रियन्दित्यवाहङ्गाम्वयोदधद्वेत्वाज्य
स्यहोतर्यज॥ २५॥ होतायक्षदीडेन्यमीडितम्॥ ३१८

ग्निःस्विष्टकृद्देवमिन्द्रमवर्द्धयत्॥ स्विष्टकृद्वैन्स्वि
ष्टकृत्स्विष्टमद्यकरोतुनोवसुवनेवसुधेयस्यवेतु
यज॥२२॥ अग्निमद्य॥ अग्निमद्यहोतारमवृणीता
यंयजमानःपचन्पक्तीःपचन्पुरोडाशम्बध्नन्नि
न्द्रायछागम्॥ सूपस्थाऽअद्यदेवोवनस्पतिरभव
दिन्द्रायछागेन॥ अघत्तम्मेदस्तःप्रतिपचताग्रभी
दवीवृधत्पुरोडाशेन॥ त्वामद्यऋषे॥२३॥ होतायक्ष

३१७ यज॥२९॥ देवो देवैः॥ देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यप
र्णो मधुशाखः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्द्धयत्॥
दिवमग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षम्पृथिवीमदृंह
हीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज॥२०॥ देवम्बर्हिः॥
देवम्बर्हिर्वारितीनान्देवमिन्द्रमवर्द्धयत्॥ स्वास
स्थमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हींष्यभ्यभूद्वसुवने
वसुधेयस्य वेतु यज॥२१॥ देवोऽअग्निः॥ देवोऽअ ३१७
स्वि

देवीःपतिमिन्द्रम्वर्द्धयन्॥ अस्थ्वन्नङ्गारतीदिवं
थ्ध्रुतुद्वैर्य्यस्त्रष्ठसरस्वतीडावसुमतीगृहान्नसुव
नेवसुधेयस्यव्यन्तुयज॥१८॥ देवऽइन्द्रः॥ देवऽइ
न्द्रोनराशथ्ध्रुसस्त्रिवन्नूयस्त्रिमन्धुरोदेवमिन्द्रम्
वर्द्धयत्। शतेनशितिपृष्ठानामाहितःसहस्त्रे
ते एणप्रवर्त्तमिमित्रावरुणेदस्यहोत्रमर्हतोमृहस्पति
स्तोत्रमश्विनाध्वर्य्यवन्वसुवनेवसुधेयस्यवेतु

नदुह्रिरेतोनिषिक्तंद्यौरनीके॥ अग्निःशर्द्धमनव
द्यंयुवानंस्वाध्यंजनयत्सूदयच्च॥११॥ अग्नेश
र्द्ध॥ अग्नेशर्द्धमहतेसौभगायतवद्युम्नान्युत्तमा
निसन्तु॥ संजास्पत्यंसुयममाकृणुष्वशत्रूयता
मभितिष्ठामहांसि॥१२॥ त्वांहि॥ त्वांहिमन्द्र
तममर्कशोकैर्ववृमहेमहिनःश्रोष्यग्ने॥ इन्द्रं
नत्वाशवसादेवतावायुंपृणन्तिराधसानृतमाः

३५२ १३ त्वेऽ अग्ने । त्वेऽ अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु
सूरयः । यन्तारो येमघवानो जनां मूर्वान्दयन्त गोना
म् ।१४। श्रुधि श्रुत्कर्ण । श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभि
र्देवैरग्ने सयावभिः । आसीदन्तु बर्हिषि मित्रोऽ
अर्यमा प्रातर्यावाणोऽ अध्वरम् ।१५। विश्वेषामदि
तिः । विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथि
र्म्मानुषाणाम् । अग्निर्देवानामवऽ आवृणानः ३५२

सुमृडी को भवतु जातवेदाः॥१६॥ महो ऽ अग्नेः॥ महो ऽअग्नेः समिधानस्य शर्म्मण्यनागामित्रेवरुणे स्वस्तये श्रेष्ठेस्यामसवितुः सवीमनितद्देवानामवो ग्रे ऽअद्यावृणीमहे॥१७॥ आपश्चित्॥ आपश्चित्पिप्युस्तर्य्यो नगावोनक्षन्नृतञ्जरितारस्तऽइन्द्र॥ याहि वायुर्न्ननियुतोनो ऽअच्छात्वंहिधीभिर्द्दयसेविवाजन्॥१८॥ गाव ऽउपा॥ गाव ऽउपावतांम्महीयज्ञस्यर
वत

तावन्मुदा ॥ उन्नाकर्मो हिरण्यया ॥ ए॥ यदद्य यदद्यसूर
३५३ ऽउदिते नागा मित्रोऽर्य्यमा सुवाति सविता भगः
२०॥ आसुते ॥ आसुते सिञ्चतश्रियं रोदस्योरभि
श्रियम् ॥ रसा दधीत वृषभम् ॥ तं प्रत्नथायम्वेनः
२१॥ आ तिष्ठन्तं परि ॥ आ तिष्ठन्तं परि विश्वेऽअभू
षञ्छ्रियो वसानश्चरति स्वरोचिः ॥ महत्तद्वृष्णोऽअ
सुरस्य नामा विश्वरूपोऽअमृतानि तस्थौ ॥ २२॥ प्रवः ३५३

प्रवोमहेमन्दमानायान्धसोर्च्चाविश्वानरायविश्वा
भुवे इन्द्रस्ययस्यसुमषꣳसहोमहिश्रवोनृम्णंच
रोदसीसपर्य्यतः २३ बृहन्नित बृहन्निदिध्मएषां
भूरिशस्तम्पृथुःस्वरुःयेषामिन्द्रोयुवासखा २४
इन्द्रेहि इन्द्रेहिमत्स्यन्धसोविश्वेभिःसोमपर्व्वभिः
महाँ२।। अभिष्टिरोजसा २५ इन्द्रोवृत्रम इन्द्रोवृत्र
मवृणोछर्द्धनीतिःप्रमायिनाममिनाद्वर्पणीतिः

३५४ अहन्त्यंधंसमुशधमेव नेष्णाविर्दैनाऽ अप्रकृणोद्धा
म्याणाम्॥२६॥ कुतस्त्वम्॥ कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः
सन्नेको यासि सत्पते किन्तऽ इत्था सम्पृच्छसे सम
राणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत्तेऽ अस्मे॥ महाँ२॥
इन्द्रो यऽओजसा कदा चन स्तरीरसि कदा चन प्रयुच्छ
सि॥२७॥ आ तत्॥ आ तत्तऽ इन्द्रायवः पनन्ताभि यऽ
ऊर्वङ्गोमन्तन्तितृत्सान्॥ सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां महीं ३५४

धे सहस्रधाराबृहती दुदुह्रान्न २५ इमान्ते इमा
न्ते धियम्प्रभरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणायत्त ऽ
आनजे तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः
शवसामदन्ननु २६ विभ्राड्बृहत् विभ्राड्बृहत्पि
बतु सोम्यम्मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतम् वातजू
तो यो ऽभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा विरा
जति २७ उदुत्यम् उदुत्यञ्जातवेदसन्देवम्वहन्ति

३५५ केतवः। हृशो विश्वायसूर्य्यम्॥३१॥ येनापावक॥ येना
पावकचक्षसा भुरण्यन्तञ्जनाँ॥२॥ अनु॥ त्वंवरुण
पश्यसि॥३२॥ दैव्यावध्वर्य्यू॥ दैव्यावध्वर्य्यूऽआगतंर
थेनसूर्य्यत्वचा। मध्वायज्ञंसमञ्जाथे॥ तंप्रत्नयाय
म्वेनश्चित्रन्देवानाम्॥३३॥ आनः॥ आनऽइडाभि
र्विदथेसुशस्ति विश्वानरः सविता देवऽएतु॥ अ
पियथायुवानोमत्सथानो विश्वञ्जगदभिपित्वम ३५५

नीषा ३४ यदद्य यदद्य कच्चवृत्रहन्नुदगा॑ऽअभि
सूर्य्य सर्वन्तदिन्द्रते वशे ३५ तरणिर्विश्वदर्शतः ॥
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य्य ॥ विश्वमा
भासि रोचनम् ३६ तत्सूर्य्यस्य तत्सूर्य्यस्य देवत्व
न्तन्महित्वम्मध्या कर्त्तोर्विततं सञ्जभार ॥ यदेद
युक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै
३७ तन्मित्रस्य तन्मित्रस्य वरुणस्याभि चक्षे सूर्यो

३५६ तूपद्भ्णुतेघोरूपस्मौ॥अनन्तमन्यत्कुशादस्यपा
जः कृष्णमन्यद्धरितः सम्भरन्ति॥३०॥मयेमहाँ२॥
असि॥मयेमहाँ२असिसूर्य्यवउआदित्यमहाँ२अ
सि॥महस्तेसतोमहिमापनस्यतेद्धादेवमहाँ२॥
असि॥३१॥महूर्य्यश्रवसा॥महूर्यश्रवसामहाँ२
असिसत्रादेवमहाँ२असि॥मह्नादेवानामसु
र्य्यः पुरोहितोविभुज्योतिरदाभ्यम॥४०॥श्रायन्तइव सूर्यं ३५६

आकृष्णेनरजसावर्त्तमानोनिवेशयन्नमृतम्मर्त्यञ्च हिरण्ययेनसविता रथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ४३

वस्मायन्ताऽइव सूर्य्यम्विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत वसूनि
जाते जनमानऽओजसाप्रति भागन्नदीधिम ४१ अद्या
देवाः अद्यादेवाऽउदितासूर्य्यस्यनिरंहसः पिपृ
तानिरवद्यात् तन्नोमित्रोवरुणोमामहन्तामदितिः
सिन्धुः पृथिवीऽउतद्यौः ४२ प्रवावजे प्रवावजे सु
प्रयावर्हिषामाविश्पतीवबीरिटऽइयाते विशाम
क्तोरुषसः पूर्वहूतौवायुः पूषास्वस्तयेनियुत्वान् ४४

३५७ इन्द्रवायूम्बृहस्पतिम् ॥ इन्द्रवायूम्बृहस्पतिम्मित्रा
ग्निम्पूषणम्भगम् आदित्यान्मारुतङ्गणम् ॥ ४५ ॥
वरुणः प्राविता ॥ वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो
विश्वाभिरूतिभिः ॥ करतान्नः सुराधसः ॥ ४६ ॥ अ
धि न ॥ अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् ॥ इता म
रुतो ॥ अश्विना ॥ तम्प्रत्नथायम्वेनो ये देवास
आ न इडाभिर्विश्वेभिः सोमप्पम्मद्धोमासश्चर्ष ३५७

ग्नी घृतः ॥ ४७ ॥ अग्न ऽ इन्द्र ॥ अग्न ऽ इन्द्र वरुण मि
त्र देवाः शर्द्धः प्रयन्त मारुतोत विष्णो ॥ उभा नासत्या
रुद्रो ऽ अध ग्नाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त ॥ ४८ ॥
इन्द्राग्नी मित्रावरुण ॥ इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति
ᳫ स्वः पृथिवीन्द्यामम्मरुतः पर्वतॉ २ ऽ अपः ॥ हुवे वि
ष्णुम्पूषणम्ब्रह्मणस्पतिम्भगन्नु शᳫ सᳫ सवि
तारमूतये ॥ ४९ ॥ अस्मे रुद्राः ॥ अस्मे रुद्रा मेहना

३५८ पर्व्वतासोवृत्रहत्येभरहूतौसजोषाः॥यःशंसते
स्तुवतेधायिपज्रऽइंद्रज्येष्ठाऽअस्माँ२ऽअवन्तु
देवाः॥५०॥अर्व्वाञ्चोऽअद्या॥अर्व्वाञ्चोऽअद्याभव
तायजत्राऽआवोहार्दिभयमानोव्ययेयम्॥त्राध्वंनो
देवानिजुरोवृकस्यत्राध्वंकर्त्तादवपादोयजत्राः॥५१॥
विश्वेऽअद्य॥विश्वेऽअद्यमरुतोविश्वऽऊतीविश्वेभ
वन्त्वग्नयःसमिद्धाः॥विश्वेनोदेवाऽअवसागमन ३५८

नु विश्वमस्तुङ्वविणम्स्वाजौ ऽ अस्मै ५२ विश्वेदेवाः
विश्वेदेवाः शृणुतेमंहवम्मेये ऽ अन्तरिक्षेय
ऽउपद्यविष्ठा ये ऽ अग्निजिह्वा ऽ उतवायजत्रा ऽ
आसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वम् ५३ देवेभ्यो हि
देवेभ्यो हि प्रथमंयज्ञियेभ्योमृतत्वंसुवसिभा
गमुत्तमम् आदिद्दामानंसवितर्व्यूर्णुषेनूचीना
नाजीवितानुषेभ्यः ५४ प्रवायुम् प्रवायुमच्छाव

मा

३५९ हृतामनीषामह इयान्विश्ववारथंश्स्यधामः॥ घृ
तद्यो मानियुतः पत्यमानः कविः कविनियद्दासि
प्रयज्योः॥५५॥ इन्द्रवायू इमे॥ इन्द्रवायू इमे सुताउ
पप्रयोभिरागतम॥ इन्द्रवोवामुशन्तिहि॥ पद्धो॥ मित्र
धहुवे॥ मित्रथंहुवे पूतदक्षम्वरुणंचरिशादस
म्धियंघृताचीथंसाधन्ता॥५७॥ दस्त्रायुवाकवः॥
दस्त्रायुवाकवःसुतानासत्यावृक्तबर्हिषः॥ श्रो ३५९

यातथ्थं सऽइ वर्त्तना॥ तम्भ्रुतनयायम्भ्रेन: ५०॥ विदघ
दि विदघदी सरमा तुग्गनमह्वे म्मौह्वि पाय: पूर्ब्बथ्थं स
म्पर्के:॥ अग्ग्रन्नयत्सुपघ द्वेराण्णम छ्वारवे म्प्रथ
माजानती गात॥ ५१॥ न हिस्प्र शे म॥ न ह्विस्प्रशा
मविदन्नन्न्यमस्मा वैश्वानरात्पुर:ऽ एतारमग्ने:
एमेनमवर्धन्नमृताऽ अमर्त्यं वैश्वानरं क्षैत्रजि
त्याय देवा:॥ ५२॥ उग्ग्रा विघनिना म॥ उग्ग्रा विघनि

२६ नामघऽ इन्द्राग्नी हवामहे ॥ ता नो मृड्जा तइदृशोर्दी
उपास्मै ॥ उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे ॥ अ
भि देवाँ२ा॥ऽ इयक्षते ॥ ६ ॥ ये त्वा ॥ ये त्वाहिहत्ये मघ
वन्नवर्द्धन्ये शाम्बरे हरिवो येग विष्ठो ॥ ये त्वा नून
मनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमं सगणो मरुद्भिः
॥ ६ ॥ जनिष्ठाऽ उग्रः ॥ जनिष्ठाऽ उग्रः सहसे तुराये
मन्द्रऽओजिष्ठो मघुहुँला भिमानः ॥ अवर्द्धन्निन्द्रम् ३६

स्तश्चिदत्र मा तायद्वीरन्दधनच्छनिष्ठा ॥ २४ ॥ आतु ॥
आतून इन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्द्धमागहि ॥ महान्म
हीभिरूतिभिः ॥ २५ ॥ त्वमिन्द्र ॥ त्वमिन्द्र प्रतूर्त्तिष्वभिवि
श्वाऽसिस्पृधः ॥ अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि
त्वन्तूर्यतरुष्यतः ॥ २६ ॥ अनु ते ॥ अनु ते शुष्मन्तुरय
न्तमीयतुः क्षोणी शिशुन्न मातरा ॥ विश्वास्ते स्पृधः श्न
थयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ॥ २७ ॥ यज्ञो देवा

यज्ञो देवानाम्

३८१ नाम्नस्त्येतिसुम्नमादित्यासोभवतामृडयन्तः॥
आवोर्वाचीसुमतिर्ववृत्यादंहोश्चिद्यावरिवो
वित्तरासत्॥२२॥ अदब्धेभिःसवितः॥ अदब्धेभिः
सवितःपायुभिष्ट्वंशिवेभिरद्यपरिपाहिनोगय
म्॥ हिरण्यजिह्वःसुवितायनव्यसेरक्षामाकिर्नो
ऽअघशंसऽईशत॥२३॥ प्रवीरया॥ प्रवीरयाशुच
योदद्रिरेवामध्वर्युभिर्मधुमन्तःसुतासःवहवायो ३८१

नियुतोयाह्यच्छापिब्रासुतस्यान्धसोमदाय ॥ ७० ॥ गा
वऽउपावगावऽउपावतावतिम्महीयज्ञस्यरप्सुदा
उभकर्णाहिरण्यया ॥ ७१ ॥ काव्ययोराजानेषुक्राव्य
योराजानेषुक्रत्वादक्षस्यदुरोणे ॥ रिशादसासध
स्थऽआ ॥ ७२ ॥ दैव्यावध्वर्यू ॥ दैव्यावध्वर्यूऽआगतधं
रथेनसूर्य्यत्वचा ॥ मध्वायज्ञंसमञ्जाथे ॥ तम्प्रत्नथा
यम्वेनः ॥ ७३ ॥ तिरश्चीनोविततः ॥ तिरश्चीनोविततो

३६२ रश्मिरेषामधः स्विदासी३ उपरि स्विदासी३त् रेतोधा आसन्महिमान आसन्त्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः पुरस्तात् ॥ ७४ ॥ आ रोदसी आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ॥ सो अध्वराय परिणीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः ॥ ७५ ॥ उक्थेभिः उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा आङ्गूषैराविवासतः ॥ ७६ ॥ उप नः उप नः सूनवो गि ३६२

रः स्म एवन्त्वमृतस्यपथ्ये सुमृडीका भवन्तु नः ॥७७॥ अ
स्माणि मे ॥ अस्माणि मे मतयः श थ्वे सुतासः शुष्म
इयर्त्ति प्रभृतो मे अद्रिः ॥ आशासते प्रतिहर्यन्त्युक्थे
मा हरी वहतस्ता नो अच्छ ॥७८॥ अनु त्तमा ते ॥ अनु
त्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ २७५ अस्ति देवता विदा
नः ॥ न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणु
हि प्रवृद्ध ॥७९॥ तदिदास ॥ तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो

३६३ जज्ञऽउग्रस्त्वेषनृम्णः ॥ सद्योजज्ञानोनिरिणातिश
त्रूननुयंविश्वेमदन्त्यूमाः ॥ ५१ ॥ ऊमाऽउत्वा ॥ ऊमाउत्वा
पुरूवसोगिरोवर्द्धन्तुपामम ॥ पावकवर्णाः शुचयो
विपश्चितोभिस्तोमैरनूषत ॥ ५२ ॥ यस्यायम् ॥ यस्या
यंविश्वऽआर्य्योदासः शेवधिपाऽअरिः ॥ तिरश्चिद
र्य्येरुशमेपवीरवितुभ्येत्सोऽअज्यतेरयिः ॥ ५३ ॥ अ
यंसहस्रम् ॥ अयंसहस्रमृषिभिः सहस्कृतः ३६३

समुद्रऽइवपप्रथे सत्यः सोऽअस्यमहिमा गृणे शवो
यज्ञेषुविप्रराज्ये ॥८३॥ अदब्धेभिः सवितः ॥ अदब्धे
भिः सवितः पायुभिष्ट्वंशिवेभिरद्यपरिपाहिनो
गयम् ॥ हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षामाकि
र्नोऽअघशंसऽईशत ॥८४॥ आनः ॥ आनोयज्ञं
दिविस्पृशंवायोयाहिसुमन्मभिः ॥ अन्तःपवित्र
ऽउपरिश्रीणानोयंशुक्रोऽअयामिते ॥८५ इन्द्रवायू

३६४ सुसन्दृशा ॥ इन्द्रवायू सुसन्दृशा सुहवेह हवामहे
यथा नः सर्व इज्जनो नमीवः सङ्गमे सुमनाऽ अ
सत् ॥ ८६ ॥ ऋधगित्था ॥ ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे दे
वतातये ॥ यो नन्नमित्रावरुणा वभिष्टयऽ आ चक्रे
हव्यदातये ॥ ८७ ॥ आ यातम् ॥ आ यातमुप भूषतं
मध्वः पिबतमश्विना ॥ दुग्धम्पयो वृषणा जेन्या
वसू मा नो मर्द्धिष्टमा गतम् ॥ ८८ ॥ प्रैतु ॥ प्रैतु ब्रह्म ३६४

ए॥ऽस्यतिः प्रदेव्येतुसूनृता॥ अच्छावीरन्नर्य्यम्प
ङ्क्तिराधसन्देवायज्ञन्नयन्तुनः॥ ८ ए॥ चन्द्रमाऽअ
प्सु॥ चन्द्रमाऽअप्स्वन्तरासुपर्णोधावतेदिवि॥ रयि
म्पिशङ्गम्बहुलम्पुरुस्पृहं हरिरेतिकनिक्रद
त्॥ ए॥ देवन्देवम्वः॥ देवन्देवम्वोवसेदेवन्देवम
भिष्टये॥ देवन्देवंहुवेमवाजसातये॥ ए॥ न्तोदे
व्याधिया॥ ए॥ दिविपृष्टः॥ दिविपृष्टोऽअरोचता

३६५ ग्निर्वैश्वानरोवृहन्न्‌। दन्मयोवधान्‌ऽ ३० जसाव
नोहितो ज्योतिषाबाधतेतमः॥ ए २॥ इन्द्राग्नीऽअ
पात्‌॥ इन्द्रा ग्नी। ऽअपादियम्पूर्वा गा त्पद्वती भ्यः
हित्वाशिरोजिह्वयावावदच्चरत्त्रिंशत्पदान्य
क्रमीत्‌॥ ए ३॥ देवासोहि॥ देवासोहि ष्मामनवेसम
न्यवो विश्वेसाकंसरातयः ते नोऽअद्यते ऽअप
रन्तु चेतुनोभवन्तुवरिवोविदः॥ ए ४॥ अपाधमत ३६५

अथाघमर्षत्रिशस्तिरास्ति ... हाये न्द्रोद्युम्न्या भवत् ॥
देवास्तऽइन्द्रस कर्माय येभिरेव हन्द्रो नोमरु हृए
ल्प ॥ प्रवःप्रवऽइन्द्राय वृहते मरुतो ब्रह्मा र्चत
वृत्रथंहनति वृत्रहाशतक्रतुर्वज्रेण शतपर्वणा
ल ई ॥ अस्पेत ॥ अस्पेदिन्द्रो वावृधे वृस्पथंशवो
मदेसुतस्य विष्णवि ॥ अद्यातमस्य महिमानमाय
वोनुष्टुवन्ति पूर्वथा ॥ इमाऽउत्वा यस्पाय मयथं

३६६ सहस्रमूर्द्धं ऽउषुण: ॥ ८७ ॥ यं जायत: ॥ इति वाज
सनेयसंहितायामुयस्त्रिंशोध्याय: ॥ ३३ ॥ यज्जा
ग्रतो दूरमुदैति दैवं तदुसुप्तस्य तथै
वैति दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मेमन:
शिवसंकल्पमस्तु ॥ १ ॥ येनकर्माण्ये नकर्मा
ण्यपसोमनीषिणो यज्ञे कृण्वंति विदथेषु धीरा:
यदपूर्वं यक्षमंत: प्रजानां तन्मेमन: शिव ३६६

सङ्कल्पमस्तु ॥ २ ॥ यत्प्रज्ञानम् ॥ यत्प्रज्ञानमुत चेतो
धृतिर्यज्ज्योतिरन्तरमृतम्प्रजासु ॥ यस्मान्नऽऋ
ते किञ्चन कर्म्म क्रियते तन्मे मनः शिवसङ्कल्प
मस्तु ॥ ३ ॥ येनेदम् ॥ येनेदम्भूतम्भुवनम्भविष्यत्परि
गृहीतममृतेन सर्ब्बम् ॥ येन यज्ञस्तायते सप्त
होता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥ ४ ॥ यस्मिन्नृचः
यस्मिन्नृचः साम यजूꣳषि यस्मिन्प्रतिष्ठिता

३६७ रथनाभाविवाराः यस्मिंश्चित्तꣳ सर्व्वमोतम्प्रजा
नान्तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ५ सुषारथिरश्वा
निव सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान्नेनीयते
भीशुभिर्वाजिनऽइव हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं जविष्ठं
तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ पितुन्नु स्तोषम्म
हो धर्म्माणन्तविषीम् यस्य त्रितो व्योजसा वृत्र
न्विपर्व्वमर्द्दयत् ७ अन्विदत् अन्विदनुमतेत्व ३६७

म्मन्यासै शञ्च नस्कृधि ॥ क्रत्वे दक्षाय नो हिनुप्र
णऽआयूंषि तारिषः ॥ अनुनः ॥ अनुनोद्यानु
मतिर्यज्ञन्देवेषु मन्यताम् ॥ अग्निश्च हव्यवाह
नो भवतन्दाशुषे मयः ॥८॥ सिनीवालि ॥ सिनीवा
लि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ॥ जुषस्व हव्यमा
हुतम्प्रजान्देवि दिदिड्ढि नः ॥९॥ पञ्चनद्यः ॥ पञ्चन
द्यः सरस्वतीमपियन्ति सस्रोतसः ॥ सरस्वती तु पञ्च

३६८ धासोदुशोनवत्सरित् ॥११॥ त्वमग्ने ॥ त्वमग्नेप्रथमो
ऽअङ्गिराऽऋषिर्देवोदेवानामभवःशिवःसखा
तवव्रतेकवयोविद्मनापसोऽजायन्तमरुतोभ्राज
दृष्टयः ॥१२॥ त्वन्नः ॥ त्वन्नोऽअग्नेतवदेवपायुभि
र्मघोनोरक्षतन्वश्चवन्द्य ॥ त्राताताकस्यतनयेगवा
मस्यनिमेषंरक्षमाणस्तवव्रते ॥१३॥ उत्तानाया
मव ॥ उत्तानायामवञ्नराचिकित्वान्त्सद्यःप्रवीताव ३६८

पएञ्जसाना ॥ ऋतुषस्तूपोतुशोदस्यपाजऽइडाया
स्तुत्रोवयुनेजनिष्ट ॥ १४ ॥ इडायास्त्वा ॥ इडायास्त्वाप
देवयन्तोनाभापृथिव्याऽअधि ॥ जातवेदोनिधीमह्य
ग्नेहव्यायवोढवे ॥ १५ ॥ प्रमन्महे ॥ प्रमन्महेशव
सानायशूषमाङ्गूषङ्गिर्वणसेऽअङ्गिरस्वत् ॥ सुवृक्ति
भिस्तुवतऋग्मियायार्चामार्कन्नरेविश्रुताय
॥ १६ ॥ प्रवः ॥ प्रवोमहेमहिनमोभरध्वमाङ्गूष्यंश

नः

३६९ वसानाय यज्ञाम॥ येनाः पूर्वे पितरः पदज्ञाऽ अर्च
न्तोऽ अङ्गिरसो गाऽ अविन्दन्॥ ७॥ इच्छन्तित्वा
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं द
धति प्रयांसि॥ तितिक्षन्तेऽ अभिशस्तिं जना
नामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः॥ १॥ न ते॥ न ते दूरे
परमा चिद्रजांस्या तु प्रयाहि हरिवो हरिभ्यां॥
स्थिराय वृष्णे सवना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समि ३६९

धानेऽग्नौ ॥ १९ ॥ अषाह्ळयुत्सुपृतनासुपप्रिंस्वर्षा
मप्सांवृजनस्यगोपाम् ॥ भरेषुजांसुक्षितिंसु
श्रवसंजयन्तंत्वामनुमदेमसोम ॥ २ ॥ सोमोधे
नुम् ॥ सोमोधेनुंसोमोऽअर्वन्तमाशुंसोमोवीर
९ कर्मण्यन्ददाति ॥ सादन्यंविदथ्यंसभेयंपितृ
श्रवणंयोददाशदस्मै ॥ २ ॥ त्वमिमाः ॥ त्वमिमाऽओष
धीःसोमविश्वास्त्वमपोऽअजनयस्त्वंगाः ॥ त्वमातत

३१ न्योर्वन्तरिक्षंत्वंज्योतिषावितमोववर्थ ॥ २२ ॥ देवेन
नः ॥ देवेननोमनसादेवसोमरायोभागंसहसाव
न्नभियुध्य ॥ मात्वातनदीशिषेवीर्यस्योभयेभ्यःप्र
चिकित्सागविष्टौ ॥ २३ ॥ अष्टौवि ॥ अष्टौव्यख्य
त्ककुभःपृथिव्यास्त्रीधन्वयोजनासप्तसिन्धू
न् ॥ हिरण्याक्षःसवितादेवआगाद्दधद्रत्नादाशु
षेवार्याणि ॥ २४ ॥ हिरण्यपाणिःसविता ॥ हिरण्यपा ३१

ण्ः सविता विचर्षणि रुभे द्यावा पृथिवी ऽ अन्तरी
यते ॥ अपामीवा म्बाधते वेति सूर्य्यमभि कृष्णेन र
जसा द्याम्रणोति ॥ २५ ॥ हिरण्यहस्तो ऽ असुरः हिर
ण्यहस्तो ऽ असुरः सुनीथः सुमृडीकः स्ववा य्यातु
र्वाङ् ॥ अपसेधन्न् रक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्रति
दोषङ्गृणानः ॥ २६ ॥ येते येते पन्थाः सवितः पूर्व्यासो
रेणवः सुकृता ऽ अन्तरिक्षे तेभिर्न्नो ऽ अद्य पथि

३७१ ग्निः सुगेभी रक्षा च नो ऽ अधि च क्ष्म हि देव ॥ २७ ॥ उमा
पिमत तम्स ॥ उ नापिमतमस्य शिव नो नोनः शर्म यच्छत
म ॥ अविहृयाग्नि नृतिग्निः ॥ २८ ॥ अप्रस्वतीमश्वि
ना ॥ अप्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृत नो दस्रा
वृषणा मनीषाम् ॥ अद्युत्ये वसे नि ह्वये वां वृधे च
नो भव तं वाजसातौ ॥ २९ ॥ द्युभिरक्तुभिः ॥ द्युभि
रक्तुभिः परिपातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभ ३७१

गोभिः॥ तन्नोमित्रोवरुणोमामहन्तामदितिःसिन्धुः
पृथिवीऽउतद्यौः ३० आकृष्णेन॥ आकृष्णेनर
जसावर्त्तमानोनिवेशयन्नमृतम्मर्त्त्यञ्च॥ हिर
ण्ययेनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्य
न् ३१॥ आरात्रि॥ आरात्रिपार्थिवꣳरजःपितु
रप्रायिधामभिःदिवःसदांसिबृहतीवितिष्ठ
सऽआत्वेषम्वर्त्ततेतमः ३२ उषस्तत॥ उषस्तच्चि

३१२ ग्रामा नरास्मभ्यं वाजिनीवति॥ येन तोकञ्च
तनयञ्च धामहे॥३३॥ प्रातरग्निम॥ प्रातरग्नि
म्प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रात
रश्विना॥ प्रातर्भगम्पूषणम्ब्रह्मणस्पतिम्प्रा
तः सोममुत रुद्रं हुवेम॥३४॥ प्रातर्जितम्भग
म॥ प्रातर्जितम्भगमुग्रं हुवेम वयम्पुत्रम
दितेर्यो विधर्त्ता॥ आध्रश्चिद्यम्मन्यमानस्तुर ३१२

रश्चिद्राजाचिद्यम्भगम्भक्षीत्याह॥३५॥ भगऽए
तः॥ भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमान्धियमु
दवा ददन्नः भग प्र नो जनय गोभिरश्वैर्भग
प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम॥३६॥ उतेदानीम्॥ उतेदा
नाम्भगवन्तः स्यामोत प्रपित्वऽउत मध्येऽअह्ना
म्॥ उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य वयन्देवानां सुम
तौ स्याम॥३७॥ भगऽएव॥ भगऽएव भगवाँ२१ऽअ

३२३ स्तुदेवास्तेनवयम्भगवन्तःस्याम तन्त्वाभगसर्व
ऽइज्जोहवीतिसनोभगपुरऽएताभवेह ३८ सम
ध्वरायः समध्वरायोषसोनमन्तदधिक्रावेवशुच
येपदाय अर्वाचीनंवसुविदम्भगन्नोरथमिवा
श्वावाजिनऽआवहन्तु ३९ अश्वावतीर्गोमतीः
अश्वावतीर्गोमतीर्न्नऽउषासोवीरवतीःसदमु
छन्तुभद्राः घृतन्दुहानाविश्वतःप्रपीतायूयम्पा ३२३

तस्वस्तिभिः सदा नः ४ पूषन्तव पूषन्तव व्रते
वयन्नरिष्येम कदा चन स्तोतारस्त ऽइह स्मसि
४१ पथस्पथः परि पथस्पथः परिपतिन्वचस्या
कामेन कृतो ऽअभ्यानडर्कम् स नो रासच्छुरुधश्च
न्द्राग्रा धियन्धियं सीषधाति प्र पूषा ४२ त्रीणि
पदा त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा ऽअदाभ्यः
अतो धर्माणि धारयन् ४३ तद्विप्रासः तद्विप्रा

३९४ सोविपन्यवोजागृवांसःसमिन्धते॥ विष्णोर्यत्
परमम्पदम्॥४४॥ घृतवतीभुवनानाम्॥ घृतव
तीभुवनानामभिश्रियोर्वीपृथ्वीमधुदुघेसुपेश
सा॥ द्यावापृथिवीवरुणस्यधर्मणाविष्कभितेऽअज
रेभूरिरेतसा॥४५॥ येनः॥ येनःसपत्नाऽअपतेभ
वन्त्विन्द्राग्निभ्यामवबाधामहेतान्॥ वसवोरुद्
ऽआदित्याऽउपरिस्पृशम्मोग्रञ्चेत्तार ३९४

आ नास त्य॥

मधिराज ब्क्रन् ४६॥ आ नास त्या त्रिभिरेकाद
शैरिह देवेभिर्यातम्मधुपेयमश्विना। आयुस्ता
रिष्टन्तोरपांसि मृक्षतं सेधत्तन्द्वेषो भवतं
सचा भुवा ४७॥ एष वः॥ एष वस्तोमो मरुत इयङ्गी
र्म्मान्दार्य्यस्य मान्यस्य कारोः। एषा यासीष्ट त
न्वे वया म्विद्यामेषम्वृजनं जीरदानुम्॥ ४८॥ स
हस्तोमाः॥ सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सह

३७ प्रमाऽऋषयः सप्त दैव्याः पूर्वेषाम्पन्थामनुद
श्यधीराऽअन्वालेभिरे रथ्यो न रश्मीन् ४९
आयुष्यम्वर्च्चस्यम आयुष्यम्वर्च्चस्यꣳरायस्पो
षमौद्भिदम इदꣳहिरण्यम्वर्च्चस्वज्जैत्रायावि
शतादुमाम ५० नतत्र नतद्रक्षाꣳसि नपिशाचा
स्तरन्ति देवानामोजः प्रथमजꣳह्येतत् योविभ
र्त्ति दाक्षायणꣳहिरण्यꣳस देवेषु कृणुते दीर्घ ३७५

मायुः समनुष्येषु कृणुत दीर्घमायुः ॥५१॥ यदाब यदा
बध्नन्दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्य
मानाः ॥ तन्मऽआबध्नामि शतशारदायायुष्मांञ्ज
रदष्टिर्यथासम् ॥५२॥ उत नः ॥ उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृ
णोत्वजऽएकपात्पृथिवी समुद्रः ॥ विश्वे देवाऽऋ
तावृधो हुवानास्तुता मन्त्राः कविशस्ताऽअवन्तु ॥
५३ इमा गिरः ॥ इमा गिरऽआदित्येभ्यो घृतस्नूः सना

३७६ ह्वाजन्योजुह्वाजुहोमि॥श्रृणोतुमित्रोऽर्य्यमाभ
गोनस्तुविजातोवरुणोदक्षोऽअंशः॥५४॥सप्तऽऋ
षयः॥सप्तऽऋषयःप्रतिहिताःशरीरेसप्तरक्षन्ति
सदमप्रमादम्॥सप्तापःस्वपतोलोकमीयुस्तत्रजा
गृतोऽअस्वप्नजौसत्रसदौचदेवौ॥५५॥उत्तिष्ठ॥उत्ति
ष्ठब्रह्मणस्पतेदेवयन्तस्त्वेमहे॥उपप्रयन्तुम
रुतःसुदानवऽइन्द्रप्राशूर्भवासचा॥पर्द्धप्रन्नुनम॥ ३७६

प्रनूनम्ब्रह्मणस्पतिर्म्मन्त्रम्वदत्युक्थ्यम्॥ यस्मि
न्निन्द्रोवरुणोमित्रोऽअर्य्यमादेवाऽओकांसिच
क्रिरे ५७ ब्रह्मणस्पते॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्य
यन्तासूक्तस्यबोधितनयञ्चजिन्व॥ विश्वन्तद्भ
द्रंयदवन्तिदेवाबृहद्वदेमविदथेसुवीराः॥ यऽ
विश्वा इमाँविश्वकर्म्मायोनःपितान्नपतेन्नस्यनोदेहि
५८ अपेतः॥ इतिवाजसनेयिसंहितायांचतुस्त्रि

३२७ शोध्याय: ॥२५॥ अपेतोयन्तु पणयो सु म्ना देवपी

यवः॥ अस्य लोकः सुतावतः॥ द्युभिर होभिरक्तु

भिर्व्यक्तं यमोददात्ववसानमस्मै॥१॥ सविता ते

सवितात शरीरेभ्यः पृथिव्यां लोकमिछतु तस्मै

युज्यन्तामुस्रियाः॥२॥ वायुः पुनातु वायुः पुनातु सवि

तापुनत्वग्नेन भ्राजसा सूर्यस्य वर्चसा॥ विमुच्यन्ता

मुस्रियाः॥३॥ अश्वत्थे वः॥ अश्वत्थे वो निषदनम्पर्णे ३२७

वैा वसति छन्ना ॥ गोपायन्ऽ इति खलु वास्य यत्स नवयूपू
र्वषम् ॥ ४ ॥ सविता ते ॥ सविता ते शरीराण्णि मातुरुपस्थऽ
आवपतु ॥ तस्मै पृथिवि सन्नव ॥ ५ ॥ प्रजापतौ त्वा ॥ प्रजा
पतौ त्वा देवतायामुपोदके लोके निदधाम्यसौ ॥ अप
नः शोशुचदघम् ॥ ६ ॥ परम्मृत्योः ॥ परम्मृत्योऽ अनुप
रेहि पन्थां यस्तेऽ अन्यऽ इतरो देवयानात् ॥ चक्षु
ष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वी

३२८ रान् ॥ ७ ॥ शन्वातः ॥ शन्वातः शथं हि तेवृणिः शन्तो
भवन्त्विष्टकाः ॥ शन्ते भवन्त्वग्नयः पार्थिवासो मा
त्वाभिशूशुचन् ॥ ८ ॥ कल्पन्तान्ते ॥ कल्पन्तान्तेदि
शस्तुभ्यमापः शिवतमास्तुभ्यम्भवन्तु सिन्धवः ॥ अ
न्तरिक्षं शिवन्तुभ्यङ्कल्पन्तान्ते दिशः सर्वाः ॥
९ ॥ अश्मन्वती रीयते ॥ अश्मन्वती रीयते सं
रभध्वमुत्तिष्ठत प्रतरता सखायः ॥ अत्रा जहीमो ३१८

शिवायेऽ असन्निछुवा न्वयमुत्तरे मान्निवाजान् ॥१०॥
अपाघ ॥ अपाघमपुकिल्बिषमपकृत्यामपोरपः
अपामार्ग त्वमस्मदपदुःष्वप्न्यंसुव ॥११॥ सुमित्रि
यानः ॥ सुमित्रियानऽ आपऽ ओषधयः सन्तु दुर्मि
त्रियास्तस्मैसन्तु योस्मान्द्वेष्टियञ्चवयंद्विष्मः ॥१२॥
अनड्वाहमन्वारभामहे ॥ अनड्वाहमन्वारभा
महेसौरभेयंस्वस्तये ॥ सनऽइन्द्रऽइवदेवेभ्यो

३२९ वह्निः सन्तारणो भव ॥१३॥ उद्वयम् । उद्वयन्तमसस्प
रि स्वः पश्यन्त ऽउत्तरम् । देवन्देवत्रा सूर्यमग
न्म ज्योतिरुत्तमम् ॥१४॥ इमञ्जीवेभ्यः । इमञ्जी
यि वेभ्यः परिधिन्दधामि मैषान्नु गादपरो ऽअर्थमे
तम् । शतञ्जीवन्तु शरदः पुरूचीरन्तर्म्मृत्युन्द
धताम्पर्वतेन ॥१५॥ आगनऽ आयूंषि । आगनऽ
आयूंषि पवस ऽआसुवोर्जमिषञ्च नः ॥ आ ३२९

रे वाधस्व दुच्छुनाम ॥ १६ ॥ आयुष्मा न गने ॥ आयुष्मा
न गने हविषा वृधा नो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि
घृतम्पीत्वामधु चारु गव्यम्पितेव पुत्रमभि रक्षता
दिमान्स्वाहा ॥ १७ ॥ परामे ॥ परामे गामनेषत पर्य्य
ग्निमहृषत देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँ २ ॥ १७ आ
दधर्षति ॥ १८ ॥ क्रव्याद मग्निनम ॥ क्रव्याद मग्निनम्प्र
हिणोमि दूरय्यमराज्यङ्गच्छतु रिप्रवाहः इहैवा

३८० यमितरोजातवेदादेवेभ्योहव्यम्वहातुप्रजान
न्॥१९॥ वहवपाम्॥ वहवपाञ्जातवेदःपितृभ्यो
हव्यन्वहयत्रैनान्वेत्थनिहितान्पराके॥ मेदसः
कुल्याऽउपतान्स्रवन्तुसत्याऽएषामाशिषःसन्न
मन्तान्स्वाहा॥२०॥ स्योनापृथिवि॥ स्योनापृथिवि
५ नोभवानृक्षरानिवेशनी॥ यच्छानःशर्म्मसप्रथाः॥
अपनःशोशुचदघम्॥२१॥ अस्मात्त्वम्॥ अस्मात्त्वा ३८०

मधि जातोसित्वदयञ्जायताम्पुनः॥ असौस्वर्गा
यलोकायस्वाहा॥२२॥ ॐ चाम्चा चम्॥ इतिवाज
सनेयसंहिताम्पञ्चत्रिंशतिमोध्यायः॥३५॥ ॐ
ऋचम्वाचम्प्रपद्ये मनोयजुः प्रपद्ये साम प्राणम्प्र
पद्ये चक्षुः श्रोत्रम्प्रपद्ये॥ वागोजः सहौजो मयि
प्राणापानौ॥१॥ यन्मे छिद्रञ्चक्षुषो हृदय
स्य मनसो वातितृण्णम्बृहस्पतिर्मे तद्दधातु

३६।
शन्नो भवतु भुवनस्य पस्पतिः ॥२॥ भूर्भुवः भूर्भु
वः स्वः॥ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि
धियो यो नः प्रचोदयात् ॥३॥ कयानः कयानश्चि
त्र ऽ आभुव दूती सदा वृधः सखा कयाशचिष्ठ
या वृता ॥४॥ कस्त्वा कस्त्वा सत्यो मदानां मं
हिष्ठो मत्सदन्धसः॥ दृढ़ा चिदारुजे वसु ॥५॥ अभी
षुणः॥ अभीषुणः सखीनामविता जरितॄणाम् ॥ ३६।

शतमन्नवास्फूतिभिः ॥ ६ ॥ कयात्वम ॥ कयात्वन्न ऽउ
त्याभिप्रमन्दसेवृषत ॥ कयास्तो चित्र ऽआभवा ॥ ७ ॥
इन्द्रोविश्वस्य ॥ इन्द्रोविश्वस्यराजति ॥ शन्नो ऽअस्तु
द्विपदेशञ्चतुष्पदे ॥ ८ ॥ शन्नोमित्रः ॥ शन्नोमित्रः
शम्वरुणः शन्नो भवत्वर्य्यमा ॥ शन्न ऽइन्द्रोबृहस्प
तिः शन्नोविष्णुरुरुक्रमः ॥ ९ ॥ शन्नोवातः ॥ शन्नोवा
तः पवतार्थं शन्नस्तपतु सूर्य्यः ॥ शन्नः कनिक्रदद्दे
त्रि

३८२ वः पर्ज्जन्योऽ अभिवर्षतु ॥ १० ॥ अहानि शम् अ
हानि शम्भवन्तु नः शत्थं रात्री: प्रतिधीयताम् । श
न्नऽइन्द्राग्नी भवताम् अवोभिः शन्नऽइन्द्रावरुणा
रातहव्या ॥ शन्नऽइन्द्रापूषणा वाजसातौ शम् इन्द्रा
सोमासुविताय शय्योः ॥ ११ ॥ शन्नः । शन्नो देवीरभि
ष्टयऽ आपो भवन्तु पीतये । शय्योर् अभिस्रवन्तु नः
॥ १२ ॥ स्योना पृथिवि । स्योना पृथिवि नो भवान् नृक्षरा ३८२

निवेशनी॥ यछानः शर्म्मसप्रथाः ॥१३॥ आपोहि

आपोहिष्ठामयो भुवस्तानऽ ऊर्जेदधातन ॥ महे

रणाय चक्षसे ॥१४॥ योवः॥ योवः शिवतमोरसस्तस्य

य भाजयतेहनः॥ उशतीरिवमातरः॥१५॥ तस्माऽअर

म॥ तस्माऽ अरङ्गमाम वोयस्य क्षयाय जिन्वथ

आपोजनयथाचनः॥१६॥ द्यौः शान्तिः॥ द्यौः शान्ति

रन्तरिक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरो

३८३ षधयः शान्तिः॥ वनस्पतयः शान्ति र्विश्वेदेवाः शा
न्ति र्ब्रह्म शान्तिः सर्वꣳ शान्तिः शान्तिरेव शा
न्तिः सामा शान्तिरेधि ॥१७॥ दृते दृꣳह दृते दृꣳह
मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ता
म्। मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे
मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥१८॥ दृते दृꣳह मा
ज्योक्ते संदृशि जीव्यास ज्योक्ते संदृशि जीव्या ३८३

सम॥१८॥ नमस्ते॥ नमस्तेहरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे॥ अन्यास्तेअस्मत्तपन्तुहेतयःपावको अस्मभ्यंशिवोभव॥२०॥ नमस्ते॥ नमस्ते अस्तुविद्युते नमस्तेस्तनयित्नवे॥ नमस्तेभगवन्नस्तुयतःस्वःसमीहसे॥२१॥ यतोयतः॥ यतोयतःसमीहसेततोनो अभयंकुरु॥ शन्नः कुरुप्रजाभ्यो भयन्नःपशुभ्यः॥२२॥ सुमित्रियान॥ सुमित्रियान

३०४ ऽआपःऽओषधयः सन्तु दुर्म्मित्रियास्तस्मै सन्तु यो
स्मान्द्वेष्टि यञ्च वयन्द्विष्मः ॥२३॥ तच्चक्षुः तच्च
क्षुर्द्देवहितम्पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ॥ पश्येम शरदः
शतञ्जीवेम शरदः शतꣳ शृणुयाम शरदः शतꣳ
म्प्रब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शत
म्भूयश्च शरदः शतात् ॥२४॥ देवस्य त्वा ॥ इति वाज
सनेयसंहितायां षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥ देवस ३०४

त्वासवितुःप्प्रसवेश्विनोर्ब्बाहुभ्याम्पूष्णोहस्ता
भ्याम्॥ आददेनारिरसि। युञ्जतेमनः॥ युञ्ज
तेमन। उतयुञ्जतेधियोविप्राविप्रस्यबृहतो
विपश्चितः। विहोत्रादधेवयुनाविदेकऽइन्मही
देवस्यसवितुःपरिष्टुतिः॥ २॥ देवीद्यावापृथिवी
देवीद्यावापृथिवीमखस्यवामद्यशिरोराध्यास
न्देवयजनेपृथिव्याः। मखायत्वामखस्यत्वाशी

३०५ र्ष्णे॥३॥ देव्योवम्म्यः॥ देव्योवम्म्योभूतस्यप्रथमजा
मखस्यवोद्यशिरोराध्यासन्देवयजनेपृथिव्याः॥
मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे॥४॥ इयत्यग्रे॥ इय
त्यग्र॥ आसन्मखस्यतेद्यशिरोराध्यासन्दे
वयजनेपृथिव्याः॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ष्णे॥
५॥ इन्द्रस्यौजः॥ इन्द्रस्यौजस्थमखस्यवोद्यशिरो
राध्यासन्देवयनेपृथिव्याः॥ मखायत्वामखस्य ३०५
ज

त्वा शीर्ष्णे ॥ मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ मखाय
त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ ६ ॥ प्रैतु प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः
प्र देव्येतु सूनृता अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं दे
वा यज्ञं नयन्तु नः ॥ मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥ मखाय त्वा मखस्य
त्वा शीर्ष्णे ॥ ७ ॥ मखस्य शिरोसि ॥ मखाय त्वा मखस्य
त्वा शीर्ष्णे ॥ मखस्य शिरोसि ॥ मखय त्वा मखस्य त्वा
मखस्य शिरः

त्वा

३८६ शीर्ष्णे ॥ मखस्य शिरोसि मखयत्वा मखस्यत्वा शीर्ष्णे

मखयत्वा मखस्यत्वा शीर्ष्णे ॥ मखयत्वा मखस्यत्व

शीर्ष्णे ॥ ८ ॥ अश्वस्यत्वा वृष्णः ॥ अश्वस्यत्वा वृष्णः शक्ना

य धूपयामि देव जने पृथिव्याः ॥ मखायत्वा मखस्यत्वा

शीर्ष्णे ॥ अश्वस्यत्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देव जे य

ने पृथिव्याः मखायत्वा मखस्यत्वा शीर्ष्णे ॥ अश्वस्य

त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः ॥ म ३८६

खवयत्वामखस्यत्वाशीर्ले॥ मखवयत्वामखस्यत्वाशी
र्ले॥ मखवयत्वामखस्यत्वाशीर्ले॥ मखायत्वामख
स्यत्वाशीर्ले॥ ऐ॥ ऋजवेत्वा॥ ऋजवेत्वासाधवेत्वा
सुक्षित्यैत्वा॥ मखायत्वामखस्यत्वाशीर्ले॥ मखा
यत्वामखस्यत्वाशीर्ले॥ मखायत्वामखस्यत्वाशी
र्ले॥ ॥ यमायत्वामखायत्वामखस्यस्यत्वातपसे
देवस्त्वासवितामध्वानक्तुपृथि व्याः सस्पृशस्पा
यमायत्वा

३८७ हि॥ अर्च्चिरसि शोचिरसि तपोऽसि॥२॥ अनाधृष्टा
पुरस्तात्॥ अनाधृष्टा पुरस्तादग्नेराधिपत्यऽआ
युर्म्मे दाः पुत्रवती दक्षिणतऽइन्द्रस्याधिपत्ये प्रजा
म्मे दाः सुषदा पश्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये चक्ष
र्म्मे दाऽआश्रुतिरुत्तरतो धातुराधिपत्ये राय
स्पोषम्मे दाः॥ विधृतिरुपरिष्टाद्बृहस्पतेराधि
पत्यऽओजो मे दा विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यस्पाहि म २८९

नोरश्श्वासि ॥ १२ स्वाहा मरुद्भिः ॥ स्वाहा मरुद्भिः प
रिश्श्रीयस्व दिवः सᳬस्पृशस्पाहि ॥ मधु मधु मधु
॥ १३ ॥ गर्भो देवानाम् ॥ गर्भो देवानाम्पिता मतीनाम्प
तिः प्रजानाम् ॥ सन्देवो देवेन सवित्रा गत सᳬसूर्य्ये
ण रोचते ॥ १४ समग्निः ॥ समग्निरग्निना गत स
न्देवेन सवित्रा सᳬसूर्य्येण रोचिष्ट ॥ स्वाहा समग्नि
स्तपसा गत सन्दैव्येन सवित्रा सᳬसूर्य्येणारूरु
रु

३८८ चत ॥१५॥ धर्त्ता दिवः॥ धर्त्ता दिवो विभाति तपसस्पृथि
व्यान्धर्त्ता देवो देवानाममर्त्यस्तपोजाः॥ वाचमु
स्मे नियच्छ देवायुवम् ॥१६॥ अपश्यङ्गोपाम्॥ अ
पश्यङ्गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिभिश्च
रन्तम्॥ स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आवरी
वर्त्ति भुवनेष्वन्तः ॥१७॥ विश्वासाम्भुवाम्॥ विश्वा
साम्भुवाम्पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वच ३८८

हृदेत्वा

सस्स्पतेसर्व्वस्यवचसस्स्पते॥ देवश्रुत्वन्देवघर्म्म
देवोदेवान्पाह्यत्रप्रावीरनुवान्देववीतये॥ मधु
माध्वीभ्याम्मधुमाधूचीभ्याम्॥१८॥ हृदेत्वामनसेत्वा
दिवेत्वासूर्य्यायत्वा॥ ऊर्द्ध्वोऽअध्वरन्दिविदेवेषुधे
हि॥१९॥ पितानःपितानोसिपितानोबोधिनमस्तेऽअ
स्तुमामाहिंसीः॥ त्वष्टृमन्तस्त्वासपेमपुत्रान्प
शून्मयिधेहिप्रजामस्मासुधेह्यरिष्टाहंसहपत्या

३०९ न्न्यासम॥२॥ग्रहः केतुना॥ ग्रहः केतुना जुषताथं
सुज्योति ओतिषा स्वाहा रात्रिः केतुना जुषताथं सु ज्योति
ज्योतिषा स्वाहा॥२॥ देवस्यत्वा॥ इति वाजसनेयस
हिताया अष्टम विंशोध्याय॥ देवस्यत्वा सवितुः प्र
सवे स्विनोर्ब्बाहु ब्र्याम्पुष्णो हस्ता भ्याम्॥ आददे
दि सैरा स्त्वासि॥१॥ इ इ ऽ एहि इ इ ऽ एह्यादित ऽ एहि
सरस्वत्यैहि॥ असावे ह्यसावे ह्यसावे हि॥२॥ अ ३०९

दित्यैरास्नाऽअदित्यैरास्नासीन्द्राण्याऽउष्णीषः
पूषासिघर्म्मायदीष्व ॥ ३ ॥ अश्विभ्यांपिन्वस्वाऽअ
श्विभ्यांपिन्वस्वसरस्वत्यैपिन्वस्वेन्द्रायपिन्वस्व
हे स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत् ॥ ४ ॥ य
स्ते ॥ यस्तेस्तनःशशयोयोमयोभूर्य्योरत्नधावसु
विद्यःसुदत्रःयेनविश्वापुष्यसिवार्य्याणिसरस्व
तितमिहधातवेकः उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ५ गा

३९. युत्रन्छन्दः ॥ गायत्रन्छन्दोसि त्रैष्टुभन्छन्दोसि
द्यावापृथिवीभ्यान्त्वापरिगृह्णाम्यन्तरिक्षेणोप
यच्छामि ॥ इन्द्राश्विना मधुनः सारघस्य घर्म्मम्पा
त वसवो यजत वाट् ॥ स्वाहा सूर्य्यस्य रश्मये
वृष्टिवनये ॥ समुद्राय त्वा ॥ समुद्राय त्वा वाता
य स्वाहा सरिराय त्वा वाताय स्वाहा ॥ अनाधृष्या
य त्वा वाताय स्वाहाप्रतिधृष्याय त्वा वाताय स्वा ३९.

हा॥ श्रवस्यवेत्वावातायस्वाहा॥ञि॥ मित्रायत्वावा
तायस्वाहा॥७॥ इन्द्रायत्वा॥ इन्द्रायत्वावसुमतेरु
द्रवतेस्वाहेन्द्रायत्वादित्यवतेस्वाहेन्द्रायत्वा
भिमातिघ्नेस्वाहा॥ सवित्रेत्वऽऋभुमतेविभुम
तेवाजवतेस्वाहा॥ बृहस्पतयेत्वाविश्वदेव्याव
तेस्वाहा॥ज॥ यमायत्वा॥ यमायत्वाङ्गिरस्वतेपितृ
मतेस्वाहा॥ स्वाहाघर्म्मायस्वाहाघर्म्मः पित्रे॥ ए

३९९ विश्वाऽआशाः॥ विश्वाऽआशादक्षिणसद्विश्वा
न्देवानयाडिह स्वाहाकृतस्यघर्म्मस्यमधोः पिब
तमश्विना॥१०॥ दिविधाः॥ दिविधाऽइमंयज्ञमिम
यज्ञन्दिविधाः॥ स्वाहाग्नयेयज्ञियायसंयजुर्भिः॥
॥११॥ अश्विनाघर्म्मम्॥ अश्विनाघर्म्मम्पातꣳहा
र्द्वानमहर्द्दिवाभिरूतिभिः॥ तन्त्रायिणेनमोद्या
वापृथिवीभ्याम्॥१२॥ अपातामश्विना॥ अपाताम् ३९९

पुस्वाहा ॥ ३ ॥ मनसः काम मम ॥ मनसः काममाकू
तिम्वाचः सत्यमशीय ॥ पशूनाथं रूपमन्नस्य
रसोयशः श्रीः श्रयतांमयिस्वाहा ॥ ४ ॥ प्रजापतिः
सम्भ्रियमाणः ॥ प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सम्राट्सं समाणः
भृतो वैश्वदेवः संसन्नो घर्म्मः प्रवृक्तस्तेजऽ
उद्यतऽआश्विनः पयस्यानीयमाने पौष्णोविष्य
न्दमाने मारुतः क्लथन्न ॥ मैत्रः शरसि सन्ताय्यमा

३९६ नेवायव्योह्यमाणऽआग्नेयोह्यमानोवा
ग्युतः ॥५॥ सविताप्रथमेहन् ॥ सविताप्रथमेहन्न
ग्निर्द्वितीयेवायुस्तृतीयऽआदित्यश्चतुर्थेचं मे
न्द्रमाः पञ्चमऽऋतुःषष्ठेमरुतःसप्तमेबृहस्प
तिरष्टमे ॥ मित्रोनवमेवरुणोदशमऽइन्द्रऽए
कादशेविश्वेदेवाद्वादशे ॥६॥ उग्रश्च ॥ उग्रश्च
भीमश्चध्वान्तश्चधुनिश्च ॥ सासह्वाँश्चाभियुग्वा ३९६

चविद्धिपः स्वाहा ॥ ५ ॥ अग्निंत्थं हृदयेन ॥ अ
ग्निंत्थं हृदयेनाशनिंत्थं हृदयाग्रेण पशुपति
ङ्कृत्स्नहृदयेन भवंयक्ना शर्वम्मतस्नाभ्यामी
शानम्मन्युना महादेवमन्त्तःपर्शव्येनोग्रन्दे
वम्वनिष्ठुना वसिष्ठहनुः शिङ्गिनिकोश्याभ्या
म ॥ ५ ॥ उग्रल्लोहितेन ॥ उग्रल्लोहितेनमित्रंत्थं
सौव्रतेनरुद्रन्दौर्व्रत्येनेन्द्रंप्रक्रीडेनमरुतो म

३८७ लेन साध्यान्त्रमुदा ॥ नवस्य क एव्याधे रुद्रस्यान्तः
पार्श्वाम्महादेवस्य यकृच्छर्वस्य वनिष्टुः पशुप
तेः पुरीतत् ॥ ॐ लोमभ्यः स्वाहा ॥ लोमभ्यः स्वा
हा लोमभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वचे स्वाहा लो
हिताय स्वाहा लोहिताय स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा
मेदोभ्यः स्वाहा ॥ मांसेभ्यः स्वाहा मांसेभ्यः
स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा स्थभ्यः स्वाहा स्थभ्यः स्वा ३८७
स्नावभ्यः स्वाहा

हा मज्जभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा रेतसे स्वाहा पा
यसे स्वाहा ॥ २० ॥ आयासाय स्वाहा ॥ आयासाय स्वाहा
प्रायासाय स्वाहा संयासाय स्वाहा वियासाय स्वा
हो द्यासाय स्वाहा ॥ २१ ॥ तपसे स्वाहा तपसे स्वाहा त
प्यते स्वाहा तप्यमानाय स्वाहा तप्ताय स्वाहा घर्म्मा
य स्वाहा ॥ निष्कृत्यै स्वाहा प्रायश्चित्यै स्वाहा भेषजा
य स्वाहा ॥ २२ ॥ यमाय स्वाहा ॥ यमाय स्वाहान्तकाय स्वा
मृत्यवे स्वाहा शोचते स्वाहा शोचमानाय स्वाहा शोकाय स्वाहा

३९८ हा मृत्यवे स्वाहा ब्रह्मणे स्वाहा ब्रह्महत्यायै
स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्या
थं स्वाहा ॥१३॥ इति वाजसनेयसंहितायां नवत्रिंशो
ध्यायः ॥३९॥ ईसावस्यम् ॥ ईसावास्यमिदथं स
र्वं यत्किंच जगत्यां जगत् ॥ तेन त्यक्तेन भुञ्जी
था मा गृधः कस्य स्विद्धनम् ॥१॥ कुर्वन्नेव ॥ कुर्व
न्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः ॥ एव ३९८

त्वयि नान्यथेतोस्ति न कर्म्म लिप्यते नरे ॥ २ ॥ अ
सुर्य्या नाम ॥ असुर्य्या नाम ते लोकाऽ अंधेन त
मसावृताः ॥ तांस्ते प्रेत्यापि गच्छन्ति ये के चात्म
हनो जनाः ॥ ३ ॥ अनेजदेकम् ॥ अनेजदेकम्म
नसो जवीयो नैनद्देवाऽ आप्नुवन्पूर्व्वमर्शत्
तद्धावतोन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा
दधाति ॥ ४ ॥ तदेजति ॥ तदेजति तन्नैजति तद्दूरे

ई०उ० तद्वन्तिके तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बा
ह्यतः ॥५॥ यस्तु ॥ यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्ने
वानुपश्यति ॥ सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न
कि विचिकित्सति ॥६॥ यस्मिन्सर्वाणि ॥ यस्मिन्सर्वा
णि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः ॥ तत्र को मो
हः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥७॥ स य ॥ स
पर्यगाच्छुक्रमकायमव्रणमस्नाविरंशु ई०उ०

द्धमपापविद्धम् ॥ कविर्म्मनीषी परिभूः स्वय
म्भूर्य्याथातथ्यतोर्त्थान्व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः
समाभ्यः ॥ ८ ॥ अन्धन्तमः ॥ अन्धन्तमः प्रविश
न्ति ये सम्भूतिमुपासते ॥ ततो भूय इव ते तमो
य उ सम्भूत्याथं रताः ॥ ९ ॥ अन्यदेव ॥ अन्यदे
वाहुः सम्भवादन्यदाहुरसम्भवात् ॥ इति शुश्रु
म धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १० ॥ सम्भूतिञ्च ॥ सम्भू

४०.. त्तिञ्च विनाशञ्च यस्तद्वेदोभयथ्थं सह ॥ विना
शेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते ॥ ११ ॥ अ
न्धन्तमः ॥ अन्धन्तमः प्रविशन्ति ये विद्यामुपा
सते ॥ ततो भूयऽइव ते तमो यऽउ विद्यायाथ्थंर
ताः ॥ १२ ॥ अन्यदेव ॥ अन्यदेवाहुर्विद्यायाऽअ
न्यदाहुरविद्यायाः ॥ इति शुश्रुम धीराणां ये न
स्तद्विचचक्षिरे ॥ १३ ॥ विद्याञ्च ॥ विद्याञ्चाविद्याञ्च यस्त ४०..
विद्याञ्च

४०। हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितम्मुखम्
योसावादित्ये पुरुषः सोसावहम् ॥१७॥ ओं खं ब्रह्म
इति वाजसनेयसंहितायां चत्वारिंशोऽध्या
यः ४० त्रिष्पाते वै शाखी मन्त्रस्तम एपाठना अर्थे

४०।

हैदोनयथंसह ॥ अविद्ययामृत्युन्तीर्त्वावि
द्ययामृतमश्नुते ॥ १४ वायुरनिलम ॥ वायुरनि
लममृतमथेदम्भस्मान्तंशरीरम् ॥ ॐ क्र
तोस्मरक्लिवेस्मरकृतंस्मर ॥ १५ ॥ अग्नेनय
अग्नेनयसुपथाराये ऽस्मान्विश्वानिदेव
वयुनानिविद्वान् ॥ युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो
भूयिष्ठान्तेनमः उक्तिंविधेम ॥ १६ ॥ हिरण्मये

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२२	३	२२	७	११